

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ**

**YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMSAL SERMAYE,
TEORİ VE KATILIMCI PRATİKLER**

Melike ERDOĞAN

Danışman
Prof. Dr. Zerrin TOPRAK KARAMAN

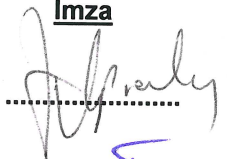
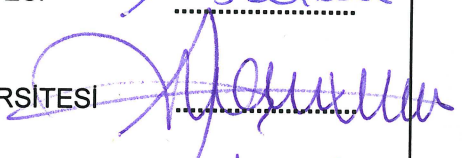
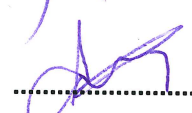
2011

**DOKTORA
TEZ ONAY SAYFASI**

2006800289

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Melike ERDOĞAN
Tez Başlığı : Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler
Social Capital, Theory and Participatory Practices in the Local Governments
Savunma Tarihi : 25.08.2011
Danışmanı : Prof.Dr.Zerrin TOPRAK KARAMAN

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Zerrin TOPRAK KARAMAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Musa EKEN	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Asuman ALTAY	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Özlem ÇAKIR	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Mustafa ÖKMEN	CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği ☒)

Oy Çokluğu ()

Melike ERDOĞAN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler Social Capital, Theory and Participatory Practices in the Local Governments" başlıklı tezi kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “ **Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2011

Melike ERDOĞAN

ÖZET

Doktora Tezi

Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori Ve Katılımcı Pratikler

Melike Erdoğan

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi Programı

Toplumsal bireyleri arasındaki ilişkileri yansıtan toplumsal sermaye olgusu kamu yönetimi, ekonomi, sosyoloji gibi çeşitli bilim dallarının ilgi alanındadır. Bu çalışmada toplumsal sermayeye ilişkin teorik ve katılımcı pratikler kamu yönetimi bakış açısından yönetim ve katılım kavramları bütününde incelenmektedir. Kamu, özel ve sivil ortaklıklara dayanan yönetim olgusu “birlikte yönetimi”, “çözümde ortaklığı” ve “aktif katılımı” vurgulamaktadır. Demokrasinin ilk basamağı olan yerel yönetimler yönetim sürecinde halkın katılım felsefesinin temel dayanağı olarak önemsenmektedir. Devletler yerel düzeyde kamusal katılımı arttırmak için katılımcı mekanizmaların oluşturulmasına yönelik hukuki düzenlemeleri hızla yapmaktadır. Türkiye’de de katılımcı mekanizmalar olarak il özel idareleri il genel meclisleri, büyükşehir belediye meclisleri ve belediye meclislerinde ihtisas komisyonları ile belediyelerde kent konseylerinin kurulması mevzuat düzenlemelerinde hükme bağlanmıştır.

Bu çalışmada temel olarak toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığında yerel yönetimlerde oluşturulan ihtisas komisyonları ve kent konseylerinin rolü sorgulanmıştır. 340 deneye uygulanan anket çalışması ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Anketler; İzmir’de İl Özel İdaresi İl Genel Meclisi, İzmir Büyükşehir, Buca ve Konak Belediye meclisleri bünyesinde oluşturulan ihtisas komisyonları üyeleri, İzmir Kent Konseyi, Buca Kent

Konseyi ile Konak Kent Konseyi üyeleri ve yerel halka yöneliktir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ihtisas komisyonu üyelerinin, kent konseyi üyeleri ve yerel halka göre beşeri ve toplumsal sermaye düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun temel nedeni; ihtisas komisyonu üyelerinin üyelikleri gereği bilgi düzeylerinin yüksek olması ve aktif katılımı gerçekleştirmelerdir. Oysaki ihtisas komisyonu ve kent konseyi yapılanmalarında yerel halkın gönüllü katılımı yeterli değildir. Katılımı arttırmaya yönelik yeni stratejiler oluşturulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Sermaye, Katılım, Yerel Yönetim, İhtisas Komisyonu, Kent Konseyi.

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Social Capital, Theory and Participatory Practices in the Local Governments

Melike Erdogan

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Public Administration

Public Administration Program

The phenomenon of social capital, reflecting relationships among individuals in a society, is in field of interest of various disciplines such as public administration, economy and sociology. In this study, theory and participatory practices relevant to social capital is examined within the scope of concepts of governance and participation by the point of view of public administration. The phenomenon of governance based on public, private and civil cooperation emphasizes “collective management”, “partnerships in solutions” and “active participation”. The local governments which are the first step of democracy are considered as the fundamental basis of public participation in process of governance. To increase public participation in local level, the states have speedily made legal arrangements for establishing participatory mechanisms. In Turkey too, the law regulates that specialized commissions in provincial councils of special provincial administrations, metropolitan municipality councils and municipality councils and city councils in municipalities to be stipulated for participatory mechanisms.

In this study, the role of the city council and the formation of specialized committees within local governments is questioned in the basis of the formation of social capital and its continuity. 340 people were surveyed to conduct the research. The survey was aimed to members of the Provincial Council of Izmir Special Provincial Administration, Izmir metropolitan municipality, Buca and

Konak municipality councils and members of İzmir City Council, Buca City Council and Konak City Council in municipalities and the local community in İzmir. According to the result of this study, it is observed that the members of specialized commissions have higher social capital level than the members of city council and the local community. The main reason of the result is that the members of specialized commissions have high level of knowledge due to their memberships and are in active participation. Whereas, voluntary participation of local community in specialized commissions and city councils is not enough. New strategies should be developed in order to increase the level of participation.

Key Words: Social Capital, Participation, Local Government, Specialized Commission, City Council.

**YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMSAL SERMAYE, TEORİ VE
KATILIMCI PRATİKLER**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvii
EKLER.....	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERMAYE VE TOPLUMSAL SERMAYE KAVRAMI

1.1. SERMAYE KAVRAMI	4
1.2. BEŞERİ SERMAYE KAVRAMI.....	5
1.3. TOPLUMSAL SERMAYE KAVRAMI	8
1.3.1. Tarihsel Arka Planı	8
1.3.2. Tanım	13
1.3.3. Toplumsal Sermaye Kavramının Öncüleri.....	17
1.3.3.1. Pierre Bourdieu (1986).....	17
1.3.3.2. James Coleman (1988).....	20
1.3.3.3. Robert Putnam (1993).....	28
1.3.3.4. Toplumsal Sermaye Kavramının Öncülerinin Görüşlerinin Karşılaştırılması	37
1.3.4. Toplumsal Sermayenin Unsurları	39
1.3.4.1. Normlar	39

1.3.4.2. Güven	41
1.3.4.3. Ağlar.....	45
1.3.5. Toplumsal Sermayeyi Etkileyen Faktörler	48
1.3.5.1. Aile ve Toplumsal Sermaye	48
1.3.5.2. Eğitim ve Toplumsal Sermaye.....	51
1.3.5.3. Sivil Toplum ve Toplumsal Sermaye.....	53
1.3.6. Toplumsal Sermayenin Ölçülmesi	55
1.3.6.1. Toplumsal Sermayenin Ölçülmesinde Karşılaşılan Zorluklar ve Sınırlılıklar	55
1.3.6.2. Coleman ve Putnam'ın Toplumsal Sermayenin Ölçümüne Yönelik Çalışmaları	59
1.3.6.3. Toplumsal Sermayenin Makro Düzeyde Ölçümü.....	60
1.3.6.4. Toplumsal Sermayenin Ölçümüne Yönelik Olarak Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	63
1.3.6.5. Toplumsal Sermayenin Ölçülmesine Yönelik Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	67
1.3.7. Toplumsal Sermayenin Etkileri	68
1.3.7.1. Toplumsal Sermayenin Pozitif Etkileri.....	68
1.3.7.2. Toplumsal Sermayenin Negatif Etkileri.....	72

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERDE KATILIMCI MEKANİZMALARIN TOPLUMSAL SERMAYE AÇISINDAN YAPISI VE İŞLEYİŞİ

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	75
2.1.1. Katılım Kavramı ve Tanımı	75
2.1.2. Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı Nedir?.....	79
2.1.2.1. Yerel Yönetimlerde Katılım İçin Gereken Şartlar	80
2.1.2.1.1. Demokratik Sistem.....	80
2.1.2.1.2. Bilgilenme ve Bilgilendirme	81

2.1.2.1.3. Kitle İletişim Araçları	83
2.1.3. Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı Yöntemleri.....	84
2.1.3.1. Halkın Pasif Katılımını Sağlayan Yöntemler.....	85
2.1.3.2. Halkın Aktif Katılımını Sağlayan Yöntemler	88
2.1.3.2.1. Halkoylaması.....	88
2.1.3.2.2. Halk Danışma Komiteleri	90
2.1.3.2.3. Halk Toplantıları	91
2.1.3.2.4. Gönüllülük	92
2.1.3.2.4.1. Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörler	96
2.1.3.2.4.2. Yerel Yönetimlerde Etkin Gönüllü Yönetimi Nasıl Olmalı?	97
2.1.3.2.5. Dilekçe Verme	100
2.1.3.2.6. Diğer Katılım Yöntemleri	101
2.2. TÜRKİYE’DEKİ KATILIMCI MEKANİZMALARIN YAPISI VE İŞLEYİŞİNE YÖNELİK HUKUKSAL DÜZENLEMELER	102
2.2.1. İl Özel İdaresi Kanunu	103
2.2.2. Büyükşehir Belediye Kanunu	105
2.2.3. Belediye Kanunu.....	106
2.2.3.1. İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği.....	110
2.2.3.2. Kent Konseyi Yönetmeliği.....	114
2.2.3.2.1. Türkiye’de Kent Konseylerinin Oluşum Süreci.....	114
2.2.3.2.2. Kent Konseylerinin Yapısı.....	116
2.2.3.2.3. Kent Konseyinin Görevleri	118
2.2.3.2.4. Kent Konseyinin Çalışma İlkeleri.....	119
2.2.3.2.5. Kent Konseyinin Organları	120
2.2.3.2.6. Meclisler ve Çalışma Grupları	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMSAL SERMAYE ÜZERİNE UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	124
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	125
3.2.1. Araştırma Kapsamında İncelenen İhtisas Komisyonları.....	126
3.2.2. Araştırma Kapsamındaki Kent Konseylerinin Yapısı ve İşleyişi	127
3.2.2.1. İzmir Kent Konseyi.....	128
3.2.2.2. Buca Kent Konseyi	129
3.2.2.3. Konak Kent Konseyi.....	130
3.3. ARAŞTIRMANIN ANALİZİ.....	131
3.3.1. Araştırmaya Katılanların Kişisel Niteliklerinin Analizi	132
3.3.2. Toplumsal Sermaye ve Güven İlişkisine Yönelik Bulgular.....	137
3.3.3. Toplumsal Sermaye ve İşbirliği Yapma İlişkisine Yönelik Bulgular	142
3.3.4. Toplumsal Sermaye ve Toplumda Etkili Olduğunu Hissetme İlişkisine Yönelik Bulgular.....	145
3.3.5. Toplumsal Sermaye ve Katılım İlişkisine Yönelik Bulgular	148
3.3.6. İhtisas Komisyonunun Yapısı ve İşleyişine Yönelik Bulgular	159
3.3.7. Kent Konseylerinin Yapısına ve İşleyişine İlişkin Bulgular.....	163
3.3.8. Yerel Halka Özgü Sorularla İlgili Bulgular	168
SONUÇ.....	170
KAYNAKLAR	179
EKLER.....	200

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
bkz	Bakınız
çev.	Çeviren
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UCLG- MEWA	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler, Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
yay. haz.	Yayına Hazırlayan
YG 21	Yerel Gündem 21

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1: Toplumsal Sermaye Konusunda İlgili İndekslerde Yer Alan Çalışmaların Sayısı	s. 13
TABLO 2: Başlığında Toplumsal Sermaye Olan İlgili İndekslerde Yer Alan Çalışmaların Sayısı	s. 14
TABLO 3: Putnam'ın Toplumsal Sermaye Sınıflandırması	s. 34
TABLO 4: Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın Yaklaşımlarında Toplumsal Sermayenin Tanımı, Amacı ve Analizi	s. 37
TABLO 5: Putnam'ın Toplumsal Sermaye İndeksinin Öğeleri.....	s. 60
TABLO 6: Toplumsal Sermayenin Makro Düzeyde Ölçülmesine Yönelik Göstergeler	s. 62
TABLO 7: Yeni Zelanda Toplumsal Sermaye Ölçeği.....	s. 65
TABLO 8: İngiltere'nin Toplumsal Sermaye Ölçeği	s. 66
TABLO 9: Gönüllü Yönetiminin Öğeleri	s. 99
TABLO 10: Türkiye YG 21 Programının Proje Aşamaları.....	s. 115
TABLO 11: Araştırma Kapsamında İncelenen İhtisas Komisyonları.....	s. 126
TABLO 12: Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri	s. 132
TABLO 13: İhtisas Komisyonu Üyelerinin Güven Düzeyi.....	s. 138
TABLO 14: Kent Konseyi Üyelerinin Güven Düzeyi.....	s. 138
TABLO 15: Yerel Halkın Güven Düzeyi	s. 139
TABLO 16: “Çoğu İnsan Güvenilirdir” İfadesine Katılımın Cinsiyete Göre Dağılımı	s. 140
TABLO 17: “İnsanlarla İlişkilerde Aşırı Dikkatli Olmaya Gerek Yoktur” İfadesine Katılımın Gelir Durumuna Dağılımı.....	s. 140
TABLO 18: “Yaşadığım Senti Sanki Evimmiş Gibi Değerlendiriyorum” İfadesine Katılımın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 141
TABLO 19: “Yaşadığım Senti Sanki Evimmiş Gibi Değerlendiriyorum” İfadesine Katılımın Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 141
TABLO 20: İhtisas Komisyonu Üyelerinin İşbirliği Yapmaya Yönelik Görüşleri.....	s. 142
TABLO 21: Kent Konseyi Üyelerinin İşbirliği Yapmaya Yönelik Görüşleri.....	s. 143

TABLO 22: Yerel Halkın İşbirliği Yönelik Görüşleri.....	s. 143
TABLO 23: “Çoğu Zaman İnsanlar Başkalarına Yardımcı Olmak İçin Uğraşır” İfadesine Katılımın Cinsiyete Göre l Dağılımı	s. 144
TABLO 24: “Çoğu Zaman İnsanlar Başkalarına Yardımcı Olmak İçin Uğraşır” İfadesine Katılımın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 144
TABLO 25: Yaşam Kalitesini Daha İyi Bir Hale Getirmek İçin Kendisi ve Diğer Bireylerin Etkisinin Gruplar Arası Oransal Dağılımı.....	s. 145
TABLO 26: Toplumda Etkili Olduğunu Hissetmenin Cinsiyete Göre Dağılımı.s.	146
TABLO 27: Toplumda Etkili Olduğunu Hissetmenin Yaşa Göre Dağılımı.....	s. 147
TABLO 28: Toplumda Etkili Olduğunu Hissetmenin Gelir Durumuna Göre Dağılımı	s. 147
TABLO 29: Seçimlerde Oy Kullanma Oranlarının Gruplar Arası Dağılımı.....	s. 149
TABLO 30: Seçim Dışındaki Katılım Yollarına Katılma Oranlarının Gruplar Arası Dağılımı.....	s. 149
TABLO 31: Kent Konseyi Üyeleri ve Yerel Halka Göre Katılımının Önündeki Engeller.....	s. 151
TABLO 32: Son Bir Yıl İçinde Gönüllü Faaliyetlere Katılımın Gruplar Arası Oransal Dağılımı.....	s. 152
TABLO 33: Aileniz Dışında Kalan İşyerinizdeki veya Gönüllü Organizasyondaki Bireylere Ne Kadar Sıklıkta Yardım Ettiğinin Gruplar Arası Oransal Dağılımı.....	s. 153
TABLO 34: Son Bir Yıl İçinde Gönüllü Faaliyette Bulunmanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 154
TABLO 35: Kent Konseyi Üyelerinin Herhangi Bir Konuda Dilekçe Verme Faaliyetinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 155
TABLO 36: Yerel Halkın Politikayla İlgili Herhangi bir Toplantıya Katılımın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 155
TABLO 37: Sosyal Sorumluluk Projesinde Çalışmanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 156
TABLO 38: Yerel Halkın Politika ve Ulusal Konuları Tartışma Sıklığının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 156

TABLO 39: Yerel Halkın Toplumda Nasıl Etkin Olacağına Dair Yeterli Bilgiye Sahip Olmama Konusunda Verdiği Cevapların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	s. 157
TABLO 40: Kent Konseyi Üyelerinin Politikayla İlgili Herhangi Bir Toplantıya Katılımının Yaşa Göre Dağılımı.....	s. 157
TABLO 41: Esnek Olmayan İş Saatleri İfadesine Katılım ile Cinsiyetin Oransal Dağılımı.....	s. 158
TABLO 42: Yerel Halkın Katılımınızın Önünde Engel Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Gelire Göre Dağılımı.....	s. 158
TABLO 43: İhtisas Komisyonunun Kararlarının Etkinliğinin Oransal Dağılımı.....	s. 159
TABLO 44: İhtisas Komisyonu Toplantılarına Meclis Komisyon Üyeleri Dışındaki Bireylerin Katılım Oranının Oransal Dağılımı.....	s. 159
TABLO 45: İhtisas Komisyonu Toplantılarına Katılan Meclis Komisyon Üyeleri Dışındaki Bireylerin Oy Hakkı Olması Fikrine Katılımın Oransal Dağılımı.....	s. 160
TABLO 46: İhtisas Komisyonunun Çalışması İçin Kanunda Öngörülen Sürelerin Yeterli Olduğu Görüşüne Katılımın Oransal Dağılımı.....	s. 160
TABLO 47: Üyesi Olunan İhtisas Komisyonu Çalışmalarında Konusunda Uzman Olan Kişilerden Yararlanma Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 161
TABLO 48: İhtisas Komisyonundaki Arkadaşlarınızla Toplantılar Dışında Görüşme Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 161
TABLO 49: İhtisas Komisyonu Toplantılarının İçinde Bulunulan Yöre Halkı İçin Alınan Kararların Etkinliği ve Uygulamaya Dönüşmesi Bakımından Yararlı Olması Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 161
TABLO 50: İhtisas Komisyonu Olarak Alınan Kararların İl Genel Meclisi/ Belediye Meclisinde Kabul Edilmesi Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 162
TABLO 51: İhtisas Komisyonu'nda Çalışmanın Yeni Beceriler veya Yararlı Olabilecek Bilgiler Öğrenmeyi Sağlama Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 162
TABLO 52: Kent Konseyi Üyelerinin Politika ve Ulusal Konulara İlgili Düzeyinin Oransal Dağılımı.....	s. 163

TABLO 53: Kent Konseyi Üyelerin Konsey Toplantılarına Düzenli Olarak Katılımının Oransal Dağılımı.....	s. 163
TABLO 54: Kent Konseyi Toplantılarına Katılım Nedeninin Oransal Dağılımı.....	s. 164
TABLO 55: Kent Konseyinin İşleyişini Demokratik Olarak Görme Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 164
TABLO 56: Kent Konseyinde Karar Alma Sürecine İlişkin Uygulanan Yöntemden Memnun Olma Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 165
TABLO 57: Kent Konseyi Toplantılarında Yeni tanışılan Kişi Sayısının Oransal Dağılımı.....	s. 165
TABLO 58: Kent Konseyindeki Arkadaşlarla Toplantılar Dışında Görüşme Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 166
TABLO 59: Kent Konseyi Toplantılarının İçinde Bulunulan Yöre Halkı İçin Yararlı Olup Olmama Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 166
TABLO 60: Kent Konseyi'nde Çalışmanın Yeni Beceriler veya Yararlı Olabilecek Bilgiler Öğrenmeyi Sağlama Durumunun Oransal Dağılımı.....	s.167
TABLO 61: Kent Konseyine Katılım Oranının Değerlendirilmesinin Oransal Dağılımı.....	s.167
TABLO 62: Kent Konseyi Dışında Yönetim Kurulu veya Aktif Üyesi Olunan Herhangi Bir Yerel Grup veya Organizasyon Olma Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 168
TABLO 63: Yerel Halkın Politika ve Ulusal Konuları Tartışma Sıklığının Oransal Dağılımı.....	s. 168
TABLO 64: Yerel Halkın Bulunduğu İl ve İlçede Oluşturulan “Kent Konseyi” Yapılanmasının Amacı ve İşlevi Hakkında Bilgili Olma Durumunun Oransal Dağılımı.....	s. 169
TABLO 65: Yerel Halkın Yaşadığı Semtle İlgili Sorunları Yerel Yöneticilere İletebileceği ve Tartışabileceği Katılımcı Bir Mekanizma Olan Kent Konseyi'nin Toplantılarına Katılma İsteğinin Oransal Dağılımı.....	s. 169

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1: Kapalı Olmayan (a) ve Kapalı (b) Ağs. 25

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 1: Cinsiyetin Gruplar Arası Oransal Dağılımıs. 134

GRAFİK 2: Yaşın Gruplar Arası Oransal Dağılımıs. 135

GRAFİK 3: Eğitim Durumunun Gruplar Arası Oransal Dağılımıs. 136

GRAFİK 4: Gelir Durumunun Gruplar Arası Oransal Dağılımıs. 137

EKLER LİSTESİ

EK 1: İhtisas Komisyonları Üyeleri Anket Formu.....	s. 201
EK 2: Kent Konseyi Üyeleri Anket Formu	s. 205
EK 3: Yerel Halk Anket Formu	s. 210

GİRİŞ

Sermaye kavramının anlamı tarihsel süreçte dönüşüme uğramıştır. Bu sürecin ilk aşamasında para, ekipman gibi somut kaynaklar fiziksel sermaye ve ekonomik sermaye olarak tanımlanmaktaydı. Fakat daha sonraki aşamada sermaye kavramının birey ve toplumdan bağımsız tanımlanmayacağı görüşü öne sürülmüştür. Bu çerçevede bireyin eğitimi, tecrübesi ve yeteneğinin kaynak olarak nitelendirildiği beşeri sermaye kavramı ortaya çıkmıştır. Beşeri sermaye teorisinden sonra insanların grup ya da topluluklar halinde hareket etmesi ve ilişkilerinin de kaynak olarak tanımlandığı toplumsal sermaye kavramı kullanılmaya başlanmıştır.

Toplumsal sermayenin kavram olarak gelişimine Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam çalışmaları ile öncülük etmiştir. Bu üç öncü yazar toplumsal sermayeyi kendi uzmanlık alanları çerçevesinde farklı açılardan ele almaktadırlar. Ancak değerlendirmelerinde ortak olarak vurguladıkları öğeler; güven, sosyal ağlar ve normlardır.

Bu çalışmada toplumsal sermaye bireyin güven, ağlar ve normlar aracılığıyla işbirliği kurması ve bir bütün olarak hareket etmesi anlamında kullanılmaktadır. Çalışmanın temel varsayımı; toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığında yerel yönetimlerde oluşturulan ihtisas komisyonları ve kent konseyleri katılımcı mekanizmalarının etkili olduğudur. Çalışmanın amacı; ihtisas komisyonları ve kent konseyleri katılımcı mekanizmalarının toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığındaki rolünü sorgulamaktır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde sermaye kavramı, sermaye çeşitleri ve beşeri sermaye teorisi hakkında bilgi verilmektedir. İncelenen konular; toplumsal sermaye kavramının önemi, tarihsel arka planı ve tanımıdır. Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın teorileri açıklanarak, farklılıkları ve benzerlikleri karşılaştırılmaktadır. Toplumsal sermayeyi oluşturan öğeler olarak güven, sosyal ağlar ve normlar incelenmektedir. Aile, eğitim ve sivil toplumun toplumsal sermaye üzerindeki etkisi ortaya konulmaktadır. Toplumsal sermayenin ölçümü konusunda karşılaşılan güçlükler, yurt

dışında ve Türkiye’de yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. Ayrıca toplumsal sermayenin pozitif ve negatif etkilerinin neler olduğu açıklanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Türkiye’deki yerel yönetimlerdeki katılımcı mekanizmaların yapısı ve işleyişi toplumsal sermaye açısından değerlendirilmektedir. Yönetimden yönetişime geçiş sürecinde katılım kavramı ve önemi açıklanmaktadır. Yerel yönetimlerde katılımının neden önemli olduğu ortaya konularak, halk katılımını sağlayan yöntemler incelenmektedir. Toplumsal sermayenin önemli göstergelerinden biri olan gönüllü katılım ve gönüllü katılımı etkileyen faktörler hakkında bilgi verilmektedir. Gönüllünün taşıması gereken özellikler ve gönüllü katılımın sağladığı faydalar incelen konular arasındadır. Yerel yönetimlerde etkin gönüllü yönetiminin nasıl olması gerektiği yönünde bir çerçeve çizilmektedir. Türkiye’de katılımı arttırmaya yönelik olarak yapılan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile oluşturulan ihtisas komisyonu ve kent konseyleri katılımcı mekanizmaları incelenmektedir. İhtisas komisyonu ve kent konseylerinin yapısı ve işleyişi açıklanarak, toplumsal sermaye açısından değerlendirmelerde bulunmaktadır. Ayrıca İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği’nin yerel yönetimlerde gönüllülük konusunu nasıl düzenlediği açıklanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde İzmir’de seçilen il genel meclisi ve belediye meclisi ihtisas komisyonları ile belediyelerdeki kent konseylerinin katılım bağlamında toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığındaki rolü üzerine yapılan araştırma verileri değerlendirilmektedir. İhtisas komisyonları ve kent konseyleri Türkiye’de yerel yönetimler düzeyinde kurulması öngörülen yapılanmalardır. Fakat araştırma ihtisas komisyonu ve kent konseyi toplantılarını yakından takip edebilme ve üyelerle görüşme yapabilmek amacıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örneklemini İzmir İl Özel İdaresi İl Genel Meclisi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Buca Belediyesi, Konak Belediyesi bünyesinde kurulan meclis ihtisas komisyonları üyeleri, İzmir Kent Konseyi, Buca Kent Konseyi ve Konak Kent Konseyi üyeleri ve yerel halk oluşturmaktadır. Araştırmada anket yöntemi ile elde edilen veriler genelleştirilmiş güven, katılım, gönüllülük, işbirliği yapma ve toplumda etkili olma

başlıkları altında açıklanmaktadır. Ayrıca ihtisas komisyon üyeleri, kent konseyi üyeleri ve yerel halkın toplumsal sermaye düzeyleri arasında karşılaştırma yapılmaktadır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise toplumsal sermaye kavramı ve öncülerin görüşleri hakkında değerlendirilmelerde bulunmaktadır. Toplumsal sermayenin etik olarak kullanılmasının önemi belirtilmektedir. Çalışma kapsamında yapılan araştırma çerçevesinde ihtisas komisyonları üyeleri, kent konseyleri üyeleri ve yerel halkın toplumsal sermaye düzeylerindeki farklılıklar ve nedenleri ortaya konulmaktadır. İhtisas komisyonları ve kent konseylerinin katılımı arttırmaya yönelik neler yapması gerektiği konusunda öneriler sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERMAYE VE TOPLUMSAL SERMAYE KAVRAMI

1.1. SERMAYE KAVRAMI

Sermaye kavramının birbirinden farklı tanımları vardır. Bunun nedeni de kavramın çok çeşitli özelliklere sahip olmasıdır. Sermaye denildiğinde genel olarak aklımıza para, banka hesapları veya fabrika bantları gibi maddi, ekonomik değeri olan öğeler gelmektedir. Genel olarak sermaye kavramı bu çerçevede tanımlanmaktadır. Örneğin Türk Dil Kurumu sözlüğünde de sermaye “Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı” olarak açıklanmaktadır. Aynı zamanda belli bir bedel karşılığı üretim sürecinde üretim faktörlerinden biri olarak yer alan birden çok dönemde kullanılan, emeğin verimliliğini artıran ve kendisi de üretilmiş olan her türlü araç gereç olarak tanımlanmaktadır.¹ Fakat bu tanımlamalarda aslında sermayenin bir çeşidi olan ekonomik sermaye ve fiziksel sermaye açıklanmaktadır.

Ekonomik sermaye gelecekte karlı bir kazanç elde etmek amacıyla yatırım yapılabilecek bir miktar para anlamına gelmektedir.² Fiziksel sermaye ise, diğer ürün ve hizmetlerin üretimine katkı sağlayan üretilmiş ürün stokudur.³ Örneğin üretimde kullanılan makine, ekipman ve binalar fiziksel sermayedir.

Ekonomik sermaye ve fiziksel sermayenin ortak noktası somut kaynakların sermaye olarak nitelendirilmesidir. Sermaye kavramını somut olup olmamasına göre değil, bir çeşit kaynak biçiminde değerlendirmek gerekir. Çünkü sermaye sadece maddi öğelerden ve kazanç elde etmekten oluşmamaktadır. Potansiyel bir fayda için

¹ Türk Dil Kurumu, “Sermaye”, Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=277398> (12.11.2008).

² John Field, **Sosyal Sermaye**, çev. Bahar Bilgen ve Bayram Şen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 16.

³ David Halpern, **Social Capital**, Polity Press, United Kingdom, 2005, s. 4.

örneğin fiziksel altyapı veya sosyal ağlar gibi bir toplumda yatırım yapılabilen kaynakları da tanımlar. Bu kaynaklar toplumda bulunabilen sermayedir.⁴

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde sermaye kavramını genel olarak belirli bir toplumda değerli olarak tanımlanan kaynaklara yapılan yatırım ya da oluşturulan artık değer şeklinde tanımlayabiliriz. Sermaye teorisini de kaynakların ve değerlerin belli bir kazanım amacıyla elde edilmeleri ve yeniden üretilmeleri süreci olarak ifade edebiliriz.⁵

Sermayeye ilgili tarihsel süreçte çeşitli teoriler öne sürülmüştür. Bu teoriler sermayeyi farklı şekillerde tanımlamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde toplumsal sermaye teorisinden önce öne sürülen ve farklı özellikleri bulunan beşeri sermaye teorisi incelenecektir.

1.2. BEŞERİ SERMAYE KAVRAMI

Beşeri sermaye⁶ teorisi sermaye kavramında insan faktörünün önemini ön plana çıkarmaktadır. Beşeri sermaye “insanların üretim sürecine daha verimli bir şekilde katılmaları, daha üretken hale gelmeleri ve bunun sonucunda da daha üst düzeyde gelir sağlayabilmelerini mümkün kılan; eğitim ve öğretim süreciyle kazanılmış nitelik, bilgi, beceri ve yetenekler bütünü” olarak tanımlanabilir.⁷ İnsana ait niteliklerin bir değeri olan beşeri sermaye kavramının teorik bütünlük kazanması teknolojik gelişmelerin etkisiyle II. Dünya Savaşı’ndan sonra olmuştur. Fakat bu dönemden önce de Sir William Petty, William Farr, Adam Smith, Jean Baptiste Say, John Stuart Mill ve Alfred Marshall gibi ilk iktisatçılar da sermaye ilgili görüşlerinde insanın ve özelliklerinin ele alınması gerektiği konusunu vurgulamışlardır. Bu iktisatçılar sermaye tanımlarında insanın ve özelliklerinin yer aldığını belirterek,

⁴ Şenkal, “Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye: Sosyal Politikaya Dayalı Alternatif Kalkınma Modeli Arayışları” <http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/armaganlar/tokerdereli/37.pdf> (10.03.2008), s. 794.

⁵ Nail Öztas, “Sosyal Sermayenin Ağbağ Kuram(lar)ı: Dayanışmacı ve Aracı Sosyal Sermaye”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:40, Sayı:5, 2007, ss. 81-82.

⁶ Beşeri sermaye kavramının yerine aynı anlama gelen insan sermayesi kavramı da çalışmalarda kullanılmaktadır. Bu çalışmada beşeri sermaye kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

⁷Türk Dil Kurumu, “Beşeri Sermaye”, Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=41914> (03.11.2008).

üretim sürecinde insana yatırım yapılmasının önemine dikkat çekmişlerdir.⁸ Fakat bu iktisatçılardan bazıları beşeri sermaye kavramına karşı çıkmışlardır. Şöyle ki, Marshall beşeri sermayenin piyasasının bulunmadığını, Mill de refahın insanlar için olduğunu belirterek bireylerin kendilerinin refah kaynağı olarak görülemeyeceğini öne sürerek beşeri sermayeye karşı çıkmıştır. Oysa bazı iktisatçılar tam aksine ise beşeri sermaye kavramının önemine dikkat çekmişlerdir. Bu iktisatçılarından biri olan Smith, bir milletin zenginliğinin o ülkedeki insanlar olduğunu belirterek, eğitimin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca sermaye kavramını insanların sonradan kazandıkları niteliksel öğeleri içerecek şekilde tanımlamıştır.⁹

II. Dünya Savaşı'ndan önce iktisatçılar arasında insanın ve niteliklerinin sermaye olarak değerlendirilmesi konusunda görüş birliğinin bulunmaması, ülkeler arasındaki gelişme farklarında teknolojik gelişmenin öneminin anlaşılamaması nedeniyle beşeri sermaye kavramı teorik açıdan bütünlük kazanamamıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise özellikle ülkeler arasındaki ekonomik kalkınmada teknolojik gelişmelerin farkına varılması sonucunda insanın sermaye unsuru olarak değerlendirilmesine ilişkin görüşler ortaya atılmıştır. Teknolojik gelişmenin farklı düzeylerde olması gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açıdan yapı farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı bu durumun altında yatan nedenler tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalardan sonra Schultz, ekonomik büyümenin kaynağının ekonomideki beşeri kaynakların kalitesi, işgücünün beceri ve nitelikleri olduğunu ileri sürmüştür.¹⁰

1960 yılından sonra Schultz'un öne sürdüğü görüşler çerçevesinde beşeri sermaye kavramı yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Birey ve onun nitelikleri beşeri

⁸ Asuman Altay, **Türkiye’de Beşeri Sermayenin Karşılaştırmalı Analizi**, TÜGİAD Türkiye Genç İşadamları Derneği Yayını, İstanbul, 2005, s. 3; Mehtap Tunç, “Kalkınmada İnsan Sermayesi Yaklaşımları, Türkiye İnsan Sermayesi Yaklaşımları ve Türkiye’de İnsan Sermayesi Boyutunun Analizi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1997, ss. 21, 25.

⁹ Murad Kayacan ve Nuran Alkan, **Türkiye’de Beşeri Sermayenin Ekonomik Değeri ve Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırılması**, Temmuz, 2005, s. 7.

¹⁰ Sevdâ Gümüş, **Beşeri Sermaye ve Ekonomik Kalkınma: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz (1960-2002)**, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul, 2005, s. 21.

sermaye olarak tanımlanmaya başlamıştır. Schultz dışında Becker, Denison, Myers ve Mincer gibi iktisatçılarda beşeri sermaye teorisine katkı sağlamıştır.¹¹

Beşeri sermayenin teorik çatısını oluşturan Schultz beşeri sermayeyi bireyin sahip olduğu faydalı yeteneklerin bir toplamı şeklinde tanımlamaktadır.¹² Schultz “Investment in Human Capital” adlı eserinde insan kaynaklarına açıkça sermayenin bir biçimi, üretimin üretilmiş aracı, yatırımın ürünü olarak davranılmasının yanlışlığını vurgulamaktadır. Ayrıca bu yanlış davranışının çok az bilgi ve beceri gerektiren beden işi yapma yeteneği olan klasik işçi kavramının zihinde tutulmasını beslediğini belirtmektedir. Bu kavrama göre işçiler eşit şekilde donatılmışlardır. Schultz’a göre tüketim olarak adlandırılan çoğu şey aslında beşeri sermaye yatırımdır. Şöyle ki, eğitim, sağlık ve daha iyi iş fırsatları elde etmeye, uluslararası göçe yönelik yapılan doğrudan harcamalar bunun en güzel örneğidir.¹³

Beşeri sermaye teorisine Schultz dışında görüşleriyle önemli katkısı Gerry Becker sağlamıştır. Becker da Schultz gibi eğitim, bilgisayar öğrenme, sağlık harcamaları ve dürüstlük ile dakik olma özelliğini edinme konusundaki konferansları sermaye olarak değerlendirmektedir. Çünkü bunlar sağlığı geliştirmekte, kazancı arttırmakta veya kişiye yaşamın her anında değer katmaktadır. Ayrıca klasik sermaye kavramı çerçevesinde eğitim, öğretim ve sağlık harcamalarının sermaye yatırımı olduğunu belirtmektedir. Fakat Becker, bu harcamaların fiziksel ya da finansal sermaye değil, beşeri sermaye ürettiğini özellikle vurgulamaktadır. Beşeri sermayeyi oluşturan bireyin yeteneği, bilgisi ve değerlerinin bireyden ayrılmasının mümkün olmadığına ancak finansal ve fiziksel kaynakların sahibinden ayrılabilceğini belirtmektedir.¹⁴ Schultz ve Becker’ın çalışmaları ile beşeri sermayenin kavram olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Beşeri sermayenin fiziksel ve finansal sermayeden farklılıkları ön plana çıkarılmaya başlanmıştır.

¹¹ Kayacan ve Alkan, s. 16.

¹² Theodore W. Schultz, **Education and Economic Growth: Return to Education, Readings in The Economics of Education**, UNESCO, France, 1968 (Education), ss. 277-292’den aktaran Kayacan ve Alkan, s. 16.

¹³ Theodore W. Schultz, “Investment in Human Capital”, **The American Review**, Vol.51, No.1, 1961 (Investment), ss. 1-3.

¹⁴ Gary S. Becker, **Human Capital A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education**, 3.b., The University of Chicago Press, Chicago, 1993 (Human), ss. 15–16.

Beşeri sermaye teorisinin tarihsel gelişim sürecinde öne sürülen görüşlerin vurguladığı ortak nokta; beşeri sermayenin insanın doğuştan gelen ve sonradan kazanılan beceri, yetenek ve bilgileri olduğudur. İnsanın becerilerini geliştirmeye ve bilgilerini arttırmaya yönelik yapılan her türlü faaliyet bir harcama değil, sermayeye yapılan bir yatırım olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle insanın niteliklerini arttırmaya yönelik olan eğitim ve öğretim beşeri sermayenin oluşmasında temel unsur olarak değerlendirilmektedir. Beşeri sermaye ile ilgili yapılan ölçümlerde eğitim temel gösterge olarak incelenmektedir.

Görüldüğü gibi sermaye kavramı tarihsel süreçte farklı şekillerde tanımlanmıştır. Sermayeye ilgili öne sürülen teorilerin ortak noktası; sermaye kavramının birey ve toplumdan bağımsız olarak tanımlanmadığıdır. Beşeri sermaye teorisinden sonra toplumunda bütün olarak sermaye kaynağı olabileceği görüşü tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar sonucunda sermaye ile bağlantılı toplumsal sermaye kavramı oluşturulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde toplumsal sermaye kavramının tanımı ve tarihsel gelişimi incelenecektir.

1.3. TOPLUMSAL SERMAYE KAVRAMI

Toplumsal sermaye beşeri sermaye teorisinden sonra ilgiyle karşılaşılan ve tartışılan bir kavram olmuştur. Kavram İngilizce “social capital” sözcüğü ile anlatılmaktadır. Türkçe’ye de sosyal sermaye olarak çevrilmekte ve çalışmalarda bu şekilde kullanılmaktadır. Fakat toplumsal sermaye kavramının anlamı itibariyle daha bütünleşik bir nitelik taşıması, devlet yönetimi ile örgütlenmeyi de kapsaması nedeniyle çalışmanın içeriğine daha uygun olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada toplumsal sermaye kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

1.3.1. Tarihsel Arka Planı

Toplumsal sermaye kavramı akademik çevrede son yıllarda yaygın biçimde tartışılan bir kavramdır. Fakat toplumsal sermaye kavramı olarak sosyal bilimler alanında uzun entelektüel geçmişe sahiptir. Toplumsal sermayeye ilgili 1910’lı yıllardan itibaren akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bu dönemden öncede

toplumsal sermaye kavramını kullanmadan konunun önemine dikkat çeken çalışmalar yapılmıştır.

Toplumsal sermaye kavramını doğrudan kullanmadan konunun önemine vakıf olan kişilerin başında Alexis de Tocqueville (1835) gelmektedir. Tocqueville “Amerika’da Demokrasi” adlı kitabında Fransa ve Amerika’yı toplumsal ve siyasi yapı açısından karşılaştırmaktadır. Bu kitabında Tocqueville Amerika’da vatandaşların sahip olduğu fırsat eşitliğinin altını çizmektedir. Fırsat eşitliğinin kanunları, siyasi sistemi, sivil toplum, hükümet ve toplumsal değerleri etkileme gücünü vurgulamaktadır.

İnsanların topluluklar oluşturarak siyasi sisteme katılmalarının demokrasi açısından yararının altını çizmektedir. Amerika’da gücün merkezi olarak toplumu görmektedir. Bunu da şu şekilde açıklamaktadır: “ Her şeyin nedeni ve sonucu halktır, her şey ondan kaynaklanır ve her şey onda sonuçlanır”.¹⁵ Amerika’daki vatandaşlar ortak çıkarlarını gerçekleştirmek için kişisel çaba göstermektedirler. Buna da örnek olarak vatandaşların etkili ve yararlı okullar inşa etmesini ve kiliseler yapmasını vermektedir. Amerika’da yerel yönetimin politik olarak etkililiğini vurgulamakta ve bunda da halkın ülkenin çıkarlarını kendi çıkarı gibi benimsemesi ve bu çıkarlara bağlı olmasının önemli bir etken olduğunu öne sürmektedir.

Tocqueville Amerika’da yasanın kurduğu sürekli örgütlenme dışında vatandaşlar tarafından kurulan ve yürütülen örgütlere dikkat çekmektedir. Vatandaşların kendileriyle ilgili sorunları çözmek için her türlü konuda dernek kurabildiklerini belirtmektedir. Örgütlenmenin bir düşüncenin doğru biçimde yayılması açısından önemli olduğunu öne sürmektedir.¹⁶

Amerika’daki demokrasinin iyi işleminin temelinde vatandaşların siyasi sistemle ilgilenmeleri, etkin katılımları ve topluluklar kurarak sorunlarına çözüm aramalarının olduğunu belirtmektedir. Tocqueville’nin vurguladığı bu noktalar toplumsal sermaye kavramı ile günümüzde öne çıkarılan kavramlarla

¹⁵ Alexis De Tocqueville, **Amerika’da Demokrasi**, çev. İhsan Sezal ve Fatoş Dilber, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994, ss. 23, 50, 59, 61.

¹⁶ Tocqueville, ss. 83-84.

özdeşleşmektedir. Bu nedenle Tocqueville'nin toplumsal sermaye kavramını kullanmasa bile konunun öneminin farkına vardığını söylemek mümkündür.

Toplumsal sermayenin tarihsel arka planını incelediğimizde 20.yüzyılın başından itibaren kullanıldığını görürüz. Kavram olarak toplumsal sermayeyi Lady Judson Hanifan 1916 yılında kırsal doğu Virjinya toplumunun kalkınmasıyla ilgili çalışmasında kullanmıştır. Çalışmasında Hanifan demokrasi ve kalkınmayı sürdürebilmek için yenilenmiş toplumun katılımının önemli olduğunu ileri sürmektedir. Hanifan toplumsal sermaye kavramını neden kullanmayı tercih ettiğini ve hangi anlamda kullandığını şu şekilde açıklamaktadır.

“Toplumsal sermaye kavramının kullanımında sermaye kavramının genel kabul gören anlamına atıfta bulunmuyorum. Gayrimenkul, kişisel mal veya hazır paradan bahsetmiyorum... İyiniyet, arkadaşlık, yakınlık, bireyler ve aileler arasında sosyal bir birliktelik oluşturan sosyal ilişkilerden bahsediyorum. Eğer birey kendi kendine yalnız bırakılırsa sosyal olarak çaresizdir... Eğer kişi komşusuyla ilişki kurarsa ve onlarda diğer komşularıyla iletişim kurarsa toplumun bütününde yaşam koşullarının önemli gelişimine uygun sosyal bir ortam oluşturabilecek, kişinin sosyal ihtiyaçlarını hemen karşılayabilecek toplumsal sermayenin birikimi meydana gelecektir”.¹⁷

Hanifan çalışmasında ayrıca toplumsal sermayenin birey ve toplum için ne gibi yararlar sağlayacağını da vurgulamaktadır.

“Birey kendi ilişkilerinde yardım, yakınlık, komsularının arkadaşlığı yararlarını bulduğunda bir bütün olarak toplum, bütün parçalarının ortaklığından yararlanabilir....Belli bir toplumdaki insanlar birbirlerini tanıyor olduklarından ve eğlence, sosyal ilişki ve kişisel zevk için ara sıra bir araya gelme alışkanlığını biçimlendirdikten sonra yetenekli liderlikle bu toplumsal sermaye kolay bir şekilde toplumun refahının genel gelişimine doğru yönlendirilebilir”.¹⁸

Hanifan toplumsal sermaye kavramını tanımlarken sermaye kavramını toplumdaki bir kaynak olarak nitelendirmektedir. Finansal sermaye ve fiziksel sermaye anlamında sermaye kavramını kullanmamaktadır. Hanifan'ın toplumsal

¹⁷ Lady Judson Hanifan, **The Community Center**, Silver Burdett & Company, Boston, New York, Chicago, San Francisco, 1920, ss. 78-79.

¹⁸ Hanifan, s. 79.

sermaye tanımlamasında toplum ve toplumdaki bireyler arasındaki ilişki sermaye kaynağıdır. Toplumsal sermayenin oluşumunda yardımlaşma, yakınlık, iyi niyet ve arkadaşlık ilişkileri temel öğelerdir. Toplumun bütün olarak ortaklık ilişkisi çerçevesinde hareket ettiğinde daha çok yarar sağlayacağını belirtmektedir. Bu bağlamda Hanifan'ın toplumsal sermaye kavramına olumlu bir anlam yüklediğini söyleyebiliriz.

Toplumsal sermaye kavramını 20.yüzyılda Hanifan'dan başka yazarlarda çalışmalarında kullanmışlardır. 1950'li yıllarda John Seeley ve arkadaşları toplumsal sermaye kavramını kişilerin grup aktivitelerinin sonucu olarak meydana getirdiği veya karşılık olarak aldığı statüler biçiminde tanımlamaktadırlar.¹⁹ Toplumsal sermaye kavramını kenar mahallelerde yaşayan insanların yukarıya doğru hareketliliğini belirtmek için kullanmaktadırlar. Kenar mahallerde yaşayan insanların dernek ve ortaklıklarda üyeliklerini paraya çevirebildikleri, transfer edebildikleri ya da kullanabildikleri hamiline ödenecek teminatsız tahvillere benzetmektedirler.²⁰

Seeley ve arkadaşları toplumsal sermaye kavramını daha çok toplumsal hareketlilik çerçevesinde tanımlamaktadır. Toplumda düşük statüde bulunan insanlar bir dernek ya da gruba üyelik sonucunda daha yüksek bir statüye ulaşabilmektedirler. Bu bağlamda Seeley ve arkadaşlarının dernek ya da gruba üyeliği sermaye kaynağı olarak nitelendirdiğini söyleyebiliriz.

1960'lı yıllarda Jane Jacobs “Amerikan Kentlerinin Yükselişi ve Çöküşü” (The Decline and Rise of American Cities) adlı eserinde aralarında yakın bağlar olan mahallelerde görülen ağlara özgü değerleri anlatırken toplumsal sermaye kavramını kullanmıştır.²¹ Ayrıca Jacobs daha sonra Büyük Amerikan Kentlerinin Yaşamı ve Ölümü (The Death and Life of Great American Cities) adlı eserinde de toplumsal

¹⁹ James Farr, “Social Capital A Conceptual History”, **Political Theory**, Vol.32, No.1, 2004, s. 9.

²⁰ Robert D. Putnam ve Kristin A.Gross, Introduction, **Democracies in Flux The Evolution of Social Capital in Contemporary Society**, ed. Robert D. Putnam, Oxford University Press, Oxford, New York, 2002, s. 5.

²¹ Don Cohen ve Laurence Prusak, **Kavrayamadığımız Zenginlik Kuruluşların Sosyal Sermayesi**, çev. Ahmet Kardam, Mess Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayın No:353, 2001, s. 21.

sermaye kavramına vurgu yapmıştır.²² Bu eserinde toplumsal sermayeyi kentlerde komşuluk ilişkileri çerçevesinde kurulan ağlar açısından incelemektedir. Kentlerin en fazla katkıyı benzer ilgilere sahip birey topluluklarını biraraya getirmesi açısından sağladığını vurgulamaktadır. Jacobs toplumsal sermaye kavramını toplumsal ilişkiler özellikle komşuluk ilişkileri sonucu oluşturulan ağlar çerçevesinde incelemiştir.

1970’li yıllarda ekonomist Glenn Loury toplumsal sermaye kavramını toplumsal ayırım ve köleliğin en sinsi mirasının bir parçası olarak Afrikan Amerikalıların daha geniş sosyal bağlara erişememelerini vurgulamak ve kaynakları tanımlamak için kullanmıştır.

Loury (1977) toplumsal sermaye ilgili görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır: “ Bir bireyin sosyal orjini kendi gelişimine katkı sağlayan kaynakların miktarında açık ve önemli bir etkiye sahiptir. Toplumsal sermaye standart beşeri sermaye özelliklerini kazanmayı kolaylaştırmada toplumsal durumun sonuçlarını ortaya çıkarmak için yararlı bir kavram olabilir.” Loury toplumsal sermaye kavramını beşeri sermayenin gelişiminde sosyal kaynakların yararını belirlemek için ekonomiyle tanıştırmıştır. ²³ Loury toplumsal sermaye ile ilgili görüşlerini beşeri sermaye kavramı ile bağlantılı olarak açıklamaktadır. Ayrıca sadece sosyal ilişkiler açısından değil sosyal bağlar çerçevesinde toplumsal sermayeyi incelemektedir.

Toplumsal sermaye kavramı literatürde 1910’lı yıllardan itibaren kullanılıyor olmasına rağmen 1980’li yıllarda popülerlik kazanmıştır. Günümüzde akademik çevrede en çok tartışılan kavramlardan biri haline gelmiştir. Kavrama olan ilginin artmasında 1980’den sonra Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam’ın konuyu farklı bakış açılarından değerlendirdikleri çalışmalar etkili olmuştur. Bu

²² Jane Jacobs, **The Death and Life of Great American Cities**, Vintage Books Edition, New York, 1992, s. 119; Mustafa Kemal Şan, “Bilgi Toplumuna Geçişte Sosyal Sermayenin Taşıdığı Önem ve Türkiye Gerçeği”, **Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management**, Vol.2, 2007, s. 74.

²³ Putnam and Gross, s. 5., Glenn Loury, “A Dynamic Theory of Racial Income Difference”, **Women, Miniroties and Employment Discrimination**, ed. P.A. Wallace ve A.M. Lamond, Lexington Books, Lexington, 1977, s. 176’dan aktaran İ.Semih Akçomak, “Bridges in Social Capital: A Review of The Definitions and The Social Capital of Social Capital Researchers”, **United Nations University UNI_MERIT Working Paper Series**, Maastricht, 2009, s. 5.; James Coleman, **Foundations of Social Structure**, Belknap Press, United States of America, 1994 (Foundations), ss. 300-301.

yazarların çalışmaları sonucunda toplumsal sermayenin toplumların sosyal, yönetsel ve siyasal gelişimlerinde nasıl bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır.

1.3.2. Tanım

Toplumsal sermaye son yıllarda akademik çevrede yaygın biçimde tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Konuyla ilgili yazılmış olan makalelerin sayısındaki artış bunun bir göstergesi olarak nitelendirilebilir. 1981 yılından önce anahtar kelime olarak toplumsal sermaye birçok dergi makalesinde 20 defa kullanılırken, bu sayı 1991- 1993 yılları arasında 109'a, 1996 ile Mart 1999 dönemi arasında 1003'e yükselmiştir.²⁴ Bu büyümede izleyen yıllarda herhangi bir azalma görülmemektedir.

Toplumsal sermaye konusunda dergi makaleleri, kitap, kitap içi bölüm ve kitap tahlillerini içeren indekslerde yer alan çalışmaların sayısında 1990'lı yıllardan itibaren hızlı bir artış görülmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi 1980 ve 1985 yılları arasında konuyla ilgili çalışma sayısı 39 iken, 1990'lı yıllardan itibaren hızla artarak 2000 yılında bu sayı 1422'ye ulaşmıştır. 2000 ve 2005 yılları arasındaki dönemde çalışma sayısı 2832, 2005 ve Temmuz 2011 arasındaki dönemde bu sayı 6004'e yükselmiştir.

Tablo 1: Toplumsal Sermaye Konusunda İlgili İndekslerde Yer Alan Çalışmaların Sayısı

Yıl Aralığı	Yayın Sayısı
1980-1985	39
1985-1990	53
1990-1995	538
1995-2000	1422
2000-2005	2832
2005-2011	6004

Kaynak: Web of Science (Science Citation Expanded, Social Science Citations and Arts& Humanities İndekslerinde) yer alan veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Toplumsal sermaye başlığıyla dergi makaleleri, kitap, kitap içi bölüm ve kitap tahlillerini içeren indekslerde yer alan çalışmaların sayısında da yıllar itibarıyla bir

²⁴ Fran Baum, "Social Capital, Economic Capital and Power: Further Issues for a Public Health Agenda", **Journal of Epidemiol and Community Health**, Vol.54, 2000, s. 409.

artış gözlemlenmektedir. Tablo 2’de görüldüğü gibi 1980 ile 1985 yılları arasında başlığında toplumsal sermaye kelimesi olan çalışma sayısı 39 iken, 2000 yılında bu sayı 296, 2000 ve 2005 yılları arasında 790, Temmuz 2011 tarihinde ise 1579’ a ulaşmıştır. Bütün bu veriler sonucunda toplumsal sermayeye duyulan ilginin yıllar itibariyle sürekli bir artış içinde olduğunu söylemek mümkündür. Her iki tabloda ortak olan nokta en fazla artışın 2005- Temmuz 2011 arasındaki dönemde gerçekleşmesidir.

Tablo 2: Başlığında Toplumsal Sermaye Olan İlgili İndekslerde Yer Alan Çalışmaların Sayısı

Yıl Aralığı	Yayın Sayısı
1980-1985	39
1985-1990	48
1990-1995	63
1995-2000	296
2000-2005	790
2005-2011	1579

Kaynak: Web of Science (Science Citation, Social Science Citations and Arts& Humanities İndekslerinde) yer alan veriler esas alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Son yıllarda toplumsal sermaye konusuna duyulan ilgi sosyoloji, siyaset, ekonomi, antropoloji, işletme ve kamu yönetimi bilimiyle uğraşanlar arasında hızla artmaktadır. Artan bu ilginin nedeni; toplumsal sermayenin toplumların yönetsel alanlarında, sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmelerinde oynamış olduğu rolün farkına varılmış olmasıdır. Toplumsal sermaye uluslararası kuruluşlarında önemle üzerinde durduğu ve çalışmalarını yoğunlaştırdıkları bir konu haline gelmiştir. Uluslararası kuruluşlar özellikle küresel sorunların çözümünde toplumsal sermayeden yararlanılabileceği üzerinde durmaktadırlar.

Toplumsal sermaye kavramı sosyal bilimlere ait olan toplumsal kavramı ile politik ekonomi bilimine özgü olan sermaye kavramının birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.²⁵ Toplumsal kelimesi toplum ya da topluluklara ilişkin anlamındadır. Burada belirtilmesi gereken önemli nokta sermaye kavramının hangi

²⁵ Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, **Ekonomik Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü**, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, 2005, Ankara, s. 4.

anlamda kullanıldığıdır. Toplumsal sermayede sermaye kavramı ile toplumsal ilişkiler ve süreçlerin kaynak akışını yaratmak için biriktirilebilen, saklanabilen ve kullanılabilen bir değer yaratması vurgulanmaktadır.²⁶ Bu bağlamda toplumsal sermayeyi de toplumsal ilişkilerin devamı için önemli olan bir kaynak olarak nitelendirilebiliriz.

Toplumsal sermaye konusuna duyulan yoğun ilgi kavramsal olarak birbirinden farklı olan tanımlamaların yapılması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle kavramın tek ve net bir tanımını yapmakta zorlaşmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde toplumsal sermaye kavramının literatürde temel olarak kabul edilebilecek tanımlamalarının verilmesi uygun görülmektedir.

Toplumsal sermaye kavramı, sosyolog ve ekonomistlerce farklı açılardan ele alınmakta ve aşağıdaki gibi değerlendirilmektedir.

Toplumsal sermaye kavramı; Bourdieu ve Wacquant’a göre “Gerçekte ve uygulamada karşılıklı tanışıklık ve tanımaya dayalı olarak az ya da çok kurumsallaşmış, uzun ömürlü iletişim ağına sahip olması nedeniyle, bir bireyin ve grubun haklı olarak hissesine düşen kaynakların bir toplamıdır.”²⁷ Coleman’a²⁸ göre, toplumsal sermaye; ortak iki özelliği olan varlıkların çeşitlenmesi iken, Fukuyama’ya²⁹ göre insanların ortak amaçları için gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışabilme yeteneğidir. Portes’e göre ise sosyal ağdaki veya diğer sosyal yapılardaki üyelik değeri ile aktörlerin yarar elde etme yeteneğidir.³⁰

²⁶ Türk Dil Kurumu, “Toplumsal”, Büyük Türkçe Sözlük,

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=313760> (04.11.2008), Deborah Gleeson, “The Conceptual and Empirical Utility of Social Capital and Public Health”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), La Trobe University Faculty of Health Sciences, 2001, s. 10.

²⁷ Pierre Bourdieu ve Loic Wacquant, **An Invitation to Reflexive Sociology**, University of Chicago Press, Chicago, 1992, s. 119.

²⁸ Coleman, Foundations, s. 302.

²⁹ Francis Fukuyama, **Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması**, 3.b., çev. Ahmet Buğdaycı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005 (Güven), s. 26

³⁰ Alejandro Portes, “Social Capital: Its Origins and Applicaitons in Modern Sociology, **Annual Review of Sociology**, Vol.24, 1998, s. 6.

Woolcock’a göre bilgi, güven ve bireyin sosyal ağına bağlı bulunan karşılıklı normlarıdır.³¹ Robert Putnam’a göre karşılıklı yarara dayalı koordinasyonu ve işbirliğini kolaylaştıran şebekeler, normlar ve sosyal güven gibi toplumsal örgütlerin sahip oldukları özelliklerdir.³² Ronald Burt’e göre bireyin fiziksel ve beşeri sermayesini kullanmak için arkadaşları, meslektaşları ve daha genel tanıdıkları sayesinde elde ettikleri fırsatlardır.³³ Adler ve Kwon’ a göre aktörlerin sosyal ilişkiler yapısındaki yerlerinin bir işlevi olarak mevcut olan bir kaynaktır.³⁴

Dünya Bankası “İnsanlara, amaçlanan hedeflere ulaşmalarını sağlayacak biçimde eylemlerini koordine etme olanağı veren, sosyal yapılar içindeki yerleşik normlar ve sosyal ilişkiler” olarak tanımlamaktadır.

OECD ise “ağlarla birlikte grup içinde gruplar arasında ortaklığı kolaylaştıran normlar, paylaşılan ortak değerler ve anlayışlar” biçimde tanımlamaktadır.³⁵

Bu tanımlamaları genel olarak incelediğimizde bazı farklılıklar bulunmasına rağmen ortak noktalarının olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle ki bütün tanımlamalarda toplumsal ilişkiler, sosyal yapı, sosyal ağlar ve iletişim kavramları ortak olarak vurgulanmaktadır. Fakat tanımlamalar sermayenin kaynağını nitelendirme açısından farklılık taşımaktadır. Bazı tanımlamalarda sermayenin kaynağı olarak sadece bireyin önemi vurgulanmaktadır. Bazı tanımlamalarda ise gruplar ve toplum sermayenin kaynağı olarak nitelendirilmektedir. Toplumsal sermayede sadece bireyler kaynak olarak görülemez. Toplumsal sermayenin oluşmasında bireylerin ortaklık ilişkisi içerisinde bir bütün olarak hareket etmesi gerekir.

Bu açıklamalar çerçevesinde toplumsal sermayeyi bireylerin toplumda sosyal ağlar, toplumsal normlar ve güven sayesinde ortaklık ilişkisi kurması, bir bütün

³¹ Michael Woolcock, “Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework”, **Theory and Society**, Vol.27, 1998, s. 153.

³² Robert Putnam, “ Bowling Alone: America’s Declining Social Capital”, **Journal of Democracy**, Vol.6, No.1,1995 (America’s), s. 67.

³³ Ronald S. Burt, **Structural Holes: The Social Structure of Competition**, Harvard University Press,1992 (Structural), s. 9.

³⁴ Paul S. Adler ve Seok-Woo Kwon, “Social Capital: Prospects for a New Concept”, **Academy of Management Review**, Vol.27, No.1, 2002 (Social), s. 18.

³⁵ OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development), **The Well Being of Nations the Role of Human and Social Capital**, Paris, 2001, s. 41.

olarak hareket edebilmesi ve yarar sağlayabilmesi olarak tanımlayabiliriz. Toplumsal sermayenin temel kaynağı toplumdaki bireylerin iletişime geçerek ortaklık ilişkisi kurmasıdır.

Toplumsal sermaye konusunun günümüzde yaygın bir şekilde tartışılmasında bazı yazarların görüşleri çok etkili olmuştur. Çalışmanın bu bölümünde toplumsal sermayeye katkı sağlayan bu yazarların görüşleri açıklanacaktır.

1.3.3. Toplumsal Sermaye Kavramının Öncüleri

Toplumsal sermaye kavramına verilen önemin artmasında 1980'li yıllarda sosyolog Pierre Bourdieu'nun yaptığı çalışmalar etkili olmuştur. Ayrıca kavramın tartışılan bir konu haline gelmesini sağlayan kişiler James Coleman ve Robert Putnam'dır. Bu üç yazarın görüşleri toplumsal sermaye kavramının toplumun her alanında öneminin anlaşılmasını sağladıkları için dikkate değer bir nitelik taşımaktadır.

Toplumsal sermaye kavramı daha sonra farklı bilim dallarındaki çok sayıdaki akademisyen tarafından farklı açılardan incelenmiştir. Ancak toplumsal sermaye konusunun anlaşılması için Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın görüşlerinin ayrıntılı bir şekilde ele alınması uygun olacaktır.

1.3.3.1. Pierre Bourdieu (1986)

Toplumsal sermaye kavramıyla ilgili ilk çağdaş analiz sosyolog Pierre Bourdieu (1986) tarafından yapılmıştır. Bourdieu sermaye kavramını toplumsal dünyayı anlamada kullanılabilecek en önemli araçlardan biri olarak tanımlamaktadır. Toplumsal sermayeyi anlayabilmek için sermayenin anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır.³⁶ Bourdieu sermaye kavramını ekonomik sermaye, kültürel sermaye ve toplumsal sermaye olarak üçe ayırarak incelemektedir. Bu üç sermaye

³⁶ Hülya Eşki Uğuz, **Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım Sosyal Sermaye**, Orion Kitabevi, Ankara, 2010, s. 26.

sınıflandırmasında ekonomik sermayeyi en üstte görmektedir. Toplumsal sermayeyle ilgili görüşlerini bu çerçevede açıklamaktadır.

Bourdieu'ya göre ekonomik sermaye bireylerin sahip olduğu ekonomik gücün göstergesidir. Doğrudan ve hemen paraya çevrilebilen veya mülkiyet hakları biçiminde kurumsallaştırılan kaynakları ekonomik sermaye olarak tanımlamaktadır. Kültürel sermaye ile ilgili düşüncelerini “habitus kavramı” çerçevesinde açıklamakta ve habitusun öznel temsilci ve nesnel durum arasında köprü kurduğunu belirtmektedir. Habitusun yani bireyin içinde yaşadığı çevrenin düzenlenmiş birtakım değerler ve düşünce şeklinin gelişiminden etkilendiğini vurgulamaktadır. Bourdieu habitus görüşünü biçimlendirirken grupların toplumsal yapıdaki durumlarını belirlerken ve oluştururken kültürel sembolleri farklılıkların işaretleri olarak kullanabilecekleri sonucuna ulaşmıştır. Bourdieu'ya göre kültürel sermaye bireyin içinde yaşadığı çevreden, bireyin sahip olduğu kültürel değerlerden ve diplomalar, sertifikalar gibi belgelerde somutlaşan kültürel kurumlardan oluşmaktadır.³⁷

Bourdieu kültürel sermayenin önemini farklı sosyal sınıflardan gelen çocukların eşit akademik başarıyı gösteremediği örneği çerçevesinde incelemektedir. Farklı sınıflardan gelen çocukların aynı derecede başarılı olamamalarının nedeni kültürel sermayelerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.³⁸ Beşeri sermayenin temel ölçütü “eğitim” olduğundan, Bourdieu'nun kültürel sermayeyi bireyin beşeri sermayesini etkileyen bir faktör değerlendirmesine aldığını söylemek mümkündür. Nitekim, Bourdieu ekonomik sermaye ve kültürel sermaye ilişkisine değinmektedir. Bireylerin ekonomik sermayeleri ile kültürel sermayeleri arasında doğru orantı olmadığını belirtmektedir. Ayrıca bazı durumlarda kültürel sermayenin ekonomik sermayeye dönüşebileceğini de vurgulamaktadır.³⁹

Bourdieu toplumsal sermayeyi 1973 yılında yaptığı çalışmasında ilk olarak tanımlamıştır. Bu çalışmada toplumsal sermayeyi “gerekli olduğunda faydalı

³⁷ Pierre Bourdieu, “The Forms of Capital”, **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education**, ed. John G. Richardson, New York, Greenwood Press, 1986, (Forms), s. 243; Field, ss. 18-19; Emre Erdoğan, “Sosyal Sermaye Güven ve Türk Gençliği” http://www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf (10.04.2008), s.5.

³⁸ Bourdieu, Forms, s. 243.

³⁹ Field, s. 19; Bourdieu, s. 243.

destekler sağlayan toplumsal ilişkilerin sermayesi” olarak açıklamaktadır.⁴⁰ Daha sonra 1986 yılında “The Forms of Capital” adlı eserinde toplumsal sermayeyi “karşılıklı tanışıklık ve tanımaya dayalı olarak az ya da çok kurumsallaşmış, uzun ömürlü iletişim ağına sahip olmaya bağlı olan gerçek ya da potansiyel kaynakların bir toplamı” şeklinde daha kapsamlı tanımlamıştır.⁴¹ Bourdieu toplumsal sermaye kavramını bireyin iletişim ağları oluşturması sonucunda elde ettiği kaynak olarak değerlendirmektedir. Bu tanımlamada dikkat çeken diğer bir nokta; sadece gerçek değil, daha sonra oluşabilecek potansiyel kaynaklarında sermaye şeklinde nitelendirilmesidir.

Bourdieu’nun toplumsal sermaye yaklaşımını belirleyen temel unsurlar sosyal ilişkilerde aktörlerin (birey, grup veya örgütsel yapılar) amaçlarına ulaşmada gösterdikleri çaba ve bu çaba sonucu diğer aktörlerle kurulan ilişkilerin algılanış durumudur. Toplumsal sermayenin oluşumunda bireyler arasında oluşturulan ağların önemini vurgulamaktadır. Bu ağlar doğal olarak oluşmamaktadır. “Ağlar bireysel veya ortak olarak, bilinçli ya da bilinçsiz olarak uzun veya kısa dönemde doğrudan kullanılabilir olan sosyal ilişkilerin oluşturulması veya yeniden üretilmesini amaçlayan yatırım stratejilerinin bir ürünüdür”.⁴² Ağları oluşturan bağları da toplumsal sermayenin temel öğelerinden biri olarak kabul etmektedir.

Bourdieu toplumsal sermayenin sosyal yükümlülüklerden, bağlantılardan oluştuğunu vurgulamaktadır. Bireyler arasındaki bağların yoğun ve dayanıklı olmasının önemli olduğunu belirtmektedir. Bourdieu’ya göre belirli bir özne tarafından sahiplenilen toplumsal sermayenin değeri, etkili biçimde harekete geçirebildiği bağlantı sayısına ve her bir bağlantıyla sahip olunan ekonomik, kültürel veya sembolik sermayenin büyüklüğüne bağlıdır.⁴³ Bourdieu’nun toplumsal sermaye teorisinde ekonomik ve kültürel sermaye belirleyici bir role sahiptir.

⁴⁰ Field, s. 20.

⁴¹ Bourdieu, Forms s. 248.

⁴² Martti Siisainen, “Two Concepts of Social Capital: Bourdieu vs. Putnam”, ISTR International Conference, “The Third Sector for What and for Whom”, 5-8 July 2000, <http://www.istr.org/conferences/dublin/workingpapers/siisainen.pdf> (10.12.2010); Bourdieu, Forms, s. 249.

⁴³ Field, s. 23.

Toplumsal sermayenin ekonomik ve kültürel sermayeden tamamen bağımsız olmadığını da vurgulamaktadır. Bourdieu'ya⁴⁴ göre toplumsal sermaye bazı durumlarda ekonomik sermayeye dönüşebilmektedir. Çünkü toplumsal sermayenin ekonomik sermaye dönüştürülmesi için dönüşüm maliyetleri söz konusu olacaktır.

Bourdieu için hem toplumsal sermaye hem de kültürel sermaye ekonomik sermayeye bağımlıdır. Çünkü her iki sermaye çeşidi de para ve zaman yatırımı gerektirir. Örneğin kültürel sermayenin bir biçimi olan sanat eserlerini toplama için ekonomik sermayenin harcanması gerekir. Aynı şekilde işbirliği ağlarının güçlenmesi için zaman harcamak gerekebilir.⁴⁵ Bu bağlamda Bourdieu'nun toplumsal sermaye teorisini ekonomik sermaye temelinde oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak Bourdieu'nun toplumsal sermaye görüşünde bireyler arasında ağlar sonucu kurulan ilişkiler önemlidir. Ağların kurulmasını ekonomik bir perspektiften yatırım gibi değerlendirmektedir. Bourdieu'nun görüşleri daha sonra toplumsal sermaye konusuyla başka yazarların ilgilenmesini sağlamıştır. Bourdieu'dan sonra toplumsal sermaye konusunda James Coleman ilgi uyandıran çalışmalar yapmıştır.

1.3.3.2. James Coleman (1988)

Toplumsal sermaye kavramına duyulan ilginin artmasında James Coleman'ın konuyla ilgili görüşleri etkili olmuştur. Coleman toplumsal sermaye kavramıyla ilgili görüşlerini ilk olarak 1988 yılında yazdığı "Social Capital in the Creation of Human Capital"⁴⁶ adlı makalesinde açıklamaktadır. Toplumsal sermaye kavramını olay için bir kaynak ve toplumsal yapıyı rasyonel birey paradigması⁴⁷ ile tanıtırmanın bir yolu olarak nitelendirmektedir. Toplumsal sermayeyi yükümlülükler ve beklentiler, bilgi kanalları ve toplumsal normlar olmak üzere üçe ayırarak incelemektedir. Bu

⁴⁴ Bourdieu, Forms, s. 249.

⁴⁵ Bourdieu, s. 250.

⁴⁶ James Coleman, "Social Capital in the Creation of Human Capital", **American Journal of Sociology**, Vol. 94, 1988 (Social), s. 95.

⁴⁷ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe sözlükte "paradigma", değerler dizisi, örnek olarak açıklanmaktadır. Bkz. [http://www.tdkterim.gov.tr/bts/\(19.01.2009\)](http://www.tdkterim.gov.tr/bts/(19.01.2009)).

makalesinde aile içindeki ve aile dışındaki toplumsal sermayenin etkilerinin de neler olabileceğini tartışmaktadır.

Coleman, toplumsal sermaye kavramını ekonomi ve sosyoloji yaklaşımını birleştirerek incelemektedir. Rasyonel birey teorisi ile her bireyin belli kaynaklar ve olaylarla ilgisinin bulunduğunu ve bu kaynaklar üzerinde kontrole sahip olduğunu kabul etmektedir. Toplumsal sermayeyi birey için mevcut olan kaynağın özel bir çeşidi olarak nitelendirmektedir. Coleman' a göre ⁴⁸

“Toplumsal sermaye işlevi ile tanımlanır. O tek başına bir varlık değildir iki ögesi ortak olan farklı varlıkların bir çeşididir: Onların hepsi toplumsal yapıların bazı özelliklerini içerir ve yapı içerisindeki aktörlerin (kişiler veya ortaklık aktörlerin) belli hareketlerini kolaylaştırır. Diğer sermaye biçimleri gibi toplumsal sermaye üreticidir yokluğunda mümkün olmayacak belli amaçların başarılmasını mümkün kılar. Fiziksel sermaye ve beşeri sermaye gibi toplumsal sermaye tamamen mübadele edilemez fakat bazı durumlara özel olabilir. Belli olayların kolaylaştırılmasında değerli olan toplumsal sermayenin biçimlendirilen şekli, diğerleri için kullanışsız veya zararlı bile olabilir.”

Coleman toplumsal sermayenin insanlar için sosyal bağlarından türeyen bir kaynak olduğunu belirterek, tek başına bir anlamı olmadığına dikkat çekmektedir. Toplumsal sermayenin olumlu yanlarının yanı sıra başka aktörler için zararlı olabileceğini belirtmektedir. Coleman teorisini rasyonel birey kavramı çerçevesinde oluşturmuştur.

Coleman'ın toplumsal sermaye ile ilgili teorisi rasyonel bireyle birlikte toplumsal olaylar ve toplumsal yapılar çerçevesinde odaklanmaktadır. Bütün sosyal ilişkiler ve toplumsal yapılar toplumsal sermayenin bazı biçimlerini kolaylaştırma gibi bir etkide bulunmaktadır. Aktörlerin belli bir amacı gerçekleştirmek için birbirleriyle ilişki içerisine girdiklerini ve yarar elde etmeye devam ettikleri sürece ilişkilerine devam ettiklerini varsaymaktadır.

Coleman toplumsal sermaye kavramını beşeri sermaye ve fiziksel sermaye ile ilişkilendirerek açıklamaktadır. Fiziksel sermaye üretimi kolaylaştıran araçları

⁴⁸ Coleman, Social, s. 98.

biçimlendiren maddelerdeki değişimlerce, beşeri sermaye insanların tecrübe ve yetenekleri elde etmesini sağlayan değişikliklerce yaratılır. Bu bağlamda toplumsal sermaye olayı kolaylaştıran insanlar arasındaki ilişkilerdeki değişimler aracılığıyla meydana gelmektedir.⁴⁹ Bu açıklamalar çerçevesinde Coleman için fiziksel sermayenin beşeri ve toplumsal sermayeye göre daha fazla maddi bir nitelik taşıdığını söylemek mümkündür.

Coleman'ın teorisinde toplumsal sermaye oluşumu ve özellikleri açısından beşeri sermaye ve fiziksel sermayeden farklılık taşımaktadır. Toplumsal sermaye aktörler arasındaki ilişkiler yapısına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Belli bir amacı gerçekleştirmek için ortaya çıkan ortaklıklar ve ortaklık sağlayan aktörler arasındaki ilişkiler toplumsal sermaye yaratabilir. Coleman için toplumsal ilişkiler sadece toplumsal yapının öğeleri değil aynı zamanda bireyler için bir kaynaktır.

Coleman bireyler için yararlı kaynaklar yaratan sosyal ilişkilerin neler olduğu konusunda daha fazla derinlemesine bir inceleme yapmaktadır. Toplumsal sermayeyi yükümlülükler, beklentiler ve yapıların güvenirliliği çerçevesinde ele almaktadır. Coleman'ın teorisine göre eğer A, B için bazı şeyler yaparsa ve gelecekte karşılığını göreceği için B'ye güvenirse bu A'da bir beklenti B'de ise bir yükümlülük oluşturur. Bu yükümlülük B ile performans için A tarafından düzenlenen bir kredi slibi gibi ifade edilebilir. Eğer A çok sayıda kredi slibini elinde tutarsa A ile ilişkisi olan çok sayıda insan için, bundan sonra finansal sermayeye benzerlik doğrudan meydana gelir. Bu kredi slipleri gerekli olduğunda A'nın başvurabileceği birçok kredi yaratır. Burada kredi yaratılması olayını A'nın B'ye güvenin bir karşılığı olarak nitelendirmektedir. Eğer B A'ya karşı yükümlülüğünü yerine getirmezse A güveninin karşılığını alamayacaktır. Bu durumda kredi slipleri geri ödenmeyecek kötü borçlara dönüşecektir.⁵⁰ Burada Coleman'ın yükümlülük oluşturmada güven ve karşılıklılık kavramına vurgu yaptığını söylemek mümkündür. Yükümlülüğün oluşmasının temel şartı olarak öncelikle bireylerin birbirine güvenmesi gerekmektedir.

⁴⁹ Coleman, Social, ss. 100, 101.

⁵⁰ Coleman, Foundations, s. 306.

Coleman sosyal yapısal kaynakların oluşturduğu toplumsal sermayeyi birey için bir sermaye değeri olarak görmektedir. Bu sosyal kaynakların kullanımına gereksinim duyulup duyulamayacağı iki öğeye göre belirlenmektedir: Geri ödenebilecek yükümlülükler anlamına gelen sosyal çevrenin güvenirliliği ve kabul edilen yükümlülüklerin gerçek kapsamı. Sosyal yapılar her iki boyutta farklılaşırken aynı yapının içinde yer alan aktörler de ikincisinde farklılaşmaktadır. Güvenilir çevrenin değerinin önemine örnek olarak Güneydoğu Asya ve başka yerlerdeki devreden kredi birliklerini vermektedir. Her ay toplanan arkadaş ve komşu gruplarından oluşan bu birliklerde her üye her biri tarafından verilen merkezi bütçeye katkı sağlar. Birkaç ay sonra “n” sayıdaki birey tarafından “n” sayıda katkı sağlanır ve geri ödemeye ulaşılır.⁵¹

Sosyal kaynaklarının kullanılmasında yukarıda bahsedilen iki temel unsur dışında başka unsurlar da bulunmaktadır. Bu unsurlar; insanların gerçek ihtiyacı hükümetin refah kurumları gibi yardım kaynaklarının oluşabilmesi, refahın derecesi, yardım isteme ve yardım etme eğilimindeki kültürel farklılıklar, sosyal ağların kapalılığı, sosyal kontakların lojistiğidir.⁵² Coleman çalışmalarında bu unsurların yükümlülük oluşturmadaki etkisini ayrıntılı bir şekilde ele almamaktadır.

Coleman’a göre sosyal sistemde bireysel aktörlerin de her zaman kullanabilecekleri kredi sayısı birbirine benzemez. Babanın sözünün geçtiği aile yapıları ve geleneksel kuralların olduğu köylerdeki yapılanmayı ve yasama organında diğer milletvekillerine göre daha fazla kaynağa sahip olan meclis başkanını örnek olarak vermektedir. Bu kişilerin etrafındaki kişiler ya da yakın olan kişiler de grup benzeri bir yapılanma içerisine girmektedir. Oluşturulan gruptaki kişilerin gruba üye olmayanlara göre daha fazla etkili olması söz konusudur.⁵³ Bu örnekten görüleceği üzere Coleman bir topluluk oluşturma ve bir topluluğa dahil olmanın toplumsal sermaye oluşumuna katkı sağlayacağını düşünmektedir. Aynı zamanda toplumsal sermayenin bireylere sağlayıcı yararları da belirtmektedir.

⁵¹ Field, s.34; Coleman, ss. 302, 306,

⁵² Clifford Geertz, “The Rotating Credit Association: a ‘Middle Rung’ in Development”, **Economic Development Cultural Change**, Vol.10, ss. 240-263 ‘den aktaran Coleman, Foundations, s. 307.

⁵³ Coleman, Social, ss. 103–104.

Coleman bilgi kanallarını toplumsal sermayenin önemli kaynaklarından biri olarak değerlendirmektedir. Sosyal ilişkilere bağlı olan bilgi potansiyelini bilgi kanalları olarak nitelendirmektedir. Olay için temel niteliğini taşıyan bilgiyi elde etmek oldukça maliyetlidir. Çoğunlukla kıt kaynak olan bilgiye sahip olmak için ilgi göstermek gerekir. Bilginin elde edilebilmesi için birey farklı amaçlarla oluşturduğu sosyal ilişkilerinden yararlanmaktadır. Coleman bireyin ilgi alanına girmeyen bir konuda bilgi sahibi olmak için o alana ilgisi olan bireylerden yararlandığını vurgulamaktadır. Burada dikkat çeken nokta kişinin dolaylı olarak başkalarının bilgisinden yararlanmasıdır. Fakat buradaki toplumsal sermayenin olayı kolaylaştıran bilgi sağlamak dışında etkisi bulunmamaktadır. Bu ilişkilerin kredi slipleri gibi değerinin olmadığını da vurgulamaktadır. Ancak ilişkilerinde diğerlerinin performansına ve güvenirliliğine bağlı olan kişi için yükümlülükler oluşturduğunu belirtmektedir.⁵⁴

Görüldüğü üzere bilgi kanalları da kredi slipleri gibi toplumsal sermayenin oluşumunda Coleman'ın önemli gördüğü yükümlülüklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Coleman için bilgi kanalları toplumsal sermayenin oluşumunda önemli bir kaynaktır. Bilgi kanallarının yükümlülük oluşturması için kişiler arasında güvenin de olması gerekir. Coleman çalışmalarında güven kavramının toplumsal sermaye açısından önemini incelemektedir.

Toplumsal sermayenin önemli biçimlerinden biri de Coleman'a göre normlar ve etkili yaptırımlarıdır. Etkili normlar güçlü bir toplumsal sermaye yaratabilmektedir. Fakat toplumsal sermayenin bu biçiminin de daha önce açıklanan biçimleri gibi bazı olayları kolaylaştırırken, diğerlerini de kısıtlamakta olduğunu vurgulamaktadır. Etkili normların olumlu ve olumsuz sonuçlarına dikkat çekmektedir. Toplumdaki normların destek sağlamak ve okulda yüksek başarı için etkili ödüller sağlamak gibi yararları bulunmaktadır İnsanların gece tek başına sokağa çıkmasını sağlayan normlar suçluluk faaliyetlerin engellemektedir. Bir bölgedeki etkili normlar bölgedeki yaratıcılığı azaltabilir.⁵⁵ Fakat çalışmalarında

⁵⁴ Coleman, s. 104.

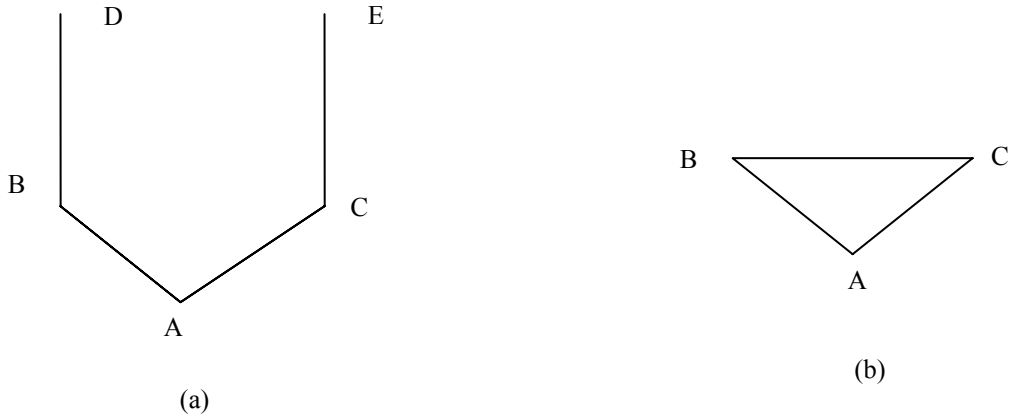
⁵⁵ Coleman, Foundations, ss. 310–311; Coleman, Social, s.104.

etkili normların nasıl olumsuz sonuçları olacağını ayrıntılarıyla ele almamaktadır. Sadece kısıtlayıcı etkisine yer vermekle yetinmektedir.

Coleman toplumsal sermayenin yaratılması, korunması ve bozulmasını etkileyen faktörleri ele almaktadır. Bu faktörlerden ilki; sosyal ağların kapalılığıdır. Sosyal ağların kapalılığı Coleman'ın teorisinde en dikkat çeken tez olmuştur.

Coleman kapalılığı etkili normlara dayanan sosyal ilişkilerin özelliği olarak tanımlamaktadır. Etkili normların oluşması için sadece diğerlerine dışsal etkileri empoze eden olay yeterli koşul olmayıp, kapalılığında gerekli olduğu söylenebilir. Normlar negatif dışsal etkileri sınırlandırma ya da pozitif olanları destekleme girişimleri olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat çoğu sosyal yapıda bazı şartlar gerçekleştiği halde normlar oluşmamaktadır. Bunun nedeni sosyal yapıda kapalılığın olmamasıdır. Şekil 1 kapalılığı olan ve kapalı olmayan ağdaki aktörler arasındaki ilişkiyi karşılaştırarak göstermektedir.

Şekil 1: Kapalı Olmayan (a) ve Kapalı (b) Ağ

Kaynak: Coleman, Social, 1988, s.106.

Şekil 1a gibi açık bir yapıda A aktörü, B ve C aktörü ile ilişki içindedir. A, B veya C'ye ya da her ikisine olumsuz dışsallıkları kabul ettirebileceği faaliyetleri

gerçekleştirebilir. B ve C birbirleriyle ilişki içinde olmadıkları için fakat bunun yerine diğerleri ile ilişkisi olduğu için (D ve E), A'nın faaliyetlerini sınırlandıracak yaptırımlar için güçlerini birleştirememektedirler. Bu durumda A'ya karşı B ya da sadece C, zararlı ve yeterli derecede güçlü yaptırım gücüne ulaşmadıkça A'nın faaliyetleri azalmadan devam etmektedir. Şekil 1b deki gibi kapalı bir yapıda B ve C ortak bir yaptırım desteklemek için birleşmekte ya da A'ya yaptırım uygulayan diğerlerini ödüllendirmektedir.⁵⁶

Normların ve yükümlülüklerin oluşması için sosyal ağların kapalılığını önemli bir faktör olarak değerlendirmektedir. Güven ve kapalılık arasındaki bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Eğer güven potansiyel güvenilenin güvenirliliğince garanti altına alındığı seviyeye ulaşırsa kapalılık da önemli olacaktır. Kapalı bir ağ içinde bulunan özellikle önemli olan bir aktör bir ortaklığın üyesidir.⁵⁷ Burada Coleman aktörlerin bir gruba üye olmasının önemini vurgulamaktadır. Bir gruba dahil olmanın bireye kapalı bir ağda nasıl bir yarar sağlayacağını belirtmektedir.

Toplumsal yapının kapalılığı sadece etkili normların varlığı için değil aynı zamanda toplumsal sermayenin diğer biçimi olan yükümlülükler ve beklentilerin artmasına izin veren toplumsal yapıların güvenirliliği için de önemlidir. Yükümlülükten kurtulma negatif dışsallık ya da bir diğerini empoze etmenin bir biçimi olarak tanımlanabilir. Kapalılığın olmadığı açık bir yapıda sadece yükümlülük taşıyan kişi tarafından yükümlülükten kurtulma etkili bir yaptırım olabilir. Açık bir yapıda itibar ortaya çıkamamakta ve güvenirliliği sağlayan ortaklık yükümlülükleri uygulanamamaktadır.⁵⁸ Yükümlülüklerin ancak kapalı bir ağda oluşacağını vurgulamaktadır. Ağların kapalılığını Coleman'ın toplumsal sermaye oluşumunda temel faktör olarak gördüğünü söylemek mümkündür.

Toplumsal sermayenin yaratılması ve bozulmasını etkileyen ikinci faktör ise sosyal yapının dengesidir. Duruma dayanan yapılarla resmi örgütlerden oluşan istisnalar dışında toplumsal sermayenin bütün biçimleri dengeye bağlıdır. Sosyal

⁵⁶ Coleman, Social, ss. 102-105.

⁵⁷ Coleman, Foundations, ss. 319-320.

⁵⁸ Coleman, Social, ss. 106- 108.

örgüt veya sosyal ilişkilerin engellenmesi toplumsal sermayeyi aşırı derecede tahrip edebilir. Yapının öğeleri olarak bireylerden daha çok durumlara sahip olan örgütlerin sosyal yaratıcılığı bireylerin istikrarsızlığı karşısında dengeyi devam ettirebilecek toplumsal sermayenin bir biçimini sağlamaktadır. Sosyal yapıda toplumsal sermayenin oluşumunda bireylerin hareketliliği önemlidir. Çünkü bireylerin basitçe durumları işgal edenler olarak sınıflandırıldığı yerlerin dengesi bireylerin hareketliliği ile bozulmaktadır. Aynı zamanda bireylerin hareketliliği yapının kendisini bozmasına yol açabilecek bir faaliyet meydana getirebilir.⁵⁹ Coleman burada sosyal yapı içerisinde toplumsal sermaye oluşumunda bireyin belirleyiciliğine dikkat çekmektedir.

Toplumsal sermayenin yaratılması ve bozulmasını etkileyen diğer faktör de ideolojidir. İdeoloji toplumsal sermayeyi kendinden daha çok bazı şeylerin ya da bazı kişilerin ilgilerini etkileme gücüne sahip olan bireyleri empoze ederek yaratabilmektedir. Buna örnek olarak başkalarının çıkarını gözetmek için insanları yönetmeye sahip olan dini ideolojiler verilebilir. Dini ve seküler okulların karşılaştırıldığı uygulamalı çalışmalarda dolaylı ve şaşırtıcı etki dikkat çekmektedir.⁶⁰ Burada Coleman dinin insanların düşüncesini etkilemedeki gücünü göstermektedir. Dinin etkileme gücü kişinin öncelikle o dine inanmasıyla ilgilidir. Bu nedenle dinin etkisini belirleyen faktör de bireyin içinde bulunduğu sosyal yapıdır. Sosyal yapı ile din faktörünün birlikte ele alınması gerekmektedir.

Coleman toplumsal sermayeyi kamu malı olarak nitelendirmektedir. Toplumsal sermayenin neo- klasik ekonomi teorisince oluşturulan özel, paylaşılabılır ve devredilebilir mallardan farklı olan bazı özellikleri bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu özelliklerinden ilki; toplumsal sermayenin devredilemez olmasıdır. Bireyin içerisinde bulunduğu sosyal yapının katkısı olarak toplumsal sermaye ondan yararlanan herkesin özel bir özelliği değildir. Toplumsal sermayenin kamu malı olma özelliğinin fiziksel sermaye ile karşılaştırarak anlaşılabilirliğini belirtmektedir. Fiziksel sermaye, beşeri sermaye ve toplumsal sermayeyi yarar sağladıkları kişiler açısından değerlendirmektedir. Toplumsal sermayenin çoğu biçiminde sadece

⁵⁹ Coleman, Foundations, s. 320.

⁶⁰ Coleman, s.320.

sermayenin oluşumuna katkıda bulunan kişi değil sosyal yapı içerisindeki çoğu kişi yarar sağlamaktadır.⁶¹

Coleman'ın teorisi toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığında sosyal yapı ve sosyal ilişkiler önemine dayanmaktadır. Toplumsal sermayenin bozulmasının sosyal ilişkiler ve yapıyı olumsuz etkileyeceğini belirtmektedir. Bu özellikleri nedeniyle Coleman teorisi toplumsal sermaye literatürüne önemli katkı sağlamıştır. Toplumsal sermaye konusunda Coleman'dan sonra siyaset bilimci Robert Putnam'ın çalışmaları ilgi uyandırmıştır.

1.3.3.3. Robert Putnam (1993)

Toplumsal sermaye kavramına duyulan ilginin artması ve günümüzde yaygın olarak tartışılmasında Robert Putnam'ın yaptığı çalışmaların etkisi oldukça fazladır. Putnam konuyla ilgili görüşlerini ilk olarak İtalya'da yaptığı alan çalışmasının sonuçlarını açıklarken belirtmiştir. İtalya'nın kuzeyi ve güneyi arasındaki politik katılım ve ekonomik gelişme farklılıklarının temel nedeni olarak bölgelerin farklı toplumsal sermayeye sahip olmasını görmektedir.

İtalya'daki 20 bölgesel yönetimde yaptığı araştırma sonucunda bölgelerin yönetim kalitesindeki farklılıkların temelinde yurttaş katılımının güçlü gelenekleri, oy kullanma, gazete okuyuculuğu, müzik toplumlarına üyelik gibi faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bölgeleri toplumsal sermaye düzeyine göre ayırarak ortak özelliklerini belirlemiştir. Toplumsal sermaye düzeyi yüksek olan bölgelerde vatandaşların genel konulara daha ilgili, güven düzeyinin yüksek, sosyal ve politik ağların yatay olarak organize olduğu bir yapı söz konusudur. Toplumsal sermaye düzeyi düşük olan bölgelerde ise; toplumsal ve kültürel ortaklıklara bağlılığın zayıf, kamu işlerinin sadece politikacı ve patronların işi olarak görüldüğü ve hukuka saygının olmadığı bir yapı bulunmaktadır. Hükümetin temsil etkisi ve toplumsal sermaye arasında da bir bağlantı kurmuştur. Toplumsal sermaye düzeyi yüksek olan bölgelerde olmayanlara göre hükümetin etkisi oldukça fazladır.⁶² Putnam'ın bu

⁶¹ Coleman, s. 316.

⁶² Robert Putnam, "The Prosperous Community, Social Capital and Public Life", **The American Prospect**, Vol.4, No.3, 21 March 1993 (Prosperous), ss. 2-3.

alışması toplumsal sermaye, katılım, güven ve sosyal ağlar arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önemlidir.

Yurttaş katılımı ile tarihten gelen yapı arasında bağlantıya vurgu yapmaktadır. Yurttaş katılımı ile tarihinde katılım ve sosyal dayanışma geleneğinin olduğu toplumların daha istekli ve hükümetlerin başarılı olduğu görülmektedir. Toplumsal sermayenin ekonomik gelişmedeki önemine dikkat çekmektedir. Yurttaş katılımı ağları ve normlarını kapsayan toplumsal sermayeyi etkili hükümet ve ekonomik kalkınmanın n koşulu olarak değerlendirmektedir. Toplumsal sermaye normlara uyulmasını, koordinasyonu ve iletişimi kolaylaştırması ve diğer bireylerin gvenirliliğiyle ilgili bilgiyi arttırması sonucunda etkili hkmete ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır.⁶³

Putnam'ın İtalya'da yaptığı çalışma toplumsal sermayeyi tarihten gelen geleneklerin nasıl şekillendirdiğini belirtmektedir. Ayrıca toplumsal sermayenin sadece yönetim alanında değil ekonomi alanındaki katkısını belirlemesi açısından önemli bir çalışma olarak değerlendirebiliriz. Putnam'ın toplumsal sermaye teorisinde ele aldığı en önemli değişken yurttaş katılımıdır. Yurttaş katılımını toplumsal sermayeyle ilgili bütün çalışmalarında kullanması da bunu destekler niteliktedir.

Putnam İtalya'daki çalışmasından sonra toplumsal sermaye konusu çerçevesinde Amerika'da katılım ve yurttaşlık konularını incelemeye başlamıştır. Bu çerçevede 1995 yılında yazdığı "Bowling Alone"⁶⁴ adlı makalesiyle Amerika'daki toplumsal sermayeyi irdelemiştir. Bu makalesinde öncelikle yeni demokratikleşmeye başlayan ülkelerdeki temel eksikliğin bağımsız bir yurttaş katılımı geleneğinin olmaması veya aşındırılması ve devlete duyulan pasif güven eğiliminin genişlemesi olarak görüldüğünü belirtmektedir.

Bu çalışmasında sivil toplum yapısının zayıf olduğu gelişmekte ve postkomnisit ülkelerin alışılmadık şekilde sivil bir toplum olarak gördükleri

⁶³ Putnam, ss. 3-4.

⁶⁴ Putnam, America's, s. 65.

Amerika'yı model aldığını vurgulamaktadır. Fakat Amerikan sivil toplum yapısının değiştiği ve zayıfladığının altını çizmektedir. Tocqueville'nin Amerikan demokrasinin işleminin temel özelliği olarak gördüğü sivil toplum yapısının değiştiğine dikkat çekmektedir.⁶⁵ Putnam'ın yapmış olduğu çalışmaların Amerika'da dikkat çekmesinin en önemli nedeni sivil toplum yapısının bozulmasını açıkça dile getirmiş olmasıdır.

Putnam toplumsal sermayeyi tanımlamadan önce fiziksel sermaye ve beşeri sermaye kavramlarını açıklamaktadır. Fiziksel sermayeyi araçlar, beşeri sermayeyi bireysel üretimi arttıran öğrenme olarak ifade etmektedir. Toplumsal sermayeyi ise karşılıklı yarara dayalı koordinasyonu ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi toplumsal örgütlerin sahip oldukları özellikler olarak tanımlamaktadır.⁶⁶ Bu bağlamda Putnam'ın toplumsal sermayenin temel öğeleri olarak ağlar, normlar, güven, karşılıklık ve ortaklık duygusunu belirttiğini söyleyebiliriz. Putnam'ın toplumsal sermaye tanımı Coleman'ın tanımıyla özellikle vurguladıkları öğeler açısından benzerlik taşımaktadır.

Putnam toplumsal sermayenin oluşumunda sosyal yapının etkisine dikkat çekmektedir. Toplumsal bağlantıların kendilerini devam ettiren davranış kuralları içinde önemli olduğunu belirtmektedir. Ağların ortaklık yükümlülüklerini ve bağlantılarını kapsadığını vurgulamaktadır. Toplumda oluşturulan bağlılığın ağları ve karşılıklılığın güçlü normlarını beslediğinin altını çizmektedir.⁶⁷ Putnam'ın bu görüşü de Coleman'ın toplumsal sermaye oluşumunda sosyal yapının önemi fikrine benzemektedir. Her iki yazar da teorilerinde toplumsal sermayenin oluşumunda sosyal yapının etkisini özellikle vurgulamaktadırlar. Toplumsal sermayenin oluşumunun toplumun sosyal yapısından bağımsız olmadığı konusunda görüş birliği içerisindedirler.

Toplumsal sermayenin içinde bulunan topluma ve o toplumdaki insanlara yararları bulunduğunu belirtmektedir. Sağlam toplumsal sermaye stokuna sahip

⁶⁵ Putnam, s. 65.

⁶⁶ Robert Putnam, **Bowling Alone The Collapse and Revival of American Community**, Simon & Schuster, New York, 2000 (Bowling), ss. 19-20.

⁶⁷ Putnam, s. 19.

bulunan bir toplumda yaşamanın çeşitli nedenlerden dolayı daha kolay olduğunu öne sürmektedir. İlk olarak yurttaş katılımı ağları genelleştirilmiş karşılıklılığın sağlam normlarını beslemekte ve sosyal güvenin oluşumunu desteklemektedir. Ağlar iletişimi, koordinasyonu kolaylaştırmakta, saygınlığı arttırmakta ve böylece ortaklık ilişkisinin zıtlıklarından kaynaklanan sorunların çözülmesini sağlamaktadır. Toplumsal sermaye fiziksel ve beşeri sermaye yatırımının yararlarını arttırarak olumlu bir katkıda bulunmaktadır.⁶⁸

Putnam toplumsal sermaye düzeyinin ölçümünde yurttaş katılımını temel gösterge olarak ele almaktadır. Bu açıdan katılıma yönelik yapılan faaliyetlerin oranını belirlemekte ve çalışmalarında kullanmaktadır. Bowling Alone adlı makalesinde de yurttaş katılımındaki azalmanın göstergesinin, gönüllü sayısındaki azalış ve kardeşlik örgütlerine üyelikteki düşüş olduğunu vurgulamaktadır. Temel yurttaşlık organizasyonlarına üyelikte ani ve önemli bir azalış meydana gelmiştir. Yurttaş katılımındaki azalış ve bowling oyununu tek başına oynama arasında bir bağlantı kurmaktadır. Bu düşüşün kanıtı olarak daha fazla Amerikalının daha önceye göre tek başına bowling oynadığını fakat organize olmuş liglerde bowlingin düştüğünü göstermektedir. Amerika’da 1980 ve 1993 yılları arasında tek başına bowling oynayanların toplam sayısı %10 artarken, bowling liglerinde bowling oynayanların sayısı %40 azalmıştır. 1993 yılı süresince yaklaşık 80 milyon Amerikalı bir kere bowling oynamaya gitmiştir.⁶⁹

Tek başına bowling oynamayı Amerika’da toplumsal sermayenin azalışının bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Takım olarak bowling oynamayı toplumsal bütünleşme ve yurttaşlık sohbetlerine katılımı sağlaması nedeniyle toplum açısından öneme sahip bir olgu olarak görmektedir. Bowling takımlarını toplumsal sermayenin kaybolan biçimini temsil eden bir örnek olarak ele almaktadır.

Putnam Bowling Alone adlı makalesinde Amerika’daki toplumsal sermayenin azalmasında etkili olan nedenleri de açıklamaktadır. Bu nedenlerin ilki; kadınların iş yaşamına katılmasıdır. Kadınların iş yaşamına katılması ortalama

⁶⁸ Putnam, Prosperous, s. 2; Putnam, America’s, s. 67.

⁶⁹ Putnam, America’s, s. 70.

çalışma saatlerinin süresinin artmasına neden olmaktadır. Toplumsal devrim olarak nitelendirdiği bu faktörün toplumsal sermayenin oluşturulması için gereken zamanı ve enerjiyi azaltmış olabileceğinin yüksek bir ihtimal olduğunu vurgulamaktadır.⁷⁰ Putnam'ın kadınların iş yaşamına katılmasını toplumsal bir devrim olarak nitelendirmesi bu nedeni çok önemli gördüğü sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Ancak kadınların iş yaşamına katılması iş yerinde kurulan ilişki ve iletişim sonucunda ağların oluşmasını sağlayarak toplumsal sermayeye olumlu bir katkı da sağlayabilir.

Toplumsal sermayenin azalmasında hareketlilik, evlenmenin azalması, boşanmaların artması, daha az çocuk ve daha düşük reel ücret verilmesi gibi nedenlerinde etkili olacağını belirtmektedir. Evliliğin orta sınıf insanların daha fazla sosyalleşmesine katkıda bulunduğunu ileri sürmektedir. Öte yandan süpermarketlerin sayısının artması, internet üzerinden kişilerin evden alışveriş yapabilmesi ve toplum odaklı girişimlerin yerini bu kurgunun dışında kaldığı düşünülen çokuluslu şirketlerin alması olgusu toplumsal sermaye için gerekli olan fiziksel ve maddesel temele zarar verici küresel dönüşümler değerlendirmesine alınırken, televizyonu toplumsal sermayeye zarar veren bu yapının en belirgin ve etkili aracı olarak nitelendirilmektedir.⁷¹ Televizyon ile Putnam'ın tek başına bowling oynama tezi arasında bir benzerlik bulunmaktadır. Tek başına bowling oynamada olduğu gibi televizyon izlemeye de birey tek başına vakit geçirmektedir. Televizyon izlemeye daha çok vakit ayırması diğer insanlarla geçireceği zamanı azaltmaktadır. Toplumsal sermayenin oluşumu için önemli olan bireylerin ortaklaşa faaliyette bulunmasını önünde de önemli bir engel olmaktadır.

Putnam toplumsal sermayenin ölçümünde yurttaş katılımı dışında ağlar, birlikte zaman geçirmeyi sağlayan aile, komşuluk ilişkileri ve toplumsal güveni de değişken olarak incelemektedir. Genelleştirilmiş karşılıklılık normları ile yurttaş katılımı ağları insanlar arasında işbirliğini mümkün kılan ve karşılıklılığı ve yurttaş katılımını güçlendirerek toplumsal sermayenin yükselmesini sağlamaktadır.

⁷⁰ Putnam, Bowling, s. 203.

⁷¹ Robert Putnam, "Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America", **Political Science & Politics**, Vol.28, No.4, 1995 (Tuning), s. 667.

Putnam'a göre yurttaş katılımı zayıf ve yatay bağlardan meydana gelmektedir. İkincil ortaklıklarda üyelik ve tanışıklık gibi zayıf bağlar, yakın arkadaşlık ve akrabalık gibi kişiler arası güçlü bağlardan daha önemlidir. Yoğun fakat ayrılmış yatay ağlar her grup içindeki işbirliğini devam ettirmektedir. Sosyal bölümlere ayrılan ağlar ise daha geniş ortaklığı sağlamaktadır.⁷² Toplumsal sermayenin temelinde zayıf ve yatay ağların olduğunu öne sürmektedir.

Putnam toplumsal sermayeyi bütünüyle olumlu bir kavram olarak görmemektedir. Toplumsal sermayenin olumlu yanları kadar olumsuz yanları da olabileceğine dikkat çekmektedir. Ağlar ve karşılıklılığın ortak normları ağı dahil olanlar için olumlu, ağ dışındakiler için ise olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Kentteki silahlı çeteler, NIMBY⁷³ (not in my back yard) hareketlerini toplumsal sermayenin olumsuz sonuçları olarak değerlendirmektedir. Toplumsal sermayenin ortak destek, ortaklık, güven ve kurumsal etkililik gibi olumlu sonuçları olduğunu vurgulamaktadır.⁷⁴ Görüldüğü gibi Putnam güveni hem bir öge hem de bir sonuç olarak değerlendirmektedir. Toplumsal sermayenin olumlu yanları kadar olumsuz sonuçlarının olduğu konusunda Coleman'la görüş birliği içerisinde bulunduklarını da söyleyebiliriz.

Toplumsal sermayenin olumlu ve olumsuz sonuçları farklı biçimlerinin tartışılmasına olanak sağlamıştır. Putnam toplumsal sermayeyi bağlayıcı (dışlayan/dışsallaştıran) ve köprü oluşturan (kapsayan) olarak ikiye ayırarak incelemektedir.

⁷² Robert Putnam, Robert Leonardi ve Raffaella Nanetti, **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**, Princeton: Princeton University Press, 1993, (Making), s.175.

⁷³ NIMBY not in my back yard sözcüklerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Türkçe'ye arka bahçemde bile olmasın olarak çevirmektedir. Daha fazla bilgi için bkz, Zerrin Toprak, **Çevre Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2003, ss. 12-13.

⁷⁴ Putnam, Bowling, ss. 21-22.

Tablo 3. Putnam’ın Toplumsal Sermaye Sınıflandırması

	Bağlayıcı Toplumsal Sermaye	Köprü Oluşturan Toplumsal Sermaye
İçerdiği Gruplara Göre	Homojen gruplar	Heterojen gruplar
Yapıya Göre	İçe dönük	Dışa dönük
Yararlarına Göre	Özgün kimlikleri destekleme ve grup içinde sadakati canlı tutma	Dışsal kaynaklarla bağlantı kurma ve bilgi paylaşımı
Sosyolojik Açıdan Sağladığı Katkıya Göre	Yapıştırıcı	WD-40

Kaynak: Putnam, Bowling, 2000, s. 22’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bağlayıcı toplumsal sermaye seçkin kimlikleri ve homojen grupları kuvvetlendirme eğiliminde ve içe dönük bir yapıya sahiptir. Etnik kardeşlik organizasyonları, kilise temelli kadınların okuma grupları ve moda ülkeleri kulüpleri bağlayıcı toplumsal sermayeye örnek olarak verilebilir. Köprü oluşturan toplumsal sermaye farklı toplumsal kesimdeki insanları içine alan ve dışa dönük bir yapıya sahiptir. İnsan hakları hareketi, çoğu gençlik hizmeti grupları ve birleşme amaçlı dini örgütler örnek olarak verilebilir. Toplumsal sermayenin bu biçimi aynı zamanda bir ağa ait olmayan insanlara açıktır.⁷⁵

Özgün kimlikleri desteklemeyi ve grup içindeki sadakati canlı tutmayı sağlayan bağlayıcı toplumsal sermaye belirli karşılıkları desteklemek ve dayanışmayı sürdürmek için elverişlidir. Bu açıdan bir çeşit sosyolojik yapıştırıcı olarak nitelendirilebilir. Köprü oluşturan toplumsal sermaye dışsal kaynaklarla bağlantı sağlanmasında ve bilgi paylaşımında yararlıdır. Bu özelliği nedeniyle köprü oluşturan toplumsal sermaye sosyolojik WD-40⁷⁶ sağlar. Bu toplumsal sermaye biçimi aynı zamanda daha geniş kimlikler ve karşılıklılık yaratabilir. Çoğu durumda hem bağlayıcı hem de köprü oluşturan toplumsal sermaye güçlü pozitif toplumsal etkilere sahip olabilir. İnternetteki sohbet grupları farklı yerleşim, cinsiyet, yaş ve dine sahip olanlar arasında köprü oluştururken, aynı zamanda eğitim ve ideoloji

⁷⁵ Putnam, Bowling, s. 22, Peter Graef, “Social Capital: The Dark Side”, **Handbook of Social Capital the Torika of Sociology, Political Science and Economics**, ed. Gert Tinggaard Svendsen ve Gunnar Lind Haase Svendsen Edward Elgar Publishing Limited, United Kingdom, 2009, s. 143.

⁷⁶ WD- 40 metal nesnelerin paslanmasını engelleyen ve onları korumak için kullanılan temizleyici madde. Bu madde metal yüzey ile nem arasına girerek koruyucu bir tabaka oluşturmaktadır.

olarak aynı özelliklere sahip olanlar arasında sıkı bağlar oluşturabilir.⁷⁷ Putnam'ın bu tezine facebook ve myspace gibi internet ortamında hergün bir yenisi kurulan sosyal ağ siteleri sayesinde farklı ülkelerden insanların arkadaş olmasını örnek vermek mümkündür.

2002 yılında yayınlanan “Bowling Together” başlıklı yazısında Putnam Amerika'daki toplumsal sermayenin azalışının 11 Eylül 2001 saldırıları sonucunda kesintiye uğradığını öne sürmektedir. Amerika'daki toplumsal sermaye için bu saldırıları bir dönüm noktası olarak nitelendirmektedir. Çünkü saldırılar sonucunda insanlar dostlarının, komşularının, kamu kurumlarının ve paylaşılan ortak kaderin öneminin farkına varmıştır. 11 Eylül saldırıları sonucunda yapılan çalışmaların sonucu da tezini destekler niteliktedir. 2000 yılı yaz ve sonbaharı dönemlerini kapsayan anketlerin aynısı 2001 Ekim ortasından Kasım ortasına kadar olan dönem de tekrar uygulamışlardır. Yaptıkları bu anketler sonucunda bir yıl öncesi döneme göre politik farkındalık ve katılım düzeyinde temel olarak bir yükselme saptamışlardır. Hükümete ve polise duyulan güven düzeyi ve politikaya ilgi oldukça artmıştır. Aynı şekilde politik toplantılara katılım ve toplumsal projelerde çalışma olasılığının fazla olduğunu belirtmektedir. Bu sonuçlar da Amerikan halkının terörizm ve diğer acil ulusal konuları belirleyen kamu kurumlarını takdirinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.⁷⁸

11 Eylül saldırıları sonucunda Amerikan halkının azalan toplumsal sermayesinin yeniden onarılması sürecine girilmiştir. Putnam bunu Amerika için bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Fakat bu fırsat sonucu oluşan yurttaş dayanışması ile ilgili yaklaşımların davranışa dönüşmesi gerektiğinin önemine de dikkat çekmektedir. Yurttaş dayanışmasının ahlaki bir kaynak olduğunu bunun kullanıldıkça artacağını, kullanılmadığında ise azalacağını vurgulamaktadır. Putnam'ın bu görüşü de Coleman'ın toplumsal sermayenin kullanıldıkça artacağı düşüncesiyle örtüşmektedir. Yurttaşlar arasındaki dayanışmanın tam anlamıyla gerçekleşmesi için oluşan yaklaşımların mutlaka davranışa dönüşmesi gerekmektedir.

⁷⁷ Putnam, Bowling, ss. 22-23.

⁷⁸ Robert Putnam, “Bowling Together”, American Prospect, 11.02. 2002, http://www.prospect.org/cs/articles?article=bowling_together (10.05.2009).

Putnam'ın 11 Eylül saldırılarını toplumsal sermaye açısından bir fırsat olarak değerlendirmesi yurttaş katılımı, ağlar ve güven öğeleriyle öne sürdüğü teziyle örtüşmektedir. Çünkü bu saldırılar sonucunda insanların ortak paylaşımlarda bulunduğu ilişki ve iletişim sonucu ağlar oluşturduğu görülmektedir. Fakat bu olumlu gelişmenin dönüşümü gerçekleştirebilmesi için belli bir sürenin geçmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Putnam'ın toplumsal sermaye oluşumunda zaman faktörünü vurgulaması Bourdieu'nun teziyle örtüşmektedir. Bourdieu da toplumsal sermaye oluşumunda belli bir sürenin geçmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu bağlamda toplumsal sermayenin oluşumu ve devamında öğelerin sürekliliğinin de önemli olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal sermayenin devamlılığının zor bir süreç olduğunu göz önünde bulundurmamız gerekmektedir.

Kamu politikası ve toplumsal sermaye arasındaki nasıl bir etkileşim olduğunu da açıklamaktadır. Putnam'a göre toplumsal sermaye etkili kamu politikasının yerine ikame edilemez. Kamu politikasının oluşumu için toplumsal sermayeyi bir önkoşul ve kısmen de kamu politikasının bir sonucu olarak nitelendirmektedir. Toplumsal sermayenin oluşumu için devletlerin ve piyasaların gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Aynı şekilde kamu politikası oluşturulurken toplumsal sermaye konusunda dikkatli olunması gerektiğini de vurgulamaktadır. Çünkü bazı kamu politikaları etkili toplumsal ağların ve normların tahrip olmasına neden olmaktadır. 1950'li ve 1960'lı yıllarda Amerikan gecekondu temizliği politikasının fiziksel sermayeyi yenilerken, mevcut toplumsal sermayeye maliyetinin oldukça yüksek olmasını örnek olarak vermektedir. Toplumsal sermaye hükümet faaliyetlerinin etkinliğini arttırmaktadır. Bu nedenle etkin ve mantıklı kamu politikası toplumsal sermayenin oluşumunu desteklemelidir. Hükümetler toplumsal sermayenin oluşumunun zaman gerektirdiğini unutmamalıdır.⁷⁹

Putnam'ın Amerika'daki toplumsal sermayenin azalışına ilişkin görüşleri bazı yazarlarca eleştirilmektedir. Eleştirdikleri noktaları şu şekilde açıklayabiliriz. Amerika'daki toplumsal sermayenin azalışını tarihsel çerçevede ele almaktadır. Yurttaş katılımında gönüllü kuruluşlardaki yüz yüze etkileşime çok fazla ağırlık

⁷⁹ Putnam, America's, s. 77.

verip, diğer katılım biçimlerine ya çok az ilgi göstermesi ya da tamamen onları kötülediğini belirtmektedirler. Bu tarihsel süreçte yurttaş katılımını yansıtan öğelerin değişmiş olabileceğinin de hesaba katılması gerekmektedir.⁸⁰ Bowling oyununu takım olarak oynama, güven oluşturma ve problem çözmeye yönelik işbirliği kurma gibi yeni katılım biçimleri oluşturmada toplumsal sermaye açısından bir anlam ifade edecektir.

1.3.3.4. Toplumsal Sermaye Kavramının Öncülerinin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Toplumsal sermaye kavramına her üç yazar farklı açılardan tanımlayarak katkıda bulunmuştur. Yazarların kavramla ilgili yaklaşımların benzer ve farklı noktaları Tablo 4’de görüldüğü gibidir.

Tablo 4: Bourdieu, Coleman ve Putnam’ın Yaklaşımlarında Toplumsal Sermayenin Tanımı, Amacı ve Analizi

	Tanım	Amaç	Analiz Edilen Ölçek/ Kullanılan Göstergeler
Bourdieu	Grup mallarına erişimi sağlayan kaynaklar	Ekonomik sermayeyi elde etmek	Sınıf yarışındaki bireyler Unvanlar • Arkadaşlıklar • Üyelikler • Vatandaşlık
Coleman	Aktörlerin kendi menfaatlerini gerçekleştirmek için kaynaklar olarak kullandıkları sosyal yapının yönleri	Beşeri sermayeyi elde etmek	Aile ve topluluk düzenleri içinde yer alan bireyler • Aile büyüklüğü • Ebeveynlerin evdeki tavırları • Annenin çocuğun eğitiminden beklentisi • Ailenin akışkanlığı • Dini kuruluşlara üyelik
Putnam	Ortak yarar için ortaklığı kolaylaştıran güven, normlar ve ağlar	Etkin demokrasiyi ve ekonomiyi gerçekleştirmek	Ulusal ölçekteki bireyler • Gönüllü kuruluşlara üyelik • Oy kullanmaya katılım • Gazete okuma alışkanlığı

Kaynak: Ian Winter, “Towards a Theorised Understanding of Family Life and Social Capital, Australian Institute Working Paper No.21, April 2000, s. 5; <http://www.socialcapitalresearch.com/contemporary-authors.html> (10.12.2010) kaynaklardan uyarlanmıştır.

⁸⁰ Paul Dekker ve Eric M. Uslaner, **Social Capital and Participation in Everyday Life**, Routledge, London, United States of America ve Canada, 2001, s. 1; Harris ve Renzi, s. 925.

Toplumsal sermayeyi sadece elitlere ait olan ve onların kendi üstünlüklerini korumak için tasarlanmış bir nitelik olarak gören Bourdieu'nun kavramsallaştırmasındaki amaç ekonomik sermayeyi elde etmektir.⁸¹ Yaklaşımını sosyal yapı, aktör ve rasyonel tercih kuramı çerçevesinde açıklayan Coleman'ın amacı ise, beşeri sermayeyi elde etmektir. Ancak Coleman teorisinde beşeri sermayenin etkinliğinin toplumsal sermayeye bağlı olduğunu da kabul etmiştir. Güven, normlar ve ağların temel kavramlar olduğu Putnam'ın yaklaşımında amaç etkin demokrasiyi ve ekonomiyi gerçekleştirmektir.

Yazarların kavramı farklı amaçlar kapsamında tanımlaması analiz düzeylerinin de farklı olması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bourdieu toplumsal sermayeyi bireysel ölçekte ve unvanlar, arkadaşlıklar, üyelikler ve vatandaşlıklar kavramları çerçevesinde incelemektedir. Coleman ise toplumsal sermayeyi göreceli olarak dezavantajlı olan toplum kesimlerine hizmet eden bir değer olarak ele almaktadır. Coleman kavramı aile ve topluluk düzeni içinde yer alan bireyler ölçeğinde incelemektedir. İnceledikleri ölçek farklı olmasına rağmen her iki yazarda toplumsal sermayeyi bireylerin kaynaklarını arttırmada bir kaynak olarak görmektedir. Toplumsal sermayeyi makro sosyolojik bir olgu ve toplumun bir işlevi olarak tanımlayan Putnam ise kavramı ulusal ölçekte analiz etmektedir. Ayrıca toplumsal sermayeyi gönüllü kuruluşlara üyelik, oy kullanmaya katılım ve gazete okuma alışkanlığı kriterleriyle incelemektedir.⁸² Toplumsal sermayeyi en kapsamlı ölçekte ulusal düzeyde inceleyen Putnam'dır.

Üç öncü yazarın toplumsal sermaye kavramı konusundaki yaklaşımlarında benzer özellikler de bulunmaktadır. Coleman ve Putnam'ın toplumsal sermaye tanımı bazı açılardan birbirine benzemektedir. Her iki tanımda da toplumsal sermaye sosyal ortaklıklar üzerinde yararlı etkileri olan ve pozitif grup dışsallıklarının bir ürünü olarak nitelendirilmektedir. Coleman bu dışsallığın sosyal organizasyondan kaynaklandığını varsaymaktadır. Putnam ise tanımında güven, normlar ve ağlar gibi

⁸¹ Field, s. 24.

⁸² Winter, s. 3; Pamela Paxton, "Is Social Capital Declining in the United States? A Multiple Indicator Assessment", **American Journal of Sociology**, Vol.105, No.1, 1999 (Social), s. 95; Field, s. 24.

spesifik resmi olmayan biçimlerini vurgulamaktadır.⁸³ Her üç yazarın yaklaşımında toplumsal sermayenin oluşumunda farklı düzeylerde de olsa ağların oluşturulmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Coleman ve Putnam toplumsal sermayeyi kendi uzmanlık alanları kapsamında daha geniş ölçeklerde inceleyerek, uygulamalı çalışmalar yapmışlardır. Bu nedenle Bourdieu'ya kıyasla görüşleri başka araştırmalarda da uygulanabilir bir nitelik taşımaktadır.

Üç öncü yazarın çalışmalarında normlar, güven ve sosyal ağlar toplumsal sermayenin unsurları olarak açıklanmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde bu unsurlar hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

1.3.4. Toplumsal Sermayenin Unsurları

1.3.4.1. Normlar

Toplumsal sermayenin en önemli unsurlardan kabul edilen normlar, bireyin nasıl davranması gerektiği konusunda toplumda oluşan inanç ve beklentilerdir.⁸⁴ Toplumsal hayatta insanların, grupların tavır ve hareketlerini örgütleyen kuralları ve otoriteyi belirleyen standartları norm olarak tanımlayabiliriz. İnsanların davranış, tavır ve hareketlerini yönlendirici özelliğe sahip olan normlar toplumsal değerlerle ahenk, kanun, kural ve ilkelerden oluşur.⁸⁵

Anthony Giddens normları verili bir toplumsal bağlamlar kapsamındaki uygun davranışı belirleyen davranış kuralları olarak açıklamaktadır. Bir norm davranış biçiminin yapılmasını emredebileceği gibi yasaklayıcı bir nitelik taşır.⁸⁶ Bir

⁸³ Steven N. Durlauf ve Marcel Fafchmas, "Social Capital", July 2004, <http://www.economics.ox.ac.uk/members/marcel.fafchamps/homepage/soccap handbook.pdf> (10.06.2010), s. 4.

⁸⁴ Erwin Bulte ve Richard D. Horan, "Identities in the Commons: the Dynamics of Norms and Social Capital", *The Berkeley Electronic Journal of Economics Analysis & Policy*, Vol.10, No.1, 2010, s. 4.

⁸⁵ Ece Karadoğan Doruk, *Sosyal Sermaye İletişimde Strateji ve Kalite Yönetimi/ İnsanın Toplumsal Kuruluşu ve Güven*, Derin Yayınları, İstanbul, 2009, s. 107.

⁸⁶ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, yay. haz. Hüseyin Özel ve Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000, s. 619.

kuralın norm olarak toplum tarafından benimsenebilmesi için topluluk üyelerinin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilip içselleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca normun yaptırım gücüne sahip olması da bir zorunluluktur.⁸⁷

Ağ ya da topluluk üyelerini karakterize eden normlar aktörlerin gelecekte nasıl davranacaklarını belirleme gibi bir işleve sahiptir.⁸⁸ Toplumdaki işlevleri nedeniyle normların toplumsal sermayenin oluşumunu nasıl etkilediği konusu üzerinde yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Normlar güven ve karşılıklılık öğeleri ile birlikte ele alınmaktadır. Şöyle ki toplumsal sermayenin çoğu tanımında karşılıklılık normlarına dayanan diğerlerinin yükümlülüklerinin birikimine vurgu yapılmaktadır. İnsanlar gelecekte kendilerine sağlayacak kaynakları düşünerek diğer insanlara kaynaklarını sunmaktadır.⁸⁹ Normlara uyulmasındaki temel etkenin insanların rasyonel hareket ederek kendi çıkarlarını düşünmesi olduğunu söylemek mümkündür.

Tanımında toplumsal sermayenin normlardan oluştuğunu belirten Putnam için normların en önemlisi karşılıklılıktır. Karşılıklılığı da düzenli (özel) ve genelleştirilmiş (yaygın olarak) ikiye ayırmaktadır. Düzenli karşılıklılık aynı zamanda eşdeğerleri maddelerin değişimidir. Genelleştirilmiş karşılıklılık ise belli bir zamanda düzenlenmemiş süreklilik gösteren bir ilişki çerçevesinde gerçekleştirilen değişimdir. Bu karşılıklı gelecekte aynı şeyi karşı tarafın kendisine yapacağını düşünerek yararını görme düşüncesi çerçevesinde karşılıklı bir beklenti söz konusudur. Toplumsal sermayenin önemli bir üretken ögesi olan genelleştirilmiş karşılıklılık normu fırsatçılığı sınırlamakta, işbirliği problemlerini çözmektedir.⁹⁰ Ayrıca insanları ben merkezilikten kurtararak toplumun ortak çıkarlarını ve

⁸⁷ Doruk, ss. 107-108.

⁸⁸ Metin Reyhanoglu, "Ar-Ge İşbirliklerinde Güven: Ankara'da Teknoparklarda Faaliyet Gösteren İşletmelerde Bir Araştırma", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 21; Halpern, s. 19.

⁸⁹ Melinda Rea- Holloway, "What's the Matter with Social Capital an Inductive Examination", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), University of Missouri Kansas- City, Kansas City, 2008, ss. 25-26.

⁹⁰ Putnam, Making, ss. 171-172.

iyiliğini düşünme duygusuna itmektedir. Toplumun birbirine bağlanmasını sağlamaktadır.⁹¹

Coleman toplumsal sermayenin oluşmasında normların etkin olmasına vurgu yapmaktadır. Sosyal ağların kapalılığı tezinin temelinde toplumdaki etkili normlar bulunmaktadır. Etkili normların toplumda bazı üyelere yarar sağlarken bazıları içinde sınırlayıcı etkisi olduğunu belirtmektedir.⁹² Ayrıca Coleman toplumsal yapı içerisinde normların güven ve sosyal ağlarla etkileşimini de vurgulamaktadır. Çalışmaların da bu etkileşimi New York Mücevher Piyasası örneğiyle açıklamaktadır. Kapalı bir ağ yapısının olduğu bu piyasada tüccarlar herhangi bir resmi işlem olmadan değerli mücevherleri aralarında değiş tokuş etmektedirler. Bireyler güven ve ağlar çerçevesinde oluşan bu norma uymamaları durumunda topluluktan ve piyasadan çıkarılma yaptırımının uygulanacağını bilirler.⁹³ Coleman’a göre normların etkin olmasında örnekte görüldüğü üzere etkili yaptırımlar gereklidir.

Normların toplumsal sermaye açısından sağladığı yararlar bulunmaktadır. Örneğin işbirliği yapma normuna uyan birey politika ve kamu yönetimi hakkında daha fazla bilgiye sahip olmakla birlikte, oy kullanma ve diğer katılım biçimlerini yerine getirme konusunda daha istekli olmaktadır.⁹⁴

Toplumsal sermayenin oluşması ve devamlılığının sağlanmasında toplumsal yapıya özgü olarak ortaya çıkan normların önemi yadsınamaz. Fakat normlar toplumsal sermayenin diğer öğeleri güven ve ağlarla etkileşim içinde daha etkin olmaktadır.

1.3.4.2. Güven

Toplumsal sermaye ile ilgili üzerinde en çok tartışılan kavramlardan biri güvendir. Yazarlar arasında güvenin toplumsal sermayenin unsuru ve sonucu olup

⁹¹ Adler ve Kwoon, Social, s. 99.

⁹² Coleman, Foundations, ss. 310–311.

⁹³ Coleman, Social, s.107.

⁹⁴ Philip Keefer ve Stephen Knack, “Social Capital, Social Norms and New Institutional Economics” <http://siteresources.worldbank.org/INTINVTCLI/Resources/socialcapitalandsocialnorms.pdf> (03.03.2011), s.14.

olmadığı konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır. Fukuyama (2005) toplumsal sermayeyi güvenle eşit görmekte ve aynı anlamda kullanmaktadır. Putnam (1993) güveni toplumsal sermayenin bir kaynağı, Coleman (1988) ise bir biçimi olarak değerlendirmektedir. Bourdieu güven kavramını çalışmalarında açık bir şekilde vurgulamamaktadır. Adler ve Kwoon (2000) güvenin toplumsal sermayeden tamamen farklı olduğunu belirterek, toplumsal sermayenin hem etkisi hem de sonucu olarak görmektedir. John Field (2006) güvenin toplumsal sermayenin bir sonucu ve bağımsız bir faktör olarak ele alınmasının daha doğru olacağını belirtmektedir.

Güven kavramının anlamı güvenmek inanmak anlamına gelen (trauen) kavramı ve inanç, bağlılık, dürüstlük anlamındaki (treu) kavramından gelmektedir.⁹⁵ Güven bireylerin, içinde bulundukları toplulukların, kurumların ve bireylerin temel yaşam anlayışlarını düzenleyen ahlaki ve sosyal yapının sahip olduğu sosyal olarak öğrenilen ve onaylanan beklentiler bütünü olarak tanımlanabilir.⁹⁶ Tanımdan anlaşılacağı üzere güvenin oluşumunda toplumsal yapının etkisi yadsınamaz. Francis Fukuyama da, her toplumun güven standartlarının belirlenmesinin birbirinden farklı olduğunu vurgulamaktadır. Toplulukların güven kavramının içeriğini, sınırlarını ve standartlarını belirlemede sosyo-kültürel yapıları, hayat kriterleri ve tarihi gelişimleri etkilidir. Toplulukların meydana gelmesinde karşılıklı güven duygusunun mutlaka bulunması gereken bir şart olarak görmektedir.⁹⁷ Güven toplumsal sermaye ile ilgili yapılan değerlendirmelerde ele alınan temel öğelerden biridir.

Toplumsal sermaye konusunda yapılan çalışmalarda güven kavramı ikiye ayırarak incelenmektedir: Genelleştirilmiş güven (generalized /social trust) ve özelleştirilmiş güven (particularized trust). Genelleştirilmiş güven; sosyal dayanışma duygusu olup, kendimizden farklı olan kişileri de kendi ahlaki toplumumuzun bir parçası olarak görmemiz inancıdır.⁹⁸ Genelleştirilmiş güvende karşılaşılan çoğu

⁹⁵ Burcu Kalkan Öztürk, **Güven Sorumluluğu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 7.

⁹⁶ Pamela Paxton, "Association Membership and Generalized Trust: a Multilevel Model Across 31 Countries", **Social Forces**, Vol. 86, No.1, 2007, s. 48.

⁹⁷ Fukuyama, Güven, s. 40.

⁹⁸ Eric Uslaner, "The Foundations of Trust: Macro and Micro", **Cambridge Journal of Economics**, Vol.32, 2008 (Foundations), s. 290.

insanla aynı değerlerin paylaşıldığı varsayımı geçerlidir. Bu nedenle genelleştirilmiş güvende yabancılarda dahil olmak üzere bütün insanlara güven söz konusudur.

Özelleştirilmiş güven aile, arkadaşlık ve gönüllü kuruluşlardaki ortaklık deneyimlerinden ve tekrar eden etkileşimlerden ortaya çıkan, onlara doğru olan güvendir.⁹⁹ Özelleştirilmiş güvende sadece tanıdığımız bildiğimiz insanlara güven söz konusu olup, adeta kendimizi bulduğumuz toplulukla sınırlandırmış oluruz.¹⁰⁰

Genelleştirilmiş güven ve özelleştirilmiş güven aralarındaki temel fark; topluluğa yeni katılan üyeler olduğunda ortaya çıkmaktadır. Genelleştirilmiş güvende, yeni üyelerin katılımı daha kolay olmakta ve güven hemen gerçekleşmektedir. Aksine özelleştirilmiş güvende ise yeni üyelerin katılımı zaman almakta ve güven hemen oluşmamaktadır. Çünkü bu güven biçiminde kişiler sadece kendileriyle aynı değerleri paylaştıkları konusunda emin olduğu insanlara güvenirlir.¹⁰¹

Uslaner'e göre (2002)¹⁰² genelleştirilmiş güven ve özelleştirilmiş güven ayrımı ile Putnam'ın bağlayıcı ve köprü oluşturan toplumsal sermaye ayrımı benzeşmektedir. Bağlayıcı toplumsal sermayeyle özelleştirilmiş güven, köprü oluşturan toplumsal sermaye ile genelleştirilmiş güven örtüşmektedir. Genelleştirilmiş güvende bireyin rasyonel hesaplamalarının etkisi olmadığından tanımadığı insanlarla ağlar kurmaktadır. Özelleştirilmiş güvende bireyin tanıdığı daha önceden bilgi sahibi olduğu insanlara güven söz konusudur. Bu güven biçiminde bireyin sahip olduğu ağlar çerçevesinde toplumsal sermaye oluşmaktadır.

Özelleştirilmiş güven ve genelleştirilmiş güveni içinde bulunan topluluktaki bağlar çerçevesinde ince güven (thin trust), kalın güven (thick trust) olarak

⁹⁹ Dietlind Stolle, “ Bowling Together, Bowling Alone: The Development of Generalized Trust in Voluntary Associations”, **Political Psychology**, Vol.19, No.3, 1998 (Bowling), s. 503.

¹⁰⁰ Eric Uslaner, “Voluntary Organization and Membership in Canada and the United States”, Biennial Meetings of the Association for Canadian Studies in the United States, Mineapolis, Novermber,1997, s. 4.

¹⁰¹ Adem Ögüt ve Cihat Erbil, **Sosyal Sermaye Yönetimi: Strateji, Enformasyon, Güven**, 2.b., Çizgi Kitabevi, Konya, 2009, s. 22.

¹⁰² Eric Uslaner, **The Moral Foundations of Trust**, 1.b., Cambridge University Press, Cambridge, 2002 (Foundations), s. 26.

tanımlamak mümkündür. Genelleştirilmiş güven zayıf bağların geçerli olması nedeniyle ince güven olarak nitelendirilmektedir. Özelleştirilmiş güvende güçlü bağlar söz konusu olduğu için kalın güven olarak tanımlanmaktadır.¹⁰³

Güven toplumsal sermayenin diğer unsurları olan normlar ve ağlarla doğrudan bir ilişki içindedir. Şöyle ki insanların bir ağ oluşturabilmesi için öncelikle birbirlerine güvenmeleri gerekmektedir. Toplulukta güvenin oluşabilmesi öncelikle toplumun işleyen normlarının bulunması zorunludur.¹⁰⁴ Robert Putnam'ın görüşleri de bu tezi destekler niteliktedir.¹⁰⁵

“Güven, normlar ve ağlar gibi toplumsal sermaye stokları, kendi kendilerini pekiştiricidir ve birikerek çoğalır. Bir uğraşta gerçekleşen başarılı işbirliği, bağlantılar ve güven yaratır- bunlar bununla ilişkisi olmayan gelecekteki diğer işbirliklerini kolaylaştırıcı sosyal varlıklardır.”

Putnam genelleştirilmiş güvenin karşılıklılık normları ve yurttaş katılımı ağları kaynaklarından meydana geldiğini belirtmektedir. Normlar sosyal güveni desteklediği gibi geliştirebilir. Çünkü etkileşim maliyetini daha düşürmekte ve ortaklığı kolaylaştırmaktadır.¹⁰⁶

Fukuyama da toplumsal sermayenin önemli bir unsuru olan normlar ve güven arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Güven normlara dayalı, düzenli, dürüst ve işbirliği çerçevesinde hareket eden bir toplumda ortaya çıkmaktadır. Güveni toplumsal sermaye kavramı ile adeta eş değer görmektedir. Şöyle ki toplumsal sermayeyi bir toplumda veya onun bazı bölümlerinde güven duygusunun var olmasından kaynaklanan bir yeti olarak tanımlamaktadır.¹⁰⁷

Genelleştirilmiş güven bireylerin sosyal ve politik gruplara katılımını sağlamakta ve aralarındaki işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Toplumdaki güven seviyesi ne kadar fazla ise işbirliği ihtimali de o kadar fazla olur. İşbirliği güvenin

¹⁰³ Uslaner, Foundations, s. 29.

¹⁰⁴ Field, ss. 89–91.

¹⁰⁵ Putnam, The Prosperous, ss. 3–4.

¹⁰⁶ Putnam, Making, s. 172.

¹⁰⁷ Ögüt ve Erbil, s. 21.

daha da artmasına ve pekişmesine katkı bulunur. Bireylerin toplumdaki farklı yapıları kabul etmesi ve tolerans göstermesini sağlamaktadır. Ayrıca ekonomik gelişme ve demokrasi üzerinde de güvenin olumlu etkisi bulunmaktadır.¹⁰⁸

1.3.4.3. Ağlar

Bireyler ve gruplar arasındaki ilişkiyi temel alması nedeniyle bazı yazarlar ağları toplumsal sermayenin önemli bir kaynağı olarak nitelendirmektedir. Toplumsal sermayenin unsuru olarak ağlarla ilgili açıklamalarda önemli olan nokta yazarların ağları nasıl tanımladığıdır. Sosyal ağ ortak bir özelliği paylaşan birbirine ilişkiler örgüsü ile bağlı olan insanların oluşturduğu gruptur. Bir kişi aynı anda birden fazla ağ içerisinde yer alabilir.¹⁰⁹

Ağ teorisyenleri toplumsal sermayenin anlaşılması için ağların analiz edilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Ağ teorisyenlerine göre, temel aktörün toplumsal sermayesi aktörün doğrudan sahip olduğu bağlar ve içinde bulundukları ağın dışında sahip oldukları dolaylı bağlar tarafından etkilenmektedir.¹¹⁰

Ağları toplumsal sermayenin önemli bir ögesi olarak inceleyen yazarlar farklı noktaları vurgulamaktadır. Flap toplumsal sermayenin sosyal yapılarda bulunan mevcut bağlantılarının sayısı, yoğunluğu ve sağlamlığı ile ilişkili olduğunu vurgulayarak, ağları toplumsal sermayenin en önemli kaynağı olarak nitelendirmektedir.¹¹¹ Halpern de ağların toplumsal sermayenin önemli

¹⁰⁸ Bo Rohstein ve Dietlind Stolle, “How Political Institutions Create and Destroy Social Capital: an Institutional Theory of Generalized Trust”, <http://www.apsanet.org/~ep/papers/2003winner.pdf> (30.04.2011); Putnam, Making, s. 171;

¹⁰⁹ Lee Poh Chin, “Explorations of Social Capital and Physical Activity among Adults on Christmas Island”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The University of Western Australia, School of Human Movement and Exercise Science & School of Social and Cultural Science, 2006, s. 23.

¹¹⁰ Paul Adler ve Seok-Woo Kwon, “Social Capital, the Good, the Bad, and the Ugly”, içinde **Knowledge and Social Capital: Foundations and Applications**, ed. Eric L.Lesser, Butterworth Heinemann Boston, Oxford, Auckland, Johannesburg, Melbourne, New Delhi, 2000 (Capital), ss. 97–98.

¹¹¹ Henk Flap, “Social Capital in the Reproduction of Inequality”, *Comparative Sociology of Family, Health, Education*, Vol.20, No.6, s. 6180’den aktaran Abdurrahman Ekinci, **Okullarda Sosyal Sermaye**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s. 61.

kaynaklarından biri olduğunu ifade ederek, ağların yoğunluğu ve kapalılığına göre tanımlanabileceğini belirtmektedir.¹¹²

Toplumsal sermayeyi toplumsal ilişkilerin sermayesi olarak tanımlayan Bourdieu'nun teorisinde ağlar önemli bir yere sahiptir. Bireyin toplumsal sermayeye katkı sağlayabilmesi için aralarında iletişime dayalı ağların oluşması gerekir. Ayrıca ağlar sosyal ilişkilerin kurulmasını ve yeniden üretilmesini amaçlayan yatırım stratejilerinin ürünüdür. Toplumsal sermayenin değerini ağları oluşturan bağlantıların sayısı, yoğunluğu ve dayanıklılığı belirlemektedir.¹¹³ Bourdieu için ağların toplumsal sermayeyi oluşturan önemli ve belirleyici bir ögesi olduğunu söylemek mümkündür.

Coleman'ın toplumsal sermaye teorisinin temel dayanak noktalarından biri sosyal ağlardır. Toplumsal sermayenin oluşumunda ağların kapalılığı tezini öne sürmektedir. Coleman'a göre kapalı bir ağ yapısı olduğu takdirde bireyler arasında etkin ilişki ve iletişim sağlanabilecektir. Normların ve güvenin oluşması için ağların kapalılığı bir gerekliliktir.

Toplumsal sermayenin oluşumunda ağların etkisi üzerine Ronald Burt tarafından yapısal boşluklar tezi öne sürülmüştür. Yapısal boşluklar tezinde ağ yapısı içerisinde bireylerin birbirleri ile bağlı olmayan bağlantılar arasında aracılık yapması söz konusudur. Yapısal boşluklar tezi toplumsal sermayeyi sosyal yapıda birbirleriyle bağlı olmayan insanlar arasındaki ilişkilerde aracı olmaktan elde edilen bilgi ve kontrol yararı anlamında tanımlamaktadır. Bu tez toplumsal sermayeye somut bir anlam yüklemektedir. İki grup arasındaki zayıf bağlantı noktalarını yapısal boşluklar olarak nitelendirmektedir. Yapısal boşluğun iki tarafında yer alan gruplar tamamen kendi faaliyetlerine yönelmiş olmalarına rağmen birbirlerinin farkındadırlar. Yapısal boşluklar bir elektrik devresindeki izolatör gibi tampon görevi görmektedir.¹¹⁴

¹¹² Halpern, s. 10.

¹¹³ Bourdieu, Forms, ss. 243, 249, 252.

¹¹⁴ Ronald S.Burt, "Structural Holes versus Network Closure as a Social Capital", **Social Capital, Theory and Research**, ed. Nan Lin, Karen Cook ve Ronald Burt, Aldine de Greyter, New York, 2001 (Holes), ss. 31, 35; Ronald S.Burt, "The Contingent Value of Social Capital", **Administrative Science Quartely**, Vol.42, No.2, 1997 (Contingent), s. 340.

Coleman ve Burt'un ağ konusundaki yaklaşımları arasındaki fark yaklaşımlarındaki içsel ve dışsal odak noktalarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Kapalılık bir örgüt veya topluluk içindeki toplumsal sermayenin birleştiriciliği gibi bir yarar sağlamaktadır. Odak aktörün dışsal bağlarındaki yapısal boşluklar kaynakların maliyet etkinliğini sağlamaktadır. Kapalılık ve yapısal boşluklar tezinin her ikisi de yarar sağlamaktadır. Ronald Burt (2009) de kapalılık ve yapısal boşlukları sosyal ağlarca yaratılan toplumsal sermayenin iki temel işlevi olarak nitelendirmektedir.¹¹⁵ Bu iki tez birbirinin karşısı değil, tamamlayıcıdır.

Putnam sosyal ağların ortaklık olayındaki sorunlarının çözümünü kolaylaştırdığını belirtmektedir. Ağları yatay ve dikey olarak ikiye ayırarak incelemektedir. Yatay ağlar eşit statü ve güce sahip bireylerin biraraya gelmesinden oluşmaktadır. Dikey ağlar ise asimetrik hiyerarşi ve bağımlılık ilişkisi içindeki eşit olmayan bireylerin meydana getirdiği bir yapılanmadır. Ağların yoğunluğu ve katılım arasında bağlantı olduğunu ifade etmektedir. Toplumda ağların yoğunluğu ne kadar fazla ise ortak yarar için vatandaşların biraraya gelme olasılığı da o kadar fazladır.¹¹⁶ Ayrıca ağların genelleştirilmiş karşılıklılığa ve katılıma sağladığı faydanın nedenlerini de ortaya koymaktadır. Bunlar:¹¹⁷

- Karşılıklılık normlarını güçlendirmek,
- Aksaklıkların maliyetini düşürmek,
- İletişimi kolaylaştırmak ve bilgi akışını geliştirmek,
- Geçmişteki başarılı işbirliğini somutlaştırmak ve gelecekte işbirlikleri için bir örnek oluşturmak.

Putnam toplumsal ağları hem birey hem toplum için bir kaynak olarak değerlendirmektedir. Putnam gibi yukarıda açıklanan diğer teorisyenler de ağların toplumsal sermayeye kaynaklık eden bir öge olduğunu kabul etmektedir.

¹¹⁵ Adler ve Kwoon, Capital, s. 98; Ronald Burt, "Network Duality of Social Capital", **Social Capital: Reaching Out Reaching In**, ed. Viva Ona Barktus ve James H.Davis, Edward Elgar Publishing Limited, United Kingdom, Massachusetts, 2009 (Network), s. 32.

¹¹⁶ Putnam, Making, s. 173.

¹¹⁷ Henry Farrel ve Jack Knight, "Trust, Institutions, and Institutional Change: Industrial Districts and The Social Capital Hypothesis", **Politics & Society**, Vol.31, No.4, 2003, s. 539.

1.3.5. Toplumsal Sermayeyi Etkileyen Faktörler

Bir toplumda veya gruptaki toplumsal sermayenin oluşumunu ve düzeyini etkileyen çeşitli faktörler vardır. Çalışmanın kapsamı bakımından bu bölümde aile, sivil toplum ve eğitim faktörleri ile toplumsal sermaye arasındaki ilişki açıklanacaktır.

1.3.5.1. Aile ve Toplumsal Sermaye

Kişinin sosyalleşmeyi öğrendiği ilk kurum ailedir. Kişinin fiziki ve psikolojik alandaki gelişiminde ailenin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bireyin iletişim kurmasında, toplumsal normları ve değerleri öğrenmesinde ve güven olgusunun gelişiminde aile oldukça etkilidir. Aile kişinin çevresindeki bireylerle bağlantılar kurarak sosyal ağlar oluşturmalarını sağlayan ilk eğitim aldığı yerdir. Bu nedenle ailede alınan ilk eğitim kişinin ileriki yaşamındaki eğitim başarısında ve toplumsal sermayenin geliştirilmesinde olumlu bir etkiye sahiptir.¹¹⁸

Toplumsal sermaye ile ilgili en çok tartışılan konulardan biri de ailenin toplumsal sermayeyi nasıl etkilediğidir. Bu husus kavramın teorisyenlerince de incelenmektedir. Fakat üç önemli isim aile konusunu farklı açılardan ele almaktadır. Bourdieu; konuyu sınıf tabanlı güç çatışmaları, Coleman; sosyal uzlaşma ve kontrol kapsamında incelemektedir. Putnam ise ulusal ölçekte toplumsal sermayeyi etkileyen bir öge olarak ele almaktadır.¹¹⁹

Bourdieu toplumsal sermayenin artması, birikmesi ve aktarılmasında ailenin temel etken olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca toplumsal sermaye ve eşitsizliğin oluşturulması ve yeniden üretilmesinde aileyi temel nokta olarak ele almaktadır.

¹¹⁸ Mehmet Karagül ve Mahmut Masca, “ Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Vol.1, 2005, ss. 44–45.

¹¹⁹ Rosalind Edwards, Jane Franklin ve Janet Holland, “Families and Social Capital: Exploring the Issues”, **Families & Social Capital ESRC Research Group Working Paper No:1**, South Bank University Publishing, London, 2003, s. 3.

Toplumsal sermayenin içeriğinin oluşmasında birey ve aileyle ilgili olan maddesel, sembolik ve kültürel sermayenin de biçimlendirici etkisine dikkat çekmektedir.¹²⁰

Coleman çalışmalarında aile ve toplumsal sermaye ilişkisini incelemektedir. Ona göre bir çocuğun entelektüel gelişimi için aile içindeki toplumsal sermaye önemlidir. Bu konuyu toplumsal sermaye ve beşeri sermaye çerçevesinde ele almaktadır. Anne babanın sahip olduğu beşeri sermaye çocukların gelişimini güçlü bir şekilde etkilemektedir. Ama burada önemli olan nokta çocuğun anne babası ile ne kadar zaman geçirdiğidir. Anne baba ve çocuklar arasındaki ilişkileri aile içindeki toplumsal sermaye olarak tanımlamaktadır. Eğer aile daha fazla üyeden oluşuyorsa onlarla olan ilişkiler de ailenin toplumsal sermayesi içinde değerlendirilir. Çocuğun aile içinde toplumsal sermayeden faydalanabilmesi için ailenin fiziksel varlığı ve aile üyeleri arasında güçlü bir ilişkinin, iletişimin olması gerekmektedir. Ailedeki toplumsal sermayenin ölçümünde aile üyeleri arasındaki ilişkinin gücünü temel gösterge olarak ele almaktadır.¹²¹

Coleman ailedeki toplumsal sermaye ve beşeri sermayenin tamamlayıcılığına da vurgu yapmaktadır. Anne babanın sahip olduğu beşeri sermaye, aile ilişkilerinde somutlaşan toplumsal sermaye tarafından tamamlanmazsa, çocuğun eğitimsel gelişiminde anne babanın beşeri sermayesinin ne kadar olduğu anlam ifade etmeyecektir.¹²²

Putnam da çalışmalarında aileyi toplumsal sermayeyi etkileyen bir faktör olarak incelemektedir. Ona göre aile içindeki bağların zayıflaması toplumsal sermayesizleştirme temasını açıklamaya yardımcı olabilecektir. Putnam ailenin birlikte zaman geçirmeyi sağlaması işlevini vurgulamaktadır. Bu açıdan evlenme oranının düşmesi ve boşanma oranının artmasını toplumsal sermayenin azalmasının nedenleri olarak görmektedir.¹²³

¹²⁰ Pierre Bourdieu, **Sociology in Questions**, Sage, London, 1993, s. 33'den aktaran; Rosalind Edwards, "Present and Absent in Troubling Ways, Families and Social Capital Debates", **The Sociological Review**, Vol.32, No.1, 2004, s. 6.

¹²¹ Coleman, Social, ss. 110-111.

¹²² Coleman, s. 110.

¹²³ Putnam, America's, s. 73, 75; Putnam, Making, s. 175.

Aileler toplumsal sermayeyi çocuklarına öğrettikleri normlar ve davranışlarla üç şekilde etkilemektedir. Bunlar:¹²⁴

- Aileler daha açık, hoşgörülü, güvene dayalı ve sosyalleşmelerini sağlayacak bir ortam yaratarak, çocuklarının başkalarına karşılıklı güvenmelerini kolaylaştırırlar.
- Çocuklarına diğer insanları nasıl değerlendirebilecekleri ve onlarla nasıl işbirliği içine girebileceklerini öğretirler.
- Aileler çocukların işbirliğinin nasıl oluşturulacağı veya bozulacağını ilk öğrendikleri yerdir. Bu açıdan işbirliğiyle ilgili ilk tecrübelerini edinmelerinde aileler çocuklarına rehberlik etmektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere aile içindeki ilişkiler toplumsal sermayenin ögesi olan güvenin gelişimine temel oluşturmaktadır. Şöyle ki çocuğun ailesi dışındakilere güven algısında ailenin çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneği etkilidir. Güvenle ilgili çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarda ülkeler arasındaki güven düzeyindeki farklılıklarda ailenin önemi ortaya çıkmaktadır. Bireyin genelleştirilmiş güven düzeyinin en önemli belirleyicisi ailesinin çocukken yabancılara güven konusunda nasıl bilgilendirdiğidir. Aile toplumdaki politik, ekonomik, kültürel, dini ve yasal sistemlerle etkileşim içinde olması nedeniyle üyelerinin kaynaklara ulaşmasını sağlamaktadır.¹²⁵ Açıklamalar çerçevesinde ailenin toplumsal sermaye üzerinde önemli etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak aile dışında toplumsal sermaye üzerine etkili olan diğer bir öge de eğitimidir.

¹²⁴ Dietlind Stolle, “ The Sources of Social Capital”, **Generating Social Capital Civil Society and Institutions in Comparative Perspective**, 1.b., ed. Marc Hooghe ve Dietlind Stolle, Palgrave Macmillan, New York, 2003 (Sources), ss. 29–30.

¹²⁵ <http://www.web.worldbank.org> (16.10.2008); Stole, Sources, s. 29.

1.3.5.2. Eğitim ve Toplumsal Sermaye

Toplumsal sermayeyi etkileyen en önemli faktörlerden biri eğitimidir. Eğitim aile içinde verilen ve okullarda verilen olarak ikiye ayrılarak incelenebilir. Toplumsal sermayenin oluşturulmasında eğitimin önemini üç öncü yazar da vurgulamaktadır.

Bourdieu eğitimi kültürel sermaye kapsamında ele almaktadır. Bourdievari anlamda eğitim aktörlerinin her birinin özgül çıkarlara ve bazı stratejilere sahip olduğu, belirli toplumsal ve ekonomik çıkarları elde etmek, güç ve sembolik temsilleri içeren pratik amaçları gerçekleştirmek için oyunu okuyup kültürel sermayelerini kullanarak mücadele verdikleri alandır.¹²⁶ Eğitimi kendi kurallarını belirleyen bir alan olarak nitelendirmektedir. Ayrıca kültürel yeniden üretim süreci, kültürel sermaye ve toplumsal sermayeyi eşit akademik başarıyı gösterememenin nedeni olarak ele almaktadır. Yüksek sosyal sınıftan gelen çocuklar gerekli kültürel sermayeyi evde edindikleri için uygun kültürel kaynaklara sahip olmaktadır. Bu kaynaklara sahip olan öğrenciler okula daha kolay adapte olabilmektedir. Ayrıca bu kaynaklar öğrencilerin akademik başarısını etkilemektedir.¹²⁷

Bourdieu'nun yaklaşımı kültürel sermaye çerçevesinde dil, semboller üzerine odaklandığından eğitimin çeşitli alanlarında başvurulmaktadır. Sınıfta kullanılan dil, kariyere karar verme, akademik konuşma tarzında ve okul aile ilişkilerinde kullanılmaktadır. Ayrıca Bourdieu'nun eğitim ve toplumsal sermaye üzerine öne sürdüğü görüşleri eğitim sosyologlarınca okullarda sınıf, cinsiyet ve ırk/etnisiteye dayanan farklılıkları açıklamaya da yardımcı olmaktadır.¹²⁸

Coleman eğitim ve toplumsal sermaye arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu açıklamaya yönelik çeşitli analizler yapmıştır. Eğitimle ilgili Amerikan Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenen “Coleman Raporu” olarak bilinen bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada ailenin ve toplumun niteliklerinin okulun yapısından daha

¹²⁶ Osman Gülmez, “Siyasal Toplumsallaşma ve Eğitim”, <http://www.80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/reform/.../gulmezo.doc> (29.04.2011).

¹²⁷ Uğuz, s. 164.

¹²⁸ Sandra L. Dika ve Kusum Singh, “Applications of Social Capital in Educational Literature: a Critical Analysis”, **Review of Educational Research**, Vol.72, No.1, 2002, ss. 34–35.

etkin olduğu sonucuna varmıştır. Coleman devlet okulları (Katolik okulları) ve özel okulları öğrencilerin performansı ve okulu bırakma açısından değerlendirmiştir. Katolik okullarda öğrencilerin performansının daha yüksek ve okulu bırakma oranının daha az olduğunu gözlemlemiştir.¹²⁹ Coleman (1988) High School and Beyond (HSB) Datayı kullanarak daha fazla toplumsal sermayenin anne babanın birlikte aynı evde yaşaması, daha az akran sayısı, ailelerin yüksek eğitimden beklentileri, nesiller arası kapalılık değişkenleri ile birlikte daha az okulu bırakma sonucunu ortaya çıkardığını göstermiştir.¹³⁰

Coleman'ın yaptığı analizlere paralel olarak Dika ve Singh eğitime dayalı başarı ve toplumsal sermaye arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmaların on dördünde olumlu bir ilişki bulmuşlardır. Ancak toplumsal sermayeye ulaşım ve toplumsal sermayenin mobilizasyonu ile ilgili etmenlerin daha ayrıntılı incelenmesi gerekliliğini belirtmektedirler.¹³¹

Putnam eğitim ve toplumsal sermaye ilişkisini geliştirdiği Toplumsal Sermaye İndeksi'nde kullanmaktadır. Öğrencilerin başarılarını belirleyen önemli bir faktör olarak toplumsal sermayeyi formel ve informel olarak ikiye ayırarak incelemektedir. Informel toplumsal sermaye, devlete duyulan güven ve bireylerin klüp görüşmelerine, toplum projelerine ve kiliseye gitmektense birbirleri ile etkileşimde bulunmasına dayanmaktadır. Putnam öğrencilerin öğrenme sürecinde okul ve aileyle birlikte okul içerisindeki sosyal ağlar, normlar ve güvenin etkin olduğunu belirtmektedir. Eğitimi toplumdaki ve okuldaki toplumsal sermaye, okul ve aileler arasındaki iletişim etkilemektedir. Bu bağlamda sosyal ağların okul içerisinde gelişip gelişmediğine göre toplumsal sermayeyi duvarların içinde ve duvarların dışında olmak üzere ikiye ayırarak incelemektedir. Duvarların içinde toplumsal sermaye; öğrencilerin kendi aralarında oluşturdukları ağları, öğretmenler ve yöneticiler arasındaki bağlılığı ve güvenin derecesini ifade etmektedir. Duvarların dışında toplumsal sermaye aile ve topluluklar arasındaki bağlılığı belirtmektedir. Her

¹²⁹ Field, ss. 30–31.

¹³⁰ Dika ve Singh, s. 34.

¹³¹ Dika ve Singh, ss. 41–43.

iki toplumsal sermaye çocuğun eğitim başarısında eşit etkiye sahiptir.¹³² Eğitim ve ailenin toplumsal sermaye üzerinde etkileşim içinde bulunarak bir etkide bulunduğunu söylemek mümkündür.

1.3.5.3. Sivil Toplum ve Toplumsal Sermaye

Toplumsal sermaye ve sivil toplum arasında bir ilişki olup olmadığı literatürde çok tartışılan konulardan biridir. Sivil toplum, gönüllü kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde olan sosyal bir yapılandırma.¹³³ Toplumsal sermayenin oluşturulmasında devletten ve politik kurumlardan bağımsız olan gönüllü organizasyonlardan oluşan bir sivil toplumun etkin olup olmadığı tartışılmaktadır. Sivil toplum ve toplumsal sermaye ilişkisi arasında toplum merkezli (society-centered approaches) ve kurum merkezli (institution-centered approaches) olmak üzere iki yaklaşım bulunmaktadır.

Toplum merkezli yaklaşıma göre toplumsal sermayenin üretilmesinde çeşitli gönüllü kuruluşların aktif olarak faaliyetlerinde yer alma ve katılım gerekir. Bu yaklaşımda vatandaşlar arasındaki düzenli sosyal bütünleşme etkileşim önemlidir. Tocquevillian anlayışta da formel ve informal kurumlar demokratik ve işbirliği değer ile normlarının öğrenilmesini sağlayarak toplumsal sermayenin oluşturulmasında etkili olarak görülmektedir. Bu fonksiyonları nedeniyle gönüllü organizasyonlar demokrasiyi öğreten okullar olarak nitelendirilmektedir. Bu yaklaşımda toplumsal sermayenin sivil toplumun etkisiyle oluştuğu esası geçerlidir.¹³⁴

¹³² Robert D. Putnam, "Education, Diversity, Social Cohesion, "Social Capital", **Meeting of OECD Education Ministers**, 18- 19 March 2004 (Education), Dublin; Charlotte A. Monconduit, "Identifiable Factors Which Measure Impact of Social Capital within Schools", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The School of Graduate Studies, Department of Educational Leadership, Administration and Foundations, Indiana State University, Indiana, 2007, s. 13.

¹³³ Larry Diamond, "Rethinking Civil Society Toward Democratic Consolidation", **Journal of Democracy**, Vol.5, No.3, s. 5.

¹³⁴ Dietlind Stolle ve March Hooghe, "The Roots of Social Capital: Attitudinal and Network Mechanisms in the Relation between Youth and Adult Indicator of Social Capital", **Acta Politica**, Vol.39, 2004, s. 424; Bo Rothstein ve Dietlind Stolle, "Social Capital, State and Diversity", **Workshop for ECPR Joint Session**, Helsinki, Finland, 2007; Raju J.Das, "Putting Social Capital in its Place", **Capital & Class**, Vol.30, No.65, 2006, s. 66.

Kurum merkezli yaklaşım ise toplumsal sermayenin üretilmesinde devlet ve politik kurumların rolü üzerine odaklanmaktadır. Toplumsal sermaye devlet ve politikadan bağımsız sadece sivil toplum alanında oluşturulamaz. Devlet kurumları ve politikaları vatandaşların işbirliği içerisine girmesi ve sosyal güvenlerini etkilemektedir.¹³⁵ Bir grup toplumsal sermayenin sadece sivil toplum yapısı içerisinde oluşturulamayacağını öne sürmektedir. Onlara göre hükümetler, ekonomik koşullar, toplumsal çatışmalar, politik kurumlar ve kamu politikaları toplumsal sermayeye yön vermekte ve etkilemektedir.¹³⁶

Sivil toplum devletin gücünden vatandaşları korumak için devlet gücünü düzenleyici bir işleve sahiptir. Sivil toplum olmadığı zaman devlet kendi kendine organize olamayan vatandaşların organize hareket etmesini sağlayacak bir kuruma ihtiyaç duymaktadır. Fukuyama toplumsal sermaye ile sivil toplum arasında ilişkiyi vurgulamaktadır. Daha fazla toplumsal sermayenin daha yoğun sivil toplum oluşturacağına dikkat çekmektedir.¹³⁷

Toplumsal sermayenin bir toplumda devam ettirebilmesi ve sivil toplumun katkı sağlayabilmesi için devletin sivil toplumun ve özel sektörün faaliyet alanına müdahale etmemesi gerekmektedir. Eğer devlet her şeyi kendi yapar veya yapmak isterse bireylerin grup oluşturarak ortak bir iş yapmasının önüne geçerek, bireyleri kendilerine bağımlı hale gelmesine neden olur. Ortaçağın sonundaki Fransa’da ve Bolşevik ihtilalinden sonra bugünkü Rusya’da sivil toplum yapısı güçlü ise de merkeziyetçilik ve komünist partinin etkisiyle sivil toplum yapısının zayıflaması bir gerileme değerlendirmesine alınabilir.¹³⁸

Fukuyama toplumsal sermayenin oluşmasında bireysel değerlerden çok toplumsal değerlerin etkili olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal değerlerin yerleşmesinin “kendiliğinden sosyalleşme” adını verdiği süreç sonucunda gerçekleşeceğini belirtmektedir. Kendiliğinden sosyalleşme sürecini gerçekleştirecek

¹³⁵ Rothstein ve Stolle, “How Political Institutions Create and Destroy Social Capital: an Institutional Theory of Generalized Trust”, <http://www.apsanet.org/~ep/papers/2003winner.pdf> (30.04.2011).

¹³⁶ Stolle, Sources, s. 21

¹³⁷ Francis Fukuyama, “Social Capital, Civil Society and Development”, **Third World Quarterly**, Vol.22, No.1, 2001 (Social), s. 11.

¹³⁸ Fukuyama, Social, s. 18.

olan hükümet kurumları ve aile değil, sivil toplum kuruluşlarıdır. Hükümetlerin kendiliğinden sosyalleşmeye açık olduğu zaman toplumu yönlendirmek için bazı adımlar atması zorunludur. Ancak devletin bu müdahalesinin sivil toplum tarafından oluşturulan doğal toplulukların kolay zayıflaması gibi bir risk taşıdığı ¹³⁹ belirtilmektedir.

Bourdieu ve Coleman'ın konuyla ilgili yaptığı çalışmaları incelendiğinde toplumsal sermayenin oluşumunda sivil toplum ve devletin işlevinin sorgulanmadığı görülmektedir. Çünkü her iki yazar toplumsal sermayeyi daha çok bireysel düzeyde incelemişlerdir.

Putnam çalışmalarında toplumsal sermaye oluşumunda sivil toplum ve devletin nasıl etkili olduğunu sorgulamaktadır. Özellikle Bowling Alone adlı eserinde Amerika'da toplumsal sermayenin azalmasının nedeni olarak sivil toplum yapısının bozulmasını göstermektedir. Gönüllü sayısındaki azalışı, temel yurttaşlık organizasyonlarına ve kardeşlik örgütlerine üyelikteki düşüşü özellikle vurgulamaktadır.

Sonuç olarak toplumsal sermayenin oluşturulmasında devletin ve sivil toplumun birlikte etkin olacağı bir yapı geliştirilmelidir. Toplumsal sermayenin oluşturulmasında devletin sivil topluma müdahale etmemesi bir zorunluluktur. Sivil toplumun toplumsal sermayenin devamlılığını sağlamada devletin kolaylaştırıcı bir rol üstlenmesi gerekir.

1.3.6. Toplumsal Sermayenin Ölçülmesi

1.3.6.1. Toplumsal Sermayenin Ölçülmesinde Karşılaşılan Zorluklar ve Sınırlılıklar

Toplumsal sermayenin ölçülmesi oldukça zor ve karmaşıktır. Ölçümün karmaşık olması kavramın soyut, çok boyutlu ve çok değişkenliği olmasından

¹³⁹ Fukuyama, Güven, s. 43.

kaynaklanmaktadır. Toplumsal sermayenin ölçülmesinde çeşitli değişkenlere indirgenerek ölçüm yapılmaktadır.¹⁴⁰

Toplumsal sermaye tek bir değişkenle basit şekilde ölçülebilecek bir kavram değildir. Kavramın çok boyutluluğu hangi göstergelerin etkili olacağının belirlenmesini gerektirmektedir. Toplumsal sermayenin bireysel ya da toplumsal düzeyde ölçülüp, ölçülmeyeceği kavramın tanımı konusundaki tartışmaların etkisinden kaynaklanmaktadır. Fukuyama toplumsal sermayenin ölçümü üzerinde bir uzlaşma sağlanamamasını kavramın en önemli zayıf yanlarından biri olarak nitelendirmektedir. Toplumsal sermaye ile ilgili çok fazla tanımın olması ve kavramın farklı yollarla işlevsel hale getirilmesi ölçümün zor olmasının nedenlerinden biridir.¹⁴¹

Çoğu yazar toplumsal sermayenin ölçümünün zor olmasının temelinde kavramın tanımı üzerinde uzlaşılmamış olmasını görmektedir. Paxton (1999) toplumsal sermaye ile ilgili yapılan çalışmaların kavramın tanımıyla bağlantılı olarak nasıl ölçüleceği konusunda çok az mantıklı açıklama sağlandığını belirtmektedir. Bu nedenle toplumsal sermayenin ölçümünde kullanılan göstergeler sorgulanmaktadır.¹⁴²

Toplumsal sermaye ölçülmesinde öncelikle hangi göstergelerin kullanılacağını belirlenmesi gerekmektedir. Göstergeleri yakınsal (proximal) ve uzaksal (distal) olarak ikiye ayırarak incelemek mümkündür. Yakınsal göstergeler toplumsal sermayenin güven, ağlar ve karşılıklılık gibi öğeleriyle bağlantılı olan göstergelerdir. Sosyal ağ göstergesi olarak yurttaş katılımının kullanılması yakınsal göstergeye örnek olarak verilebilir.¹⁴³ Putnam'ın Amerika'da formel grup ve ortaklıklara katılım

¹⁴⁰ Ben Kei Daniel, **Social Capital Modeling in Virtual Communities: Bayesian Belief Network Approaches**, Information Science Reference, Hershey, New York, 2009, ss. 58–59.

¹⁴¹ Francis Fukuyama, “Social Capital and Development: The Coming Agenda”, **SAIS Review**, Vol. XXI, No.1, 2002 (Capital), s. 29; <http://www.socialcapitalresearch.com/measurement.html> (20.12.2010).

¹⁴² Paxton, Social, s. 90.

¹⁴³ Wendy Stone, “Measuring Social Capital towards a Theoretically Informed Measurement Framework for Researching Social Capital in Family and Community Life”, **Australian Institute of Family Studies**, Research Paper No:24, February 2001, s.5.

çerçevesinde yurttaş katılımının azalmasını ölçmesi yakınsal gösterge yaklaşımını yansıtmaktadır.

Uzaksal göstergeler ise toplumsal sermayenin öğelerine doğrudan bağlantılı olmayan kavramın çıktılarıdır. Toplumsal sermaye sağlık ilişkisini araştıran bir çalışmada sağlık durumu, intihar oranları gibi veriler uzaksal göstergeye örnek olarak verilebilir. Toplumsal sermaye ile verinin sınırlı olduğu özellikle ikincil verilere dayanan araştırmalar hem yakınsal hem uzaksal göstergeleri temel almaktadır.¹⁴⁴ Hangi göstergelerin araştırmada kullanılacağına karar verirken toplumsal sermaye ile ilgili teorilerin dikkate alınması önem taşımaktadır.

Toplumsal sermayenin ölçümünü zorlaştıran önemli nedenlerden biri kavramın öğelerinin, işlevlerinin ve sonuçlarının hangileri olacağının belirlenmesidir.¹⁴⁵ Toplumsal sermaye ile ilgili yapılan çoğu araştırma kavramın tek boyutunu ölçme temeline yada kavramın temel öğeleri ve boyutları arasındaki yetersiz teorik ve ampirik kurgulamaya dayanmaktadır. Örneğin toplumsal sermaye ile ilgili yapılan çoğu dikkat çekici çalışmada Dünya Değerler Araştırması'nda güven ögesi toplumsal sermayenin tek göstergesi olarak sorgulanmaktadır. Bu araştırmada genel olarak çoğu insan güvenilirdir ya da başkalarıyla herhangi bir ilişki kurarken veya bir iş yaparken hiçbir zaman dikkati elden bırakmamak mı gerekir diye sorulmaktadır. Üç seçenekli bir cevaplama söz konusudur:

i) İnsanların çoğuna güvenilebilir ii) Dikkatli olmak gerekir iii) Bilmiyorum.

Güvenin toplumsal sermayenin tek göstergesi olarak incelenmesi bazı sorunları ortaya çıkarmaktadır. Yapılan bu araştırma sonucunda insanların çoğu güvenilir sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde en yüksek güven seviyesine sahip ülke % 65,3 oranlar Norveç olurken, en düşük olan da % 6.5 oranla Türkiye olmuştur. Fakat bu sonuçlarda bazı yazarlar her ülkede kişiler tarafından güvenin nasıl anlamlandırıldığı ve algılandığının etkili olduğu konusunu vurgulamaktadırlar. Ancak güvenle birlikte ağlar ve normlarla olan ilişkisinin tüm boyutları ile geniş

¹⁴⁴ Stone, s. 5.

¹⁴⁵ OECD, s. 43.

kapsamlı ölçülmesi gerekmektedir. Ayrıca tutum ve davranışların ölçüldüğü kültürel içerikle de bağlantılı olmalıdır.¹⁴⁶ Bireyin aile yapısı ve eğitim durumu da incelemeye dahil edilmelidir.

Woolcock'a göre toplumsal sermayenin ölçümünde daha önce yapılmış anketlerin kullanılması da sorundur. Bu anketlerin uygulanması sayısal verilerin toplanması açısından önemlidir. Ancak toplumsal sermayenin niteliksel yönlerini ölçerken o topluma özgü belirsizliklerin belirlenmesinde yetersiz kalmaktadır.¹⁴⁷

Genel olarak toplumsal sermayenin ölçülmesine yönelik yapılan çalışmaların yöntem açısından sınırlılıkları aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür.¹⁴⁸

- Toplumsal sermayenin niteliksel yönlerini değil sadece çok niceliksel sayısal yönlerinin ölçülmesi,
- Araştırmalarda güven veya işbirliği gibi toplumsal sermayenin sadece basit bir ögesinin kullanılması,
- Farklı kültürlerin soruların algılanmasındaki etkisini dikkate almadan aynı soruların farklı ülkelerde kullanılması,
- Normlar, sosyal ağların ölçeği ve biçimi dikkate alınmadan ölçümün yapılması.

Toplumsal sermayenin ölçülmesinde herkesin üzerinde anlaşma sağladığı bir ölçeğin geliştirilmediği görülmektedir. Bunun nedenlerini şu şekilde açıklamak mümkündür:¹⁴⁹

- Toplumsal sermayenin çok fazla boyuta sahip öğeden meydana gelmesi,

¹⁴⁶ Stone, s. 8; National Statistics, **Social Capital Review of the Literature**, October 2001, s. 14.

¹⁴⁷ Michael Woolcock, "The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes", <http://www.oecd.org/dataoecd/5/13/1824913.pdf> (24.04. 2011), s. 21.

¹⁴⁸ Chin, ss. 27-28.

¹⁴⁹ Daniel, s. 71.

- Toplumsal sermayenin grup, topluluklar veya bireylerin özelliklerinden biri olarak düşünülerek tek düzeyde analiz edilmesi,
- Toplumsal sermayenin yapısının zamanla değişmesi, formel ve informal kurumlar arasında dengeleyici role sahip olması,
- Üretici ilişkilerin kaynağı olan toplumsal sermayenin sosyal ilişkilerin hem girdisi hem çıktısı olarak ele alınarak üretici ilişkilerce ölçülmesi,
- Toplumsal sermayenin ölçümünde doğru göstergeleri kapsayan çoğu ülkede uygulanabilecek anket çalışmalarının yapılmaması.

Toplumsal sermaye ile ölçüm yaparken öncelikle araştırmada kavramın nasıl ve hangi düzeyde tanımlandığı belirlenmelidir. Bu tanım kapsamında kullanılacak göstergeler netleştirilmelidir. Ölçmeye yönelik soruları kurgularken araştırmanın yapılacağı toplumun kültürel özellikleri dikkate alınmalıdır.

1.3.6.2. Coleman ve Putnam'ın Toplumsal Sermayenin Ölçümüne Yönelik Çalışmaları

Toplumsal sermayenin ölçülmesi konusunu kavramın öncüleri de incelemiştir. Coleman'ın çocuğun eğitimsel kazanımları için toplumsal sermayenin ölçülmesinde kullandığı göstergeler kişisel, aile ve toplum boyutunu içermektedir. Bu kapsamda Coleman, sosyo-ekonomik statü, etnisite, kardeş sayısı, taşınma sonucu konut değiştirme sayısı, çocuğun okula başlamadan önce annesinin çalışıp, çalışmadığı, çocuğun eğitimsel kazanımlarından annenin beklentisi, kişisel sorunlarda aile içi iletişim, anne babanın aynı evde yaşayıp yaşamadığı değişkenleri ile toplumsal sermayeyi ölçmüştür.¹⁵⁰ Coleman'ın toplumsal sermayeyi aileyle bağlantılı göstergeler kapsamında ölçtüğünü söylemek mümkündür.

Toplumsal sermayenin üç önemli ismi arasında toplumsal sermayenin ölçümü üzerine Putnam'ın daha çok ampirik çalışmaları bulunmaktadır. Toplumsal sermayenin ölçülmesi konusunda bir indeks geliştirmiştir. Putnam bu indekse uygun

¹⁵⁰ National Statistics, s. 15.

olarak “The Social Capital Community Benchmark Survey”¹⁵¹ adlı anket çalışması hazırlamıştır. Amerika’nın değişik eyaletlerinde bu indeksteki öğeler çerçevesinde toplumsal sermayeyi ölçmektedir. Putnam’ın geliştirdiği indeks Tablo 5’de gösterilmektedir.

Tablo 5: Putnam’ın Toplumsal Sermaye İndeksinin Öğeleri

Toplumsal Yaşamın Ölçümü Son bir yıl içerisinde yerel organizasyon komitelerine katılma Son bir yıl içerisinde bazı organizasyonlarda görev alma Her bin kişiye düşen sivil ve sosyal organizasyon sayısı Son bir yıl içerisinde devam edilen organizasyon toplantılarının ortalama sayısı Grup üyeliklerinin ortalama sayısı
Kamusal Hayata Katılımın Ölçümü Başkanlık seçimlerinde oy kullanma Son bir yıl içerisinde kent ve okulla ilgili kamusal toplantılara katılım
Toplum Gönüllülüğünün Ölçümü Her bin kişiye düşen kar amacı gütmeyen organizasyon sayısı Son bir yıl içerisinde toplumsal projelerde çalışılan ortalama süre Son bir yıl içerisinde gönüllülüğe dayalı yapılan işlerde geçirilen ortalama süre
İnformel Sosyalliğin Ölçümü Arkadaşlara çok zaman ayırıyorum fikrine katılma Son bir yıl içerisinde evde eğlenceye ayrılan ortalama süre
Güvenin Ölçümü Çoğu insanın güvenilir olduğu fikrine katılma Çoğu insanın dürüst olduğu fikrine katılma

Kaynak: National Statistics, 2001, s. 17.

1.3.6.3. Toplumsal Sermayenin Makro Düzeyde Ölçümü

Toplumsal sermayenin daha geniş bir ölçekte hangi göstergelerle nasıl ölçülmesi gerektiği konusunda bazı yazarlar görüşlerini dile getirmektedir. Paldam

¹⁵¹ <http://www.cfsv.org/communitysurvey> (11.04.2010).

(2000) makro düzeyde analiz edilmesi gereken değişkenleri aşağıda listelendiği gibi üç başlık altında açıklamaktadır.¹⁵²

a) Demokrasinin pozitif ölçümleri: Politik haklar, insan hakları, basın özgürlüğü,

b) Birey ve çalışma hakkının yasal düzeyde korunmasına yönelik veriler: Yargı bağımsızlığı, mülkiyet haklarının korunması, hukukun şeffaflığı ve yasal kurumlar,

c) Yukarıdaki göstergelerin olmaması durumundaki negatif ölçümler: Suç oranları, yolsuzluk algılanması, sivil ve politik şiddetin sıklığı, işgücü piyasasında yaşanan çatışmaların sıklığı.

Paldam toplumsal sermayenin makro düzeyde ölçümünde birbirinde farklı oldukça çeşitli değişkenleri kullanmaktadır. Ayrıca negatif göstergelerle ölçüm yapılmasını öngörmesi de önemlidir.

Paldam dışında toplumsal sermayenin makro düzeyde ölçülmesine yönelik olarak Grootaert (1998) de oldukça geniş kapsamlı konuları içeren göstergeler belirlemiştir. Dünya Bankası'nın çeşitli ülkelerde toplumsal sermaye ile ilgili yaptığı çalışmalardan yararlanarak aşağıda açıklanan tabloyu hazırlamıştır.

¹⁵² Martin Paldam, "Social Capital One or Many? Definition and Measurement", **Journal of Economic Surveys**, Vol.14, No.5, 2000, s. 647.

Tablo 6: Toplumsal Sermayenin Makro Düzeyde Ölçülmesine Yönelik Göstergeler

Temel Göstergeler	
Yatay Birlikler	Yerel organizasyonların /birliklerin biçimi ve sayısı
	Yerel birliklerdeki üye sayısı
	Katılımcı karar almanın oranı
	Birlikteki akraba olan üye sayısı
	Aynı gelir ve meslek grubuna dahil olan üye sayısı
	Aileye ve yakın çevreye duyulan güven düzeyi
	Hükümete duyulan güven düzeyi
	Ticari kuruluşlara duyulan güven düzeyi
	Toplum yararına çalışan kuruluşların farkında olma düzeyi
	Ağ içerisindeki bireylerin güvenilirliği
	Hanehalkı gelirin oranı
	Hanehalkının hediye almak için yaptığı harcamaların oranı
	Yaşlı nüfusa bağımlılık oranı
Sivil ve Siyasi Toplum	Sivil özgürlükler indeksi
	Siyasi ayrımcılığa maruz kalan nüfus oranı
	Siyasi ayrımcılığın yoğunluğu indeksi
	Ekonomik ayrımcılığa maruz kalan nüfus oranı
	Ekonomik ayrımcılığın yoğunluğu indeksi
	Ayrılcı harekete katılan nüfus yüzdesi
	Demokrasi indeksi
	Yolsuzluk indeksi
	Hükümetin etkinsizliği indeksi
	Demokratik kurumların gücü
	Bireysel özgürlüklerin ölçümü
	Siyasi istikrarın ölçümü
	Yönetimin adem-i merkezîyetçilik derecesi
	Seçimlerde oy kullanma
	Siyasi suikastler
	Anayasal hükümet değişiklikleri
	Darbeler
Sosyal Bütünleşme	Toplumsal hareketlilik göstergesi
	Toplumsal gerilimlerin etkisinin ölçümü
	Etnik dilsel ayrım
	Protesto, ayaklanmalar
	Gösteri yürüyüşleri
	Cinayet oranları
	İntihar oranları
	Diğer suç oranları
	100.000 kişi başına düşen tutuklu sayısı
	Tek ebeveynli ailelerin yüzdesi
	Yasadışı işlerin oranı
	Boşanma oranı
	Genç işsizlik oranı
Yasal ve Yönetişim Konuları	Bürokrasinin kalitesi
	Yargının bağımsızlığı
	Kamusallaştırma ve ulusallaştırma riski
	Hükümetin sözleşmelerden vazgeçmesi
	Sözleşmelerin uygulanabilirliği
	Parasal sözleşmelerin yoğunluğu

Kaynak: Grootaert, 1998, s.15.

Tablo 6'daki yatay birlikteliklere ait göstergeler mikro düzeyde ölçüm yapılırken ve bir ülkeye özgü verileri elde etmek için kullanılabilir. Diğer göstergeler ise ülke düzeyinde ve ülkeler arasında karşılaştırma yapmak için kullanılabilir.¹⁵³

1.3.6.4. Toplumsal Sermayenin Ölçümüne Yönelik Olarak Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Toplumsal sermayenin ölçümüne yönelik olarak çeşitli ülkelerde anket çalışmaları yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde hükümetlerin öncülük etmesi nedeniyle Avustralya, Kanada, İngiltere ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde yapılan çalışmalar ve uluslararası kuruluşlarca yapılan çalışmalar incelenecektir. Bahsedilen ülkelerde konuyla ilgili istatistik büroları tarafından çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca birden fazla ülkeyi kapsayan karşılaştırmalı çalışmalarda mevcuttur. Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar da çeşitli ülkelerde ulusal düzeyde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu araştırmalarda toplumsal sermayenin ölçümüne yönelik olarak değişik göstergeler belirlenmiştir.

“Avrupa’da Toplumsal Sermaye” adlı eserlerinde Oorschot ve arkadaşları (2006)¹⁵⁴ Avrupa Değerler Araştırması’nda toplumsal sermayeyi ölçmeye yönelik geliştirilen çerçeve temelinde oluşturdukları ölçekte ağlar, güven ve iyi yurttaş olma (civism) öğeleri çerçevesinde bir model oluşturmuşlardır. Ayrıca bu indeksleri de alt göstergelere ayırarak incelemişlerdir. Ağları; gönüllü organizasyonlara aktif/ pasif katılım ve sosyalleşme, güveni; genelleştirilmiş güven ve devlet kurumlarına güven, iyi yurttaş olmayı (civism); güvenilirlik (yurttaş bağlılığı ve ahlaki değerler) ve politik katılım göstergeleri bağlamında değerlendirmişlerdir.

Dünya Bankası uzmanları da dünya genelindeki 15 ülkede uyguladıkları 26 çalışmayı temel alarak toplumsal sermaye değerlendirme aracı (Social Capital

¹⁵³ Christiaan Grootaert, “ Social Capital: the Missing Link”,The World Bank, Washington, The Social Capital Initiative Paper No.3, 1998, s. 15.

¹⁵⁴ Wim Van Oorschot, Wil Arts ve John Gelissen, “Social Capital in Europe Measurement and Social and Regional Distribution of a Multifaceted Phenomenon”, **Acta Sociologica**, Vol. 49, No.2, 2009, ss. 153-154.

Assessment Tool (SCAT)¹⁵⁵ adını verdiklerini bir ölçek geliştirmişlerdir. Kalkınma projelerinin uygulandığı toplumlarda toplumsal sermayenin yapısal ve bilişsel açıdan ölçümü amacıyla indeksler oluşturulmuştur. Toplumsal sermayeyi makro ve mikro ölçekte ayırarak incelemektedirler. Makro ölçekteki değişkenler; adem-i merkeziyet seviyesi, hukukun üstünlüğü, politika yapım sürecine katılım, hukuksal yapı ve rejim tipidir. Mikro ölçek toplumsal sermayenin yapısal ve bilişsel boyutunu içermektedir. Toplumsal sermayenin bilişsel boyutu daha az somut olan değerler, inanışlar, yaklaşımlar, davranışlar, normlar, güven ve dayanışmadan oluşmaktadır. Bilişsel boyutu oluşturan öğeler toplumların ortak faydayı elde etmek için bir arada çalışmasını sağlayacak şartları meydana getirir. Yapısal boyut ise formel ve informal yerel düzeydeki kurumların oluşum ve uygulamalarıdır. Yapısal boyut yatay organizasyonlar ve ağlardan meydana gelmektedir. SCAT mikro düzeyde toplumsal sermayeyi toplumsal, ev halkı ve kurumsal düzeyde ölçmektedir.

Paul Bullen ve Jenny Onyx (1998) “ Beş Toplulukta Toplumsal Sermayenin Ölçülmesi” (Measuring Social Capital in Five Communities) adlı çalışmayla Avustralya’nın değişik bölgelerinde toplumsal sermayenin ampirik olarak anlamlılığını ve geçerli uygulanabilir ölçmenin olup olmayacağını belirlemeye çalışmışlardır. Hazırladıkları anketi Avustralya’nın Deniliquin, Greenacre, Narellan ve Ultimo& Pyrmont ve West Wyalong topluluklarına uygulamışlardır. Seçilen bu topluluklar köy ve şehir merkezlerinde yer almaktadır. Bu anket çalışmasında toplumsal sermaye sekiz öge çerçevesinde incelenmektedir. Bu öğeler; ¹⁵⁶ sosyal hayatta proaktif olma, güven/ güvenlik algısı, yerel topluluklara katılım, komşularla bağlantılar, aile ve arkadaşlarla ilişkiler, farklılığa tolerans gösterme, yaşam değeri ve iş bağlantıları olarak listelenebilir.

Yeni Zelanda İstatistik Kurumu tarafından 1997 yılında toplumsal sermaye ölçeği geliştirilmiştir. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç yerel ve merkezi yönetim düzeyinde politika geliştirmede toplumsal sermayenin nasıl bir etkiye sahip olduğunu belirlemektir. Toplumsal sermaye ölçeği 2001 yılında Spellerberg tarafından daha da

¹⁵⁵ Anirudh Krishna ve Elizabeth Shrader, “Social Capital Assessment Tool”, The World Bank Yayını, Washington, 1999.

¹⁵⁶ Paul Bullen ve Jenny Onyx, “Measuring Social Capital in Five Communities in NSW”, Neighbourhood and Community Centres, March 1998.

detaylandırılmış olup, dört temel gösterge belirlenmiştir.¹⁵⁷ Oluşturulan toplumsal sermaye ölçeği Tablo 7’de açıklanmaktadır.

Tablo 7: Yeni Zelanda Toplumsal Sermaye Ölçeği

Davranışlar	Tutumlar ve Değerler	Nüfus Ölçeği	Organizasyonlar
-Aile ve tanıdık bireyler dışındaki insanlara yardım etme (Kan verme gibi) -Gönüllü kuruluşlara katılım -İnformel ağlara katılım -Toplumsal sorunlara ilgi gösterme -Yerel topluluklara ve ilgi gruplarına katılım -Norm ve kurallara uyma	-Bireyin kendine verdiği değer -Diğer insanlara yardım etme, tolerans gösterme -Güven ve karşılıklılık -Değerler ve normlar -Geleceğe karşı duyulan güven	-Demografik özellikler -Aile yapısı -Kültür (din faktörü) -Meslek ve gelir durumu	-Organizasyonların sayısı, yapısı, biçimi, üyelik şekilleri -Organizasyonlar arasındaki bağlantılar ve işbirliği

Kaynak: Spellerberg, 2001, ss. 17-20’den uyarlanmıştır.

İngiltere’de toplumsal sermaye ile ilgili çalışmalar 1990’lı yıllarda devlet tarafından kamu politikalarının uygulanması ve değerlendirilmesi amacıyla yönelik olarak başlatılmıştır. Özellikle vatandaşlar arasındaki sosyal eşitsizlik ve sosyal dışlanmaya çözüm bulma amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi ve birbirine sıkı bağlarla bağlı topluluklar oluşturmak gibi politikalar belirlenmiştir.¹⁵⁸

İngiltere’de devlet daha çok eğitim, sağlık, suç ve vatandaşlık konularıyla bağlantılı olarak toplumsal sermayeyi analiz etmiştir. Toplumsal sermaye ile ilgili çalışmalar Ulusal İstatistik Ofisi (Office for National Statistics) tarafından

¹⁵⁷ Anne Spellerberg, “Framework for the Measurement of Social Capital in New Zealand”, Statistics New Zealand Te Tari Tatuu, Wellington, 2001, s. 7.

¹⁵⁸ Penny Babb, “Measurement of Social Capital in the UK”, Office for National Statistics, London, 2005, s. 3.

yapılmaktadır. Yapılan araştırmada toplumsal sermaye grup içinde veya gruplar arasında işbirliğini kolaylaştıran ve ağlarla birlikte paylaşılan normlar, değerler ve anlayışlar olarak tanımlanmıştır. Toplumsal sermaye sivil katılım, sosyal ağlar ve destek, sosyal katılım, karşılıklılık ve güven, yaşadığı yerden memnun olup, olmama boyutları kapsamında ölçek hazırlanmıştır.¹⁵⁹ Bu ölçekteki temel göstergeler Tablo 8’de açıklanmaktadır.

Tablo 8: İngiltere’nin Toplumsal Sermaye Ölçeği

Boyutlar	Göstergeler
Sosyal Katılım	-Kültürel ve sosyal gruplara katılımın yoğunluğu ve sıklığı -Gönüllü katılımın yoğunluğu ve sıklığı -Dini faaliyetler
Sivil Katılım	-Olayları etkileyebilme gücü -Yerel ve ulusal konularla ilgili bilgi düzeyi -Kamu yöneticileri veya politik temsilcilerle iletişim kurma -Yerel düzeyde belli bir faaliyet için örgütlenen gruplara katılım -Oy kullanma isteği
Sosyal ağlar ve sosyal destek	-Akraba, arkadaş ve komşularla görüşme, konuşma sıklığı -Sanal ağların kapsamı ve iletişim kurulan kişi sayısı -Samimi olunan arkadaş ve akraba sayısı -Yardımlaşma -Yaşam memnuniyeti algısı
Güven	-Tanıdığı insanlara duyulan güven -Tanımadığı bilmediği insanlara duyulan güven -Farklı düzeylerdeki kurumlara duyulan güven -Ortak değer algısı -Karşılıklı olarak birbirini destekleme
Yaşanılan alanla ilgili görüşler	-Fiziksel çevre ile ilgili görüşler -Yaşanılan alandaki olanaklar -Yaşanılan alandan memnun olma -Suç korkusu

Kaynak: Rosalyn Harper ve Maryanne Kelly, “ Measuring Social Capital in the United Kingdom”, Office for National Statistics, London, 2003, s. 7.

¹⁵⁹ Babb, ss. 3-4.

Toplumsal sermayenin ölçümüne yönelik olarak yurt dışında yapılan açıklanan araştırmaların ortak noktası; katılım, güven, sosyal ağlar ve normları temel göstergeler olarak incelemeleridir. Toplumsal sermayenin ölçümünde kültürel yapı önemli olduğu için yapılan araştırmalarda alt değişkenler ülkelerin kültürel yapısına göre farklı olarak belirlenmiştir.

1.3.6.5. Toplumsal Sermayenin Ölçülmesine Yönelik Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Toplumsal sermayenin ölçülmesine yönelik Türkiye’de yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Ölçek açısından en kapsamlı olarak nitelendirilebilecek çalışma Arı Grubunun Infacto Research Workshop’a yaptırdığı “Türk Toplum ve Sosyal Sermaye”¹⁶⁰ başlıklı araştırmadır. 2005 yılında 15 ilin kırsal ve kentsel yerleşim birimlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sivil katılım, siyasal katılım, genelleştirilmiş güven, hoşgörü ve itaat göstergeleri kullanılmıştır. Türk toplumunun toplumsal sermaye düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumsal sermayenin ölçülmesindeki diğer bir çalışmada 2003 yılında yapılan “Türk Gençlerinin İnsan Hakları Görüşleri”¹⁶¹ başlıklı çalışmadır. Bu çalışmada yer alan toplumsal sermaye ile ilgili sorulardan elde edilen veriler Emre Erdoğan tarafından “Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği” başlıklı makalede değerlendirilmektedir. Bu makalede de gençlerin toplumsal sermaye düzeyi genelleştirilmiş güven düzeyi, özelleştirilmiş güven düzeyi, sivil katılım ve siyasal katılım göstergeleri ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular gençlerin toplumsal sermaye düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Yılmaz Esmer’in başkanlığındaki grup tarafından Dünya Değerler Araştırması çerçevesinde 1990 yılından itibaren Türkiye’de de toplumsal sermayenin güven, gönüllülük ve katılım boyutlarına yönelik araştırma yapılmaktadır. Bu araştırma 1990- 1991, 1996-1998, 2000-2001 ve 2005-2007 yılları arasında olmak üzere dört kez yapılmıştır. Yılmaz Esmer’in başkanlığındaki grup tarafından Dünya

¹⁶⁰ http://www.ari.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=166&Itemid=83
(05.05.2011)

¹⁶¹ Erdoğan, ss. 16-39.

Değerler Araştırması'ndan ayrı olarak “2011 Türkiye Değerler Araştırması”¹⁶² gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada toplumsal sermaye genelleştirilmiş ve özelleştirilmiş güven, katılım ve gönüllülük çerçevesinde incelenmektedir. 54 ilde 1608 denekle gerçekleştiren araştırmanın sonucuna göre Türk toplumunun genelleştirilmiş güven düzeyi ve katılım yöntemlerini kullanma oranları oldukça düşüktür.

Yapılan bu çalışmalar dışında mikro düzeyde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak toplumsal sermaye gibi toplumların yönetsel, ekonomik ve kültürel yapılarında etkili olan bir ögenin ölçümüne yönelik çalışmalar yapılması bir zorunluluktur. Bu nedenle Türkiye’de resmi kurumlar aracılığı ile toplumsal sermayenin ölçümüne yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

1.3.7. Toplumsal Sermayenin Etkileri

Bireyler ve toplumlar için önemli bir kaynak olan toplumsal sermayenin etkileri çok fazladır. Toplumsal sermayenin uygulama alanının genişliği ve araştırma kanıtlarının değişkenliği hem pozitif hem de negatif etkilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.¹⁶³ Çalışmanın bu bölümünde toplumsal sermayenin etkilerinin neler olduğu incelenmektedir.

1.3.7.1. Toplumsal Sermayenin Pozitif Etkileri

Toplumsal sermaye bir bölgede yaşayan insanlar için anahtar bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Çünkü toplumsal sermaye insanların sorunlarını çözmelerinde ve kendilerini etkileyecek kararlara katılımında kritik bir rol oynamaktadır. Toplumsal sermaye amaçlarını gerçekleştirmeleri için bireylerin, grupların, toplumların ve organizasyonların kapasitesini attırmaktadır. Dünya Bankası toplumsal sermayenin temel amacının istenilen çıktıları elde etmek için

¹⁶² Yılmaz Esmer, “ 2011 Türkiye Değerler Araştırması Sonuçları”, <http://www.bahcesehir.edu.tr/habergoster/index/hid/658> (21.07.2011).

¹⁶³ Field, s. 64.

insanların davranışlarını koordine etme imkanını sağlaması olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁴

Sandefur ve Lauman (1998) toplumsal sermayenin dayanışma, etki ve bilgi olmak üzere üç önemli sonucuna vurgu yapmaktadır. Dayanışma ortak bir amacı gerçekleştirmek için grup halinde bir araya gelebilme ve uyum içinde çalışabilme yeteneğini ifade etmektedir. Etki kişilerin grup içinde birbirlerinin davranışları üzerindeki genişletici, uyarıcı ve kısıtlayıcı tutumlarının düzeyini belirtmektedir. Bilginin ise toplumsal sermaye ile elde edilmesi ve dağılımı söz konusudur.¹⁶⁵

Dayanışmayı toplumsal sermaye normlar ve inanışlarla sağlamaktadır. Çünkü güçlü sosyal normlar ve inanışlar yerel kurallar ve alışkanlıklara uyumu destekleyerek formel kurallara olan ihtiyacı azaltmaktadır. Dayanışmanın olumlu dışsallıklarından biri de vatandaşın katılıma yönelik davranışları edinmesi ile bağlantılı olmasıdır.¹⁶⁶ Putnam da vatandaşın katılımı, dayanışma ve güven arasındaki olumlu ilişkiyi vurgulamaktadır.

Adler ve Kwon (2000) Sandefur ve Laumann'ın sınıflandırmasına gücü de dahil ederek, etki ile birlikte değerlendirmektedirler. Gücün önemli etkilerinden biri ortak amacı gerçekleştirmek için kişilerin grubun diğer üyelerine liderlik etmesini sağlaması ve ortak faaliyetin yapılmasını kolaylaştırmasıdır.

Toplumsal sermayenin bilgi üzerindeki etkisi, bireyin daha düşük maliyetle daha çok bilgi kaynağına ulaşmasını sağlamasıdır. Ağ içerisinde yer alanların işle ilgili fırsatları ve yenilikler hakkındaki bilgilere ulaşmaları daha kolay gerçekleşmektedir.¹⁶⁷ Buna örnek olarak kişinin çalıştığı işyerine yeni eleman alınacağı zaman bağlantı içinde olduğu tanıdığı bir kişinin alınmasını sağlaması verilebilir.

¹⁶⁴ Nancy K. King, "Social Capital and Nonprofit Leaders", **Nonprofit Management & Leadership**, Vol.14, No.4, 2004, s. 477.

¹⁶⁵ Rebecca L. Sandefur ve Edward O. Luhman, "A Paradigm for Social Capital", **Rationality and Society**, Vol. 10, No.4, 1998'den aktaran King, ss. 477-478.

¹⁶⁶ Adler ve Kwon, Capital, s. 105.

¹⁶⁷ Adler ve Kwon, s. 103.

Grup içinde yer alan kişilerin bağlantıları nedeniyle bilgiye ulaşımı daha kolay olmakta ve bilgini dağılımı gerçekleşmektedir. Burt'un yapısal boşluklar tezinde öne sürdüğü gibi ağdaki yapısal boşluklarda kilit rol üstlenen bireyler grubun diğer üyelerine bilginin dağılımını kolaylaştırıcı bir fonksiyona sahiptir.

Ayrıca toplumsal sermayenin devlet yönetimi, sağlık, suç, eğitim ve ekonomi üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Toplumsal sermayenin hükümeti güçlendirici bir etkisi vardır. Yerel yönetim kuruluşlarının performansında temel farklılıklar meydana getirebilir.¹⁶⁸ Putnam (1993) katılım ve güven düzeyinin yüksek olduğu devletler veya bölgelerde daha kaliteli hükümetlere sahip olduğunu belirtmektedir. Almanya, Macaristan ve Rusya'da yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Toplumsal sermaye devlet üzerindeki etkisi vatandaşlar aracılığıyla aşağıda listelendiği gibi üç şekilde gerçekleştirmektedir.¹⁶⁹

1. Vatandaşların erdemli olmasını, daha toplum merkezli düşünmesini, devletle işbirliği içinde bulunması ve yasaların sürekliliğini sağlama,
2. Vatandaşların politikalarda etkin olması için katılımcı mekanizmalar oluşturma,
3. Bürokratlar ve politikacıların daha fazla işbirliği içinde çalışmalarını sağlama,
4. Müzakereci demokrasinin uygulanmasına olanak tanıma.

Toplumsal sermayenin sağlık üzerinde etkisini Durkheim'in "İntihar" adlı çalışmasında bulmak mümkündür. İntihar oranlarının bireylerin içinde bulundukları sosyal gruplarla bütünleşmesine bağlı olduğunu göstermiştir. Putnam da Amerika'da yaptığı çalışmalarda sosyal bütünleşme ile sağlık arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sıkı bireysel ilişkiler, ilişki içinde olunan insanların güvenilirliği bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığını olumlu etkiler. Sosyal iletişimi güçlü olan insanlarda ölüm oranı oldukça düşüktür. Destekleyici ilişkilerden yoksun olma kalp

¹⁶⁸ King, s.479.

¹⁶⁹ Performance and Innovation Unit, **Social Capital a Discussion Paper**, Performance and Innovation Unit, London, 2002, s.25, Halpern, s.183.

rahatsızlıklarının nedenlerinden biridir. Yapılan çalışmalardan elde edilen kanıtlar toplumsal sermaye ve sağlık arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir.¹⁷⁰

Toplumsal sermayenin suç üzerinde etkisi bulunmaktadır. Suç toplumda meydana gelen değişikliklerden etkilenmektedir. Paylaşılan ortak değer ve normların pekiştirilmesi ile şiddet gibi toplumsal problemlerin azalmasını sağlamaktadır. Putnam “yüksek sosyal sermaye düzeyinin, diğer her şey eşit tutulmak şartıyla düşük suç oranına çevrilebileceğini” söyleyerek, şiddetli suçla Sosyal Sermaye İndeksi arasında devlet düzeyinde güçlü bir negatif ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.¹⁷¹ OECD tarafından yapılan Uluslararası Suç Mağduru Araştırması’nda (International Crime Victim Survey)¹⁷² sosyal normlar ve değerlerle ülkelerdeki suç mağduru olanların oranlarındaki farklılık arasında ilişki bulunmuştur. Araştırmanın sonucuna göre genellikle insanların birbirini iyi tanımadıkları genç yaştaki çocukların gözetiminin çok az olduğu ve toplumsal katılımın az olduğu yerlerde suç oranı artmaktadır. Güçlü iletişim ağları gençlerin toplumla bütünleşmesini teşvik etmekte, özgüven ve statü duygusunu kazanmalarını sağlamaktadır. Böylelikle gençlerin şiddete yönelme ihtimalleri ortadan kalkmaktadır.¹⁷³

Toplumsal sermayenin eğitim üzerinde olumlu etkileri söz konusudur. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde belirtildiği gibi eğitim toplumsal sermayeyi etkileyen bir öğedir. Bu nedenle aralarında karşılıklı bir etkileşim vardır. Toplumsal ve gönüllü katılımı bulundurma, daha geniş ve farklı sosyal ağlarda yer alma ile başkalarına duyulan güven düzeyinin yüksek olması kişilerin eğitimdeki başarısını pozitif etkilemektedir. Amerika, Avustralya ve İngiltere’de yapılan çalışmaların sonuçları da sosyal sermayenin eğitim üzerindeki olumlu/pozitif etkisini göstermektedir.¹⁷⁴

Toplumsal sermaye ekonomi ve organizasyonlar açısından pozitif etkiler ortaya çıkarmaktadır. Toplumda oluşturulan sosyal ağlar iş fırsatlarını arttırmaktadır.

¹⁷⁰ Emile Durkheim, **Suicide**, Trans. J. A Spalding, Free Press/Collier-Macmillan, Toronto, 1951’den aktaran Halpern, ss. 73,74, 86, 87; Field, s. 84.

¹⁷¹ Putnam, Bowling, s. 308,

¹⁷² OECD, s. 54.

¹⁷³ Field, s. 86.

¹⁷⁴ Halpern, ss. 163-164.

Ayrıca organizasyonlarda bilgi dağıtımının daha iyi gerçekleştirilmesi maliyetlerin azalmasına neden olur. Narayan ve Pritchett 1997 yılında Tanzanya'nın 87 köyünde yaptıkları araştırmada hane halkının gelirlerindeki artış da köydeki topluluğun bütün olarak beraber hareket etmesini etkin olduğu sonucuna varmışlardır.¹⁷⁵

Açıklanan bu olumlu etkilerin ortaya çıkması toplumsal sermayenin doğru kullanılmasına bağlıdır. Eğer toplumsal sermayenin kullanımında yanlışlık yapılırsa olumsuz sonuçlar da ortaya çıkabilir.

1.3.7.2. Toplumsal Sermayenin Negatif Etkileri

İçinde sosyalliği barındıran toplumsal sermaye iki tarafı keskin bir bıçak gibi değerlendirilebilir. İnsanların toplumsal sermayelerini farklı amaçlarla kullanması sonucunda olumsuz sonuçlarda ortaya çıkabilmektedir.¹⁷⁶ Erickson toplumsal sermayenin hem istenilen olumlu sonuçları olabileceği gibi hem istenilmeyen negatif sonuçlarının ortaya çıkması gibi bir paradoksu vurgulamaktadır.¹⁷⁷

Portes¹⁷⁸ toplumsal sermayenin sadece pozitif etkilerinin değil, negatif etkilerinin de tartışılması gerektiğini belirtmektedir. Portes toplumsal sermayenin olumsuz sonuçlarını 4 başlık altında incelemektedir. Bunlar; grup üyelerinin dışlanması, grup üyelerinden fazla sorumluluk talep etme, kişisel özgürlükleri sınırlandırma, normların etkinliğinin azalması. Bu olumsuz sonuçların oluşmasında belli bir grup ya da topluluk üyeleri arasında bulunan güçlü bağların üyelere yarar sağlarken, gruba dahil olmayan kişilerin erişimini engellemesi temel nedendir. Grup içindekilerle güçlü bağlar ve normlar grup üyelerinde aidiyet duygusu oluştururken, gruba dâhil olmayanlar için dışlayıcı ve sınırlayıcı bir etki oluşturabilir. Toplumsal sermayeye eşit erişimi engelleyen sosyal ve coğrafik izolasyon gibi yapısal ve durumsal faktörlerde söz konusu olabilir.¹⁷⁹

¹⁷⁵ <http://www.web.worldbank.org> (16.10.2008); Halpern, s. 71.

¹⁷⁶ Field, s. 118.

¹⁷⁷ <http://www.socialcapitalresearch.com/downsides.html> (20.12.2010).

¹⁷⁸ Portes, s. 15.

¹⁷⁹ <http://web.worldbank.org> (16.10.2008)

Fukuyama (2001) toplumsal sermayenin olumsuz etkilerini teorisinin temelini teşkil eden güven ögesi çerçevesinde incelemektedir.¹⁸⁰ Bu bağlamda negatif etkileri “güvenin yarıçapı” adını verdiği kavramla açıklamaktadır. Güvenin yarıçapı grup üyeliğinin ötesine geçtikçe sonuçları da o ölçüde tehlikesiz ve olumlu değer ortaya çıkmaktadır. Aksine, güvenin yarıçapı grubun kendi üyeleri ile sınırlı kaldığı oranda, negatif sonuçların ortaya çıkma olasılığı da o kadar artmaktadır.

Toplumsal sermayenin negatif etkileri oluşturabileceği riskler kapsamında değerlendirilmektedir. Bir grup ya da toplumda üyelerin aralarında ilişki kurmaları ve kurulan ilişkinin sürdürülebilmesi için maliyetli bir yatırım gerekir. Belli durumlarda toplumsal sermaye için kurulan ilişkiler fayda maliyet eşitliğini sağlamaz. Granovetter’in “zayıf bağların gücü” adlı tezinde ileri sürdüğü gibi zayıf bağlar sadece gerekli bilgiyi sağladığı için daha etkilidir. Aynı zamanda bu bağların sürdürülebilirliği güçlü olanlara göre daha az maliyetlidir.¹⁸¹

Dayanışmanın fazla olması olumsuz bir sonuç ortaya çıkarabilir. Şöyle ki, grup üyeleri arasındaki güçlü dayanışma yeni düşüncelerin grupta yayılmasını engellemekte, yeni bilgiye erişimi azaltmakta ve gruptaki anlaşmazlıkların artmasına neden olabilir.¹⁸²

Toplumsal sermaye yanlış şekilde oluşturulduğu zaman veya yanlış kullanıldığında organizasyonlar açısından da bazı riskler oluşturabilir. Eğer toplumsal sermaye yanlış ortaklıklarla oluşturmuş veya sınırlı bir güven söz konusu ise organizasyonlar bilgi ve mali açıdan zarar görebilir.¹⁸³ Fukuyama’ya (2005) göre yoğun toplumsal sermaye etik olarak kullanılmadığında aile şirketi gibi karlılığı engelleyici yapılanmaların ve akraba kayırma gibi etkisiz normların ortaya çıkmasına neden olur.

Toplumsal sermaye kamu sektörü için de olumsuz olabilecek riskler taşımaktadır. Bunlar yolsuzluk ve adam kayırma olabilir. Politikacılar ve bürokratik

¹⁸⁰ Fukuyama, Social, s. 8.

¹⁸¹ Adler ve Kwon, Capital, s. 106.

¹⁸² Adler ve Kwon, s. 106.

¹⁸³ <http://web.worldbank.org> (16.10.2008).

elit arasında toplumsal sermayenin fazla iç içe geçmiş olması durumunda yozlaşma ortaya çıkabilir. Yozlaşma da devletin yasallığını ve etkililiğini etkilemektedir. Yönetimde sıkı kapalı ağların olması kişi ya da grubun yeteneklerine bağlı hale gelmesine neden olabilir.¹⁸⁴ Üst düzey hükümet yöneticileri arasında sıkı sosyal bağların olması vatandaşların ya da daha alt düzeydeki yöneticilerin onlarla iletişim kurmasını engelleyebilir. Yozlaşma bireylerin devlete olan güveninin azalmasına yol açabilir. Ayrıca bireylerin işbirliği yapma isteklerinin de azalması söz konusu olabilir.

Sonuç olarak toplumsal sermayenin olumsuz sonuçlarının olması şaşırtıcı değildir. Çünkü toplumsal sermaye çerçevesinde oluşturulan işbirliği ve ağlar olumsuz amaçlar için de kullanılabilir. Kavramın üç öncü ismi de toplumsal sermayeyi tamamen olumlu sonuçları ile değerlendirmemişlerdir. Bourdieu, Coleman ve Putnam toplumsal sermayenin olumsuz yönlerini kabul etmişlerdir. Bu düşünürlere göre, önemli olan toplumsal sermayenin uygun amaçlarla ve etik yönde kullanılmasıdır. Toplumsal sermaye etik yönde kullanıldığında kamu yönetimi açısından halk katılımının artması gibi olumlu sonuçlar ortaya çıkabilir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yerel yönetimler düzeyinde katılım ve toplumsal sermaye konusu incelenecektir. Ayrıca Türkiye’de oluşturulan katılımcı mekanizmaların yapısı ve işleyişi açıklanacaktır.

¹⁸⁴ <http://web.worldbank.org> (16.10.2008).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERDE KATILIMCI MEKANİZMALARIN TOPLUMSAL SERMAYE AÇISINDAN YAPISI VE İŞLEYİŞİ

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Katılım Kavramı ve Tanımı

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Yöntembilim Terimleri sözlüğünde katılım (participation) “bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir işi üstlenme ya da bir olayda etkin olma”¹⁸⁵ unsurlarına dayanılarak açıklanmaktadır. Katılım kavramı birey ve toplulukların günlük faaliyetlerinden, sosyal kurumlara ve sivil toplum örgütlerine varıncaya kadar çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.¹⁸⁶ Kavram kullanıldığı alana göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Katılım toplumsal sermaye kavramı gibi çok boyutlu ve net bir tanımı olmayan bir kavramdır.

Bu çalışmada yerel yönetimler düzeyinde yönetime katılım bağlamında kavram ele alınmaktadır. Yönetime katılımı bireylerin içinde yer aldıkları grupların kararlarına katkıda bulunmaları, bireylerin bilgi alma hakkı ve bunu belirli düzeyde kullanmaları, kişisel düşüncelerini dile getirebilmeleri olarak açıklamak mümkündür.¹⁸⁷ Klasik yönetim kavramı uygulamada tek başına merkezde karar alma üzerine gelişen yönetim pratiklerine tepki olarak ve temsil anlayışının da demokratik kabullerindeki değişimine paralel değişmiş, katılımcı anlayışa dayanan yeni bir felsefe arayışından etkilenmiştir. Yönetimin aşamalarında beşeri sermayeyi de değerlendirebilecek yeni mekanizmalar geliştirilmiştir. Çözümde ortaklık, aktif katılım ve dayanışma -işbirliği gibi demokrasinin gelişimine katkı verebilecek uygulama pratiklerine bağlı olarak “yönetişim” kavramı ortaya çıkmıştır.

¹⁸⁵ Türk Dil Kurumu, “ Katılım”, Yöntembilim Terimleri Sözlüğü, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=277398> (05.15.2011).

¹⁸⁶ Halil Kalabalık, *Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku Teori-Uygulama*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 672.

¹⁸⁷ Kalabalık, s. 673.

Yönetişim çok aktörlü bir sistemin birlikte ve karşılıklı etkileşimle toplum yararına yönlendirilmesi sürecidir.¹⁸⁸ Kamu özel sivil ortaklığına ve birlikte yönetim esasına dayanan yönetişimde yöneten ve yönetilenler yönetim sürecine ilişkin kararları birlikte ele almaktadır.¹⁸⁹ Kuşkusuz yönetişim felsefesini sadece karar alma ile sınırlandırma sorgulanmaya değer bir konudur.

Katılım denildiğinde ilk aklımıza gelen geleneksel biçimi olan genel ya da yerel seçimlerde vatandaşların oy kullanmasıdır. Ancak katılım basit bir meraktan yoğun eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını ihtiva etmektedir.¹⁹⁰ Katılım kavramının kapsayıcılığı halkın yönetime ve karar almaya katılımında klasik demokrasi anlayışının sorgulanması sürecini başlatmıştır. Bu süreç sonucunda klasik demokrasi anlayışından halkın çeşitli yollarla katılımını öngören katılımcı demokrasi anlayışına geçilmiştir. Demokrasinin toplumda tam anlamıyla yerleşmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında en önemli rol bireylerindir. Benjamin Barber'ın (1995) ifade ettiği gibi; “ Demokrasi büyük liderler tarafından değil, yetkin ve sorumlu vatandaşlar tarafından güvence altına alındığında güçlü ve kalıcı olabilir”.¹⁹¹

Katılımcı demokrasi, yurttaşların kendilerini etkileyen tüm kararların alınmasına çeşitli yollarla etkin biçimde katılması ve bu katılımın toplumun tüm alanlarında yüksek bir adem-i merkeziyetçilikle gerçekleştirilmesini öngörmektedir.¹⁹² Pasif vatandaş kurgusu yerini aktif vatandaşlığa bırakmıştır. Aktif vatandaşlık yönetime karşı sorumluluk üstlenmeyi, fedakârlığı ve yönetimi desteklemeyi gerektirmektedir. Bireyin doğrudan kamu hizmetlerinden yararlanma durumu olmadığında bile göstermesi gereken bir tutum ve davranış biçimi olarak aktif vatandaşlığı tanımlamak mümkündür.¹⁹³ Katılımcı demokrasinin öngördüğü

¹⁸⁸ Zerrin Toprak, “Yerelde Yönetişim Olgusunda Demokratik Kazanımları Teorik ve Pratik Temelli Yaklaşımlar”, **2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu**, 25-26 Ekim 2007, İzmir, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2007/bildiriler/4_3_Toprak.pdf (10.05. 2011), s. 3.

¹⁸⁹ Recep Demir, “Yerel Yönetimlerde Halkın Yönetime Katılımı”, <http://www.kontder.org.tr/TR/Icerik.ASP?ID=427> (15.05.2011).

¹⁹⁰ Munci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, 25.b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2010, s. 98.

¹⁹¹ Benjamin Barber, **Güçlü Demokrasi**, çev. Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 18.

¹⁹² Ali Yaşar Sarıbay, “Yurttaşlık ve Katılımcı Demokrasi”, <http://www.siyasaliletisim.org/ariv/analiz/388-yurttalk-ve-katilmc-demokrasi.html> (15.05.2011).

¹⁹³ İbrahim Yıldırım, **Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, 1.b., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 198.

saydam ve aktif vatandaşlığı öngören yapı yerel yönetim felsefesi ile örtüşmektedir. Bu nedenle yerel yönetimler düzeyinde halkın sadece oy vermesini artık yeterli bir katılım biçimi olarak görmek mümkün değildir. Kent planlaması, çevre koruma, önemli konularda halk oylaması, seçilmişleri görevden düşürme, önemli konularda halka danışma, kent konseyleri ve çeşitli yerel meclislerde görev alma gibi yeni katılım yöntemleri oluşturulmuştur.¹⁹⁴ Bu yöntemlerin ortak özelliği; kentle ilgili sorunlarda halkın belirleyici olması ve halkın doğrudan katılımına olanak tanınmasıdır. Toplumsal sermaye açısından bu yöntemler bireyler arasında daha fazla işbirliği, iletişim ve katılımı sağlama açısından fayda getirebilir.

Yerel yönetimlerde katılımın önemi ve yeni katılım yöntemlerinin oluşturulması konusu Avrupa Konseyi'nin de üzerinde durduğu konulardan biridir. Yerel yönetimlerde katılım konusunda Avrupa Konseyi 1985 yılında "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı"¹⁹⁵ kabul etmiştir. Şartın önsözünde vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyi üye devletlerince benimsenen demokratik bir ilke olduğu ve bu hakkın kullanım alanının yerel düzeyde olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Şartın 3. maddesinde vatandaşlardan oluşan meclislere, referandumlara veya vatandaşların doğrudan katılımına olanak veren yöntemlere başvurulması hakkına da atıfta bulunmaktadır. Özerklik Şartı'nın temelinde katılımcı demokrasinin öngördüğü yerel düzeyde aktif olarak katılan vatandaş kurgusu söz konusudur. Türkiye bazı maddelerine çekince koyarak bu şartı 1994 yılında imzalamıştır.

Avrupa Konseyi'nin yerel düzeyde halkın katılımını önemine dikkat çektiği diğer bir düzenlemede 1992 yılında kabul ettiği "Avrupa Kentsel Şartı"dır. Bu şart Avrupa Konseyi'nin diğer sözleşmelerinden farklı olarak yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Avrupa Kentsel Şartı'nın katılım başlıklı maddesinde kent yönetimlerinde kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu, gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanmasının

¹⁹⁴Cevat Geray, "Yerel Demokrasi, Özerklik ve Halk Katılımı" <http://www.ekodialog.com/Makaleler/yerel-demokrasi-ozerklik-halk-katilimi.html> (16.05.2011).

¹⁹⁵Mustafa Görün, "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı", **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, ed. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün, Birleşik Yayınları, İzmir, 2004, ss. 15-25.

gerekliliği belirtilmektedir. Ayrıca halkın idari ve politik yapılarda belirleyiciliği, önemli projelerde halka danışılması ve yerel politik kararlarda uzmanların görüşünün alınması ilkeleri de vurgulanmaktadır.¹⁹⁶ Bu şartın önemle üzerinde durduğu temel iki ilke işbirliği ve dayanışmadır. İşbirliği ve dayanışma toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığının sağlanması için gerekli olan iki öğedir.

2009 yılında Avrupa Konseyi tarafından Yerel Yönetimin Çalışmalarına Katılım Hakkında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Katma Protokolü hazırlanmış ve imzaya açılmıştır. Protokole göre yerel yönetimlerin çalışmalarına katılma hakkı, “ bir yerel yönetimin yetkilerini ve sorumluluklarını belirleme veya etkileme hakkına sahip olmayı” ifade etmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin herkesin yerel yönetimin çalışmalarına katılma hakkını güvence altına alacağını hükme bağlamaktadır. Fakat yerel yönetimlerde halkın etkin ve aktif olarak katılımın düzenleyen bu protokol yürürlüğe girmemiştir. Çünkü yürürlüğe girmesi için 8 üye devletin imzalayıp onaylaması gerekmektedir. İmzalayan devletler Estonya, İsveç, Hollanda, Norveç, Karadağ ve Macaristan’dır. Türkiye henüz bu protokolü imzalamamıştır.¹⁹⁷ Bu protokol Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın amaçladığı yerellik ilkesinin tam anlamıyla işlevsellik kazanabilmesi açısından önemlidir.

Yukarıda da açıklandığı üzere yerel yönetimlerde katılım çoğulcu ve demokratik sistemler için önemlidir. Çalışmanın bu bölümünde yerel yönetimlerde halk katılımı tanımlanarak, katılım için gereken şartlar ve katılım yöntemleri açıklanacaktır.

¹⁹⁶ Mustafa Ökmen, “Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar ve Avrupa Kentsel Şartı”, **Yerel Siyaset**, Sayı: 29, 2008, ss. 16-17; Hamit Palabıyık, “ Avrupa Kentsel Şartı”, **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, ed. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün, Birleşik Yayınları, İzmir, 2004 (Avrupa), ss. 242-243.

¹⁹⁷ Zerrin Toprak, “Toplumsal Siyasallaşmada Etkili Demokratik- İzlenebilir Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Katma Protokolü”, 24.05.2010, http://www.balkangunlugu.com/v3/index.php?option=com_content&view=article&id=3504:toplumsal-siyasallamada-etkili-demokratik-izlenebilir-yerel-yoenetimler&catid=154:zerrin-toprak&Itemid=150 (21.07.2011).
<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=207&CM=10&DF=24/07/2011&CL=ENG> (21.07.2011).

2.1.2. Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı Nedir?

Yerel yönetimler demokrasinin ilk basamağı olarak yönetime katılmada önemli bir işleve sahiptirler. Yerel yönetimler hemşerilerin yerel ve müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yerinde ve yine yerelden seçilen temsilcilerce nihai kararların alındığı ve uygulandığı yerleşim birimleridir. Yerelin özelliği gereği halkın içinden seçilen temsilcilerin çoğu kere tanıdık olması ve erişilebilirliği yanında katılımcı mekanizmalar yoluyla yerel halkın katkılarına açık bir örgütsel yapılanma, yerel yönetimlerde katılım olgusunu her zaman cazip ve ilginç kılabilmektedir.

Yerel yönetimlerde katılım halkın yerel siyasi yaşama katılmasıdır. Yerel yönetimlerin üstlenmiş olduğu kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine, yürütülmesine ve usulüne uygun bir şekilde gerçekleştirilmesine halkın katılımını yerel katılım olarak tanımlamak mümkündür.¹⁹⁸ Yerel yönetimlerde katılım bir süreklilik göstermeli, tüm kurumsal yapı ve mekan ölçeklerini kapsamalı, gönüllülüğe dayalı, sadece bireysel ve kurumsal çıkarlar için değil yaşanan kentin veya toplumun geleceği için karşılık beklemeden yaratıcılığa dayalı bir vizyonu içermelidir.¹⁹⁹ Yerel katılım için kentteki bütün aktörlerin dahil olduğu ve işbirliğine yönelik sistemli bir yapılanmanın olması önemli bir gerekliliktir.

Halkın yerel yönetimlerin karar alma mekanizmalarına katılması, karşılıklı saygı, uzlaşma ve ortak noktalarda buluşmaya dayalı bir siyasal kültürün gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bireylerin ilgisiz veya tepkisiz kalmak ve şikayet etmekle yetinmek yerine, sorumluluk taşıyan ortaklar olarak davranmaları konusundaki bilinç düzeylerini yükseltmektedir.²⁰⁰ Ayrıca bireylerin karar süreçlerine katılmaları kendilerine duydukları güvenin artmasını sağlamaktadır. Yerel katılım halk ile yöneticiler arasındaki kopukluğu da ortadan kaldırmaktadır. Yöneticiler ve vatandaşlar arasında karşılıklı iletişimi kolaylaştırıcı bir fonksiyona sahiptir.

¹⁹⁸ Bilal Şinik, “Türkiye’de Yerel Katılım: Fransa ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:18, Sayı: 3, 2009, s. 3.

¹⁹⁹ Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, **Kentleşme Şurası 2009, Yerel Yönetimler, Katılımcılık, Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu**, Ankara, 2009, s. 11.

²⁰⁰ Sadun Emrealp, **Yerel Yöneticinin 1 Nisan Rehberi**, 3.b., UCLG-MEWA Yayınları, 2010 (Yerel), s. 65.

İletişim yerel halk ve yöneticilerin birbirlerine duydukları güven düzeyinin artmasına da katkıda bulunmaktadır. Halk oluşum aşamasına aktif olarak kendisinin katıldığı kararları daha kolay benimser.²⁰¹ Ayrıca kararların uygulanması aşamasında ortaya çıkabilecek problemlerin de en aza indirilmesi gibi bir yarar sağlayabilir. Katılımın açıklanan yararları toplumsal sermayeye de olumlu katkıda bulunabilir. İletişimin gelişmesi ve güvenin artması toplumsal sermayenin aynı oranda artması anlamına gelmektedir.

2.1.2.1 Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı İçin Gereken Şartlar

Halkın yerel yönetimlerde yönetime katılımı gerçekleştirebilmesi için sadece istekli olması yeterli değildir. Etkin katılımın sağlanması için bazı şartların olması gerekir. Bu şartlar; demokratik sistem, bilgilenme ve bilgilendirme ile kitle iletişim araçları olarak sınıflandırılabilir. Çalışmanın bu bölümünde bu şartlar hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

2.1.2.1.1. Demokratik Sistem

Yerel yönetimlerde halk katılımının gerçekleşebilmesi için demokrasinin tüm ilke, kural ve kurumları ile yerel düzeyde işlerliğinin sağlanması gerekir. Bunun için demokratik sistemde olması gereken asgari şartlar bulunmaktadır. Bu şartlar; siyasal sistemdeki temel siyasal karar organlarının genel oya dayanan serbest seçimlerle oluşması, serbestçe örgütlenen siyasal partilerin eşit şartlarda iktidar yarışında bulunabilmeleri, tüm vatandaşlara temel hak ve hürriyetlerinin tanınarak hukuki güvence altına alınmış olmasıdır.²⁰²

Robert Dahl (1967) yönetime en gerçekçi katılımın yerel yönetimlerle olabileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda bu katılımın en demokratik yönetim şeklini de ortaya koymayı sağlayacağını belirtmektedir.²⁰³ Katılımdan beklenen

²⁰¹ Ruşen Keleş, **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, IULA-EMME, İstanbul, 1993, s. 21.

²⁰² Kalabalık, s. 674.

²⁰³ Robert Dahl, "The City in the Future of Democracy", **The Political Science Review**, Vol.61, No.4, December, 1967, ss. 250-265'den aktaran Mustafa Ökmen, "Liberal Düşüncenin Yerel Yönetim-Kent Pratiği Üzerine Notlar", **Teoriden Pratiğe Kamu Yönetimi Yaklaşımlar, Sorunlar ve Metodlar**, ed., N.Talat Arslan, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005, s. 24.

yararın sağlanması bir ülkede demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla yerleşmiş olmasına bağlıdır. Temel hak ve özgürlüklerin tam olarak kullanılması sağlanmazsa yurttaş girişimleri ve oluşturulan diğer katılımcı mekanizmalardan beklenen yarar elde edilemez.²⁰⁴

Yerel yönetimlerde halkın katılımdan beklenen faydanın sağlanmasında demokratik yönetim yapısı tek başına yeterli değildir. Ayrıca halkın, yönetimin faaliyet ve kararları hakkında istediği zaman bilgi alabileceği ve görüşlerini iletebileceği bir yapılanmanın oluşturulması gerekir.

2.1.2.1.2. Bilgilenme ve Bilgilendirme

Bir eylemden istenilen sağlıklı sonucun elde edilebilmesi eylemi gerçekleştirecek olanların sağlıklı şekilde bilgilendirilmelerine bağlıdır. Yerel yönetimlerde katılımının gerçekleşebilmesi için yerel aktörlerin, yerel yönetimlerin yapısı ve işleyişi hakkında vatandaşın temel bilgileri kolaylıkla elde edebilmesi gerekir.²⁰⁵ Katılımın bir anlam ifade etmesi ve etki yaratması için vatandaşın bilgi sahibi olması önemlidir. Vatandaş bilgi sahibi oldukça yönetimle ilgili konularda talep ve önerilerde bulunabilir.²⁰⁶

Bilgi edinme sayesinde vatandaş kendi sorumluluklarını öğrenmektedir. Vatandaşın kendi oyuyla seçtiği temsilcilerinin işlerini nasıl yaptığını, görevlerini, kamu politikası oluşturma sürecinde kimlerin nasıl bir sorumluluğa sahip olduğu bilmesi önemlidir.²⁰⁷ Çünkü bilgi düzeyi arttıkça vatandaşın yerel yönetimlerde katılıma ilgisi daha da artabilir.

²⁰⁴ Şenol Adıgüzel, “Yerel Düzeyde Yönetime Katılım ve Yerel Yönetim Süreçlerindeki İşlevleri Açısından “Yerel Gündem 21”: Malatya Belediyesi Yerel Gündem 21 Örneği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:12, Sayı:1, 2003, s. 49.

²⁰⁵ M. Akif Çukurçayır, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2000 (Siyasal), s. 122.

²⁰⁶ Argun Akdoğan, “Yeni Yerel Yönetim Yasalarında Katılım”, http://www.yayed.org.tr/resimler/ekler/21fa74b50ba3f7c_ek.pdf?tipi=7&turu=X&sube=0 (16.05.2011), s. 4.

²⁰⁷ Kalabalık, s. 675.

Yerel yönetimlerin eylem ve işlemlerine ilişkin yerel halkla iletişimi katılım pratiklerinin gelişmesinde önemli görülmektedir. Günümüzde yapılanma modellerinin temelinde yönetim pratiklerinin hayata geçirilmesi önem taşıdığından bilgilendirme klasik yöntemlerle basın-yayın, radyo, televizyon gibi kitle iletişim haberleşme araçları ile bilgiye ulaşımını sağlamayla sınırlandırılmaz. Diğer bir iletişim gerekliliği kararların oluşumunda beşeri sermaye desteğinin oluşturulması sürecinde yaşanmaktadır. Tek taraflı bilgilendirmeye örnek olarak, ABD'nin Florida Eyaletinin Oviedo²⁰⁸ ilçesinde belediye meclis toplantısı canlı olarak yerel televizyon kanalından izleme pratiği verilebilir. Bu tip uygulamalar meclis kararlarından daha fazla kişinin bilgilendirilmesini sağladığı gibi ve yerel siyasete katılım ilgisini de arttırabilir kanaatini taşımaktayız. Ülkemizde de özellikle belediyeler belediye meclis toplantılarını yerel televizyon kanallarından canlı olarak yayınlanmasını sağlayabilirler. Türkiye'de meclis toplantısının canlı olarak yayınlanması uygulaması için adımlar atılmaya başlanmıştır. İzmir'in Aliaga Belediyesi 02.08.2011 tarihli Meclis toplantısını canlı yayınlayacaktır.²⁰⁹

Yerel yönetimlerin hazırladıkları yıllık raporları, komisyon raporları, kamuoyu yoklamaları ve seçim dönemlerinde aday olan siyasi parti temsilcilerinin yaptıkları çalışmalarda vatandaşın yerel yönetimler konusunda bilgilendirilmesini sağlamaktadır.²¹⁰ Türkiye'de yerel yönetimlerin halkı bilgilendirmesine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Belediye meclis ve il genel meclis toplantılarının karar özetlerinin toplantı tarihinden itibaren yedi gün içinde çeşitli yollarla halka duyurulması kanunlarla hüküm altına alınmıştır.²¹¹ Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak il özel idareleri, büyükşehir belediyeleri ve belediyeler meclis toplantı karar tutanaklarını web sayfalarında yayınlamaktadır. Bu uygulama istediği zaman vatandaşın bilgiye ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca daha fazla kişinin bilgiye erişimine olanak tanımaktadır.

²⁰⁸ <http://www.cityofoviedo.net/node/242> (30.04.2011)

²⁰⁹ <http://www.aliaga.bel.tr/> (15.07.2011).

²¹⁰ Kalabalık, s. 677.

²¹¹ 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 13.07.2005 Tarihli 25874 Sayılı T.C. Resmi Gazete, 23. Madde; 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 04.03.2005 Tarihli 25745 Sayılı T.C. Resmi Gazete 15. Madde.

Halkın bilgilendirilmesi toplumsal sermayeyi de etkileyecektir. Çünkü halk yerel yönetimin işlemleri hakkında sağlıklı bilgiye ulaştıkça yöneticilere karşı duyduğu güven düzeyinde de değişiklik olacaktır. Aynı zamanda bilgi verilme süreci vatandaş ve yönetici arasındaki iletişimi de kuvvetlendirecektir.

Halkın bilgilendirilmesi konusunda ülkemizde önemli bir hukuksal düzenleme yürürlüğe girmiştir. 9.10.2003 tarihli 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu kişilerin bilgi edinme haklarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektedir. Bu kanunun 4. maddesinde herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye’de ikamet eden yabancılar ve Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler faaliyet alanları ile ilgili olmak ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde bu kanun hükmünden yararlanabilmektedir. Ancak kanunda olumsuz olarak değerlendirilebilecek nokta; bilgi edinme hakkının oldukça geniş nedenlerle sınırlandırılmış olmasıdır. Ayrıca kanunun uygulanmasına yönelik 19.04.2004 tarih ve 2004/7189 sayılı yönetmelik Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilmiştir. Yönetmeliğin 2. maddesine göre bireyler köyler hariç diğer yerel yönetim birimlerinden istisnalar dışında her türlü belge ve bilgiyi edinebilirler.

Katılımın sağlanması için vatandaşların evrensel ve yerel düzeydeki haklarını bilmesi önemlidir. Eğer vatandaş hakları konusunda doğru bilgilendirilirse, katılım sürecindeki vatandaş sayısı artacak ve vatandaşların aktif katılımını da tetikleyecektir.²¹² Yerel yönetimlerde halkın bilgilendirmesinin sağlanması için kitle iletişim araçlarının etkin olması önemli bir gerekliliktir.

2.1.2.1.3. Kitle İletişim Araçları

Yerel halkın yönetime katılmasında kitle iletişim araçları önemli bir işleve sahiptir. Kitle iletişim araçları halkın çevresindeki olaylar, çevresinin yapısı ve kapsamı hakkında temel bilgiler edinmesini sağlayarak, algılamasını kolaylaştırmaktadır. Yapılan gözlemler sonucunda kitle iletişim araçlarını daha çok takip etme ve katılım arasında pozitif ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Çeşitli

²¹² Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, s. 66.

lkelerde yapılan çalışmalarda televizyon seyredenlerin siyasetle daha çok ilgilendiği sonucuna ulaşılmıştır.²¹³

Yerel yönetimlerde katılımda yerel gazeteler veya ulusal gazetelerin bölge sayfaları vatandaşların yerel sorunlar konusunda bilgilendirilmesini ve görüşlerinin şekillenmesini sağlayabilir.²¹⁴ Ayrıca kitle iletişim araçları halkın farklı katılım yollarının öğrenmesi gibi bir işleve sahiptir. Kitle iletişim araçlarının geniş bir kitleye ulaşması göz önünde bulundurulduğunda yerel yönetimlere halkın katılımını sağlamada önemli bir araç olarak faydalanılabilir.

2.1.3. Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı Yöntemleri

Belli dönemlerde yapılan seçimler yönetimlerin meşruiyetlerini devam ettirmelerinde yeterli olamamaktadır. Halk seçimlerde kendilerine sunulan programın gerçekleşip gerçekleşmediğini sorgulamaktadır. Ayrıca sosyo-ekonomik yapıdaki değişim sonucunda ortaya çıkan farklı ihtiyaçların karşılanmasını çeşitli katılım yöntemleriyle talep etmektedir.²¹⁵ Bu açıdan seçimler dışında ülkelerin sosyal ve kültürel özelliklerine göre farklılık gösteren değişik katılım mekanizmaları oluşturulmaktadır.

Birbirinden farklı katılım mekanizmalarının olması yerel demokrasinin ve yerel yönetimlerin demokratik niteliğinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır.²¹⁶ Bu nedenle olabildiğince halkın katılımını sağlayabilecek mekanizmalar oluşturulması yönünde adım atılmaktan çekinilmemelidir. Katılım mekanizmaların oluşturulması sürecinde en önemli görev yöneticilere düşmektedir. şöyle ki daha fazla katılım kendileri için bir risk olarak değil, bir fırsat olarak değerlendirmelidirler. Daha fazla katılım yöneticilerin daha etkin hizmet yapması gibi bir katkıyı beraberinde getirecektir.

²¹³ Ersin Kalaycıoğlu, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri zerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No:10, İstanbul, 1983, s. 33. ukurayır, Siyasal, s. 86.

²¹⁴ Kalabalık, s. 678.

²¹⁵ Ramazan şengül, "Yerel Demokrasiyi Güçlendirme Yolunda Bir Katılım Yöntemi Olarak Kamu Anketi Uygulaması", **ağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:16, Sayı: 2, s. 7.

²¹⁶ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, Genişletilmiş 5. Baskı, İstanbul, 2006, ss. 68–71.

Halk katılımı yöntemlerini katılımı başlatan etkenler çerçevesinde ikiye ayırarak incelemek mümkündür: Halkın pasif katılımını sağlayan yöntemler, halkın aktif katılımını sağlayan yöntemler. Çalışmanın bu bölümünde bu katılım yöntemleri hakkında bilgi verilecektir.

2.1.3.1. Halkın Pasif Katılımını Sağlayan Yöntemler

Halkın pasif katılımında katılım sürecini başlatan yerel kamu görevlileridir. Halkın uygulamak istedikleri yerel projeler konusunda görüş ve düşüncelerini almak ve desteklerini kazanmak için pasif katılım mekanizmalarını kullanmaktadırlar. Katılımı sağlamak için halka konuyla ilgili hazırlattıkları afiş, broşür, dergi, gazete, mecmua, bülten gibi yayınları dağıtmaktadırlar. Ayrıca yerel sorunlarla ilgili olarak köşe yazıları, haber, makale ve özel ekler meydana getirerek halkın bilgilendirilmesi için basın- yayın organları ile radyo ve televizyon kanallarından da yararlanabilmektedir.²¹⁷ Daha önceki bölümde açıklandığı üzere bu katılımı kitle iletişim araçlarının geniş kitlelere ulaşma özelliğinden yararlanılmaktadır.

Halkın pasif katılımını sağlamada özellikle belediyeler yazılı ve görsel basından faydalanmaktadır. Buna en iyi örnek olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi verilebilir. Ankara Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın Dairesi tarafından Ankara ile ilgili haberlerin yer aldığı haftalık “ Ankara Bülteni” yayınlamaktadır.²¹⁸ Anılan bu bülten kentin değişik noktalarında bulunmakta ücretsiz olarak temin edilebilmektedir. Bu tip belediye hizmetlerine yönelik bilgilerin verildiği bültenler çeşitli belediyeler tarafından yayınlanmaktadır. Bu uygulamanın yaygınlaşması yerel yönetimlerde halkın aktif katılımına da katkı sağlayabilir. Şöyle ki, bültenlerle belediyelerin yaptıkları hizmetler hakkında bilgi sahibi olup, bu hizmetleri eleştirebilirler. Bu kişiler tepkilerini farklı katılım yöntemlerini kullanarak gösterebilirler.

Halkın pasif katılımını sağlayan uygulamalardan en yaygın olan kamuoyu yoklamalarıdır. Kamuoyu yoklamaları yerel plan ve projeler hakkında düzgün

²¹⁷ Kalabalık, s. 680.

²¹⁸ http://www.ankara.bel.tr/AbbSayfalari/Haberler/Ankara_bulteni.aspx (17.05.2011).

açıklama ve doğru saptamalar içermeleri nedeniyle yerel yöneticiler açısından önemli bir bilgi kaynağı işlevi görmektedir. Kamuoyu yoklamaları ile yerel topluluğun değişen duyarlılık ve hizmet talepleri ortaya konulmaktadır.²¹⁹ Yönetim anlayışındaki değişim vatandaşa sunulan hizmetlerin etkinliğini belirlemek amacıyla anket çalışmaları yapılmasını öngörmektedir. Genel olarak kamuoyu araştırmasını ya da yoklamasını²²⁰ “ kamuoyunu temsil etmek üzere seçilen bir örnek grubu oluşturan bireylerle görüşülerek veya anket soru kağıdı örneği gönderilerek belirli bir (ya da birkaç) konu hakkındaki eğilimlerini, görüşlerini, kanaatlerini, tutum ve davranışlarını saptamak amacıyla yapılan araştırma olarak tanımlamak mümkündür.

Yerel yönetimler anket çalışmalarını aşağıdaki konularda bilgi edinmek amacıyla yapabilir.²²¹

- Halkın temel öncelikleri,
- Kentin tümünün ya da bir kesiminin gereksinim duyduğu hizmetler,
- Belediyenin yürüttüğü hizmetlerle ilgili halkın görüşü,
- Belediyenin sağladığı hizmetler ve olanaklar hakkında halkın bilgilendirilmesi,
- Halkın belediye algısı,
- Belediye hizmetlerinin halka sağladığı yararlar veya ortaya çıkardığı sorunlar.

Anket çalışmaları yasal ve kurumsallaşmış katılım usullerinin yanında vatandaşın yönetimin eylem ve işlemlerini sürekli takip etmesini sağlamaktadır. Bu yöntemi yapılan hizmetlerin onaylanıp onaylanmaması açısından bir çeşit halk oylaması olarak değerlendirmek mümkündür.²²² Ayrıca anket çalışmaları halkı tanımak, görüşlerini öğrenebilmek açısından başka türlü ulaşılamayacak sağlam ve

²¹⁹ Kalabalık, s. 680.

²²⁰ Selçuk Yalçındağ, **Belediyelerimiz ve Halkla İlişkileri**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1996, s. 107.

²²¹ Yalçındağ, s. 107.

²²² Çukurçayır, Siyasal, s. 153.

güvenilir bilgilerin elde edilmesini de sağlamaktadır.²²³ Bunun sonucunda yerel yönetimlerin kamuoyu önünde imajlarını koruyabilmeleri ve halktan aldıkları tepkilere göre iç düzenlemelerini yapabilmelerini de olanaklı hale getirebilir.²²⁴

Anketler yerel yönetimlerin yöneticileri için hizmet politikalarında yanlışlık varsa bunların düzeltilmesine olanak sağlamaktadır. Yöneticilerin kararlarının halk tarafından onaylanıp onaylanmadığını göstermektedir ve doğru kamu politikaların belirlenmesi açısından iyi bir araç olabilir.²²⁵

Federal Almanya’da danışma niteliğinde ve özellikle alan düzenlemelerinde, birçok eyalette vatandaş anketi uygulaması yasal düzenleme olarak yer almaktadır. Baden-Württemberg, Bayern ve Brandenburg gibi eyaletler bu yöntemin uygulandığı eyaletlerdir. Anılan bu yöntem yerel halkın yaşadığı çevreyle ilgili konularda görüş bildirmesine olanak sağlamaktadır.²²⁶ Ayrıca bu yöntem halk da görüşlerinin önemsendiği duygusunu oluşturabilir ve toplumda etkili olma hissini arttırabilir.

Yurttaş anketleri Fransa’da da uygulanan bir yöntemdir. 19. yüzyıldan itibaren uygulanan yurttaş anketleri yönetimin yerel halkla belli konular üzerinde diyalog kurma amacını gerçekleştirmeye yöneliktir. Kamu projelerinin yerindeliğini de sorgulamayı amaçlayan yurttaş anketleri ile belli bir projede yerel halka karar alma gücü olmadan görüş bildirme imkânı tanınmaktadır. Fransa’da kamu anketleri “Kamu Anketlerinin Demokratikleşmesi ve Çevrenin Korunması” isimli 12 Temmuz 1983 tarihli Bouchardeau Kanunu ile hukuksal çerçeveye oturtulmuştur.²²⁷

Türkiye’de yerel yönetimlerin kamuoyu yoklaması ve araştırma yapma yetkisi kanunlarla düzenlenmektedir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun 7. maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 15. maddesinde il özel idareleri ve

²²³ Yalçındağ, s. 111.

²²⁴ M. Akif Çukurçayır, “Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim ve Yerel Alanda Yararlanılabilecek Diğer Yöntemler”, **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I Reform** 1.b., ed. Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005 (Katılım), s. 224.

²²⁵ Yalçındağ, s. 109.

²²⁶ M. Akif Çukurçayır, “Yeni Yönetim Modeli Arayışları Çerçevesinde Halkın Yönetim Süreçlerine Katılım Olanakları”, **Yerel Yönetim Sempozyumu Bildirileri**, TODAİE Yayını No:304, Ankara, 2002 (Yönetim), ss. 212–216.

²²⁷ Şengül, s. 10.

belediyelerin kendilerine verilen hizmetlerle ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırma yapabileceği hüküm altına alınmıştır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nda kamuoyu yoklaması ve araştırma yapabileceği doğrudan hüküm altına alınmamıştır. Ancak Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 24. maddesinde giderler arasında kamuoyu yoklaması ve araştırma giderleri de düzenlenmektedir. Ayrıca Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 28. maddesinde “Belediye Kanunu ve diğer ilgili Kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri büyükşehir, büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediyelerinde uygulanır” hükmü yer almaktadır. Bu maddeye dayanarak büyükşehir belediyeleri de kamuoyu yoklaması ve araştırma yapabilmektedirler.

Ülkemizde özellikle belediyeler yerel halkın verilen hizmetten memnuniyetini ölçmeye yönelik olarak anketler yapmaktadırlar. Anket formları belediye binasına gelen halkın hizmet alımı sırasında görebileceği yerlerde bulunmaktadır. İzmir Buca Belediyesi’nde böyle bir anket uygulaması yapılmaktadır. Bu tür bir uygulama vatandaşın hangi hizmetleri almak istediğini belirleme konusunda rehber görevi yapabilir.

2.1.3.2. Halkın Aktif Katılımını Sağlayan Yöntemler

Halkın katılım faaliyetinde aktif olarak yer aldığı katılım yöntemleri bulunmaktadır. Bunlar; halkoylaması, halk danışma toplantıları, halk danışma komiteleri, gönüllü katılım, dilekçe verme, toplantı, gösteri ve yürüyüşe katılma gibi katılım yollarıdır. Çalışmanın bu bölümünde bu katılım yöntemleri açıklanacaktır.

2.1.3.2.1. Halkoylaması

Doğrudan demokrasinin alt biçimlerinden biri olan halkoylaması (referandum) sorunlar üzerinde, halkın bir araya gelerek değil, tek tek doğrudan karar vermelerine dayanmaktadır.²²⁸ Halk oylamasında belli bir konu ile ilgili hazırlanan

²²⁸ Kalabalık, s. 685; Kemal Gözler, “Halk Oylamasının Değeri”, <http://www.anayasa.gen.tr/halkoylaması.pdf> (31.05.2011), s. 99.

bir metnin onaylanması söz konusudur. Halk karar alma sürecinde etken olarak yer almaktadır.

Yerel referandumların önemi Avrupa Konseyi'nin 1993 yılında Avrupa bakanlar düzeyinde La Haye'de düzenlediği toplantıda aldığı tavsiye kararında da vurgulanmaktadır. Kararda:

*“yerel referandumlar, yerel halkın bazı ilke ve koşullar altında yerel yönetime ilişkin işler konusunda ortak çıkarların yönetime yansıtılmasını, yönetim tarafından bilinebilmesini, halkın iradesinin yönetime doğrudan aktarılabilmesini sağlayan, vatandaşların ortak çıkarlarını yönetimle buluşturmaya teşvik eden böylelikle yerel ölçekte temsili demokrasi mekanizmalarının temsil eksiklerini gidermeye katkıda bulunan önemli bir araç” olarak açıklanmaktadır.*²²⁹

Halkoylamasının çeşitli faydaları bulunmaktadır. Halkın egemenliğini kuvvetlendirmektedir. Halkoylaması dönemlerinde halk kitle iletişim araçlarını yakından takip ederek, ekonomik, sosyal ve siyasal problemler hakkında daha fazla bilgi sahibi olur. Halkın kamusal sorunlar hakkında düşünmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda halkoylamasının halkın demokratik eğitime katkı sağladığını söylemek mümkündür. Yöneticilerin halka karşı duyarlı olmaları sonucunu yaratmaktadır. Halkın kent ve kent yönetimine karşı yabancılaşmasını önlemektedir. Hemşehrilerin kent sorunlarına karşı ilgilerinin artmasına katkıda bulunmaktadır.²³⁰

Yerel referandum uygulaması bazı ülkelerde anayasal dayanağa sahiptir. Bu ülkeler; Arnavutluk, Belçika, Bulgaristan, Fransa, Macaristan, İtalya, Lüksemburg, Polonya, Portekiz, İsviçre, Çek Cumhuriyetidir. Ermenistan, Hırvatistan, Estonya, Finlandiya, İrlanda, Malta, Rusya, İsveç, Makedonya ise yerel referandum uygulamasını yasayla düzenlemiştir.²³¹ Yerel referandum uygulamasını anayasalarında düzenleyen bu ülkeler Avrupa Konseyi üyesidirler. Bu bağlamda

²²⁹ Conseil de l'Europe, Les Referendum en Europe, Analyse des Regles Juridiques des Etats Europeens, Rapport adopte par le Conseil des elections democratiques (Venise 20 Octobre 2005), Strasbourg'dan aktaran Ömer Anayurt, “Referandum Demokrasisi” Sürecinde Türkiye’de Referandumsuz Yerel Demokrasi”, **Kamu Yönetimi Yazıları Teoride Değişim Yeniden Yapılanma Sorunlar ve Tartışmalar**, ed, Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve Mustafa Lütfi Şen, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s. 25.

²³⁰ Gözler, s. 100; Kalabalık, s. 688; Yalçındağ, s. 133.

²³¹ Anayurt, s. 26.

Avrupa Konseyi'nin benimsediği yerel yönetimlerde halkın aktif katılım felsefesine uygun hareket ettiklerini söylemek mümkündür.

Türkiye'de 1982 Anayasasının 175. maddesinde sadece anayasa değişikliği konusunda ulusal düzeyde halk oylamasına gidilebileceği hüküm altına alınmıştır. Ülkemizde yerel referandum uygulamasının hangi konularda yapılacağı yerel yönetimlerle ilgili hukuksal düzenlemelerde belirlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 4. ve 8. maddelerinde köyün belediyeye dönüşüm isteği konusunda yapılan referandumlar, köy ve belde katılmaları ve birleşmeleri üzerine yapılan referandumlar olarak yerel referandum uygulaması hükme bağlanmıştır. Görüldüğü üzere ülkemizde yerel yönetimlerin referandum düzenleyecekleri konular oldukça sınırlıdır. Türkiye'de de hizmetlerde etkinliğin sağlanması açısından yerel referandum uygulamasının daha fazla konuda yapılmasına yönelik hukuksal düzenlemelerin yapılması gerekir.

2.1.3.2.2. Halk Danışma Komiteleri

Yerel halkı doğrudan ilgilendiren konularda bilgilendirmek, seslerini duyurabilmelerini sağlamak, yerel yöneticileri denetlemek ve menfaatlerini korumak üzere yerel topluluk düzeyinde uygun bir katılımcı mekanizma geliştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Halk danışma komiteleri halkın karar verme sürecine katılımını ve yerel yöneticilerle halk arasında karşılıklı iletişimin gelişmesi işlevini yerine getirmektedir.²³² Halk danışma komitelerinin yöneticiler ve halk arasında iletişimi geliştirmesi toplumsal sermayeye katkı sağlayabilir. Çünkü iletişim bireylerin sosyalleşmesini, bilgi alışverişinde bulunmalarını ve güvenlerini etkilemektedir.

Halk danışma komiteleri yerel halkın özel olarak seçtiği birikimli üyelerden oluşmakta olup, yerel halkı ilgilendiren konularda yerel yöneticilerle birlikte çalışmaktadır. Komite üyeleri yerel yöneticilere tavsiyelerde bulunmakta ve önemli kararların alınmasına katkı sağlamaktadır. Kurul üyelerinin çoğu atama ile de gelebilir. Bu seçim yönteminin yararı; yerel düzeydeki konularda alanında uzman olan kişilerin seçilmesine imkan vermesi, üyeler arasında coğrafya, etnik ve sosyo-

²³² Kalabalık, s. 695.

ekonomik durumlarına göre dengein kurulmasını sağlamaktır.²³³ Yerel düzeyde uzman olan kişilerin seçilmesi bu bireylerin beşeri sermayelerinin fazla olması nedeniyle daha etkin kararların alınmasına katkıda bulunabilir.

Türkiye’de halk danışma komitelerine benzer yapılanmalar oluşmaya başlamıştır. Iğdır’ın Tuzluca Belediyesi tarafından Halk Danışma Meclisleri kurulmuştur. Tuzluca Halk Danışma Meclisi yerel yöneticiler ve halkın katılımı ile her üç ayda bir toplanmaktadır. Toplantıda Tuzluca ilçesine yönelik sorunlar ve sorunların çözümü tartışılmaktadır. Ayrıca toplantı dönemine kadar yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi yapılmaktadır.²³⁴ Bu uygulama olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Çünkü yerel yöneticiler ve halk arasındaki iletişimi geliştirmekte, sorunlar hakkında vatandaşın görüşleri öğrenilmekte ve belediye hizmetleri hakkında gerekli bilgilendirmenin yapılmasını sağlamaktadır.

2.1.3.2.3. Halk Toplantıları

Halk toplantıları halkın yerel yönetim meclislerine katılma, kendi görüş ve düşüncelerini yerel yöneticilere aktarma ve yerel sorunlar hakkında onlara soru sormalarını sağlayan önemli bir katılımcı mekanizmadır. Bu toplantıların halkın yönetimin eylem ve işlemleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlama gibi önemli bir işlevi vardır. Yerel yöneticilerin halkın fikir ve düşüncelerini dikkate alarak, kendi görüşlerini değiştirmesine katkıda bulunmaktadır.²³⁵ Halk toplantıları toplumsal sermayenin arttırılmasına da katkı sağlayabilir. Halk ve yöneticiler arasındaki iletişim sayesinde birbirilerine güven düzeyi artabilir. Ayrıca görüşlerini ifade edebilen bireyler kendilerini daha etkin hissederek.

Türkiye’de “Kent Meclisleri”, “Kent Toplantıları”, “Halk Kurultayları” veya “Mahalle Kurulları” gibi isimler altında yıllık ya da belirli dönem aralıklarında yerel yönetimlerin örgütlediği halk toplantıları yapılmaktaydı. Halk toplantılarına örnek

²³³ Selahattin Yıldırım, **Yerel Yönetim ve Demokrasi, Kavramlar ve Yaklaşımlar**, 2.b., IULA-EMME Yayını, İstanbul, 1993.

²³⁴ <http://www.karsmanset.com/haber/igdirin-tuzluca-ilcesinde-her-3-ayda-bir-duzenlenen-halk-danisma-meclisinin-2.-3144.htm> (27.05.2011). Belediye yetkilisi ile yapılan telefon görüşmesinde Tuzluca Belediyesi’nde kent konseyi yapılanmasının oluşturulmadığı bilgisi alınmıştır.

²³⁵ Çukurçayır, Yönetim, s. 217; Kalabalık, s. 692.

olarak 1990’larda Ankara belediyesinin öncülüğünde oluşturulan “Halk Kurultayı” verilebilir. Düzenlenen bu kurultayda örgütlenmiş kesimlere öncelik tanınmasına rağmen, parti ayırımı yapılmadan herkesin katılımı öngörülmüştür. Halkın yönetime istek ve düşüncelerini doğrudan iletebilmesini mümkün hale getirmiştir.²³⁶

Son yıllarda ülkemizde büyük belediyelerin bir kısmında her yıl belediye çalışmaları konularında, hemşehrilerin, meslek kuruluşlarının ve gönüllü kuruluşların görüşlerinin alındığı, yerel politikaların tartışıldığı toplantılar düzenlenmektedir. Ayrıca bu toplantılar değişik hemşehri gruplarının proje önerisi ile katılımına açıktır.²³⁷

Halk toplantıları yerel yöneticiler tarafından zaman kaybı olarak değerlendirilmemeli ve belirli zaman aralıkları ile düzenlenmesine özen gösterilmelidir. Bu toplantılar vatandaşların bilgilerinin değerlendirilmesine ve yerel sorunlar hakkında eğitilmesine önemli katkı sağlamaktadır.²³⁸ Genel olarak değerlendirildiğinde toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığında halk toplantılarının önemli bir katılımcı mekanizma olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu mekanizmanın etkin olması yerel yöneticilerin halk toplantılarını içselleştirmesine bağlıdır. Bu toplantıları kendileri için de bir eleştiri ortamı olarak değil, bir fırsat olarak görmelidirler.

2.1.3.2.4. Gönüllülük

Gönüllülük katılım konusunda en çok üzerinde durulan ve tartışılan konulardan biridir. Ülkelerin politik ve kültürel yapılarına etkileri nedeniyle yönetimlerin dikkatini çeken önemli bir konu haline gelmiştir. Gönüllülük sadece belli bir amaç için zaman ayırmaktan daha fazla bir anlama sahiptir.²³⁹ Bireylerin kendilerinden beklenen daha fazla katılımcı davranış ile sosyal sorumluluklarını nasıl

²³⁶ Şinik, s. 9.

²³⁷ Sadun Emrealp ve Selahattin Yıldırım, **Yerel Yönetimde Başarının Yolları**, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve IULA EMME Yayını, İstanbul, 1993, s. 16.

²³⁸ Çukurçayır, Yönetim, s. 217.

²³⁹ Helmut K.Anheier ve Lester M. Salamon, “Volunteering in Cross-National Perspective: Initial Comparisons”, **Law and Contemporary Problems**, Vol.62, No.4, 1999, ss. 43-44.

yerine getireceği konusunda organize topluluk olmanın ve kolektif hareket etmenin bir yoludur.

Gönüllülük ya da gönüllü katılım toplum yaşamını etkileme amacına yönelik girişilen bireysel ya da toplu hareketlerdir. Gönüllü katılımın olması için gereken üç temel özellik bulunmaktadır: Herhangi bir karşılık ya da çıkara dayanmaması, gönüllülüğe dayanması, kurumsal yapı içerisinde gerçekleşmesidir. Ancak herhangi bir kurumsal yapı içinde gerçekleşmeyen informal gönüllülüğü de bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.²⁴⁰

Gönüllülüğü bireyin maddi karşılık ya da herhangi bir çıkar beklentisi içinde olmadan ailesi ya da yakın çevresi dışındaki bireylerin yaşam kalitesini arttırmak, kamu yararı amacını gerçekleştirmek için doğru olduğuna ve yapması gerektiğine olan inançla bir toplumsal girişime, bir sivil toplum kuruluşu ya da gönüllü katılıma olanak sağlayan hukuki, kurumsal yapılar kapsamındaki etkinliklere destek olması olarak tanımlamak mümkündür.²⁴¹ Gönüllülük sürecini başlatan en önemli öge bireyin kamu yararına yönelik hizmeti yerine getirmeye istekli olmasıdır.

Yerel hizmetlerde gönüllü katılımı sağlamaya yönelik çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunlar; ihale (contracting) , imtiyaz ve muafiyet (franchises), kamu yararına yapılan yardımlar (subsidies), kupon (voucher) ve bireysel katkı (self-help)²⁴². Bu araştırmanın amacına uygun olarak bu yöntemler ayrıntılı olarak incelenmemektedir.

Gönüllülük faaliyetinde sadece hizmeti alan değil, hizmet sunan gönüllülerde çeşitli faydalar elde etmektedir. Şöyle ki, topluluk duygusunun canlandırılmasını ve bireyler arasında iletişimi sağlamaktadır. Kurumsal yapı içerisinde gerçekleştirilen gönüllülük toplumun farklı kesimlerinden gelen insanların birbirini tanımasını

²⁴⁰ Hamit Palabıyık, “Gönüllülük ve Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım Üzerine Açıklamalar”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2011 (Gönüllülük), s. 90; Ram A.Cnaan, Kathleen H. Jones, Alison Dickin ve Michelle Salomon, “Estimating Giving and Volunteering: New Ways to Measure the Phenomena”, **Nonprofit and Voluntary Sector Quartely**, Vol. 40, No. 3, 2011, s. 500.

²⁴¹ Nafiz Güder ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği, **STK’lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi**, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Yayını, Ankara, 2006, s. 4; Palabıyık, Gönüllülük, s. 91.

²⁴² Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, 8.b., Birleşik Matbaacılık, İzmir, 2010, ss. 387-389.

sağlayarak, bağlantı kurmalarına katkıda bulunmaktadır. Araştırmalar gönüllüğün bireylerin fiziksel sağlığı üzerinde olumlu etki yarattığını ortaya koymaktadır. Amerika Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü'nün yaptığı çalışmada düzenli olarak gönüllülük faaliyetinde bulunmanın uzun ve sağlıklı yaşam üzerinde önemli etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.²⁴³ Gönüllüğün yaşam memnuniyeti, kendine yeterlilik, eğitim ve mesleğinde başarı gibi olumlu yararları bulunmaktadır. Gençlerin gönüllü faaliyetlerde bulunması ilaç bağımlılığı gibi kötü alışkanlıkları edinme olasılığını azaltmaktadır.²⁴⁴

Avrupa'da yapılan ampirik çalışmalar sonucunda gönüllülerin temel özellikleri belirlenmiştir. Üyesi bulunduğu toplumla güçlü bağları olan ve politikaya ilgileri yüksek olan vatandaşlar daha fazla gönüllü katılımı gerçekleştirmektedir. Daha güçlü sosyal ağlarla sahip olma, kendine güven düzeyinin yüksek olması ve organize olarak hareket edebilme yeteneğine sahip olmaları açısından beşeri ve kültürel sermayesi yüksek olan bireyler daha fazla gönüllü katılım da bulunmaktadır.²⁴⁵ Gönüllülük bireylerin sosyalleşmesini sağlamakta ve sahip oldukları sosyal bağlantıların sayısı artmaktadır. Gönüllük sadece katılım değil, yeni sosyal ağlar oluşturma, işbirliği kurma ve toplumda bireyin etkili olduğunu düşünmesi yararları ile beşeri ve toplumsal sermayenin devamlılığına katkıda bulunmaktadır.

Gönüllü kişiler yeni ve yaratıcı fikirleri ile kuruma katkı sağlamaktadır. On defa ya da daha fazla başka insanlara yardım edenlerin hiç yardım etmeyenlere göre daha sağlıklı olduğu araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Gönüllülük toplumda sosyal dayanışmayı sağlaması açısından da önemlidir. Gönüllülük sonucunda birbirinden farklı beşeri sermaye ve kültürel sermayeye sahip bireyler toplumsal bir ihtiyacı tespit etmek için biraraya gelmektedir. Bu birliktelik bireylerin farklılıklara saygı göstererek uzlaşmasını sağlamaktadır.²⁴⁶ Bireylerin birliktelik oluşturmaları ve

²⁴³ Jean Baldwin Grossman ve Kathryn Furano, " Making the Most of Volunteers", **Law and Contemporary Problems**, Vol.62, No.4, 1999, s. 200.

²⁴⁴ John Wilson, " Volunteering", **Annual Review of Sociology**, Vol.26, 2000, s. 215.

²⁴⁵ Thomas H. Boje, " Organized Civil Society, Volunteering and Citizenship", **Civil Society in Comparative Perspective Comparative Social Research**, Vol.26, 2009, s. 249.

²⁴⁶ Sunney Shin ve Brian H. Kleiner, " How to Manage Unpaid Volunteers in Organization", **Management Research News**, Vol.26, No.2/3/4, 2003, s. 64.

aralarındaki uzlaşma toplumsal sermayenin artması ve devamlılığı açısından olumlu katkı olarak değerlendirilebilir.

Gönüllülük ve toplumsal sermaye arasında birbirini karşılıklı etkileyen sıkı bir ilişki vardır. Gönüllülük toplumsal sermayenin temel öğeleri olan sosyal bağlılık, güven ve karşılıklılığı içermektedir. Gönüllülük toplumsal sermaye açısından zengin sağlıklı ve sürdürülebilir toplulukların yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.²⁴⁷

Gönüllü kuruluşlardaki aktif üyelikle demokrasinin ve toplumsal sermayenin temelini oluşturan genelleştirilmiş güven düzeyi arasında olumlu bir ilişki söz konusudur. Putnam'a göre de gönüllü kuruluşlardaki aktif üyelik bireylerin organize olması ve birlikte hareket etmesini sağlayan güven düzeyi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.²⁴⁸

Gönüllüğün birey ve toplumlar için sağladığı bu somut yararlar devletlerin de ilgisini çekmiştir. 1990'lı yılların sonunda devletler gönüllülüğü teşvik etmek ve desteklemek amacıyla daha somut adımlar atmaya başlamıştır. 1995 yılındaki Japonya Kobe şehrindeki depremde sonra gönüllü destekleme çalışmalarına yoğunlaşmıştır. 1999 yılında İngiltere'nin köy ve kasabalarındaki gönüllülüğü ve topluluk katılımını arttırmak amacıyla başbakanlığa bağlı aktif toplum birimi (active community unit) oluşturulmuştur. İtalya ve Fransa'da vatandaşları gönüllü faaliyetlerle ilgili bilgilendirmek için gönüllü merkezleri oluşturulmuştur. Hollanda ve Almanya'da ihtiyaç duyulacak birimlerde gönüllüleri görevlendirmek için yerel koordinasyon birimleri kurulmuştur. Gana ve Nijerya gibi çoğu Afrika ülkesinde yakınındaki kentsel ve kırsal birimlerde gönüllülerin oluşturdukları birlikler bulunmaktadır.²⁴⁹ Gönüllü katılıma yönelik ülkelerin faaliyetlerini değerlendirdiğimizde hem kentsel hem de kırsal alanda gönüllü birimleri oluşturduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca gönüllü katılımı arttırmaya yönelik çalışmalar devlet kurumlarının önderliğinde gerçekleştirilmektedir. Çalışmada daha

²⁴⁷ Michael Cuthill ve Jeni Warburton, "A Conceptual Framework for Volunteer Management in Local Government", **Urban Policy and Research**, Vol.23, No.1, 2005, s. 110.

²⁴⁸ John Wilson ve Mark Musick, "The Effects of Volunteering on the Volunteer", **Law and Contemporary Problems**, Vol. 62, No.4, 1999, s. 142.

²⁴⁹ Anheier ve Salamon, s. 45.

önce vurgulanan gönüllüğün olması için gereken formel yapı devletlerin teşviki ile daha kolay oluşturulabilir. Ayrıca bilgilendirme çalışmalarının yapılması bireylerin beşeri sermayesine katkı sağlayabilir. Bu yararları nedeniyle gönüllü katılımın diğer aktif katılım yöntemlerinde olduğu gibi yöneticiler tarafından desteklenmesi gerekir. Fakat gönüllü katılımın olmasında sadece yöneticilerin desteği etkili değildir.

2.1.3.2.4.1. Gönüllü Katılımı Etkileyen Faktörler

Gönüllü katılımı etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür:²⁵⁰

Boş zaman: Kendi işinde çalışan ve esnek çalışma saatlerine sahip olan kişilerin gönüllük faaliyetlerine katılması daha olasıdır. Öğrenciler ve gençler gönüllü faaliyetleri toplumla bütünleşme için bir fırsat ve beşeri sermayelerine katkı olarak değerlendirmektedirler. Bu nedenle gönüllü faaliyetlere daha fazla zaman ayırmaktadır.

Eğitim: Eğitim ile gönüllülük arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Şöyle ki; eğitim insanların toplumsal sorunlara ilgi göstermesini ve farkına varmasını sağlamaktadır. Ayrıca kendine güven ve empati yeteneğinin artmasına neden olmaktadır.

Sosyal ağlar: Geniş sosyal ağlara sahip olmak, çok fazla kurumda üyelik ve daha önce gönüllü faaliyette bulunmak gönüllü arttırmaktadır. Sosyal ağlar sonucu bireyler arasında oluşan sosyal dayanışma ve iletişimi sağlayarak gönüllük üzerinde olumlu bir etki de bulunmaktadır. Dindar insanların daha fazla gönüllü olmasının nedeni kendi aralarında oluşturdukları sosyal ağlardan kaynaklanmaktadır. Gönüllülükte sosyal ağların etkinliği yüksek statülü kişiler arasında da daha güçlüdür. Sosyal ağları oluşturan sosyal bağlar kişiler arasında güvenin oluşmasını sağlamaktadır. Güven de insanların gönüllük faaliyetlerine katılımını kolaylaştırmaktadır.

²⁵⁰ Wilson, ss. 219-224; Mary V.Merrill, “ Global Trends and the Challenges for Volunteering”, **The International Journal of Volunteer Administration**, Vol. XXIV, No.1, 2006, s. 9.

Medeni Durum: Bireylerin evli ya da bekar olması da gönüllüğü etkileyen bir faktördür. Evli bireyler bekarlara göre daha fazla gönüllü faaliyetlerde bulunmaktadır. Eşlerden biri gönüllü faaliyette bulunduğunda diğer eşin de böyle davranması daha olasıdır.

Toplumsal sermayeyi oluşturan ve etkileyen güven, sosyal ağlar ve eğitim gibi faktörler gönüllü katılım üzerinde de önemli etkiye sahiptir. Bu açıdan toplumsal sermayenin devamlılığının sağlanması için gönüllü katılımın arttırılması önemli bir gerekliliktir. Bunu da en iyi gerçekleştirecek olan yapılanmalar yerel yönetimlerdir.

2.1.3.2.4.2. Yerel Yönetimlerde Etkin Gönüllü Yönetimi Nasıl Olmalı?

Yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerde gönüllülerden yararlanmasında yerel toplulukların gönüllü faaliyetleri desteklemesi temel etkenlerden biridir. Ayrıca gönüllülerin çalışması yerel yönetimleri mali açıdan rahatlatıcı bir unsur olarak da değerlendirilebilir.²⁵¹

Amerika’da yerel yönetimler üzerine 1987 yılında yapılan bir araştırmaya göre, yerel yönetimlerin yüzde yetmişinden daha fazlasında hizmetlerin yapılmasında gönüllü katılım sağlanmaktadır. Ayrıca coğrafya olarak ABD’nin dörtte üçüne hizmet eden 25 bin gönüllü, itfaiye teşkilatında toplam çalışanların yüzde seksenine denk gelmektedir.²⁵²

Yerel hizmetlerde gönüllü katılımın hemşehrilik duygusunun geliştirilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarına duyulan güven düzeyinin artması ve kamu hizmetlerine ve politikalarına vatandaşın desteğinin sağlanması gibi faydaları bulunmaktadır.²⁵³ Bu yararların elde edilebilmesi için etkin bir gönüllü yönetiminin oluşturulması gerekir.

²⁵¹ Jeffrey L. Brudney ve William D. Duncombe, “ An Economic Evaluation of Paid, Volunteer, and Mixed Staffing Options for Public Services”, **Public Administration Review**, Vol.52, No.5, 1992, s. 474.

²⁵² Brudney ve Duncombe, s. 474.

²⁵³ Palabıyık, Gönüllülük, s. 98.

Gönüllü yönetimi gönüllüler ve yerel yönetimler arasında en verimli şekilde hizmet verebilmek amacıyla kurulan iletişim ve geri bildirim temeline dayanan yönetim anlayışı çerçevesinde yürütülen bir süreçtir.²⁵⁴ Etkin bir gönüllü yönetiminin oluşturulması için yerel yönetimler yönetim çerçevesinde halk katılımını destekleyen ve kolaylaştıran bir yapıya sahip olmalıdır. Öncelikle kurumsal yapı içinde gönüllülük yönetimini gerçekleştirecek kapasite geliştirilmelidir. Kapasitenin geliştirilmesinde ilk olarak gönüllüğü kolaylaştırmaya yönelik gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır. Gönüllülük yönetimine uygun olarak geliştirilen politikaların etkin yürütülmesi mali, idari ve personel açısından desteklenerek uygulanmasına bağlıdır. Ayrıca etkin yerel yönetimlerde bilgi ve iletişim teknolojilerden yararlanılabilir. Web siteleri aracılığıyla yerel yönetimler ve gönüllüler arasında etkileşim sağlanabilir. Gönüllülük faaliyetleri hakkında halkın istediği zamanda detaylı bilgiye ulaşması açısından web siteleri önemli bir katkı verebilir.²⁵⁵ Etkin bir gönüllü yönetimini oluşturan öğeler Tablo 9’da yer almaktadır.

²⁵⁴ Güder ve Özel Sektör Gönüllüleri Derneği, s. 7.

²⁵⁵ Cuthill ve Warburton, s. 112; Palabıyık, Gönüllülük, s. 99; Enamul Choudhury, “Attracting and Managing Volunteers in Local Government”, **Journal of Management Development**, Vol.29, No.6, 2010, s. 595.

Tablo 9: Gönüllü Yönetiminin Öğeleri

Fonksiyonel Gereklilikler	Gönüllü Yönetimini Tanımlayıcı Faaliyetler
Planlama	Gönüllülük konusunda kurumsal politikanın olması
	Gönüllü katılımına yönelik hukuksal düzenlemeler
	Gönüllü programının planlamasına yerel yönetim çalışanlarının katılımı
	Gönüllü hizmetler konusunda halkın eğitilmesi
	Gönüllü katılımın kolaylaştırılması
	Bireyleri tatmin edecek ve motive edecek gönüllü programların geliştirilmesi
	Görev tanımlarının yapılması, küçük ama farklılık yaratacak fırsatların oluşturulması
Örgütlenme	Gönüllüler ile kurumsal ihtiyaçların uyumlaştırılması
	Gönüllü hizmetlerinden sorumlu özel bir birimin oluşturulması
	Gönüllü hizmetlerin kurumsal yönetimle bütünleşmesini sağlayacak bir yöneticinin belirlenmesi
Personel istihdam etme	Uygun gönüllülerin desteklenmesi ve cezbedilmesi
	Gönüllü yönetimde çalışanların eğitilmesi
	Gönüllüleri cezbedecek kurumsal misyonunun benimsenmesi
	Gönüllülerin arasında sosyal ağlar oluşturmasını sağlamak
	Gönüllüleri cezp edecek sivil toplum örgütlerinden faydalanmak
	Gönüllülere yönelik etkin bir web sayfasının hazırlanması
Yönetme	Üst yönetimin desteğini almak
	Gönüllü programı için yeterli maddi kaynak sağlamak
	Etkin kurumsal kültür oluşturmak
Değerlendirme	Gönüllülük programının etkinliğini değerlendirmek
	Gönüllülerden öneri kutusu, konferanslar ve düzenlenen sosyal faaliyetler aracılığıyla geri bildirim almak

Kaynak: Choudhury, 2010, s. 595.

Tablo 9'dan da görüldüğü gibi gönüllü yönetimi; planlama, örgütlenme, personel istihdam etme, yönetme ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır. Etkin gönüllü yönetiminin oluşması bu aşamalardaki faaliyetlerin uygulanmasına bağlıdır. Ayrıca gönüllülerin ve kurumların etkileşim ve uzlaşma içinde çalışması da gönüllü yönetiminin amacına ulaşmasını sağlar. Yerel yönetimler gönüllü yönetiminin etkin olabilmesi için gereken desteği vererek, kolaylaştırıcı olmalıdır.

2.1.3.2.5. Dilekçe Verme

Halk kamu kurumlarına bir isteğini veya şikayetini dile getirmek için dilekçe verebilir. Dilekçe sorulara cevap verilmesi açısından bilgi edinme, şikayette bulunmak suretiyle denetlemeyi, dilek ve öneride bulunmak suretiyle demokratik katılımı sağlayan önemli bir haktır.²⁵⁶ Çeşitli ülkelerde dilekçe verme hakkı anayasa ve yasalarla garanti altına alınmıştır.

Yerel yönetimlerin yönetim organlarına dilekçe verme konusu İsviçre'de düzenlenmiştir. İsviçre'de bir kişi şikâyetini, talebini veya isteğini serbestçe belediye meclisine dilekçe ile bildirebilmektedir. Dilekçelerin takip edilen belediye meclisinde gündeme alınması zorunludur.²⁵⁷ Fransa'da da 2003 yılında yapılan anayasa değişikliği çerçevesinde yerel seçmenlere belediye, iller, özel statülü toprak ve bölgelerden oluşan ülkesel yönetimlerin karar organların gündemine alınmak üzere dilekçe verme hakkı verilmiştir.²⁵⁸ Fransa'da halkın verdiği dilekçenin karar organlarının gündemine alınması hükmü bu yöntemin daha aktif ve etkin olarak kullanılmasını sağlayabilir.

Ülkemizde yerel yönetimlerle ilgili hukuksal düzenlemelerde dilekçe verme ile ilgili özel bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak 1982 Anayasasında öngörüldüğü üzere halk yerel yönetimlere istedikleri konuda dilekçe verebilmektedir. Ayrıca,

²⁵⁶ T.C. Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, "Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması" konulu genelge, 24 Ocak 2004 tarihli 24356 sayılı Resmi Gazete.

²⁵⁷ Kalabalık, ss. 698-699.

²⁵⁸ Onur Karahanoğulları, "Fransa'da 2003 Anayasa Değişikliği: Özeksizleştirilmiş Cumhuriyet" s. 3, <http://kamyon.politics.ankara.edu.tr/bulten/belgeler/02.pdf> (10.08.2011) .

Fransa'da merkez-yerel ikiliğini ortadan kaldırmak için yerel yönetimler teriminin yerine ülkesel yönetim kavramı getirilmiştir.

1982 Anayasası'nın 74. maddesinde vatandaşların ve karşılıklılık esası gözetmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamuyla ilgili dilek ve şikayetleri hakkında kamu kurumlarına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne dilekçe verebilecekleri hükme bağlanmıştır. Dilekçe sahiplerine cevabın yazılı bildirileceği de belirtilmektedir.

Tokat'ta yerel yönetimler kapsamında 400 denekle gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre belediyeye dilekçe verenlerin oranı (n=57) %14,3'dür.²⁵⁹ Bu oran oldukça düşüktür. Oysaki, dilekçe halkın yerel yönetimlerden zaman ve maliyet açısından en kolay bilgi alabileceği yöntemdir. Ama dilekçe verme hakkının kullanılmasında bilgi edinme kapsamında yönetimin devlet sırrını nasıl tanımladığı belirleyicidir. Gizlilik ve dışa kapalılığın egemen olduğu bir yönetim yapısında dilekçe verme hakkını kullanmak bir anlam ifade etmeyecektir. Gizliliğin egemen olduğu bir yönetim yapısında yöneticilerin niyetleri ve hedefleri bilinemeyecektir. Bu halkın yönetimden memnun olmaması ve güven duymaması gibi bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Bu güvensizlik ve hoşnutsuzluk toplumsal sermayeye güven, işbirliği kurma ve katılım öğeleri açısından zarar verebilir.

2.1.3.2.6. Diğer Katılım Yöntemleri

Halkın yönetime katılması konusunda aktif katılım yöntemlerinden protesto, gösteri ve boykot ve yürüyüşe katılma yer almaktadır. Protesto bir davranış, bir düşünceyi, bir uygulamayı haksız, yersiz ve gereksiz bularak karşı çıkma kabul etmeme durumudur.²⁶⁰

Protestoda halkın idarecilerle doğrudan karşılaşması söz konusudur. Protesto ve gösteri davranışları planlı ve organize faaliyetler olarak yürütülmektedir. Ayrıca

²⁵⁹ Halim Emre Zeren, “ Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı: Tokat İl Merkezinde Uygulamalı Bir Çalışma”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gaziosman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, Tokat, s. 91.

²⁶⁰ Türk Dil Kurumu, “Protesto”, Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=277398> (21.05.2011).

bir konu hakkında kamuoyunun oluşturulması, harekete geçirilmesi ve karar organlarının etkilenmesini sağlamaktadır.²⁶¹

1982 Anayasamızın 34. maddesinde herkesin önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebileceği hükme bağlanmıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü gerçek veya tüzel kişiler tarafından belli bir konu üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu oluşturarak o konuyu benimsetmek amacıyla yönelik olarak gerçekleştirilen faaliyetlerdir.²⁶²

Bahçeşehir Üniversitesi tarafından yürütülen 2011 Türkiye Değerler Araştırması'nda yasal, barışçı bir gösteriye katılmayacağını söyleyenlerin oranı % 68 olarak belirlenmiştir. 1990-2011 yılları arasındaki dönemde bu oranda bir değişiklik gözlemlenmemektedir.²⁶³ Bu sonuçlar çerçevesinde ülkemizde toplantı ve gösteriye katılma konusunda halkın isteksiz olduğunu söylemek mümkündür. Halkın isteksiz olmasında devlet yönetimin bu tür hareketlere olumsuz yaklaşımı da önemlidir. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerine toplum için gerçek bir tehlike oluşturmadığı sürece kolluk kuvvetlerinin müdahale etmemesi gerekir.

2.2. TÜRKİYE'DEKİ KATILIMCI MEKANİZMALARIN YAPISI VE İŞLEYİŞİNE YÖNELİK HUKUKSAL DÜZENLEMELER

Türkiye'de 2003 yılından itibaren yerel yönetimlere ilişkin hukuksal düzenlemelerde değişikliğe gidilmiştir. Yeni yapılan hukuksal düzenlemeler toplumsal sermayenin önemli göstergelerinden olan halkın katılımı, gönüllüğü arttırmaya yöneliktir. Çalışmanın bu bölümünde oluşturulan yeni katılımçı mekanizmalar ve toplumsal sermaye açısından sağlayabilecekleri yararlar açıklanacaktır.

²⁶¹ Kalabalık, s. 699.

²⁶² 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 08.10.1983 Tarihli 18185 Sayılı T.C. Resmi Gazete, 2. Madde.

²⁶³ Yılmaz Esmer, "2011 Türkiye Değerler Araştırması Sonuçları", <http://www.bahcesehir.edu.tr/habergoster/index/hid/658> (21.07.2011).

2.2.1. İl Özel İdaresi Kanunu

2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda halkın katılımını arttırmaya yönelik "ihtisas komisyonları" yapılanmalarının oluşturulması hükme bağlanmıştır. 5302 Sayılı kanunun 16. maddesi seçilmiş meclis üyelerinin il siyasetini geliştirebildiği yeni bir yapılanma olan ihtisas komisyonlarının kuruluşu ve yapısını düzenlemektedir.²⁶⁴

İl genel meclisi, bir yıl görev yapmak üzere üyeleri arasından en az üç, en fazla beş kişiden oluşan ihtisas komisyonu kurabilmektedir. Plan ve Bütçe ile İmar ve Bayındırlık komisyonları üye sayısının en çok 7 kişi ile oluşabileceği hükmü ile sınırlama getirilmiştir.

İhtisas komisyonları, her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin il genel meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşturulmaktadır. Komisyonlarına siyasi parti grupları aday gösterebileceği gibi üyelere o partiden aday olabilir. Birden fazla komisyonda görev almak mümkündür. Kurulması zorunlu olan komisyonlar belirlenmiştir. Bunlar: Eğitim, kültür ve sosyal hizmetler komisyonu, imar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plan ve bütçe komisyonudur.²⁶⁵ Söz konusu komisyonlar, İlin stratejik hizmet konuları içinde yer aldığı için "kurulması zorunlu" kılınmış olabilir.²⁶⁶

İmar ve bütçeye ilişkin konular hakkında meclis tarafından karar alınmadan önce ilgili komisyonlarda görüşülmesi zorunludur. Gerekğinde bir konu meclis başkanı tarafından birden fazla komisyona havale edilebilir. İmar ve bayındırlık komisyonu dışındaki komisyonların çalışma süreleri meclisin toplantı süresiyle sınırlandırılmıştır. Meclis toplantısını müteakip imar ve bayındırlık komisyonu en fazla on iş günü, diğer komisyonlar ise beş iş günü toplanarak kendisine havale edilen işleri sonuçlandıracaktır. Rapor bu sürenin sonunda meclise sunulmadığı

²⁶⁴ 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 04.03.2005 Tarihli, 25874 Sayılı T.C. Resmi Gazete; Toprak, Yerel, s. 80.

²⁶⁵ İl Genel Meclisi Çalışma Yönetmeliği, 09.10.2005 Tarihli 25961 Sayılı T.C. Resmi Gazete, 20. Madde.

²⁶⁶ Toprak, Yerel, s. 80.

takdirde, konu meclis başkanı tarafından gündeme alınacaktır. Komisyon toplantıları için süre sınırlandırılması meclisin çalışmasının aksamaması için yapılmış olabilir.

Komisyon üyeleri arasından bir başkan ve bir başkan vekili seçmektedir. İhtisas komisyonlarının toplantı yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğu, karar yeter sayısı ise toplantıya katılanların salt çoğunluğudur. Kaymakamlar ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ve ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili köy ve mahalle muhtarları ile sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilmekte ve görüşlerini bildirebilmektedir. İl Genel Meclisi Çalışma Yönetmeliği'ne göre toplantılara yukarıda belirtilen kişilerin katılımına dair il genel meclisi önceden bir karar alabileceği herhangi bir komisyon toplantısı için ayrıca bir karar verebilir. Meclis karar almadığı takdirde komisyon uygun gördüğünde katılım için gereken tedbirleri almaktadır. Kanunda genel çağrı esasına dayandırılan ihtisas komisyonlarına katılım bu hükümle meclisin kabulü ve şartları ile ilişkilendirilerek katılımın önü kesilmiştir. Meclis üyeleri dışındaki bireylerin komisyon toplantılarına katılımını belirleme konusunda il genel meclisi ve komisyon üyelerine inisiyatif verilmiştir.

Toplumsal sermaye açısından değerlendirildiğinde toplantılara farklı alanlardan katılım sağlandığında bireyler iletişime geçmektedir. Birlikte belli bir konu üzerinde tartışmaları işbirliğini öğrenmelerine katkı sağlayabilir. Ayrıca katılımcılar ve komisyon üyeleri aralarında yeni sosyal ağlar oluşturabilirler. Hem katılımcıların hem de komisyon üyelerinin sosyal güvenlerinde artış meydana gelebilir. Bu belirtilen faydaların sağlanabilmesi için il genel meclisi ve komisyon üyelerinin kendilerine verilen inisiyatifi iyi değerlendirerek, farklı alanlardan bireylerin katılımını desteklemeleri gerekmektedir.

Ayrıca bu maddede köy ve mahalle muhtarların komisyon toplantılarına katılımını öngörmesi açısından da önemlidir. İhtisas komisyonları muhtarlar ve meclis arasında bir köprü işlevi görmektedir. Mahallede ve köyde görüşülüp

hedeflenen çalışmaları muhtarların komisyon toplantıları aracılığıyla meclise iletme fırsatı doğmaktadır.²⁶⁷

İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra il genel meclisinde karara bağlanmaktadır. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanabilir. Bu hükümde toplumsal sermaye açısından olumlu değerlendirilebilir. Uzman kişilerin konuyla ilgili yüksek beşeri sermayesinden yararlanılabilir. Ayrıca daha etkin ve doğru kararların alınmasına da katkı sağlayabilir.

Komisyon raporları çeşitli yollarla halka duyurulacak ve isteyenlere bedel karşılığı il genel meclisi tarafından verilecektir. Bu hüküm de halkın bilgi almasını ve alınan kararlarla ilgili daha objektif değerlendirme yapmasını sağlayabilir. Halkın bilgilendirmesi katılımı ve güveni olumlu etkiler.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunun 65. maddesi il özel idaresi hizmetlerine gönüllü katılımı düzenlemektedir. Sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayabilir.

2.2.2. Büyükşehir Belediye Kanunu

2004 tarihinde büyükşehir yönetimini düzenleyen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda yerel yönetimler alanında katılımı arttırmaya yönelik yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonucunda büyükşehir belediyesinde de il özel idarelerine benzer yapıda ihtisas komisyonlarının oluşturulması hükme bağlanmıştır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde ihtisas komisyonlarının yapısı ve işleyişi açıklanmaktadır.

²⁶⁷ Toprak, s. 239.

Büyükşehir belediye meclisi, üyeleri arasından seçilecek en az beş, en çok dokuz kişiden oluşan ihtisas komisyonu kurmaktadır. İhtisas komisyonları her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin büyükşehir belediye meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşturulmaktadır. Kurulması zorunlu olan komisyonlar bulunmaktadır. Bunlar; imar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plan ve bütçe komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonudur. İl genel meclisinden farklı olarak gençlik ve spor komisyonu kurulması zorunlu komisyon olarak belirtilmiştir.

Meclis toplantısını müteakip imar komisyonu en fazla on işgünü, diğer komisyonlar ise beş iş günü toplanarak kendisine havale edilen işleri sonuçlandırır. Komisyon bu sürenin sonunda raporunu meclise sunmadığı takdirde, konu meclis başkanlığı tarafından doğrudan meclis gündemine alınır.

Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak şartıyla, kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerlerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilirler ve görüş bildirebilirler.

İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra büyükşehir belediye meclisinde karara bağlanır. Komisyon raporları çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere belediye meclisi tarafından belirlenecek maliyet bedeli karşılığında verilir.

2.2.3. Belediye Kanunu

2005 tarihinde 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda da katılımı arttırmaya yönelik ihtisas komisyonları ve kent konseyleri yapılanmasının oluşturulması ile gönüllülük hükme bağlanmıştır.

5393 sayılı kanunun 24. maddesinde ihtisas komisyonlarının yapısı ve işleyişi düzenlenmektedir. Belediye meclisi, üyeleri arasından en az üç en fazla beş kişiden oluşan ihtisas komisyonları oluşturmaktadır. Meclis komisyona üye seçiminden önce kurulacak komisyonu ve üye sayısını belirler.²⁶⁸ Komisyonların bir yılı geçmemek üzere ne kadar süre için kurulacağı meclis kararında belirtilir.

İhtisas komisyonları, her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin meclisteki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşturulmaktadır. Komisyonlarına siyasi parti grupları aday gösterebileceği gibi üyelere o partiden aday olabilir. Birden fazla komisyonda görev almak mümkündür. İl ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000'in üzerindeki belediyelerde plan ve bütçe ile imar komisyonlarının kurulması zorunludur. Bu düzenleme yerelde hakim partinin bütün komisyonları tek başına çalıştırmasının önüne geçilmesi yönünde önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Meclis toplantısını müteakip imar komisyonu en fazla on iş günü, diğer komisyonlar ise beş iş günü içinde kendilerine havale edilen işleri sonuçlandırır. Komisyonlar kendilerine havale edilen işlerle ilgili raporlarını bu sürenin sonunda meclise sunmadıkları takdirde, konu meclis başkanı tarafından doğrudan gündeme alınmaktadır. İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonda görüşüldükten sonra belediye meclisinde karara bağlanmaktadır. İmar ve bütçeye ilişkin konular hakkında meclis tarafından karar alınmadan önce ilgili komisyonlarda görüşülmesi zorunludur. Gerektiğinde bir konu meclis başkanı tarafından birden fazla komisyona havale edilebilir.

Komisyon üyeleri arasından bir başkan ve bir başkan vekili seçmektedir. İhtisas komisyonlarının toplantı yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğu, karar yeter sayısı ise toplantıya katılanların salt çoğunluğudur.

Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili

²⁶⁸ 09.10.2005 Tarihli 25961 Sayılı T. C. Resmi Gazete, Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği, 21. Madde.

sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanabilir. Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği'ne göre toplantılara yukarıda belirtilen kişilerin katılımına dair belediye meclisi önceden bir karar alabileceği herhangi bir komisyon toplantısı için ayrıca bir karar verebilir. Meclis karar almadığı takdirde komisyon uygun gördüğünde katılım için gereken tedbirleri almaktadır. Bireylerin ihtisas komisyonlarına katılımı kanunda genel bir hak olarak tanınırken, bu hükümle belediye meclisi ve komisyon üyelerine istediklerinde katılımı sınırlandırma fırsatı verilmektedir. “Uygun gördüğü takdirde” ifadesi belirsiz ve yoruma açık bir ifade olup, hangi hallerde katılımın önünün kesileceği net değildir.²⁶⁹

Belediye Kanunu'nun 21. maddesi komisyon üyeleri dışındaki katılımcılar açısından olumsuz bir durum yaratabilir. 21. maddeye göre imar ve yıllık bütçe dışında kalan gündemdeki diğer konular toplantıya katılanların salt çoğunluğunun kabul etmesi durumunda komisyonlara havale edilmeden belediye meclisinde görüşülerek karara bağlanacaktır. Bu hüküm komisyonlara dışarıdan katılabileceği öngörülen kişiler ve uzmanların katılımını engelleyici bir unsur olarak değerlendirilebilir.²⁷⁰ Ayrıca kararların etkinliğini de azaltabilecek bir durum oluşturabilir.

Komisyon raporları çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76.maddesi ile ihtisas komisyonları dışında önemli bir katılımcı mekanizma olan kent konseyi oluşumunu düzenlenmektedir. Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap

²⁶⁹ Zerrin Toprak ve Özlem Çakır, “Kamu Yönetimi Yapılanmasında Müzakereci Ortamlarda Yönetişim Etiği: Türkiye’de Kent Konseyleri ve Kalkınma Ajansları Örneği”, **Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 23-25 Haziran 2011 (Kamu), Saraybosna, Bosna Hersek.

²⁷⁰ Şerif Öner, **Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s. 127.

verme, katılımı ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan yapılanmadır.

Kent konseyi yerel demokrasinin geliştirilmesi ve katılımın kurumsallaştırılması, tabana yayılmasına yönelik bir açılım olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin imzalamış olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda öngörülen vatandaşlardan oluşan meclisler önerisi de kent konseyi ile uygulamaya geçirilmiş olmaktadır.²⁷¹

Kent Konseyi'nin katılımcıları kamu- özel ve sivil ortaklığı yapısına dayalı olarak belirlenmiştir. Katılımcılar; belediyeler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, üniversiteler, ilgili sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, kamu kurum ve kuruluşları ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ve diğer ilgililerdir.

Kent Konseyinde katılımcılar tarafından oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu'na dayanarak kent konseyi oluşumunu yapısını ve işleyişini ayrıntılı olarak düzenleyen “Kent Konseyi” yönetmeliği çıkartılmıştır. Çalışmanın daha sonraki bölümlerinde anılan yönetmelik ayrıntılarıyla açıklanacaktır.

5393 sayılı Belediye Kanunun 77. maddesi de toplumsal sermayenin önemli göstergelerinden biri olan gönüllülük konusunu düzenlemektedir. Belediye hizmetlerine gönüllü katılımı nasıl olacağı hükme bağlanmıştır. Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürlülere yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

²⁷¹ Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, s. 47.

2.2.3.1. İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği

09.10.2005 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından “İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönül Katılım Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bu yönetmelik il özel idaresi ve belediye hizmetlerine gönüllü katılıma ilişkin esasları belirlemektedir.

Sağlık, eğitim, spor, çevre, park, trafik, itfaiye, kütüphane, kültür, turizm ve sosyal hizmetlerle; yaşlılara, kadınlara, gençlere, çocuklara, özörlölere, yoksul ve düşöünlere yönelik hizmetlerin gönüllü katılım kapsamında yerine getirebileceğini düzenlemektedir.

Yönetmelik gönüllüyü bilgi, beceri ve yeteneğini, her türlü ortak çalışma, imkân ve zamanını ortaya koyarak çalışma alanı konusunda maddi kazanç beklemeksizin yerel yönetim hizmetlerine katılan gerçek ve tüzel kişiler ile bünyesindeki gönüllölere bu hizmetlerde görevlendirecek kamu kuruluşları olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda toplumsal sermayeyi etkileyen işbirliği ve katılım faktörleri vurgulanmaktadır.

İl özel idaresi veya belediyelerin görev ve sorumluluklarına bağılı olarak hangi alanda gönüllü çalıştırabilecekleri yönetmeliğin 5. maddesinde düzenlenmiştir. Gönüllölere çalışma alanları aşğıdaki gibidir.

- Özörlölere, çocuklara, kadınlara, gençlere, yaşlılara, yoksullara, kimsesizlere ve düşöünlere yönelik eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetleri,
- Kütüphane, tiyatro, sinema gibi kültürel hizmetleri,
- Bilişim, meslek edindirme kursları, kreş gibi eğitim hizmetleri,
- Park, bahçe, kent estetiğı, çevre düzenlemeleri ile katı atık gibi çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik hizmetleri,
- Başıboş ve sahihsiz hayvanlara yönelik hizmetleri,

- Trafik, itfaiye, arama-kurtarma gibi acil yardım hizmetleri,
- Tüm yaş gruplarını içine alan her türlü spor hizmetleri,
- Tarihi, kültürel mirasın ve tabiat varlıklarının yaşatılarak korunması hizmetleridir.

Gönüllülerin hizmet sunabilecekleri alanlar oldukça çeşitlidir. Böyle olması farklı kültürel ve beşeri sermayeye sahip olan gönüllülerin katılımını sağlayabilir. Ayrıca gönüllülerin toplumla etkileşim içerisinde olmalarını mümkün kılacak hizmet alanları belirlenmiştir. Toplumsal sermaye açısından bu özellikler katkıda bulunabilir.

Gönüllülerin çalışma alanlarına ilişkin detayları ilgili il özel idaresi veya belediyece tespit edilmek şartı ile;

- Gönüllüler çalışacakları alanları belirtmek şartı ile ilgili il özel idaresi ve belediyeye müracaat ederler. Müracaatları uygun bulunanlar, ilgili birimin gözetim ve bilgisi dahilinde sorumluluk alanlarında taraflarca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde çalışırlar.
- Gönüllülerin, çalışma süreleri içinde çalışma alanlarına gidiş ve gelişleri ilgili il özel idaresi ve belediyece sağlanabilir.
- Belirlenen usul ve esaslara aykırı davranışlarda bulunulması halinde gönüllülük ilişkisi sona erer, verilen kimlik kartları geri alınır.
- İl özel idaresi ve belediye, gönüllülere faaliyet alanına göre, gerekli kıyafet, araç, gereç, mekan sağlayabilir ve eleman tahsis edebilir.
- Gönüllünün çalışacağı alan kent konseyini oluşturduğu çalışma alanları içinde ise, bu çalışma kent konseyi çalışmaları ile birlikte değerlendirilir. Bu hüküm toplumsal sermayenin oluşumunun ve artmasının sağlanması açısından önemlidir. Gönüllüler ve kent konseyi üyelerini arasında işbirliği oluşmasını sağlar.

- Faaliyet bitiminde gönüllülere teşekkür belgesi verilmektedir. Bu uygulamanın öngörülüyor olması gönüllü olmak için teşvik edici bir faktör olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu belge gönüllülerin önemsendiği ve kamusal hayatta faaliyetlerinin etkin görüldüğüne ilişkin bir resmi kabulü ortaya koymaktadır.

Genel olarak bu maddeyi değerlendirdiğimizde il özel idaresi ve belediyeye gönüllü katılımı kolaylaştırıcı bir fonksiyon yüklenmiştir. Ulaşım problemi gibi gönüllülerin katılımının önündeki engelleri kaldırma sorumluluğu verilmiştir. Toplumsal sermaye açısından katkı sağlayabilecek temel bir düzenlemedir.

Gönüllü olabilmek için gereken şartlar yönetmeliğin 7. maddesinde hükme bağlanmıştır. Gerekli şartları aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür:

- Reşit olması veya reşit olmayanlardan en az 12 yaşını bitiren küçüklerin yasal temsilcisinin iznini almış olması,
- Tüzel kişiler için yetkili karar organlarından izin alınmış olması,
- Sivil toplum kuruluşları için ilgili konuda faaliyette bulunuyor olması,
- Çalışma alanlarına bağlı olarak, gerektiğinde yetkili sağlık kuruluşlarından alınmış sağlık raporunun bulunması,
- Yabancı uyruklu gönüllüler için ayrıca, 27.2.2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelikler ile bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla mahallin en büyük mülki amirine bildirilmiş olması.

Bu maddede toplumsal sermaye açısından değerlendirildiğinde gönüllü katılımın sadece vatandaşlarla sınırlı olmayıp, yabancı uyruklularında dahil edilmiş olmasıdır. Yabancı uyruklular kendi toplumsal sermayeleri ile daha fazla katkıda bulunabilirler.

Yönetmeliğin toplumsal sermaye açısından en önemli maddelerinden biri de “ortak çalışma ve işbirliği” konusunu düzenleyen 8. maddedir. Bu maddeye göre il

özel idaresi veya belediyeler, kendi özel kanunlarına uygun olarak aralarında yapacakları protokol çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar, meslek odaları ve diğer yerel yönetim birimleri ile ortak çalışma ve işbirliği yapabilir. İşbirliği yapma bireylerin etkileşim ve iletişim içinde bulunmalarını sağlar. Etkileşim ise bireylerin birbirlerine olan güvenini artırır. Güvenin artması ve işbirliği de toplumsal sermayenin devamlılığını sağlayan önemli öğelerdir.

Gönüllülere şekil ve şartları yönetmelik ekinde belirlenmiş ve ilgili yerel yönetim birimlerin onaylanmış resimli gönüllü kimlik kartı verilmektedir. Kimlik kartında gönüllünün adı, soyadı, çalışma alanı, kan grubu, T.C. kimlik numarası ve görev yaptığı yerel yönetimin ismi gibi bilgiler yer almaktadır. Kimlik kartlarını vali, belediye başkanı veya yetki verilmesi durumunda ilgili birim amiri imzalamaktadır. Bilgilerde değişiklik olunca keyfiyet, kimlik kartlarına işlenmektedir. Gönüllüler çalışma sürelerince kimlik kartlarını üzerlerinde bulundurlar. Gönüllü katkısı sona erenlerin kimlik kartları veren makamca geri alınır.

Gönüllülerin yaptıkları hizmetlerden doğan sorumluluk yönetmeliğin 10. maddesine göre ilgili il özel idaresi veya belediyeye aittir. Bu sorumluluğun kapsamı ile ilgili detaylar il özel idaresi ve belediye ile gönüllüler arasında düzenlenecek protokolle belirlenir.

Gönüllülerin uyum ve eğitimini düzenleyen yönetmeliğin 11. maddesine göre “gönüllüler gerekli görülen alanlarda detayları il özel idaresince veya belediyece belirlenecek uyum veya yeterlilik eğitimine tabi tutulurlar. Gönüllülere eğitim verilmesi beşeri sermayesine, toplumsal sermayesine katkıda bulunacak ve daha etkin hizmet vermelerini sağlayacaktır. Ayrıca eğitim gönüllülerin daha sonraki katılım faaliyetleri için de teşvik edici bir neden olacaktır.

Yönetmeliğin 12. maddesine göre gönüllüler tarafından yapılacak hizmetleri planlayıp sonuçlarını takip etmek, eğitimlerini yürütmek ve gerekli kayıtları tutmak üzere bir birim oluşturulur veya ilgili birimlerden birine görev verilir. Bu hükümde gönüllüğün koordinasyon içerisinde yapılmasını ve işlevselliğini sağlayabilir

2.2.3.2. Kent Konseyi Yönetmeliği

2.2.3.2.1. Türkiye’de Kent Konseylerinin Oluşum Süreci

Kent Konseyi Türkiye’de Yerel Gündem 21 programı çerçevesinde temelleri atılan bir oluşumdur. 1992 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Rio Konferansı’nda toplum merkezli ve çok aktörlü/katılımcı bir yönetim anlayışını öne çıkaran Gündem 21 belgesi ortaya konmuştur. Gündem 21’in 28. Bölümü “ Gündem 21’in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri” başlığını taşımaktadır.²⁷²

Bu bölümde belge ile hedeflenen amaçlara ulaşmak için yerel yönetimlerin katılımı ve işbirliğinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda “Yerel Gündem 21” kavramının önemi belirtilmektedir. Yerel yönetimlerin yol göstericiliğinde, sivil toplum ve diğer ilgililerin kentle ilgili sorunlar ve çözümlerinde birlikte hareket etmesi karara bağlanmaktadır. Ulusal eylem planlarının oluşturulmasına temel teşkil edecek yerel eylem planlarının hazırlanmasını önermektedir.²⁷³

Türkiye’de Yerel Gündem 21 (YG 21) uygulamaları, 1997 yılı sonunda UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) desteğiyle UCLG- MEWA (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler, Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı) öncülüğünde yürütülen “Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi” projesi kapsamında başlatılmıştır. 2000’li yıllarda proje çerçevesinden çıkartılarak “ Türkiye YG 21” programına dönüştürülmüştür. UNDP ile T.C Hükümeti arasında imzalanan protokolde YG 21 iyi yönetim ve yerel demokrasideki temel araç olarak tanımlanmaktadır.²⁷⁴ Türkiye YG 21 programı beş ayrı proje aşamasından oluşmaktadır. Tablo 10 söz konusu proje aşamalarını göstermektedir.

²⁷² Toprak, Yerel, s. 412.

²⁷³ Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, **Yerel Gündem 21 Uygulamaların Yönelik Kolaylaştırıcı Elkitabı**, yay. haz. Sadun Emrealp, UCGL-MEWA Yayını, İstanbul, 2005, s. 19.

²⁷⁴ Sadun Emrealp, **Türkiye’nin Katılımcı -Demokratik Yerel Yönetişim Modeli Olarak Dünya’ya Armağanı: Kent Konseyleri**, UCGL- MEWA Yayını, İstanbul, 2010, (Türkiye’nin), s. 8.

Tablo 10: Türkiye YG 21 Programının Proje Aşamaları

Aşamalar	Proje Adı	Uygulandığı Tarihler
I. Aşama	Türkiye’de YG 21’lerin Geliştirilmesi ve Teşviki	1997–1999
II. Aşama	Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Uygulanması	2000–2003
III. Aşama	Türkiye’de Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Yoluyla BM Binyıl Bildirgesi Hedefleri Johannesburg Uygulama Planının Yerelleştirilmesi	2004–2006
IV. Aşama	Türkiye’de Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Kanalıyla BM Binyıl Kalkınma Hedefleri’nin Yerelleştirilmesi	2006–2009
V. Aşama	Kent Konseylerinin Güçlendirilmesi ve Yerel Demokratik Yönetişim Mekanizmaları Olarak İşlev Görmelerine Yönelik Eğitim ve Kapasite Geliştirme Desteği Sağlanması	2009–2011

Kaynak: <http://www.uclg-mewa.org/tr/yonetisim-yapisi-organlar/97-turkiye-yg-21-programi.html> (05.04.2011) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de YG-21 kapsamındaki yukarıda açıklanan proje uygulamaları dünya genelinde başarı yakalamıştır. 2001 yılında UNDP tarafından dünyadaki en başarılı uygulama seçilmiştir. 2002 yılında Johannesburg ‘da düzenlenen BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde “en iyi uygulama” olarak T.C. Cumhurbaşkanı tarafından sunulmuştur. Bu başarı kent konseylerinin katılımcı mekanizma olarak 5393 sayılı kanunda düzenlenmesinde önemli role sahiptir.²⁷⁵ 5393 sayılı Belediye Kanunun 76.maddesine dayanarak 2006 tarihinde kent konseylerinin yapısını ve işleyişini düzenleyen Kent Konseyi Yönetmeliği²⁷⁶ yayınlanmıştır.

Kent Konseyi’nin kuruluş amacı Yönetmeliğin 1.maddesinde kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardım ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma, hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışmaktır. Toplumsal sermaye oluşumunda ve

²⁷⁵ Emrealp, s. 9.

²⁷⁶ Kent Konseyi Yönetmeliği, 08.10.2006 Tarihli, 26313 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

arttırılmasında etkili olan katılım, yönetim ve dayanışma kavramlarının vurgulanması bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

Yönetmeliğin 4. maddesinde Kent Konseyi geniş olarak tanımlanmaktadır. Bu maddeye göre Kent Konseyi; merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşehrilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerinin geliştirildiği ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetim mekanizmalarıdır. Toplumsal sermayenin arttırılması açısından bu tanımda öne çıkan kavramlar bulunmaktadır: Hemşehrilik, ortak akıl ve uzlaşma ve yönetişimdir. Yönetişim bu düzenlemede saydamlık, hesap verebilirlik, katılım, çalışma uyumu, yerindelik ve etkinlik gibi kriterlere dayanan yönetim anlayışını ifade etmektedir.

2.2.3.2.2. Kent Konseylerinin Yapısı

Kent konseyleri belediye teşkilatı olan yerlerde, mahalli idareler genel seçimlerini izleyen 3 ay içerisinde oluşturulur. Merkezi yönetimi, yerel yönetimi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını ve sivil toplumu ortaklık anlayışı çerçevesinde buluşturma amacına yönelik olarak kent konseyi aşağıda belirtilen kişi, kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşmaktadır:

- Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
- Belediye başkanı veya temsilcisi,
- Sayısı 10'u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri,
- Mahalle sayısı yirmiye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30'unu geçmemek 20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri,

- Belde teşkilatını kurmuş siyasi partilerin temsilcileri,
- Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri,
- Kent Konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi.

Kent konseyi yapılanmasına katılacak temsilcilerin kanunda açıkça belirtilmesi katılımın sınırlandırıldığı fikrini akla getirmektedir. Ancak Sadun Emrealp²⁷⁷ kent konseyinin bu şekilde yapılanmasını doğru bulmaktadır. Eğer herkesin katılımına açık bir yapılanma olsaydı forum şekline dönüşme riskiyle karşı karşıya kalınabilirdi.

Kent konseyinin farklı alanlarda uzmanlaşmış olan kişilerin katılımı ile oluşturulması toplumsal sermaye açısından farklı açılardan katkı sağlayabilir. Yönetim ve politika alanındaki kişilerle diğer katılımcılar daha kolay iletişim kurabilirler. Üniversite temsilcileri de yüksek olan beşeri sermayeleri ile kent konseyinin etkinliğine katkıda bulunabilir. Öngörülen bu yararların sağlanmasında yerel yöneticiler ve siyasilerin davranış tarzı da önemlidir. Yerel yöneticiler ve siyasiler kent konseylerini tamamen kendi etki alanında tutmamalı ve karar alma sürecinde baskın olmamalıdır.

Ayrıca yönetmelik daha önce YG21 kapsamında oluşturulan kent konseyleri ile ilgili durumu düzenlemektedir. YG21'in uygulandığı yerlerde oluşturulmuş olan kent konseyi ve benzeri yapılanmalar yönetmeliğe uygun hale getirilir. Kent konseyi bulunmayan yerlerde ilk toplantı belediye başkanının çağrısı üzerine yapılmaktadır. Yukarıdaki geçiş sürecinin yönetmelik yayımlandıktan sonra en geç bir yıl içinde tamamlanması öngörülmekteydi.

²⁷⁷ Sadun Emrealp, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı Ulusal Koordinatörü ile 20 Mayıs 2011 tarihinde yapılan görüşme, Ankara.

2.2.3.2.3. Kent Konseyinin Görevleri

Kent Konseyi'nin görevleri yönetmeliğin 6. maddesinde aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

- Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,
- Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,
- Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturulmasına katkıda bulunmak,
- Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,
- Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,
- Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,
- Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kenti, yaşam kalitesini geliştiren çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,
- Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,
- Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,
- Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,
- Kent Konseyi'nde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamak.

Toplumsal sermayenin ögeleri açısından bu maddeyi değerlendirdiğimizde ortak çalışma, uzlaşma, katılım, saydamlık, hesap verilebilirlik ve sivil toplumun gelişmesi kavramları dikkat çekmektedir. Belirtilen görevler etkin şekilde yerine getirildiğinde toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığına önemli bir katkı sağlanacaktır.

2.2.3.2.4. Kent Konseyinin Çalışma İlkeleri

Kent Konseyi'nin hangi ilkeler çerçevesinde çalışacağı yönetmeliğin 7. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu ilkeleri aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür:

- YG21 süreci kapsamında, kentine sahip çıkma, aktif katılım ve çözümde ortaklık ilkelerinin bütünlüğünde, kentlerin yaşanabilir bir geleceğe taşınmasına katkıda bulunmak,
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin imzaladığı ve onayladığı Birleşmiş Milletler Zirveleri ile diğer uluslararası sözleşmelerde kent ve kent yaşamına yönelik temel ilkeleri hayata geçirmek,
- Kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini ön planda tutmak,
- Uluslararası gelişmeleri ve ülke koşullarını gözeterek, tarafsız bir yaklaşımla görüş ve önerilerini oluşturmak,
- Katılımcılığı ve ortak akla dayanan uzlaşmayı esas almak,
- Değişimi ve yenilikleri önceden fark ederek sonuç odaklı çalışma kültürünü benimsemektir.

Kent konseyinin görevleriyle bağlantılı olarak çalışma ilkeleri katılımı arttırmaya yönelik olarak belirlenmiştir. Bu madde de dayanışma, saydamlık, ortak akla dayanan uzlaşma kavramları toplumsal sermayenin işlerliğinin sağlanması

açısından önemlidir. Çalışma ilkelerinin etkinliğini kent konseyi üyelerinin bunları içselleştirmesine bağlıdır. Değişime ve yeniliğe açık, farklı fikirleri hoşgörü ile karşılayıp fırsat olarak değerlendiren katılımcılar aracılığıyla kent konseyi kendisinden beklenen katkıyı sağlayabilecektir.

2.2.3.2.5. Kent Konseyinin Organları

Kent Konseyi genel kurul, yürütme kurulu, meclisler ve çalışma grupları ile kent konseyi başkanından oluşmaktadır.

Genel Kurul: Yönetmeliğin 8. maddesinde belirtilen üyelerden oluşan Genel Kurul Kent Konseyi'nin en yetkili organıdır. Genel Kurul ilk toplantısını belediye başkanı çağırısı ile yapar. Belediye başkanının başkanlığında toplanan genel kurul toplantıyı idare etmek üzere üyeleri arasından en az üç kişiden oluşan divan kurulunu seçer. Divan kurulunun oluşturulmasından sonra yürütme kurulu ve kent konseyi başkanı seçilir.

Genel Kurul her yıl ocak ve eylül aylarında yapacağı iki toplantıdan az olmamak üzere üyelerin salt çoğunluğu ile toplanır. Genel Kurula Kent Konseyi Başkanı başkanlık eder. Başkanının bulunmaması durumunda yürütme kurulunun en yaşlı üyesi toplantıya başkanlık eder.

Yürütme kurulunun, meclisleri ve çalışma gruplarının seçim ve çalışma esaslarını, Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, çalışma yönergesi ile belirler.

Yürütme Kurulu: Genel kurul tarafından birinci dönem için iki, ikinci dönem için üç yıl görev yapmak üzere seçilen, kadın ve gençlik meclis başkanlarının da yer aldığı en az yedi kişiden oluşur. Yürütme kuruluna kent konseyi başkanı bulunmaması halinde yürütme kurulunun en yaşlı üyesi başkanlık eder.

Genel kurulun gündemi Yürütme kurulunca tespit edilmektedir. Genel kurul tarafından oluşturulan görüşleri ilgili belediyeye sunar ve uygulamayı izler.

Kent Konseyi Başkanı: Genel kurul tarafından seçilen kent konseyi başkanının görev süresi, yürütme kurulunun görev süresine paralel şekilde ilk dönem için iki yıl, ikinci dönem için üç yıldır.²⁷⁸

Kent konseyi başkanının seçimi için ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü tur oylama yapılır. Üçüncü oylamada en fazla oyu alan aday başkan seçilmiş olur. Kent Konseyi başkanının seçimi kent konseyinin ilk toplantısının birinci birleşiminde tamamlanır.

Kent konseyi başkanın izin, hastalık veya başka bir görev nedeniyle görevinin başında olmaması durumunda kendisine yürütme kurulunun başkanı vekalet eder. Kent konseyi başkanı konseyin etkin çalışması açısından oldukça stratejik bir konuma sahiptir. Bu nedenle kent konseyi başkanının kent konseyi için çalışmayı benimseyip içselleştirmesi önemli bir gerekliliktir.

Ayrıca bu organlar dışında kent konseyinde koordinatör olarak görev yapan “Kent Konseyi Genel Sekreterliği” oluşturulmuştur.²⁷⁹ Kent konseyi genel sekreteri belediye başkanının önereceği üç aday arasından yürütme kurulu tarafından seçilmekte olup, kent konseyi başkanına ve yürütme kuruluna karşı sorumludur.

Kent konseyi genel sekreterinin belediye başkanının önermesi kent konseyi genel kurul üyeleri veya yürütme kurulu üyelerince tarafsızlığının sorgulanması gibi riskli bir durum oluşturabilir. Böyle olduğu takdirde üyelerin genel sekretere olan güvenlerinde de problem olabilir. Bu da toplumsal sermayenin olumsuz etkilenmesine sebebiyet verebilir.

Kent konseyi organlarının toplantı ve görüşme usulleri de yönetmeliğin 13. maddesinde açıklanmaktadır. Kent konseyi organları çalışma yönergelerinde belirlenen yer ve zamanda üye tam sayısının salt çoğunluğu ile olağan olarak

²⁷⁸ 2006 Tarihli Kent Konseyi Yönetmeliğinde “ kent konseyi başkanı” ifadesi yer almamaktaydı. 6.6.2009 Tarihli 27250 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Kent Konseyi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikle kent konseyi başkanı kent konseyinin organı olarak eklenmiştir.

²⁷⁹ Emrealp, Türkiye’nin, s. 21.

toplanmakta ve katılanların salt çoğunluğu ile karar vermektedir. Oylamada eşitlik çıkması halinde başkanının bulunduğu taraf çoğunluk sayılmaktadır. Bu madde çerçevesinde kent konseyi başkanının karar alma sürecinde etkin bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Genel kurul yürütme kurulu başkanı tarafından doğrudan veya 8. maddede öngörülen katılımcı sayısının üçte birinin teklifi üzerine olağanüstü toplantıya çağrılabilir.

Genel kurulun oluşturduğu görüşler, belediye meclisinin ilk toplantısında değerlendirildikten sonra belediye tarafından kent konseyine bildirilir ve uygun araçlarla kamuoyuna sunulur. Kent konseyi ve belediye meclisi arasında koordinasyonun olmasını sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca kent konseyinin aldığı kararların belediyenin politika belirleme sürecinde etkili olmasını da sağlayabilir.

2.2.3.2.6. Meclisler ve Çalışma Grupları

Kent konseyinin katılımcılığı arttırması ve işlevselliğinin sağlanmasında meclisler ile çalışma grupları önemli bir rol oynamaktadır. Meclisler ve çalışma grupları kent konseyinin görev alanlarında, yönetim anlayışına dayalı ve sürdürülebilir kalkınma içinde çeşitli toplum kesimlerinin kent yönetimine katkıda bulunmalarını, kaliteli ve yaşanabilir bir kentin yönetiminde aktif rol almalarını hedefleyen ve gönüllülük esasında oluşmuş ortak yapılar olarak tanımlanmaktadır.

Kent konseyleri görev alanlarına giren konularda meclis ve çalışma grupları oluşturabilir. Meclisler ve çalışma gruplarının çalışma usul ve esasları genel kurul tarafından belirlenmektedir. Meclislerde ve çalışma gruplarında oluşturulan görüşler, genel kurulda görüşülerek kabul edildikten sonra değerlendirilmek üzere belediye meclisine sunulmaktadır.

Kent konseyinin sekreteryâ hizmetleri ilgili belediye tarafından önerilecek ve yürütme kurulu tarafından kabul edilecek görevlilerce yerine getirilecektir.

Sekreteryaya hizmetlerini yürüten personel, bu çalışmalarında genel sekretere karşı sorumludur.

Kent Konseyi ve belediye arasında maddi açıdan da bir ilişki söz konusudur. Belediyeler kent konseylerine bütçelerinden ödenek ayırmak şartıyla, ayni ve nakdi yardım yapar ve destek sağlar.

Halkın katılımını arttırmaya yönelik yapılan düzenlemeleri olumlu bir gelişme olarak değerlendirebiliriz. Ama açıklandığı üzere kanunlarda öngörülen katılımcı mekanizmaların gerek katılım gerekse toplumsal sermayeyi arttırabilmesi için etkin olarak uygulanması gerekir. Bunun içinde ihtisas komisyonu ve kent konseylerine halkın katılımını sağlamak konusunda yerel yöneticilerin istekli ve destekleyici olması önemlidir. Halkın katılımını daha iyi ve etkin hizmet vermek açısından bir fırsat olarak değerlendirmelidir. Aynı şekilde halkın da katılımcı mekanizmalara katılım konusunda istekli olması gerekir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde İzmir’de oluşturulan seçilen ihtisas komisyonu üyeleri, kent konseyi üyeleri ve yerel halkın toplumsal sermaye düzeyine yönelik yapılan araştırma sonuçları açıklanacaktır. Ayrıca ihtisas komisyonu ve kent konseylerinin yapı ve işleyişi toplumsal sermaye açısından değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMSAL SERMAYE ÜZERİNE UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Toplumsal sermaye ülkelerin yönetsel, siyasal ve kültürel yapılarında önemli role sahiptir. Bu nedenle toplumsal sermayenin oluşturulması ve devamlılığının sağlanması devletlerin üzerinde durduğu konulardan biri haline gelmiştir. Toplumsal sermayeyi etkileyen halk katılımını arttırmaya yönelik olarak ülkeler çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de halk katılımını arttırmaya yönelik yerel yönetimlerde kurulan kent konseyi ve ihtisas komisyonlarının toplumsal sermayenin oluşumundaki ve devamlılığını sağlamadaki rolünü incelemektir. Araştırmanın temel varsayımı; kent konseyi ve ihtisas komisyonu katılımcı mekanizmalarının toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığını sağlamada etkili olduğudur. Ayrıca araştırma toplumsal sermaye ve katılım arasında olumlu bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Güven, işbirliği kurma, toplumda etkili olduğunu hissetme değişkenleri kapsamında yerel halkın toplumsal sermaye düzeyi belirlenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca araştırmada ihtisas komisyonu üyeleri, kent konseyi üyeleri ve yerel halkın toplumsal sermaye düzeyleri ve katkıları karşılaştırılmaktadır.

Araştırma Türkiye’de yerel yönetimlerde toplumsal sermayenin oluşumunu katılımcı mekanizmalar kapsamında inceleyen ilk çalışma olması açısından öneme sahiptir. Türkiye’de oldukça yeni sayılabilecek ihtisas komisyonları ve kent konseylerinin yapısı ve işleyişi hakkında verileri sağlaması da araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın sağlayabileceği bilimsel katkı yerel yönetimlerin toplumsal sermaye oluşumu ve devamlılığını sağlamada nasıl bir politika oluşturması gerektiği yönünde öneriler sunacak olmasıdır. İhtisas komisyonları ve kent konseylerinin yönetim mekanizması çerçevesinde nasıl daha etkin olacağına yönelik çıkarsamalarda bulunulacaktır. Ayrıca kent konseylerinin yerel halk tarafından

bilinirlilik oranı hakkında da somut veriler sağlayarak katkıda bulunacaktır. Kent konseylerinde katılımı arttırmaya yönelik yapılması gerekenler hakkında önerilerde bulunulacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sınırlılıklar: Kent konseyleri ve ihtisas komisyonu yapılanmaları Türkiye’deki bütün yerel yönetimler düzeyinde oluşturulması gereken katılımcı mekanizmalardır. Kent konseyleri ile ihtisas komisyonlarının çalışmalarını yakından takip etme, yönetici ve katılımcılarla görüşme yapabilme olanağı bulunması nedeniyle araştırmanın uygulama kısmı İzmir’le sınırlandırılmıştır.

Değişkenler: Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir. Toplumsal sermaye araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturmaktadır. Bağımsız değişkenler ise güven, katılım, işbirliği oluşturma, toplumda etkili olma, yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir durumudur.

Evren ve Örneklem: Yerel yönetimlerde oluşturulan ihtisas komisyonları ve kent konseyleri katılımcı mekanizmalar olarak çalışmada incelenmektedir. Çalışmanın uygulama bölümü İzmir örneğinde yapılmaktadır. Araştırmanın örneklemi İzmir İl Özel idaresi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Buca Belediyesi, Konak Belediyesi meclis ihtisas komisyonu üyeleri ile belediyelerin bünyesinde oluşturulan İzmir Kent Konseyi, Buca Kent Konseyi ve Konak Kent Konseyi genel kurul, meclis, çalışma grubu üyeleri ve yerel halk oluşturmaktadır. Araştırma 12.05.2011–17.06.2011 tarihleri arasında kent konseyleri, il genel meclisi ile belediye meclis toplantılarına katılarak ve üyelerle görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Anket yapılan yerel halk rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle araştırmanın örnekleminde yer alan ihtisas komisyonları ve kent konseyleri hakkında sorgulamalara yer verilmiştir.

3.2. 1. Araştırma Kapsamında İncelenen İhtisas Komisyonları

İzmir İl Özel İdaresi'nde İl Genel Meclisi üyeleri arasından kentin önceliklerine uygun olarak 18 adet ihtisas komisyonu kurulmuştur. Zorunlu komisyonlar 7'şer üyeden, diğer komisyonlar ise 5'er üyeden oluşmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde Büyükşehir Belediye Meclis üyeleri arasından 16 adet ihtisas komisyonu oluşturulmuştur. Kurulan bütün komisyonların her birinin 9 üyesi bulunmaktadır.

Buca Belediyesi'nde belediye meclis üyeleri arasından 7 adet ihtisas komisyonu oluşturulmuştur. Bütün komisyonlar 5'er üyeden oluşmaktadır.

Konak Belediyesi'nde belediye meclis üyeleri arasından 13 adet ihtisas komisyonu kurulmuştur. Oluşturulan komisyonların her birinin 5 üyesi bulunmaktadır. Araştırmanın kapsamına alınan ihtisas komisyonlarını listesi Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11: Araştırma Kapsamında İncelenen İhtisas Komisyonları

İzmir İl Özel İdaresi (18 adet)	İzmir Büyükşehir Belediyesi (16 adet)	Buca Belediyesi (7 adet)	Konak Belediyesi (13 adet)
- Plan ve Bütçe - İmar ve Bayındırlık - Eğitim - Çevre ve Sağlık - Köylere Yönelik Hizmetler - Tarım ve Hayvancılık - Hukuk - Özel İdare Varlıkları - Kültür ve Turizm - Sosyal Hizmetler Gençlik ve Spor - Tanıtım ve Özlük İşleri - Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler - Kadın Erkek Eşitliği - Basın Yayın ve Halkla İlişkiler - Aile, Çocuk ve Engelliler - Enerji ve Doğal Kaynaklar - Sanayi, Ticaret ve Esnaf - Sivil Savunma ve Afet Yönetimi	- Plan ve Bütçe - İmar ve Bayındırlık - Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor - Hukuk - Çevre ve Sağlık - Esnaf ve Meslek Odaları - Şirketler - Yerel Gündem 21 - Sosyal Hizmetler - Ulaşım - Kültür ve Turizm - Tüketiciyi Koruma - Mesken ve Gecekondu - Tarım - Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler - Kadın Erkek Eşitliği	- Plan ve Bütçe - İmar - Hukuk - Çevre ve Sağlık - Esnaf ve Pazaryerleri - Sosyal Hizmetler ve Engelliler - Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler	- Plan ve Bütçe - İmar - Hukuk - Burs ve Eğitim - Spor - Turizm - Engelliler - Sağlık - Çevre - Gündem 21 - Esnaf - Kentsel Dönüşüm - Kadın Erkek Eşitliği

Kaynak: http://www.izmirozelidare.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=756&Itemid=220; <http://www.izmir.bel.tr/Commission.asp?menuID=30&MenuName=>; <http://www.buca.bel.tr/00300-088-071005.php>; <http://www.konak.bel.tr/meclis-alt.aspx?id=9> .
(05.04.2011)'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 11’i incelediğimizde hizmet verilen alanın büyüklüğü ve nüfusa göre İl Genel Meclisi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde daha fazla sayıda ve farklı alanlarda komisyon kurulduğunu görmekteyiz. Konak Belediye Meclisi dışındaki meclislerde Avrupa Birliği konusuyla ilgili bir ihtisas komisyonu oluşturulmuştur. Buca Belediye Meclisi dışındaki meclislerde kadın ve erkek eşitliği komisyonu kurulmuştur. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi ve Konak Belediye Meclisi’nde Yerel Gündem 21’le ilgili komisyonlar bulunmaktadır. Burada dikkat çeken nokta İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde kurulan komisyonun adı “Yerel Gündem 21” iken, Konak Belediyesi’nde ise “Gündem 21”dir. Ancak Konak Belediyesi’ndeki komisyonun adının da Yerel Gündem 21 olması gerekir. Yerel Gündem 21 komisyonu kent konseyi ile belediye meclisleri arasında istenilen koordinasyonun sağlanması açısından köprü görevi yapabilir.

Kurulan bütün komisyonlar aynı yoğunlukta çalışmamaktadır. Meclis gündemi içerisinde bazı komisyonların alanları ile ilgili meclis tarafından havale edilen bir konu olmamaktadır.²⁸⁰ Buda sadece kağıt üzerinde görünen ama işlevi olmayan komisyonları ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle kurulacak komisyonlar belirlenirken il ya da belediyenin öncelikle sorun alanlarının göz önünde bulundurulması gerekir. Bu şekilde yapıldığında komisyon üyelerinin beşeri sermayelerinden yararlanma ve toplumsal sermayenin devamlılığının sağlanabileceğini kanaatini taşımaktayız.

3.2.2. Araştırma Kapsamındaki Kent Konseylerinin Yapısı ve İşleyişi

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın örneklemini oluşturan İzmir Kent Konseyi, Buca Kent Konseyi, Konak Kent Konseyi yapılanmalarının oluşumu ve işleyişi hakkında bilgi verilecektir.

²⁸⁰ Lale Güler, Buca Belediyesi Yazı İşleri Müdürü ile 17 Mayıs 2011 tarihinde yapılan görüşme, İzmir.

3.2.2.1. İzmir Kent Konseyi

İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olarak İzmir Kent Konseyi oluşturulmuştur. Yapılan ilk genel kurul toplantısında Kent Konseyi Başkanı olarak oybirliği ile İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu seçilmiştir.²⁸¹

Belediye başkanının aynı zamanda kent konseyi başkanı olması bir riski beraberinde getirebilir. Şöyle ki; belediye başkanı kent konseyi yapılanmasında önemli olan yürütme kurulu, çalışma grupları ve meclislerin oluşmasında etkin olabilir. Böyle olduğunda kent konseyinin yönetişime uygun olan çok aktörlü katılımcı yapılanmasının önüne set vurulmuş olur.

İzmir Kent Konseyi'nin çalışma amacında da kent konseyi yönetmeliğine paralel olarak katılım, saydamlık, hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi ve dayanışma gibi kavramlar vurgulanmaktadır. İzmir Kent Konseyi'nin görevleri arasında başka kent konseyleri ile kentin geleceğine ve gündelik hayata yönelik işbirliği yapacağı sayılmaktadır. Ayrıca kent konseyi yürütme kurulun aldığı kararların İzmir Büyükşehir Belediyesi ya da İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'ne iletilmesi de görev olarak belirlenmiştir.²⁸²

İzmir Kent Konseyi'nde genel kurul, yürütme kurulu, meclisler ve çalışma grupları oluşturulmuştur. Genel kurulda kent konseyi üyesi olarak yönetmelikte öngörülen kişiler bulunmaktadır. Ayrıca çalışma yönergesi madde 9/c'ye göre İzmir Büyükşehir sınırları içindeki ilçelerin kent konseylerinin temsilcileri de genel kurul üyesi olarak belirlenmiştir. Kent konseyleri arasından koordinasyonun sağlanması ve ilçelerin kendi gündemlerini İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'ne iletebilmesi açısından fayda sağlayacaktır. Toplumsal sermayeye yeni işbirliklerinin oluşması, güven ve katılım açısından olumlu yansıyacaktır.

Genel kurul toplantılarına oy hakkı olmaksızın üye olmayan kişiler de katılabilir. İzmir Kent Konseyi'nin kadın, engelli, çocuk, gençlik meclisleri bulunmaktadır. Çocuk meclisine katılım için 16-30 yaş aralığı, gençlik meclisine

²⁸¹ <http://www.izmirkentkonseyi.org.tr/1/39/32/kent-konseyi-baskani> (04.04.2011)

²⁸² İzmir Kent Konseyi Çalışma Yönergesi, 7. Madde.

katılım için 10-15 yaş aralığı belirlenmiştir. Oluşturulan bu meclislerin başkanları aynı zamanda yürütme kurulu üyesidir. Belli konu ve alanlarda derinlemesine çalışmalar yapmak üzere en az 7 kişiden oluşan çalışma grupları da oluşturulmuştur. Bu gruplar; organik tarım ve kırsal kalkınma, koruyucu toplum sağlığı, engelli, doğal afet, kıdemli hemşehriler, şehir altyapı çevre düzenleme ve ulaşım, İzmir turizm ile sağlıkta iyileştirme çalışma gruplarıdır.²⁸³ Kentsel hizmetlerin çeşitli alanlarına yönelik çalışma gruplarının oluşturulduğu söylemek mümkündür. Çalışma gruplarına katılmak için Yürütme Kurulu'na yazılı başvuru yapmak gerekmektedir. Çalışma grupları yaptıklarını üç ayda bir Yürütme Kurulu'na sunmaktadır. Ayrıca çalışma gruplarının süreleri Yürütme Kurulu tarafından belirlenmektedir.

3.2.2.2. Buca Kent Konseyi

Buca Belediyesi'ne bağlı olarak Buca Kent Konseyi oluşturulmuştur. Buca Kent Konseyi Başkanı İzmir İnşaat Mühendisleri Odası'ndan Ayşe Rezzan Gedik'dir.²⁸⁴ Kent Konseyi başkanını belediye yapılanması dışından birinin olması konseyin etkin ve yönetim felsefesine uygun olarak çalışması açısından önemli sayılabilir.

Buca Kent Konseyi çalışma yönergesinde “kentine sahip çıkma”, “etkin katılım”, “çözümde ortaklık” ve “gönüllülük” kavramları vurgulanarak, Buca'nın yaşanabilir bir geleceğe taşınması çalışma amaçları olarak belirtilmektedir. Karşılıklı değerlendirme ve uzlaşmaya dayalı bir karar alma mekanizması olacağı açıklanmaktadır.²⁸⁵ Buca Kent Konseyi'nde çeşitli gruplara yönelik en az 7 kişiden oluşan meclisler kurulmuştur. Bunlar:²⁸⁶ Kadın ve çocuk meclisi: Çocuk meclisinde yaş aralığı 7-15'dir. Gençlik meclisi: Yaş aralığı 15-30'dur. Engelliler meclisi, esnaf ve zanaatkarlar meclisi ve sivil toplum kuruluşları çalışma meclisi.

En az 5 kişiden oluşan çalışma grupları bulunmaktadır. Oluşturulan çalışma grupları:²⁸⁷ Çevre düzenleme, doğa ve tabiat varlıkları, hayvanları koruma, eğitim,

²⁸³ <http://www.izmirkentkonseyi.org.tr/calisma-gruplari/1/38> (04.04.2011).

²⁸⁴ <http://www.buca.bel.tr/00300-292-071128.php> (04.04.2011).

²⁸⁵ Buca Kent Konseyi Çalışma Yönergesi, 9. Madde.

²⁸⁶ Buca Kent Konseyi Çalışma Yönergesi, 19. Madde.

²⁸⁷ <http://www.buca.bel.tr/00300-293-071128.php> (04.04.2011).

kültür, spor, emekliler ve yaşlılar, imar ve şehircilik, kamu kaynaklarını doğru kullanma, köyleri geliştirme, proje, sivil savunma, sosyal yardım ve sağlık, üretim ve istihdam çalışma gruplarıdır.

3.2.2.3. Konak Kent Konseyi

Konak Belediyesi'ne bağlı olarak Konak Kent Konseyi oluşturulmuştur. Konak Kent Konseyi'nin başkanı Prof.Dr. Adnan Akyarlı'dır. Prof. Dr. Adnan Akyarlı hem İzmir Büyükşehir Belediye Meclis üyesi hem de Konak Belediye Meclis üyesidir.

Kent konseyi başkanının belediye meclis üyesi olması da riskli bir durum oluşturabilir. Kent konseyinin yapılanmasında dolaylı da olsa belediye yönetiminin etkili olması gibi olumsuz bir durum ortaya çıkabilir. Bu da kent konseyinin katılımcılığı sağlama fonksiyonuna zarar verebilir.

Konak Kent Konseyi'nin çalışma ilkeleri aktif katılım, çözümde ortaklık, uzlaşma, katılımcı demokrasi, yerel yönetimleri daha denetlenebilir hale getirme kavramları çerçevesinde belirlenmiştir. Doğrudan demokrasi uygulamasına olabildiğince yaklaşarak, kenti bu duyarlılıkla yönetmek çalışma ilkelerinin özünü oluşturmaktadır.²⁸⁸

Konak Kent Konseyi Genel Kurulu 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda öngörülen katılımcılar dışında Konaktan seçilen il genel meclisi üyeleri, Konak Belediyesi meclis üyeleri, ilçe temsilcileri, federasyonlar, spor kulüpleri ve mahalle temsilcilerinden oluşmaktadır.²⁸⁹ Yerel siyasette etkin olan kişilerin ve mahalle temsilcilerinin yapılanma içerisinde yer alması kararların etkinliği ve katılım açısından olumlu katkı sağlayabilir.

Konak Kent Konseyi'nde Kadın Meclisi, Engelli Meclisi, Gençlik Meclisi bulunmaktadır. Konak gençlik meclisine katılım için belirlenen yaş aralığı 15-26 yaş arasındır. Kent, Mimarlık, Tarihi Miras ve Deprem olmak üzere iki adet çalışma grubu

²⁸⁸ Konak Kent Konseyi 2010 Çalışma Raporu, s.8.

²⁸⁹ Konak Kent Konseyi Tüzüğü, 7. Madde.

oluşturulmuştur. Konak Kent Konseyi iki ayda bir halka ve basına açık olarak Genel Kurul toplantısı yapmaktadır.²⁹⁰

3.3. Araştırmanın Analizi

Araştırma kent konseyi genel kurul, meclisler ve çalışma grubu üyelerine yönelik 23 sorudan, ihtisas komisyonu üyelerine yönelik 17 sorudan ve yerel halka yönelik ise 15 sorudan oluşan üç ayrı anket formu kullanılarak yapılmıştır. Üç ankette toplumsal sermayenin güven, katılım, gönüllülük, toplumda etkili olduğunu hissetme ve işbirliği kurma boyutuyla ilgili dört tane ortak soru bulunmakta olup, diğer sorular birbirinden farklıdır. Anket sorularının hazırlanmasında yurtdışında toplumsal sermaye konusunda uygulanan çalışmalardan faydalanılmıştır.²⁹¹ Ayrıca katılımcı mekanizmaların işleyişi ve etkinliği açısından toplumsal sermayeyi nasıl etkilediğini belirlemeye yönelik sorular hazırlanmıştır.

Anket sorularını 340 kişi cevaplamıştır. Anket verilerinin analizi değerlendirilirken "Statistical Package for Social Sciences for Windows 17.0" (SPSS17inc) programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metot (ortalama, standart sapma, oransal dağılım) ve Ki-kare testi kullanılmıştır. Sonuçlar % 95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ önem seviyesinde değerlendirilmiştir.

²⁹⁰ <http://www.konakkentkonseyi.org> (04.04.2011), Konak Kent Konseyi Gençlik Meclisi Tüzüğü, 7. Madde.

²⁹¹ "Social Capital Community Survey 2006", Saguaro Seminar at John. F. Kennedy School of Government, Harvard University, United States, http://www.ropercenter.uconn.edu/data_access/data/datasets/social_capital_community_survey_2006.html#.ThAVNoIchR8 (05.10.2010); Onyx and Bullen, 1998; Krishna ve Shrader, 1999.

3.3.1. Araştırmaya Katılanların Kişisel Niteliklerinin Analizi

Tablo 12: Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

		Genel Toplam		İhtisas Komisyonu Üyeleri		Kent Konseyi Üyeleri		Yerel Halk	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	140	41,2	15	12	67	68,4	58	49,6
	Erkek	196	57,6	108	86,4	29	29,6	59	50,4
	Cevapsız	4	1,2	2	1,6	2	2	0	0
	Toplam	340	100	125	100	98	100	117	100
Yaş	20-30 yaş	65	19,1	2	1,6	31	31,6	32	27,4
	31-40 yaş	74	21,8	23	18,4	10	10,2	41	35
	41-50 yaş	86	25,3	37	29,6	22	22,4	27	23,1
	51-60 yaş	83	24,4	50	40	24	24,5	9	7,7
	61 ve üzeri	27	7,9	12	9,6	7	7,1	8	6,8
	Cevapsız	5	1,5	1	0,8	4	4,2	0	0
	Toplam	340	100	125	100	98	100	117	100
Eğitim	İlköğretim	36	10,6	11	8,8	9	9,2	16	13,7
	Lise	80	23,5	29	23,2	27	27,6	24	20,5
	Önlisans / lisans	142	41,8	64	51,2	42	42,9	36	30,8
	Lisansüstü	78	22,9	20	16	17	17,3	41	35
	Cevapsız	4	1,2	1	0,8	3	3	0	0
	Toplam	340	100	125	100	98	100	117	100
Gelir	Geliri yok	21	6,2	0	0	12	12,2	9	7,9
	500 - 1000 TL	60	17,6	8	6,4	31	31,6	21	17,9
	1001 - 1500 TL	51	15	7	5,6	16	16,3	28	23,9
	1501 - 2000 TL	66	19,4	18	14,4	9	9,2	39	33,3
	2001 - 2500 TL	42	12,4	25	20	7	7,1	10	8,5
	2501 TL ve üzeri	83	24,4	64	51,2	9	9,2	10	8,5
	Cevapsız	17	5	3	2,4	14	14,4	0	0
	Toplam	340	100	125	100	98	100	117	100

Katılımcıların (n=125) %36,8'i ihtisas komisyonu üyesi, (n=98) %28,8'i kent konseyi üyesi ve (n=117) %34,4'ü yerel halktan oluşmaktadır. Tablo 12'de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımı; %41,2 kadın ve %57,6 erkek şeklindedir.

Yaş dağılımı; %19,1'i 20-30 yaş aralığında, %21,8'i 31-40 yaş aralığında, %25,3'ü 41-50 yaş aralığında, %24,4'ü 51-60 yaş aralığında ve %7,9'u 61 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların eğitim durumları; %10,6'sı ilköğretim mezunu, %23,5'i lise mezunu, %41,8'i önlisans veya lisans mezunu, %22,9'u lisansüstü mezunudur.

Gelir dağılımına baktığımızda %6,2'sinin hiç gelirin olmadığı görülmektedir. %17,6'sı 500-1000 TL arası, %15'i 1001-1500 TL arası, %19,4'ü 1501-2000 TL arası, %12,4'ü 2001-2500 TL arası, %24,4'ü 2501 TL ve üzeri gelir elde etmektedir.

Gruplara göre demografik bulguları incelediğimizde; ihtisas komisyonu üyesi olan katılımcıların %12'si kadın ve %86,4'ü erkektir. İhtisas komisyonu üyelerinin yaş dağılımları; %1,6'sı 20-30 yaş aralığında, %18,4'ü 31-40 yaş aralığında, %29,6'sı 41-50 yaş aralığında, %40'ı 51-60 yaş aralığında ve %9,6'sı 61 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. Eğitim durumları; %8,8'i ilköğretim mezunu, %23,2'si lise mezunu, %51,2'si önlisans veya lisans mezunu, %16'sı lisansüstü mezunudur. Gelir durumuna baktığımızda geliri olmayan bulunmamaktadır. %6,4'ü 500-1000 TL arası, %5,6'sı 1001-1500 TL arası, %14,4'ü 1501-2000 TL arası, %20'si 2001-2500 TL arası, %51,2'si 2501 TL ve üzerinde maaş almaktadır.

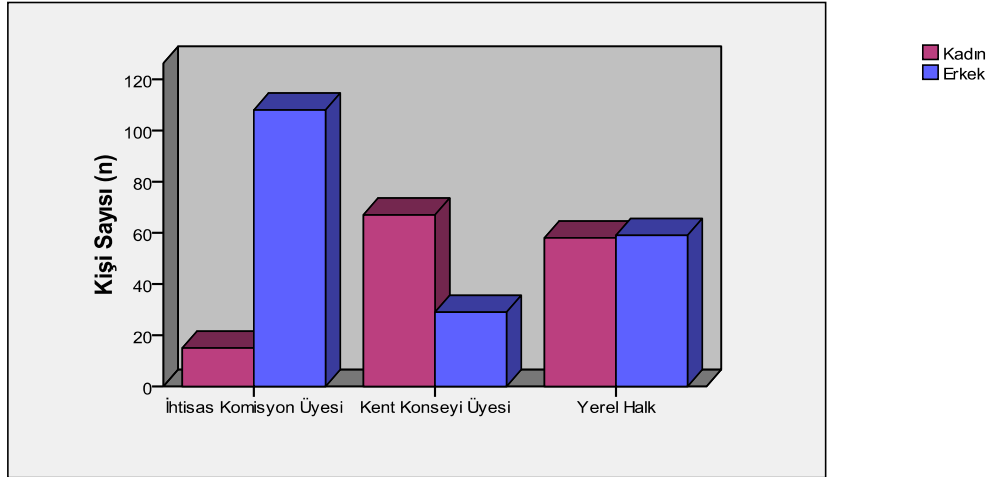
Kent konseyi üyelerinin cinsiyet dağılımı; %68,4'ü kadın ve %29,6'sı erkektir. Üyelerin yaş dağılımlarının %31,6'sı 20-30 yaş aralığında, %10,2'si 31-40 yaş aralığında, %22,4'ü 41-50 yaş aralığında, %24,5'i 51-60 yaş aralığında ve %7,1'i 61 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. Eğitim durumları; %9,2'si ilköğretim mezunu, %27,6'sı lise mezunu, %42,9'u önlisans veya lisans mezunu, %17,3'ü lisansüstü mezunudur. Gelir durumuna baktığımızda %12,2'sinin geliri bulunmamaktadır. %31,6'sı 500-1000 TL arası, %16,3'ü 1001-1500 TL arası, %9,2'si 1501-2000 TL arası, %7,1'i 2001-2500 TL arası, %9,2'si 2501 TL ve üzerinde maaş almaktadır.

Yerel halkın cinsiyet dağılımı; %49,6'sı kadın ve %50,4'ü erkektir. Yerel halkın yaş dağılımlarının; %27,4'ü 20-30 yaş aralığında, %35'i 31-40 yaş aralığında, %23,1'i 41-50 yaş aralığında, %7,7'si 51-60 yaş aralığında ve %6,8'i 61 ve üzeri

yaşıta olduğu görülmektedir. Eğitim durumları; %13,7'si ilköğretim mezunu, %20,5'i lise mezunu, %30,8'i önlisans veya lisans mezunu, %35'i lisansüstü mezunudur. Gelir durumuna baktığımızda %7,9'unun geliri bulunmamaktadır. %17,9'u 500-1000 TL arası, %23,9'u 1001-1500 TL arası, %33,3'ü 1501-2000 TL arası, %8,5'i 2001-2500 TL arası, %8,5'i 2501 TL ve üzerinde gelir elde etmektedir.

Ankete katılan üç grup arasında cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir durumu arasında farklılıklar bulunmaktadır. Gruplar arası bu farklılıkları aşağıdaki grafiklerle açıklayabiliriz.

Grafik 1: Cinsiyetin Gruplar Arası Oransal Dağılımı

İhtisas komisyonu üyelerinde erkekler çoğunlukta iken, kent konseyi üyelerinde kadınların sayısı daha fazladır. Yerel halk arasında cinsiyet açısından kadınlar ve erkeklerin sayısı birbirinden çok az farklıdır.

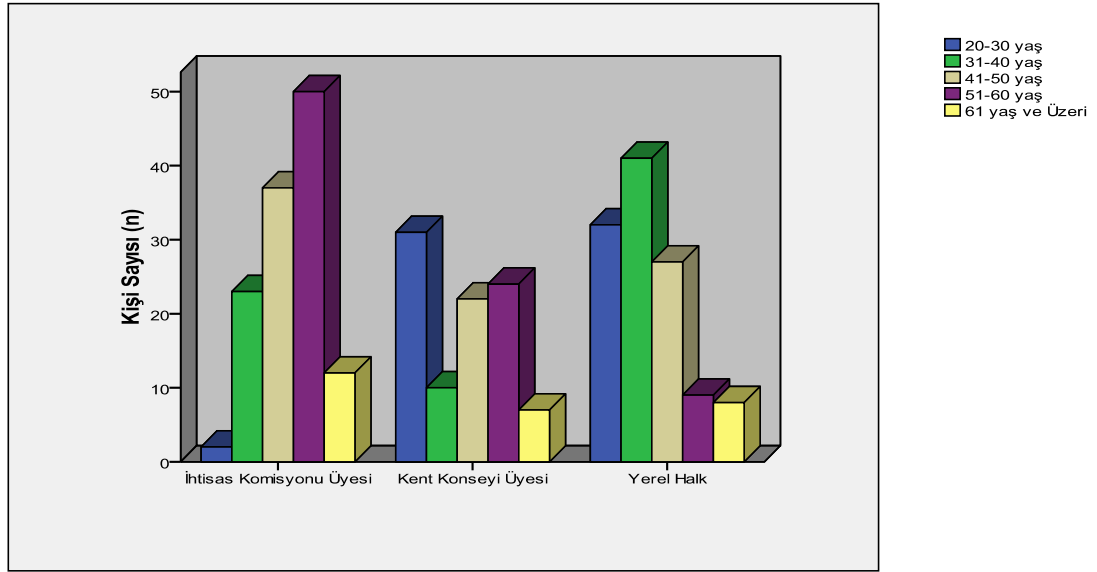
İhtisas komisyonu üyelerinde erkeklerin çoğunlukta olması 29 Mart 2009 yerel seçim sonuçları ile doğru orantılıdır. Seçim sonuçlarına göre Türkiye genelindeki il genel meclisi üyelerinin sadece (n=115) %3,51'i bayanlardan, (n=3166) %96,49'u erkeklerden oluşmaktadır. Belediye meclis üyelerinin (n=1471) %4,54'ü bayanlardan, (n=30921) % 95,46'sı erkeklerden oluşmaktadır.²⁹² İzmir'de

²⁹² <http://ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/KazananAdaylarCinsiyet.pdf> (20.07.2011).

de İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi üyeliğine sadece 5 bayan, 67 erkek seçilmiştir.²⁹³

Kent konseyi üyelerinde kadınların çoğunlukta olması her kent konseyi yapılanmasında kadın meclislerinin oluşturulmasından kaynaklanmaktadır.

Grafik 2: Yaşın Gruplar Arası Oransal Dağılımı

İhtisas komisyonunda 30 yaş üzeri üyeler çoğunluğu oluşturmaktadır. Kent konseyinde 20- 30 yaş aralığındaki üye sayısı ihtisas komisyonundaki aynı yaş grubundaki üye sayısından oldukça fazladır. Yerel halk arasında ise 20-50 yaş aralığındaki üyeler çoğunluğu oluşturmaktadır.

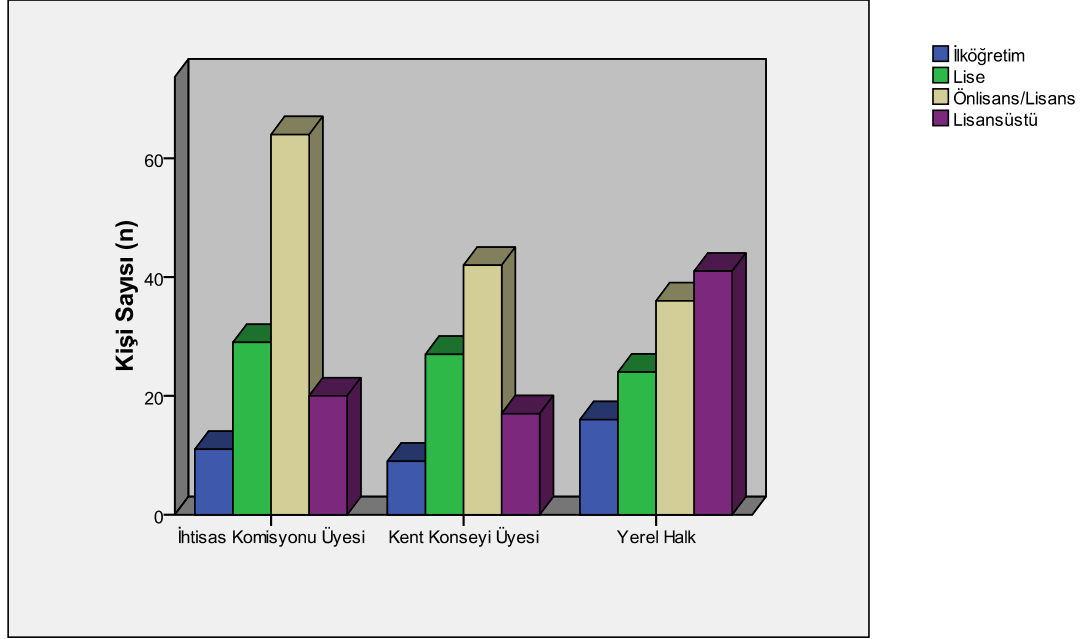
İhtisas komisyonu üyelerinin yaş dağılımı 29 Mart 2009 yerel seçim sonuçlarıyla paralellik arz etmektedir. Türkiye genelinde kazanan il genel meclisi üyelerinin yaş dağılımını, 25-29 aralığında sadece 44 üye, belediye meclis üyelerinde ise 25-29 arası yaş aralığında 882 üye bulunmaktadır.²⁹⁴

²⁹³ Zerrin Toprak Karaman, “ Democratic Gains in Public Administration at Local Level in Terms of CSR: Theory and Practice- Based Approaches at İzmir Metropolitan City, Turkey”, **Professionals’ Perspectives of Corporate Social Responsibility**, ed. Samuel O. Idowu ve Water Leal Filho, Springer, London, 2009, s. 328.

²⁹⁴ <http://ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/IIGenelKazananAdaylarYasAraligi.pdf> (20.07.2011).
<http://ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/BelediyeMeclisKazananAdaylarYasAraligi.pdf> (20.07.2011).

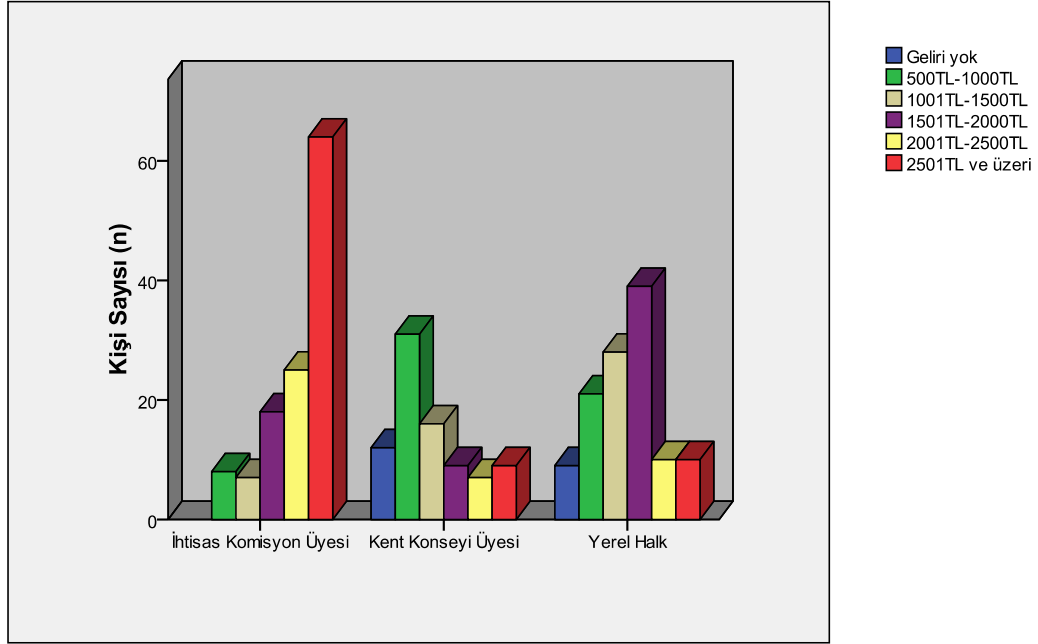
Kent konseyindeki 20-30 yaş aralığındaki üye sayısının fazla olması kent konseyleri bünyesinde oluşturulan gençlik meclislerinden kaynaklanmaktadır.

Grafik 3: Eğitim Durumunun Gruplar Arası Oransal Dağılımı

İhtisas komisyonu üyelerinin çoğunluğu önlisans/lisans mezunu, kent konseyi üyelerinin çoğunluğu lise ve önlisans/lisans mezunu iken yerel halkın çoğunluğu ise önlisans/lisans ve lisansüstü mezunudur.

Grafik 4: Gelir Durumunun Gruplar Arası Oransal Dağılımı

İhtisas komisyonu üyeleri arasında 2501 TL ve üzeri gelir elde edenler çoğunluğu oluşturmaktadır. Kent konseyi üyeleri ve yerel halk arasında geliri olmayanlar bulunmaktadır.

3.3.2. Toplumsal Sermaye ve Güven İlişkisine Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde toplumsal sermaye ile güven arasında olumlu ilişki olduğu varsayımı temelinde veriler incelenmektedir. İhtisas komisyonu üyelerinin, kent konseyi üyelerinin ve yerel halkın güven düzeyleri arasında karşılaştırılma yapılmaktadır. Ayrıca güven düzeyi ile katılımcıların eğitim durumu, cinsiyet ve gelir durumu arasındaki ilişki açıklanmaktadır.

Tablo 13: İhtisas Komisyonu Üyelerinin Güven Düzeyi

	İhtisas Komisyonu Üyeleri									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çoğu insan güvenilirlerdir.	17	13,9	39	32	17	13,9	22	18	27	22,1
İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur.	4	3,3	40	33,1	6	5	49	40,5	22	18,2
Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirlerdir.	3	2,5	11	9,2	20	16,8	51	42,9	34	28,6
Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum.	39	32	51	41,8	8	6,6	13	10,7	11	9

Tamamen katılıyorum ve katılıyorum seçeneklerini birlikte değerlendirdiğimizde ihtisas komisyonu üyelerinin %45,9'u "çoğu insan güvenilirlerdir" ifadesine katılmaktadır. "İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur" ifadesine katılmayanların oranı % 58,7'dir. "Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirlerdir" ifadesine katılmayanların oranı %71,5'dir. "Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi hissediyorum" ifadesine katılanların oranı %73,8'dir. İhtisas komisyonu üyelerinin genelleştirilmiş güven düzeyinin çok düşük olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 14: Kent Konseyi Üyelerinin Güven Düzeyi

	Kent Konseyi Üyeleri									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çoğu insan güvenilirlerdir.	12	13	12	13	23	25	19	20,7	26	28,3
İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur.	11	12,1	23	25,3	10	11	24	26,4	23	25,3
Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirlerdir.	3	3,3	6	6,7	27	30	26	28,9	28	31,1
Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum.	36	38,7	26	28	9	9,7	9	9,7	13	14

Tamamen katılıyorum ve katılıyorum seçeneklerini birlikte değerlendirdiğimizde “çoğu insan güvenilirdir” ifadesine katılan kent konseyi üyelerinin oranı %26’dır. “İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur” ifadesine katılanların oranı %37,4’dür. Katılmıyorum ve tamamen katılmıyorum ifadesini birlikte değerlendirdiğimizde “Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirdir” ifadesine katılmayanların oranı %60’dır. “ Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum” ifadesine ise katılanların oranı %66,7’dir. Kent konseyi üyelerinin genelleştirilmiş güven düzeyinin düşük olduğunu söylemek mümkündür. Büyük çoğunluğu insanlarla ilişkilerde temkinli olmanın gerektiğine inanmaktadır.

Tablo 15: Yerel Halkın Güven Düzeyi

	Yerel Halk									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çoğu insan güvenilirdir.	8	6,8	17	14,5	19	16,2	27	23,1	46	39,3
İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur.	5	4,3	21	18,3	10	8,7	34	29,6	45	39,1
Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirdir.	4	3,5	5	4,4	20	17,5	43	37,7	42	36,8
Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum	26	22,2	41	35	18	15,4	13	11,1	19	16,2

Katılmıyorum ve tamamen katılmıyorum seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde “Çoğu insan güvenilirdir” ifadesine yerel halkın %62,4’ü katılmamaktadır. “İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur” ifadesine katılmayanların oranı %68,7’dir. “Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirdir” ifadesine %74,5’i katılmamaktadır. “Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum” ifadesi tamamen katılıyorum ve katılıyorum birlikte değerlendirdiğimizde katılanların oranı %57,2’idir. Yerel halkın genelleştirilmiş güven düzeyleri oldukça düşüktür.

Üç grubun güven düzeylerini karşılaştırdığımızda ortak olan nokta “yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum” ifadesine katılım oranı oldukça

yüksektir. Bu oranı karşılaştırdığımızda ifadeye en çok ihtisas komisyonu üyeleri, daha sonra kent konseyi üyeleri ve yerel halk katılmaktadır.

Tablo 16: “Çoğu İnsan Güvenilirdir” İfadesine Katılımın Cinsiyete Göre Dağılımı

Çoğu insan güvenilirdir	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kadın	10	7,4	19	14	28	20,5	34	25	45	33,1
Erkek	27	14,1	49	25,7	31	16,2	32	16,8	52	27,2

“Çoğu insan güvenilirdir” ifadesine katılım ile cinsiyet arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Kadınların %25’i, erkeklerin %16,8’i çoğu insanın güvenilir olduğuna katılmamaktadır. Kadınların %14’ü, erkeklerin ise %25,7’si çoğu insanın güvenilir olduğuna katılmaktadır. Erkeklerin bu ifadeye katılım oranı kadınlara göre oldukça farklılık arz etmektedir.

Tablo 17: “İnsanlarla İlişkilerde Aşırı Dikkatli Olmaya Gerek Yoktur” İfadesine Katılımın Gelir Durumuna Göre Dağılımı

İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur.	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Geliri yok	0	0	5	23,8	1	4,8	4	19	11	52,4
500-1000 TL arası	6	10,9	11	20	9	16,4	18	32,7	11	20
1001-1500 TL arası	2	4	10	20	6	12	14	28	18	36
1501-2000 TL arası	4	6,2	12	18,5	5	7,7	20	30,8	24	36,9
2001-2500 TL arası	2	5	15	37,5	1	2,5	15	37,5	7	17,5
2501 TL ve üzeri	4	5	24	30	4	5	32	40	16	20

“İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur” ifadesine katılım ile gelir durumu arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmuştur. Geliri olmayan katılımcıların %52,4’ü, 1001-1500 TL arası gelire sahip katılımcıların %36’sı ve 1501-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %36,9’u insanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur ifadesi için tamamen katılmadıklarını belirtmişlerdir. 2001 ve 2500 TL arası gelire sahip katılımcıların %37,5’i insanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur ifadesi için katıldıklarını belirtmişlerdir. 2501 TL ve yukarısında gelire sahip katılımcıların %30’u insanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur ifadesi için katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 18: “Yaşadığım Semti Sanki Evimmiş Gibi Değerlendiriyorum” İfadesine Katılımın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İlköğretim mezunu	23	65,7	4	11,4	3	8,6	3	8,6	2	5,7
Lise mezunu	25	32,5	25	32,5	5	6,4	8	10,4	14	18,2
Önlisans/lisans mezunu	42	30,4	48	34,8	18	13,1	14	10,1	16	11,6
Lisansüstü mezunu	10	12,8	39	50	8	10,3	10	12,8	11	14,1

“Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum” ifadesine katılım ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmuştur. İlkokul mezunu katılımcıların %77,1’i, lise mezunlarının % 65’i, önlisans/lisan mezunlarının %65,2’si, lisansüstü mezunlarının %62,8’i “Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum” ifadesine katılmaktadır. İlkokul mezunlarının ifadeye katılım düzeyi diğer eğitim seviyesindeki bireylerden önemli derecede farklıdır.

Tablo 19: “Yaşadığım Semti Sanki Evimmiş Gibi Değerlendiriyorum” İfadesine Katılımın Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Geliri yok	6	28,7	5	23,8	4	19	2	9,5	4	19
500-1000 TL arası	26	44,8	12	20,8	5	8,6	9	15,5	6	10,3
1001-1500 TL arası	18	36,7	9	18,4	7	14,3	2	4,1	13	26,5
1501-2000 TL arası	13	19,7	31	47	9	13,6	5	7,6	8	12,1
2001-2500 TL arası	15	37,5	16	40	0	0	8	20	1	2,5
2501 TL ve üzeri	21	25,6	38	46,3	8	9,8	7	8,5	8	9,8

“Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum” ifadesine katılım ile gelir durumu arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmuştur. Geliri olmayan katılımcıların %42,5’i, 500 ve 1000 TL arası gelire sahip katılımcıların %65,6’sı, 1001 ve 1500 TL arası gelire sahip katılımcıların % 55,1’i, 1501 ve 2000 TL arası gelire sahip katılımcıların %66,7’si, 2001 ve 2500 TL arası gelire sahip katılımcıların %77,5’i, 2501 TL ve üzeri geliri sahip katılımcıların %81,9 bu ifadeye katılmaktadır.

Gelir düzeyi ile bu ifadeye katılım düzeyi arasında olumlu bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.3. Toplumsal Sermaye ve İşbirliği Yapma İlişkisine Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde toplumsal sermayenin önemli bir boyutunu oluşturan işbirliği yapma konusundaki veriler incelenmektedir. İhtisas komisyonu üyeleri, yerel halk ve kent konseyi üyelerinin işbirliği oluşturma ile ilgili ifadelerle katılım oranları karşılaştırılmaktadır. Ayrıca işbirliği yapmanın cinsiyet ve eğitim durumuna göre anlamlı farklılığı ortaya konmaktadır.

Tablo 20: İhtisas Komisyonu Üyelerinin İşbirliği Yapmaya Yönelik Görüşleri

	İhtisas Komisyonu Üyeleri									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır.	21	16,9	43	34,7	7	5,6	23	18,5	30	24,2
Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.	9	7,4	32	26,4	17	14	34	28,1	29	24

İhtisas komisyonu üyelerinin %34,7'si “çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır” ifadesine katılmaktadır. “Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır” ifadesine ise sadece %26,4'ü katılırken, %14'ü kararsızdır. İhtisas komisyonu üyelerinin genel olarak toplumda işbirliği oluşturulması yönündeki değerlendirmeleri olumsuzdur.

Tablo 21: Kent Konseyi Üyelerinin İşbirliği Yapmaya Yönelik Görüşleri

	Kent Konseyi Üyeleri									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır.	24	25	31	32,3	14	16,6	9	9,4	18	18,8
Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.	6	6,5	33	35,5	25	26,9	7	7,5	22	23,7

Tamamen katılıyorum ve katılıyorum seçeneklerini birlikte değerlendirdiğimizde “çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır” ifadesine katılanların oranı %57,3’dür. “Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır” ifadesine katılmayanların oranı ise %31,2’dir. Kent konseyi üyelerinin toplumda işbirliği oluşturulması yönündeki değerlendirmeleri ihtisas komisyonu üyelerine göre daha olumsuzdur.

Tablo 22: Yerel Halkın İşbirliği Yapmaya Yönelik Görüşleri

	Yerel Halk									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır.	38	33	52	45,2	10	8,7	3	2,6	12	10,4
Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.	5	4,3	20	17,4	28	24,3	22	19,1	40	34,8

Tamamen katılıyorum ve katılıyorum ifadelerini birlikte değerlendirdiğimizde “çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır” ifadesine katılan yerel halkın oranı %78,2’dir. “Çoğu zaman insanlar

başkalarına yardımcı olmak için uğraşır” ifadesine katılanların oranı %21,7 iken katılmayanların oranı %53,9’dur. Yerel halkın işbirliği oluşturma yönündeki değerlendirmeleri ihtisas komisyonu üyeleri ve kent konseyi üyelerine göre daha olumsuzdur. Üç grup arasında işbirliği kurma yönünde en olumlu görüşe sahip olanlar ihtisas komisyonu üyeleridir. Bu sonuç ihtisas komisyonu üyelerinin politikada aktif olarak yer almaları, grup çalışması deneyimleri ve daha fazla iletişim ağı içerisinde olmasından kaynaklanabilir.

Tablo 23: “Çoğu Zaman İnsanlar Başkalarına Yardımcı Olmak İçin Uğraşır” İfadesine Katılımın Cinsiyete Göre Dağılımı

Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kadın	8	5,8	36	26,5	35	25,7	13	9,6	44	32,4
Erkek	11	5,8	48	25,4	34	18	49	25,9	47	24,9

“Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.” ifadesine katılım ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmuştur. Kadınların %42’si, erkeklerin ise % 50,8’i bu ifadeye katılmamaktadır. Cinsiyete göre topluluğa ait olma hissinde farklılık vardır.

Tablo 24: “Çoğu Zaman İnsanlar Başkalarına Yardımcı Olmak İçin Uğraşır” İfadesine Katılımın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İlköğretim mezunu	5	15,6	10	31,2	6	18,8	5	15,6	6	18,8
Lise mezunu	9	11,5	18	23,2	20	21,8	14	17,9	17	21,8
Önlisans/lisans mezunu	4	2,9	39	28,1	22	33,1	28	20,1	46	33,1
Lisansüstü mezunu	1	1,3	16	21,1	21	28,9	16	21,1	22	28,9

“Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.” ifadesine katılım ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmuştur. Lisansüstü mezunu katılımcıların %50’si, ilköğretim mezunlarının %34,4’ü bu ifadeye katılmamaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe ifadeye katılmama durumu daha belirginleşmektedir. Topluluğa ait olma hissi ile eğitim durumu arasında olumsuz bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.4. Toplumsal Sermaye ve Toplumda Etkili Olduğunu Hissetme İlişisine Yönelik Bulgular

Toplumda bireyin kendisi ve diğer bireylerin etkililiği hakkındaki değerlendirmeleri bireyin katılımı ve işbirliği içinde diğer bireylerle grup halinde hareket etmeyi istemesi için motive edici bir faktördür. Çalışmanın bu bölümünde bireylerin toplumda etkin olduğunu hissetmeleri ile ilgili değerlendirmelerine ait veriler yorumlanmaktadır. Ayrıca katılımcıların yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre ifadeye ilişkin değerlendirmelerindeki farklılıklar açıklanmaktadır.

Tablo 25: Yaşam Kalitesini Daha İyi Bir Hale Getirmek İçin Kendisi ve Diğer Bireylerin Etkisinin Gruplar Arası Oransal Dağılımı

Siz	İhtisas Komisyonu Üyesi		Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%	n	%
Çok fazla	35	89,8	2	5,1	2	5,1
Biraz	40	38,1	40	38,1	25	23,8
Kararsızım	7	9	29	37,2	42	53,8
Çok az	8	21,6	4	10,8	25	67,6
Çok fazla değil	24	37,5	21	32,8	19	29,7
Diğer bireyler	n	%	n	%	n	%
Çok fazla	14	58,3	3	12,5	7	29,2
Biraz	26	37,7	21	30,4	22	31,9
Kararsızım	16	20,5	30	38,5	32	41
Çok az	20	25,6	27	34,6	31	39,8
Çok fazla değil	27	49,1	11	20	17	30,9

Yaşam kalitesini daha iyi bir hale getirmede kendinin etkisi olma durumu gruplar arasında istatistiksel farklılıklar göstermektedir. İhtisas komisyonu üyelerinin %89,8’i kendisinin yaşam kalitesini iyi bir hale getirmede çok fazla etkili olduğunu

düşünmektedir. Kent konseyi üyelerinin %38,1'i biraz etkili olduğunu ve yerel halkın %53,8'inin bu konuda kararsız olduklarını görmekteyiz.

Yaşam kalitesini daha iyi bir hale getirmede diğer bireylerin etkisi olma durumu gruplar arasında istatistiksel farklılıklar göstermektedir. İhtisas komisyonu üyelerinin %58,3'ü diğer bireylerin yaşam kalitesini iyi bir hale getirmede etkili olduğunu düşünmektedir. Kent konseyi üyelerinin %38,5'inin kararsız olduğunu ve yerel halkın %41'inin bu konuda kararsız olduklarını görmekteyiz.

Yaşam kalitesini daha iyi hale getirmede gruplar arasında ihtisas komisyonu üyeleri hem kendilerinin hem de diğer bireylerin etkili olduğunu ifade etmektedir. Etkililik konusundaki bu fikirleri katılım mekanizması içinde yer almalarının bir sonucudur. Çünkü katılıma iten nedenlerin başında toplum için bireylerin kendilerinin etkili olabileceğini düşünmesi gelmektedir.

Toplumda etkili olduğunu hissetme konusunda sorulan yaşam kalitesini daha iyi hale getirebilmek için siz ve diğer bireylerin etkisiyle ilgili sorunun yapılan istatistiksel değerlendirmesinde diğer bireylerin etkisiyle ilgili anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bireylerin toplumdaki kendi etkileri ile cinsiyet, yaş ve gelir durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 26: Toplumda Etkili Olduğunu Hissetmenin Cinsiyete Göre Dağılımı

		Çok fazla		Biraz		Kararsızım		Çok az		Çok fazla değil		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Siz	Kadın	4	3	45	33,6	42	31,4	16	11,9	27	20,1	130	100
	Erkek	35	18,9	58	31,4	35	18,9	21	11,4	36	19,4	185	100

Yaşanılan yerleşimde yaşam kalitesinin daha iyi hale gelmesinde bireyin kendi etkisi cinsiyete göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Yaşanılan yerleşimde yaşam kalitesinin daha iyi hale gelmesinde diğer bireylerin etkisi cinsiyete göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir. Kadın katılımcıların %3'ü, erkek katılımcıların %18,9'u çok fazla etkisi olduğunu düşünmektedir. Ayrıca

kadınların %31,4’ü, erkeklerin %18,9’u kararsız olduğunu belirtmişlerdir. Erkeklerin kadınlara göre daha etkili olduğunu düşündüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 27: Toplumda Etkili Olduğunu Hissetmenin Yaşa Göre Dağılımı

Siz	Çok fazla		Biraz		Kararsızım		Çok az		Çok fazla değil		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
20-30 yaş	2	3,2	25	40,3	19	30,6	11	17,8	5	8,1	62	100
31-40yaş	8	11	23	31,5	21	28,8	9	12,3	12	16,4	73	100
41-50 yaş	14	16,7	21	25	17	20,2	9	10,7	23	27,4	84	100
51-60 yaş	11	14,7	32	42,7	13	17,3	7	9,3	12	16	75	100
61yaş ve üzeri	4	16,7	3	12,5	6	25	0	0	11	45,8	24	100

Yaşanılan yerleşimde yaşam kalitesinin daha iyi hale gelmesinde bireyin kendi etkisi yaşa göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Yaşanılan yerleşimde yaşam kalitesinin daha iyi hale gelmesinde diğer bireylerin etkisi yaşa göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir. 20–30 yaş arasındaki katılımcıların sadece %3,2’si toplumda çok fazla etkili olduğunu düşünmektedir. 61 yaş ve üzerindeki katılımcıların %45,8’i çok fazla etkisinin olmadığını düşünmektedir. Bu konuda en kararsız grubu 20–30 yaş arasındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Genel olarak değerlendirdiğimizde 51-60 yaş arasındaki katılımcıların daha fazla etkili olduğunu düşündüğünü söylemek mümkündür.

Tablo 28: Toplumda Etkili Olduğunu Hissetmenin Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Siz	Çok fazla		Biraz		Kararsızım		Çok az		Çok fazla değil		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Geliri yok	1	5,3	5	26,3	8	42,1	2	10,5	3	15,8	19	100
5001000 TL arası	2	3,6	19	33,9	14	25	5	8,9	16	28,6	56	100
1001-1500 TL arası	4	7,8	13	25,5	18	35,3	10	19,6	6	11,8	51	100
1501-2000 TL arası	5	7,8	20	31,3	19	29,7	8	12,5	12	18,8	64	100
2001-2500 TL arası	7	18,9	18	48,6	2	5,4	3	8,2	7	18,9	37	100
2501TL ve üzeri	20	25,3	24	30,4	12	15,2	8	10,1	15	19	79	100

Yaşanılan yerleşimde yaşam kalitesinin daha iyi hale gelmesinde bireyin kendi etkisi gelir durumuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Yaşanılan yerleşimde yaşam kalitesinin daha iyi hale gelmesinde diğer bireylerin etkisi gelir durumuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir. Geliri olmayan katılımcıların %42,1'i bu konuda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. En az kararsız olan grup ise 2001-2500 TL arasında gelire sahip olan gruptur. 2500 TL ve üzerinde gelire sahip katılımcıların %25,3'ü bu konuda çok fazla kendisinin etkisi olduğunu düşünmektedir. Gelir düzeyi yükseldikçe bireylerin toplumda kendilerini etkili hissetmelerinde değişiklik olmaktadır.

3.3.5. Toplumsal Sermaye ve Katılım İlişkisine Yönelik Bulgular

Toplumsal sermayenin oluşumunda ve devamlılığında politik ve sivil katılım önem taşımaktadır. Katılımla ilgili sorular kent konseyi üyesi ve yerel halka yöneliktir. İhtisas komisyonu üyelerine politikada aktif olmaları nedeni katılımla ilgili sadece gönüllülük konusundaki sorular yöneltilmiştir. Katılım; genel ve yerel seçimlerde oy kullanma, dilekçe verme, sosyal sorumluluk projesinde yer alma, politik toplantıya ve boykot, yürüyüşe katılma, gönüllü faaliyetlerde bulunma öğeleri kapsamında incelenmektedir. Esnek olmayan iş saatleri, yetersiz ulaşım, dışlanma korkusu, nasıl katılacağını bilmeme, kararlarda etkili olamama korkusu, toplumda nasıl etkin olacağına dair yeterli bilgiye sahip olmama ve toplumun katılıma ilgisizliğinin kent konseyi üyeleri ve yerel halkın katılımın önünde engel olup olmadığı sorgulanmaktadır. Ayrıca katılımla ilgili göstergeler ile kent konseyi üyeleri ve yerel halkın yaş, cinsiyet, eğitim durumu arasında bulunan anlamlı farklılıklar açıklanmaktadır.

Tablo 29: Seçimlerde Oy Kullanma Oranlarının Gruplar Arası Dağılımı

Genel seçim	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Her seçimde	86	45,5	103	54,5
Seçimlerin çoğunda	4	28,6	10	71,4
Seçimlerin bazılarında	0	0	2	100
Birkaç seçimde	0	0	0	0
Hiç	4	100	0	0
Yerel seçim	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Her seçimde	87	46,3	101	53,7
Seçimlerin çoğunda	2	15,4	11	84,6
Seçimlerin bazılarında	1	33,3	2	66,7
Birkaç seçimde	0	0	0	0
Hiç	4	100	0	0

Genel seçimlerde oy kullanma sıklığı kent konseyi üyeleri ve yerel halk arasında istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Kent konseyi üyelerinin %45,5'i, yerel halkın %54,5'i genel seçimlerin hepsinde oy kullanmıştır. Yerel seçimlerde oy kullanma sıklığı kent konseyi üyeleri ve yerel halk arasında istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Kent konseyi üyelerinin %46,3'ü, yerel halkın %53,7'si yerel seçimlerin hepsinde oy kullanmıştır. Kent konseyi üyelerinin %15,4'ü, yerel halkın %84,6'sı yerel seçimlerin çoğunda oy kullanmıştır.

Yerel halkın seçimi tek katılım yöntemi olarak değerlendirmesi bu farklılık da etken olabilir.

Tablo 30: Seçim Dışındaki Katılım Yollarına Katılma Oranlarının Gruplar Arası Dağılımı

	Kent Konseyi Üyesi				Yerel Halk			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Herhangi bir konuda bir kuruma dilekçe verdiniz mi?	67	75,3	22	24,7	62	54,4	52	45,6
Politikayla ilgili herhangi bir toplantıya katıldınız mı?	77	83,7	15	16,3	29	25	87	75
Sosyal sorumluluk projesinde çalıştınız mı?	83	87,4	12	12,6	36	31,6	78	68,4
Herhangi bir protesto, gösteri, boykot veya yürüyüşe katıldınız mı?	72	75,8	23	24,2	31	27	83	73

Seçim dışındaki katılım yollarına ilişkin anket soruları çalışmanın amacına uygun olarak kent konseyi üyeleri ve yerel halkla sınırlandırılmıştır. İhtisas komisyonu üyeleri siyasetin içinde yer almaları nedeniyle bu sorulara dahil edilmemiştir.

Tablo 30’da görüldüğü üzere Kent konseyi üyelerinin % 75,3’ü herhangi bir konuda bir kuruma dilekçe verirken, % 24,7’si vermemektedir. Yerel halkın ise % 54,4’ü verirken, % 45,6’sı herhangi bir konuda dilekçe vermemiştir. Kent konseyi üyelerinin % 83,7’si politikayla ilgili herhangi bir toplantıya katılırken, % 16,3’ü herhangi bir toplantıya katılmamıştır. Yerel halkın ise % 25’i politikayla ilgili herhangi bir toplantıya katılırken, % 75’i katılmamıştır. Kent konseyin üyelerinin % 87,4’ü sosyal sorumluluk projesinde çalışmış, % 12,6’sı çalışmamıştır. Yerel halkın % 31,6’ sı sosyal sorumluluk projesinde çalışmış, %68,4’ü çalışmamıştır. Kent konseyi üyelerinin % 75,8’i herhangi bir protesto, gösteri, boykot veya yürüyüşe katılmış, % 24,2’si katılmamıştır. Yerel halkın % 27’si herhangi bir protesto, gösteri, boykot veya yürüyüşe katılmış, % 73’ü katılmamıştır. Kent konseyi üyelerinin seçim dışındaki katılım yollarına katılım oranı yerel halka göre oldukça fazladır.

Tablo 29 ve Tablo 30’daki sonuçlar birbiri ile bağlantılı olarak düşünölebilir. Çünkü Tablo 29’daki kent konseyi üyelerinin seçimlerde oy kullanma sıklılığının yerel halka göre daha az olması seçim dışındaki diğerk katılım yollarını daha fazla kullanıyor olmalarından kaynaklanabilir.

Tablo 31: Kent Konseyi Üyeleri ve Yerel Halka Göre Katılımının Önündeki Engeller

Engeller				
Esnek olmayan iş saatleri	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Çok önemli	13	28,9	32	71,1
Önemli	17	42,5	23	57,5
Kararsızım	4	57,1	3	42,9
Önemli değil	4	33,3	8	66,7
Çok önemli değil	4	36,4	7	63,6
Yetersiz ulaşım	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Çok önemli	12	36,4	21	63,6
Önemli	13	38,2	21	61,8
Kararsızım	5	55,6	4	44,4
Önemli değil	6	55,6	19	44,4
Çok önemli değil	5	45,5	6	54,5
Dışlanma korkusu	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Çok önemli	8	33,3	16	66,7
Önemli	6	33,3	12	66,7
Kararsızım	4	50	4	50
Önemli değil	11	27,5	29	72,5
Çok önemli değil	12	50	12	50
Nasıl katılacağını bilmeme	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Çok önemli	9	42,9	12	57,1
Önemli	10	27	27	73
Kararsızım	7	53,8	6	46,2
Önemli değil	9	36	16	64
Çok önemli değil	9	45	11	55
Kararlarda etkili olamama korkusu	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Çok önemli	10	52,6	9	47,4
Önemli	8	32	17	68
Kararsızım	6	28,6	15	71,4
Önemli değil	6	26,1	17	73,9
Çok önemli değil	12	46,2	14	53,8
Toplumda nasıl etkin olacağına dair yeterli bilgiye sahip olmama	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Çok önemli	11	40,7	16	59,3
Önemli	9	29	22	71
Kararsızım	6	42,9	8	57,1
Önemli değil	9	36	16	64
Çok önemli değil	8	44,4	10	55,6
Toplumun katılıma ilgisizliği	Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%
Çok önemli	23	47,9	25	52,1
Önemli	13	33,3	26	66,7
Kararsızım	3	37,5	5	62,5
Önemli değil	3	23,1	10	76,9
Çok önemli değil	6	42,9	8	57,1

Kent konseyi üyesi ve yerel halkın katılımın önünde engel olarak nitelendirdikleri öğeler farklılık göstermektedir. İki grubun verdiği cevapları karşılaştırdığımızda yerel halkın %71,1 oranla esnek olmayan iş saatlerini çok önemli gördüğünü söylemek mümkündür. Yetersiz ulaşım da yerel halk tarafından %63,6 oranla, dışlanma korkusu %66,7 oranla, nasıl katılacağını bilmeme %57,1 oranla çok önemli olarak nitelendirilmektedir. Kararlarda etkili olamama konusunda önemli nitelendirenler arasında yerel halk %68’lik bir orana sahiptir. Toplumda nasıl etkin olacağına dair yeterli bilgiye sahip olmama konusunu yerel halk %71 oranla kent konseyi üyelerine göre daha önemli görmektedir. Toplumun katılıma ilgisizliğinin önemli olmadığını düşünenler arasında yerel halkın oranı %76,9’dur.

Kent konseyi üyeleri ve yerel halkın katılımın önündeki engellere verdikleri önem derecesi arasında farklılıklar bulunmaktadır. Yerel halk engellerin çoğunu önemli olarak nitelendirmektedir. Kent konseyi üyelerinin katılım mekanizması içerisinde yer almaları bu değerlendirmelerinde belirleyici etkindir. Ayrıca Tablo 30’daki kent konseyi üyelerinin seçim dışındaki diğer katılım yollarını daha fazla kullanması da bu farklılığı destekler niteliktedir.

Tablo 32: Son Bir Yıl İçinde Gönüllü Faaliyetlere Katılımın Gruplar Arası Oransal Dağılımı

Gönüllü Faaliyet	İhtisas Komisyonu Üyesi		Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%	n	%
Hiç	2	1,6	3	3,1	49	41,9
Bir kere	6	4,8	2	2	8	6,8
Birkaç kere	29	23,2	17	17,3	36	30,8
Ortalama ayda 1	41	32,8	22	22,4	11	9,4
Haftada 1 defadan fazla	43	34,4	47	48	7	6
Cevap yok	4	3,2	7	7,2	6	5,1
Toplam	125	100	98	100	117	100

Son bir yıl içinde gönüllü faaliyete katılım gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yerel halkın çoğunluğu %41,9’u hiç gönüllü faaliyetlere katılmazken, ihtisas komisyon üyelerinin %34,4’ü haftada 1 defadan

fazla ve %32,8'i ortalama ayda 1 gönüllü faaliyetlere katılırken, kent komisyonu üyelerinin %48'i haftada 1 defadan fazla gönüllü faaliyetlere katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcı mekanizma üyelerinde gönüllü faaliyetlere katılım daha fazladır.

Tablo 33: Aileniz Dışında Kalan İşyerinizdeki veya Gönüllü Organizasyondaki Bireylere Ne Kadar Sıklıkta Yardım Ettiğinizin Gruplar Arası Oransal Dağılımı

Gönüllü Faaliyet	İhtisas Komisyonu Üyesi		Kent Konseyi Üyesi		Yerel Halk	
	n	%	n	%	n	%
Hiç	0	0	3	3,1	27	23,1
Haftada 1	8	6,4	8	8,2	3	2,6
Haftada 1 kaç kere	30	24	34	34,7	15	12,8
Ayda 1 kaç kere	51	40,8	29	29,5	19	16,2
Ayda 1	13	10,4	11	11,2	20	17,1
Ayda 1'den az	19	15,2	8	8,2	27	23,1
Cevap yok	4	3,2	5	5,1	6	5,1
Toplam	125	100	98	100	117	100

Aileniz dışında kalan iş yerinizdeki ya da gönüllü organizasyonlardaki bireylere aktif olarak yapılan yardımın sıklığı gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. İhtisas komisyon üyelerinin %40,8'i ayda birkaç kere yardımda bulunurken, kent konseyi üyelerinin %34,7'si haftada birkaç kere yardımda bulunuyor. Yerel halkın ise %23,1 oranında hiç ya da ayda bir den az yardımda bulunduğu görülmektedir. Katılımcı mekanizma üyelerinde başkalarına yardım etme faaliyeti yerel halka göre daha fazla yapılmaktadır.

İhtisas komisyonu üyeleri ve kent konseyi üyelerinin daha fazla gönüllülük faaliyetlerinde bulunmaları katılımcı yapılanmalarda üye olmalarından kaynaklanabilir. Çünkü katılımcı mekanizmalar üyelerin toplumsal sorunlara ilgisini çekmekte ve daha fazla bireylerle iletişime geçmesini sağlamaktadır.

Tablo 34: Son Bir Yıl İçinde Gönüllü Faaliyette Bulunmanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Son bir yıl içinde kaç kez gönüllü faaliyette bulunulduğu	Hiç		Bir kere		Birkaç kere		Ortalama ayda 1		Haftada 1 defadan fazla		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İlköğretim mezunu	12	38,7	1	3,2	4	12,9	8	25,8	6	19,4	31	100
Lise mezunu	13	17,6	6	8,1	13	17,6	15	20,2	27	36,5	74	100
Önlisans/lisans mezunu	18	12,9	3	2,1	35	25	39	27,9	45	32,1	140	100
Lisansüstü mezunu	11	14,9	6	8,1	26	37,8	12	16,2	17	23	72	100

Son bir yıl içinde gönüllü faaliyette bulunma sıklığı ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmuştur. İlköğretim mezunlarının %38,7'si son bir yılda hiç gönüllü faaliyette bulunmamıştır. Haftada bir defadan fazla gönüllü faaliyette bulunanlar arasında çoğunluğu lise mezunu ve lisans mezunları oluşturmaktadır. Haftada bir defadan fazla gönüllü faaliyette en az oran %19,4'le ilköğretim mezunlarına aittir. Gönüllülükte eğitimin belirli bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Eğitim bireyin beşeri sermayesinin önemli bir göstergesidir. Eğitim düzeyi arttıkça bireyin toplumda etkili olabileceği inancı, kendine güveni, toplumsal sorunlara olan ilgisi ve bilgisi artmaktadır. Bu nedenle eğitim bireyin toplumda diğer aktörlerle işbirliği kurmasını ve katılımı kolaylaştıran bir etken olarak değerlendirilebilir.

Çalışmada katılımı ilgili sorularda kent konseyi üyelerinin ve yerel halkın yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olup, olmadığı yapılan istatistiksel testle belirlenmiştir. Aşağıdaki tablolarda bulunan anlamlılık ilişkileri açıklanmaktadır.

Tablo 35: Kent Konseyi Üyelerinin Herhangi Bir Konuda Dilekçe Verme Faaliyetinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	İlköğretim		Lise		Önlisans/lisans		Lisansüstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	2	33,3	15	62,5	35	87,5	12	75
Hayır	4	66,7	9	37,5	5	12,5	4	25
Toplam	6	100	24	100	40	100	16	100

Herhangi bir konuda bir kuruma dilekçe verme durumu ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlköğretim mezunlarının %33,3'ü dilekçe verirken, %66,7'si bir kuruma dilekçe vermemiştir. Lise mezunları %62,5'i, önlisans/lisans mezunlarının %87,5'i dilekçe vermiştir. Lisansüstü mezunlarının ise %75'i dilekçe vermiştir. Eğitim düzeyi arttıkça dilekçe verme oranı da artmaktadır. Bu sonuç eğitimin katılım üzerindeki kolaylaştırıcı etkisini desteklemektedir.

Tablo 36: Yerel Halkın Politikayla İlgili Herhangi bir Toplantıya Katılımının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	İlköğretim		Lise		Önlisans/lisans		Lisansüstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	0	0	1	4,3	12	33,3	16	39
Hayır	16	100	22	95,7	24	66,7	25	61
Toplam	16	100	23	100	36	100	41	100

Yerel halkın politikayla ilgili toplantılara katılım ile eğitim durumu arasında istatistiksel bir ilişki bulunmaktadır. İlköğretim mezunu katılımcıların hiçbiri politika ile ilgili toplantıya katılmamıştır. Lisansüstü mezunlarının %39'u ve önlisans/lisans mezunlarının %33,3'ü toplantılara katılmıştır. Lise mezunlarının ise sadece %4,3'ü katılmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça politikayla ilgili toplantılara katılma oranı da artmaktadır. Bu sonuç Tablo 35'deki dilekçe verme oranının eğitim seviyesine bağlı olarak artması ile ilişkili olmasını destekler niteliktedir.

Tablo 37: Sosyal Sorumluluk Projesinde Çalışmanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	İlköğretim		Lise		Önlisans/lisans		Lisansüstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	1	6,3	3	13	10	27,8	22	56,4
Hayır	15	93,7	20	87	26	72,2	17	43,6
Toplam	16	100	23	100	36	100	39	100

Sosyal sorumluluk projesinde çalışma durumu ile eğitim durumu arasında istatistiksel bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olanlar daha fazla sosyal sorumluluk projesinde çalışmışlardır. İlköğretim mezunlarının %6,3'ü, lise mezunlarının %13'ü önlisans/lisans mezunlarının %27,8'i ve lisansüstü mezunlarının %56,4'ü sosyal sorumluluk projesinde çalışmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça sosyal sorumluluk projesinde çalışma oranı da artmaktadır. Bu sonuç Tablo 35 ve Tablo 36'da açıklanan değerlendirmeleri desteklemektedir.

Tablo 38: Yerel Halkın Politika ve Ulusal Konuları Tartışma Sıklığının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	İlköğretim		Lise		Önlisans/lisans		Lisansüstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hiç	1	6,3	6	25	4	11,4	0	0
Ayda 1 kereden az	1	6,3	4	16,7	3	8,6	0	0
Ayda 1	0	0	1	4,2	1	2,9	0	0
Ayda birkaç kez	2	12,4	3	12,4	5	14,3	4	10,3
Haftada 1	1	6,3	2	8,3	0	0	4	10,3
Haftada birkaç kez	6	37,4	1	4,2	16	45,7	16	41
Her gün	5	31,3	7	29,2	6	17,1	15	38,4
Toplam	16	100	24	100	35	100	39	100

Politika ve ulusal konuları tartışma durumu ile eğitim durumu arasında istatistiksel bir ilişki bulunmaktadır. Politika ve ulusal konuları haftada birkaç kez tartışanların %37,4'ü ilköğretim mezunu, %45,7'si önlisans /lisans mezunu ve %41'i lisansüstü mezunudur. Fakat lise mezunlarında bu oran %4,2'dir. Lisansüstü mezunlarının %38,5'i politika ve ulusal konuları her gün tartışmaktadır. Lise mezunlarının %25'i hiç bu konularda tartışmazken, ilköğretim mezunlarında bu oran %6,3'dür. Önlisans/lisans mezunlarında ise bu oran %11,4'dür. Hiç politika veya

ulusal konularda tartışmayan lisansüstü mezununa rastlanmamıştır. Lisansüstü mezunlarının diğer gruplara göre politikaya ilgileri daha belirgindir.

Tablo 39: Yerel Halkın Toplumda Nasıl Etkin Olacağına Dair Yeterli Bilgiye Sahip Olmama Konusunda Verdiği Cevapların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Toplumda nasıl etkin olacağına dair yeterli bilgiye sahip olmama	Çok Önemli		Önemli		Kararsızım		Önemli değil		Çok Önemli Değil		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İlköğretim mezunu	2	18,1	3	27,3	4	36,4	1	9,1	1	9,1	11	100
Lise mezunu	6	40,2	7	46,6	1	6,6	0	0	1	6,6	15	100
Önlisans/lisans mezunu	5	20,8	9	37,5	1	4,2	3	12,5	6	25	24	100
Lisansüstü mezunu	3	13,6	3	13,6	2	9,1	6	27,3	8	36,4	22	100

Çok önemli değil ve önemli seçeneklerini birlikte değerlendirdiğimizde lise mezunu olan katılımcıların %86,8 oranında toplumda nasıl etkin olacağına dair yeterli bilgiye sahip olmamayı katılım önünde önemli bir engel olarak görmektedirler. Eğitim durumuna göre gruplar arasında etkinlik konusunda yeterli bilgiye sahip olmamayı en az önemli olarak nitelendirenler %27,2 oranla lisansüstü mezunlardır. Eğitim durumuna göre bu ifadenin önemli bir engel olarak görmesi farklılık arz etmektedir.

Tablo 40: Kent Konseyi Üyelerinin Politikayla İlgili Herhangi Bir Toplantıya Katılımının Yaşa Göre Dağılımı

	20-30 yaş		31-40 yaş		41-50 yaş		51-60 yaş		61 yaş ve üzeri	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	20	64,5	9	100	17	89,5	22	91,7	6	100
Hayır	11	35,5	0	0	2	10,5	2	8,3	0	0
Toplam	31	100	9	100	19	100	24	100	6	100

Politikayla ilgili toplantılara katılım ile yaş arasında istatistiksel bir ilişki bulunmaktadır. 31 -40 yaş ve 61 yaş ve üzerindeki tüm katılımcıların politikayla ilgili toplantılara katıldıklarını görmekteyiz. 20 -30 yaş arasında olan katılımcıların %64,5'i politikayla ilgili toplantılara katılırken, bu oran 41-50 yaş için %89,5 ve 51-60 yaş arasında %91,7'dir. Yaş arttıkça katılım oranı da artmaktadır. Yaş arttıkça bireylerin katılıma ayıracakları zamanın artması ve toplumsal sorunlara olan ilgilerinin artması bu sonuç da etkili faktörler olarak değerlendirilebilir.

Tablo 41: Esnek Olmayan İş Saatleri İfadesine Katılımı ile Cinsiyetin Oransal Dağılımı

Esnek olmayan iş saatleri	Çok önemli		Önemli		Kararsızım		Önemli değil		Çok Önemli Değil		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kadın	10	35,7	12	42,9	0	0	4	14,3	2	7,1	26	100
Erkek	3	21,4	5	35,7	4	28,6	0	0	2	14,3	14	100

Esnek olmayan iş saatleri ve ankete katılan kent konseyi üyelerinin cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Çok önemli ve önemli ifadelerini birlikte değerlendirdiğimizde kadınların %78,6'sının esnek olmayan iş saatlerini engel olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Erkeklerde ise bu oran %57,1'dir. Kadınlar esnek olmayan iş saatlerini erkeklere göre katılımlarının önünde önemli bir engel olarak görmektedir.

Tablo 42: Yerel Halkın Katılımının Önünde Engel Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Gelire Göre Dağılımı

Bulunduğunuz topluluğun faaliyetlerine gönülünüzce katılımınızı zorlaştıran engeller var mı?	Evet		Hayır		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Geliri yok	5	55,6	4	44,4	9	100
500-1000 TL arası	17	81	4	19	21	100
1001-1500 TL arası	20	74,1	7	25,9	27	100
1501-2000 TL arası	23	60,5	15	39,5	38	100
2001-2500TL arası	6	60	4	40	10	100
2501TLve üzeri	2	22,2	7	77,8	9	100

Ankete katılan vatandaşlardan 500-1000 TL arası gelire sahip olanların %81'i bulunduğu topluluğun faaliyetlerine katılımını zorlaştıran engeller olduğunu belirtmektedir. Geliri olmayan katılımcılar dışındaki gelir durumuna göre diğer gruplarda gelir arttıkça bulunduğu topluluğun faaliyetlerine katılımını zorlaştıran engeller olduğu fikrine katılımda azalma meydana gelmektedir.

3.3.6. İhtisas Komisyonunun Yapısı ve İşleyişine Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde ihtisas komisyonunun katılımcı mekanizma olarak etkinliği sorgulanmaktadır. Meclis komisyon üyeleri dışındaki bireylerin katılımı ve komisyonların sosyal ağ oluşturma işlevi incelenmektedir.

Tablo 43: İhtisas Komisyonunun Kararlarının Etkinliğinin Oransal Dağılımı

	Evet		Hayır		Cevaplamayan		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kararların Etkinliği	109	87,2	15	12	1	0,8	125	100

Katılımcıların %87,2'si ihtisas komisyonunda alınan kararların etkin olduğunu düşünürken, 12'si etkin olmadığını düşünmektedir. İhtisas komisyonu üyelerinin büyük bir çoğunluğu aldıkları kararların etkinliği konusunda hemfikirdir.

Tablo 44: İhtisas Komisyonu Toplantılarına Meclis Komisyon Üyeleri Dışındaki Bireylerin Katılım Oranının Oransal Dağılımı

	n	%
Çok düşük	52	41,6
Düşük	24	19,2
Orta	20	16
Yüksek	4	3,2
Çok yüksek	3	2,4
Hiç	20	16
Cevaplamayan	2	1,6
Toplam	125	100

İhtisas komisyonu toplantılarına meclis komisyon üyeleri dışında bireylerin katılımı %41,6 oranında çok düşük bulunmuştur. Çok yüksek bulan katılımcıların oranı %2,4'dür. Kanunda öngörülen kişilerin komisyon toplantılarına katılımının artırılması gerekmektedir.

Tablo 45: İhtisas Komisyonu Toplantılarına Katılan Meclis Komisyon Üyeleri Dışındaki Bireylerin Oy Hakkı Olması Fikrine Katılımın Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	29	23,2
Hayır	93	74,4
Kararsızım	3	2,4
Toplam	125	100

İhtisas komisyonu toplantılarına katılan meclis komisyon üyeleri dışında bireylerin oy hakkı olmaması gerektiğini katılımcıların %74,4'ü düşünmektedir. Bu fikre katılan katılımcıların oranı ise %23,2'dir.

Tablo 46: İhtisas Komisyonunun Çalışması İçin Kanunda Öngörülen Sürelerin Yeterli Olduğu Görüşüne Katılımın Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	58	46,8
Hayır	63	50,8
Cevaplamayan	4	2,4
Toplam	125	100

İhtisas komisyonunun çalışması için kanunda öngörülen sürelerin %50,8'i yeterli bulmamaktadır. Komisyonların çalışmalarının etkinliğinin artması açısından sürenin uzatılması öngörülebilir. Çalışma süreleri uzatıldığında meclis komisyon üyeleri dışındaki bireylerin katılımında bir artış görülebilir. Bu katılan bireylerin beşeri sermayeleri ile toplumsal sermayeye katkısını sağlayabilir.

Tablo 47: Üyesi Olunan İhtisas Komisyonu Çalışmalarında Konusunda Uzman Olan Kişilerden Yararlanma Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	103	82,4
Hayır	20	16
Cevaplanmayan	2	1,6
Toplam	125	100

Üyesi olunan ihtisas komisyonu çalışmalarında %82,4'ü uzman kişilerden yararlandığını belirtmiştir. İhtisas komisyonlarında uzmanlardan yararlanma kararların etkinliğinin artması, uzmanların beşeri sermayesinden istifade edilmesini sağlamaktadır. Ayrıca ihtisas komisyonu üyelerinin uzmanlarla görüşmeleri iletişim açısından önemli sayılabilir. Çünkü iletişim çerçevesinde yeni sosyal ağlar oluşturmak mümkün olabilir.

Tablo 48: İhtisas Komisyonundaki Arkadaşlarınızla Toplantılar Dışında Görüşme Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	95	76
Hayır	27	21,6
Cevaplanmayan	3	2,4
Toplam	125	100

İhtisas komisyonundaki arkadaşlarıyla toplantılar dışında %76'sı görüşmektedir. İhtisas komisyonlarının sosyal ağ yaratma açısından olumlu etki yarattığını söylemek mümkündür.

Tablo 49: İhtisas Komisyonu Toplantılarının İçinde Bulunulan Yöre Halkı İçin Alınan Kararların Etkinliği ve Uygulamaya Dönüşmesi Bakımından Yararlı Olması Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Çok yararlı	68	54,4
Biraz yararlı	50	40
Yararlı değil	1	0,8
Hiç yararlı değil	4	3,2
Cevaplamayan	2	1,6
Toplam	125	100

İhtisas komisyonu toplantılarını içinde bulunulan yöre halkı için alınan kararların etkinliği ve uygulamaya dönüşmesi bakımından %54,4'ü çok yararlı bulmaktadır. Sadece %4 hiç yararlı olmadığını söylemektedir. İhtisas komisyonu üyelerinin aldıkları kararları etkin ve işlevsel bulduğunu söylemek mümkündür. Bu sonuç ihtisas komisyonu üyelerinin kendilerinin toplumdaki etkisini fazla bulmasını destekler niteliktedir.

Tablo 50: İhtisas Komisyonu Olarak Alınan Kararların İl Genel Meclisi/ Belediye Meclisinde Kabul Edilmesi Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	109	87,2
Hayır	10	8
Cevaplanmayan	6	4,8
Toplam	125	100

İhtisas komisyonu olarak alınan kararlar belediye meclisinde %87,2 oranında kabul edilmektedir. İhtisas komisyonları ile il genel meclisi/ belediye meclisinin koordinasyon ve uyum içerisinde çalıştığını söylemek mümkündür.

Tablo 51: İhtisas Komisyonu'nda Çalışmanın Yeni Beceriler veya Yararlı Olabilecek Bilgiler Öğrenmeyi Sağlama Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	115	92,7
Hayır	6	4
Kararsızım	4	3,3
Toplam	125	100

Araştırmaya katılan ihtisas komisyonu üyelerinin %92,7'si komisyonlarda çalışmanın yeni beceriler veya yararlı olabilecek bilgiler öğrenmelerini sağladığını ifade etmektedir. Bu sonuçlar kapsamında ihtisas komisyonunda çalışmanın bireylerin beşeri sermayesine katkı sağladığını söylemek mümkündür.

3.3.7. Kent Konseylerinin Yapısına ve İşleyişine İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde kent konseylerine katılım, üyelerin katılım nedenleri, konseylerin sosyal ağ oluşturma işlevi ve etkinliğine ait veriler incelenmektedir. Kent konseylerinin üyelerinin beşeri sermayesine katkıda bulunup bulunmadığı da sorgulanmaktadır.

Tablo 52: Kent Konseyi Üyelerinin Politika ve Ulusal Konulara İlgili Düzeyinin Oransal Dağılımı

Politika ve Ulusal Konulara Duyulan İlgili Düzeyi	n	%
Çok fazla	66	67,3
Biraz	21	21,5
Çok az	2	2
Cevaplamayan	9	9,2
Toplam	98	100

Politika ve ulusal konulara %67,3'ü çok fazla ilgi duymaktadır. Çok az ilgi duyanların oranı ise %2'dir. Kent konseyine katılımı motive eden nedenlerden biri politika ve ulusal konulara duyulan çok fazla ilgi olabilir.

Tablo 53: Kent Konseyi Üyelerin Konsey Toplantılarına Düzenli Olarak Katılımının Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	67	68,4
Hayır	23	23,5
Cevaplanmayan	8	8,1
Toplam	98	100

Kent konseyi toplantılarına %68,4'ü düzenli olarak katılırken, %23,5 düzenli olarak katılmamaktadır. Kent konseyinin istenilen katılım düzeyini gerçekleştirebilmesi ve etkin olabilmesi için toplantılara düzenli katılım önemlidir. Bu nedenle toplantılara düzenli katılımın sağlanması gerekir.

Tablo 54: Kent Konseyi Toplantılarına Katılım Nedeninin Oransal Dağılımı

Katılım Nedeni	n	%
Yerel siyasete duyulan ilgi	18	18,4
Yaşanılan çevrenin sorunlarına ilgi	57	58,2
Etkin olma düşüncesi	21	21,4
Cevaplanmayan	2	2
Toplam	98	100

Kent konseyi toplantılarına katılım nedeni %58,2 oranında yaşanılan çevrenin sorunlarına ilgiden kaynaklanmaktadır. Etkin olma düşüncesi olduğunu belirtenlerin oranı %21,4 iken, yerel siyasete duyulan ilgi %18,4'tür. Yaşanılan çevrenin sorunlarına ilgi duyma toplumsal sermayenin devamlılığı açısından olumlu katkı sağlayabilir. Çünkü bu neden bireyin daha fazla sosyalleşmesini ve değişik sosyal ağlar içinde yer almasını tetikleyici olabilir.

Tablo 55: Kent Konseyinin İşleyişini Demokratik Olarak Görme Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	45	45,9
Hayır	14	14,3
Kararsızım	32	32,7
Cevaplamayan	7	7,1
Toplam	98	100

Kent konseyi üyesi olan katılımcıların %45,9'u konseyinin işleyişini demokratik olarak görmektedir. %32,7'si bu konuda kararsız olduklarını ifade etmiştir. Kent konseyinin yapısı ve işleyişinden bazı temsilcilerin memnun olmadığı gibi bir çıkarsama da bulunmak mümkündür.

Tablo 56: Kent Konseyinde Karar Alma Sürecine İlişkin Uygulanan Yöntemden Memnun Olma Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Çok memnunum	15	15,3
Memnunum	34	34,7
Biraz Memnunum	23	23,5
Memnun değilim	12	12,2
Hiç memnun değilim	4	4,1
Cevaplamayan	10	10,2
Toplam	98	100

Çok memnun ve memnun olanları birlikte değerlendirdiğimizde kent konseyinde karar alma sürecine ilişkin uygulanan yöntemden %50'si memnun olduklarını ifade etmiştir. Kent konseyinin karar alma sürecinden biraz memnun olanların oranı ise %23,6 iken memnun olmayanların oranı %12,2'dir. Kent konseyinin karar alma sürecinde bazı problemler olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcı mekanizma olan kent konseyinde bu tür bir sorun katılımı ve konseyin etkinliğini olumsuz etkileyebilir.

Tablo 57: Kent Konseyi Toplantılarında Yeni Tanışılan Kişi Sayısının Oransal Dağılımı

Tanışılan Kişi Sayısı	n	%
1-4	19	19,4
5-10	15	15,3
11-15	10	10,2
16-20	10	10,2
20'den fazla	35	35,7
Cevap yok	9	9,2
Toplam	98	100

Kent konseyi toplantılarında %35,7'si 20'den fazla kişiyle tanışmaktadır. 1-4 kişi ile tanışanların oranı ise %19,4'dür. Kent konseyleri bireylerin birbiri ile iletişim kurmasını ve sosyalleşmesini sağlar. Burt ve Granovetter'in tezlerinde öne sürdüğü gibi zayıf bağlar ya da yapısal boşluklarda bile toplumsal sermaye oluşabilir. Bu açıdan kent konseyleri bireylerin arasında yeni sosyal ağlar oluşturarak ve bireylerin

birbirlerinin dahil oldukları farklı sosyal ağlarda aracılık yaparak toplumsal sermayeye olumlu katkıda bulunabilir.

Tablo 58: Kent Konseyindeki Arkadaşlarla Toplantılar Dışında Görüşme Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	61	62,2
Hayır	29	29,6
Cevaplanmayan	8	8,2
Toplam	98	100

Kent konseyi toplantıları dışında %62,2'si birbiri ile görüşmektedir. Kent konseyinde kurulan arkadaşlık ilişkisinin devamlılığı bulunmaktadır. Toplumsal sermayeye yeni sosyal ağlar yaratarak katkıda bulunma noktasında fayda sağlayabilir.

Tablo 59: Kent Konseyi Toplantılarının İçinde Bulunulan Yöre Halkı İçin Yararlı Olup Olmama Durumunun Oransal Dağılımı

	Çok yararlı buluyorum		Biraz yararlı buluyorum		Yararlı bulmuyorum		Hiç Yararlı bulmuyorum		Cevaplamayan		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplanma amacıyla birlikte olabilme, görüşebilme	59	60,2	29	29,6	2	2	0	0	8	8,2	98	100
Alınan kararların etkinliği ve uygulamaya dönüşmesi	42	42,9	40	40,8	0	0	4	4,1	12	12,2	98	100

Kent konseyi toplantıları toplanma amacıyla birlikte olabilme, görüşebilme bakımından %60,2'si çok yararlı bulmaktadır. Alınan kararların etkinliği ve uygulamaya dönüşmesi bakımından kent konseyi toplantılarını %42,9'u çok yararlı bulmaktadır. Kent konseyinin işbirliği kurma ve iletişim sağlama gibi önemli

işlevleri yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Toplumsal sermayeye olumlu bir katkı sağlayabilecek kapasiteye sahiptir.

Tablo 60: Kent Konseyi’nde Çalışmanın Yeni Beceriler veya Yararlı Olabilecek Bilgiler Öğrenmeyi Sağlama Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	61	62,2
Hayır	13	13,3
Kararsızım	13	13,3
Cevaplanmayan	11	11,2
Toplam	98	100

Araştırmaya katılan kent konseyi üyelerinin %62,2’si kent konseyinde çalışmanın kendilerinin yeni beceriler ve yararlı olabilecek bilgiler öğrenmelerini sağladığını ifade etmektedir. Kent konseyi bireylerin beşeri sermaye ve kültürel sermayelerine olumlu katkı sağlamaktadır.

Tablo 61: Kent Konseyine Katılım Oranının Değerlendirilmesinin Oransal Dağılımı

	n	%
Çok düşük	10	10,2
Düşük	27	27,6
Orta	42	42,9
Yüksek	5	5,1
Çok yüksek	2	2
Cevap yok	12	12,2
Toplam	98	100

Kent konseyine katılım oranı araştırmaya katılanların %42,9’u orta düzeyde olarak nitelendirmektedir. Çok düşük ve düşük olduğunu ifade edenlerin oranı ise %37,8’dir. Bu sonuçlar kapsamında kent konseyine katılım oranının artırılması gerekmektedir.

Tablo 62: Kent Konseyi Dışında Yönetim Kurulu veya Aktif Üyesi Olunan Herhangi Bir Yerel Grup veya Organizasyon Olma Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	70	71,4
Hayır	21	21,4
Cevaplanmayan	7	7,2
Toplam	98	100

Katılımcıların %71,4’ü kent konseyi dışında yönetim kurulu veya aktif üyesi olan yerel grup veya organizasyonda olduklarını belirtmişlerdir. Kent Konseyi yönetmeliği çerçevesinde konseyin oluşumu için sivil toplum örgütlerinin temsilciler düzeyinde katılımı öngörülmektedir. Herhangi bir kuruma üye olmayanların oranı %21,4’dür. Bu oran halkın katılımının yeterince sağlanamadığını göstermesi açısından önemlidir.

3.3.8. Yerel Halka Özgü Sorularla İlgili Bulgular

Yerel halkın politikaya olan ilgisini belirlemeye ve kent konseyi hakkındaki görüşlerini öğrenmeye yönelik elde edilen veriler değerlendirilmektedir. Yeni yapılanmalar olan kent konseyinin vatandaşlar tarafından bilinip bilinmediği ile ilgili sonuçlar yorumlanacaktır.

Tablo 63: Yerel Halkın Politika ve Ulusal Konuları Tartışma Sıklığının Oransal Dağılımı

	n	%
Hiç	11	9,4
Ayda 1 kereden az	8	6,8
Ayda 1	2	1,7
Ayda 1 kaç kez	14	12
Haftada 1	7	6
Haftada 1 kaç kez	39	33,3
Her gün	33	28,2
Cevaplanmayan	3	2,6
Toplam	117	100

Politika ve ulusal konuları araştırmaya katılan yerel halkın %33,3'ü haftada 1 kaç kez, %28,2'si her gün tartışmaktadır. Hiç tartışmayanların oranı %9,4 olup, oldukça azdır. Yerel halkın politikayla ilgilendiğini söylemek mümkündür. Yerel halkın politikaya ilgisi aktif katılım için kolaylaştırıcılık sağlayabilir.

Tablo 64: Yerel Halkın Bulunduğu İl ve İlçede Oluşturulan “Kent Konseyi” Yapılanmasının Amacı ve İşlevi Hakkında Bilgili Olma Durumunun Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	41	35
Hayır	74	63,2
Cevaplamayan	2	1,8
Toplam	117	100

Kent konseyi yapılanmasının amacı ve işlevi hakkında vatandaşların %63,2'si bir bilgiye sahip değildir. Kent konseyleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olanların oranı %35'dir. Kent konseyi ile ilgili yerel halka gerekli bilgilendirme ve tanıtımın yapılmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 65: Yerel Halkın Yaşadığı Semtle İlgili Sorunları Yerel Yöneticilere İletebileceği ve Tartışabileceği Katılımcı Bir Mekanizma Olan Kent Konseyi'nin Toplantılarına Katılma İsteğinin Oransal Dağılımı

	n	%
Evet	81	69,2
Hayır	32	27,4
Cevaplamayan	4	3,4
Toplam	117	100

Yerel halkın %69,2'si kent konseyi toplantılarına katılmak istemektedir. Kent konseyi ile ilgili gerekli bilgilendirme ve tanıtım yapılırsa yerel halk kent konseyi toplantılarına katılmak istemektedir. Bu istek kent konseyleri tarafından harekete geçirilebilirse yerel düzeyde toplumsal sermayenin artması açısından önemli bir gelişme kaydedilebilir.

SONUÇ

Toplumsal sermaye kavramı sosyal bilimler alanında uzun entelektüel bir geçmişe sahiptir. 1910'lı yıllardan itibaren bugünkü anlamında “ilişkiler” ve “toplumsal bağlantılar” olarak kullanılmaktadır. Ancak 1980'li yıllardan sonra kavrama duyulan ilgi toplumsal sermayenin toplumların yönetsel, ekonomik ve sosyal gelişimlerinde oynamış olduğu rolün farkına varılmış olması nedeniyle hızla artmıştır.

Toplumsal sermayeye duyulan ilginin hızla artışı kavramın farklı disiplinlerden bilim adamları ve uzmanlar tarafından farklı şekilde anlamlandırılması sürecini başlatmıştır. Bu süreç sonucunda toplumsal sermaye birbirinden farklı tanımları olan, çok boyutlu ve tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Bu açıdan toplumsal sermayenin kesin bir tanımını yapmak zordur. Genel olarak toplumsal sermaye toplumsal ilişkiler ve süreçlerin kaynak olan kullanılabilen ve biriktirilebilen bir değer yaratması görüşüne dayanmaktadır. Bu özelliği sebebiyle toplumsal ilişkiler açısından önemli bir kaynak olarak nitelendirilmektedir.

Toplumsal sermayenin toplum için önemli bir kaynak olarak değerlendirilmesinde Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam'ın çalışmaları etkili olmuştur. Bu üç yazar kavramı kendi disiplinleri çerçevesinde farklı açılardan incelemektedir. Bourdieu kavramı ekonomik sermaye ve kültürel sermaye ile bağlantılı olarak açıklamaktadır. Coleman, toplumsal sermayeyi beşeri sermaye ile olan ilişkisi çerçevesinde incelemektedir. Robert Putnam ise işbirliği oluşturma ve katılımı sağlama fonksiyonları kapsamında kavramı tanımlamaktadır. Farklı ölçeklerde incelemiş olmalarına rağmen üç öncü yazar toplumsal sermayenin oluşumunda güven, ağlar ve normların etkisi konusunda hem fikirdirler.

Toplumsal sermayenin çok boyutlu olması toplumun her alanını etkilemesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Fakat toplumsal sermayenin etkilerinin olumlu ya da olumsuz olması onun etik değerlere erişmek için doğru kullanılıp, kullanılmamasına bağlıdır. Sosyalliği kapsamaması nedeniyle toplumsal sermayeyi iki tarafı keskin bir

bıçak olarak nitelendirilebiliriz. Toplumsal sermayenin kullanılmasında sınırın iyi belirlenmesi gerekmektedir.

Toplumsal sermaye etik değerlere ulaşmak için kullanıldığında toplum ve yönetimler için olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İnsanların problemlerini kolay çözmelerini ve karar alma sürecine katılımını arttırmaktadır. Bireylerin yeni sosyal ağlara dahil olmasını, dayanışma, farklılıklara hoşgörü ile yaklaşma ve uzlaşmayı sağlamaktadır. Yerel yönetimlerde performans artışına ve hükümetlerin etkin çalışmasına katkıda bulunmaktadır. Daha sağlıklı, mutlu, kültürlü vatandaşlardan oluşan ve suç oranının düşük olduğu bir toplum da toplumsal sermayenin yararlarındandır. Toplumsal sermayenin yukarıda açıklanan olumlu etkilerinin ortaya çıkması toplumsal ilişkiler ve ağların doğru yönde kullanılmasına bağlıdır.

Toplumsal sermaye etik olmayan şekilde yanlış kullanıldığında gerek toplum gerekse bireyler için olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, bir grup içindeki dayanışma gruba yeni kişilerin üye olmasında dışlayıcı bir unsur olabilmektedir. Ayrıca grup üyeleri arasında sıkı ağlar yeni bilgiye erişimi engelleyebilmektedir. Kamu yönetiminde yolsuzluk ve adam kayırma gibi etkinliği azaltan riskli durumlar ortaya çıkarabilir. Olumsuz etkilerini bertaraf etmek için grupların yeni ilişkiler ve sosyal ağlar oluşturmaya açık bir yapıda olması önemli bir gerekliliktir.

Toplumsal sermaye kamu yönetiminin sorunlarını çözmede yönetim, sivil toplum ve katılım konuları ile birlikte ele alınmaktadır. Toplumsal sermayenin oluşumunda sivil toplumun önemli bir etkisi bulunmaktadır. Sivil toplum bireylerin organize olmasını, dayanışma ile işbirliği ilişkisi kurmasını ve gönüllü katılımını sağlamaktadır. Yönetişim ve katılım toplumsal sermayeyle doğrudan ilgili olan kavramlardır. Kamu, özel ve sivil ortaklığını öngören, katılımcı ve birlikte yönetme anlayışına dayanan yönetim toplumsal sermayeyle örtüşmektedir. Yönetişim ve toplumsal sermayenin ortak noktaları; dayanışma, işbirliği ve halk katılımıdır.

Toplumsal sermayenin oluşumu ve devamlılığında halk katılımı önemlidir. Halk katılımı; seçim, halk oylaması, halk toplantıları, kent konseyleri, belediye

meclislerine katılım, gönüllülük ve dilekçe verme gibi aktif ve pasif katılım yöntemlerini kapsamaktadır. Bu çalışmada 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile oluşturulan ihtisas komisyonları ve kent konseyleri yapılanmaları toplumsal sermaye ve katılım açısından incelenmektedir. Ayrıca yerel halkın toplumsal sermaye düzeyi ve kent konseyine yönelik görüşleri de değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan “Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye” başlıklı araştırmada toplumsal sermaye güven, katılım, toplumda etkili olma, işbirliği kurma boyutları ile analiz edilmektedir. İhtisas komisyonu üyeleri, kent konseyi üyeleri ve yerel halk olmak üzere üç ayrı gruba uygulanan anketlerle araştırma gerçekleştirilmiştir. Toplumsal sermaye ile “güven” arasındaki olumlu ilişki varsayımından hareket edilmiştir. Üç grubun genelleştirilmiş güven seviyesi oldukça düşüktür. Ancak en yüksek genelleştirilmiş güven seviyesine ihtisas komisyonu üyeleri sahiptir. Bu sonuçta politikada aktif olarak yer almaları etkindir. Çünkü aktif katılım daha fazla sosyalleşme ve güven sağlamaktadır. Ayrıca bireylerin eğitim ve gelir durumları ile genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur.

Toplumsal sermaye ile “işbirliği yapma” ilişkisi konusundaki veriler değerlendirildiğinde üç grup arasında “işbirliği yapma” fikrine en olumlu bakan ihtisas komisyonları üyeleridir. En olumsuz bakan grup ise yerel halktır. Bu sonuç ihtisas komisyonu üyelerinin yoğun katılım, grup çalışması ve daha fazla iletişim ağı içerisinde yer almasının etkisi olarak yorumlanabilir. Ancak üç grubun işbirliği yapma konusundaki değerlendirmeleri olumsuzdur. Katılımcıların cinsiyet ve eğitim durumlarına göre bu konudaki değerlendirmeleri farklılaşmaktadır. Erkekler işbirliği yapma konusuna daha olumlu bakmaktadır. Eğitim seviyesi ile işbirliği yapma konusunda negatif bir ilişki bulunmuştur.

Toplumsal sermaye ile “toplumda etkin olma” konusundaki verileri incelendiğinde üç grup arasında hem kendisinin hem de diğer bireylerin etkisinin en fazla olduğunu ifade eden katılımcılar ihtisas komisyonu üyeleridir. Ayrıca ihtisas

komisyonu üyeleri kendi etkilerini diğer bireylerin etkilerinden daha fazla görmektedir. Kent konseyi üyeleri ve yerel halk ise hem kendi etkilerini hem de diğer bireylerin etkilerini çok az olarak nitelendirmektedir. Toplumda kendinin etkin olduğunu düşünme ile katılımcıların eğitim seviyesi, yaş ve gelir durumu arasında ilişki bulunmuştur. Eğitim seviyesi yükseldikçe ve gelir durumu arttıkça kişi toplumda daha fazla etkili olabileceğini düşünmektedir. Eğitim bireyin beşeri sermayesini arttırarak kişinin kendine güveni üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Gelir durumu arttıkça kişinin ekonomik sermayesi artmakta ve toplumdaki sosyal konumu değişmektedir. Bu da bireyin kendine güveninin artmasını sağlamaktadır. Bu sonuçlar beşeri ve ekonomik sermayenin toplumsal sermayeye etkisini de kanıtlamaktadır.

Toplumsal sermaye ve katılım ilişkisi seçimlerde oy kullanma, dilekçe verme, sosyal sorumluluk projesinde yer alma, politik toplantıya ve boykot, yürüyüşe katılma, gönüllü faaliyetlerde bulunma öğeleri kapsamında değerlendirilmektedir. Genel ve yerel seçimlerin hepsinde oy kullanma oranı yerel halk da kent konseyi üyelerine göre daha fazladır. Ancak oy kullanma oranı çok fazla değildir. Bu sonuç Türkiye genelinde son dönemlerde seçimlerde oy kullanma oranının düşmesiyle örtüşmektedir. Dilekçe verme, sosyal sorumluluk projesinde yer alma, politik toplantıya ve boykot, yürüyüşe katılma gibi aktif katılım biçimlerine katılma oranı kent konseyi üyelerinde yerel halka göre daha fazladır. Bu sonuç katılımcı mekanizma olan kent konseyinin katılım üzerindeki olumlu etkisi olarak değerlendirilebilir.

Katılımı engelleyen öğelerin neler olduğu konusunda yapılan değerlendirmede ulaşılan sonuç şu şekildedir: Yerel halk esnek olmayan iş saatlerini ve toplumda nasıl etkin olacağına dair yeterli bilgiye sahip olmamayı en önemli engel olarak ifade etmektedir. Kent konseyi üyeleri için toplumda etkili olamama korkusu en önemli engeldir. Kent konseyi yapılanmasında yer alma, üyelerin katılım engelleri konusundaki görüşlerini olumlu etkilemektedir.

Toplumsal sermaye ve gönüllülük (gönüllü katılım) arasındaki ilişkiye yönelik veriler değerlendirildiğinde üç grup arasında son bir yıl içinde gönüllü faaliyette bulunma oranı en fazla kent konseyi üyelerine aittir. En az gönüllü faaliyette bulunan grup yerel halktır. Bu sonuçlar çerçevesinde katılımcı mekanizmaların gönüllülüğü olumlu etkilediğini söyleyebiliriz. Ayrıca gönüllülüğün göstergelerinden biri olarak bireylerin ailesi dışında kalan bireylere yardım etme sıklığı da sorgulanmıştır. Kent konseyi üyeleri ve ihtisas komisyonu üyeleri vatandaşlara göre daha fazla ailesi dışında kalan bireylere yardım etmektedir. Bu sonuç bireylerin gönüllü faaliyette bulunma oranı ile doğru orantılıdır. Gönüllülük bireyin sosyalleşmesini, kendine güvenmesini ve sosyal güveninin artmasını sağlamaktadır. Bu etkileri dolayısıyla toplumsal sermaye üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Katılımcı mekanizmalardaki üyelerin gönüllülük oranının yüksek olması, ihtisas komisyonu ve kent konseylerinin etkin çalışmasına katkı sağlayabilir. Gönüllü faaliyette bulunma sıklığı ile eğitim arasında bir ilişki bulunmuştur. Eğitim seviyesi arttıkça gönüllü faaliyette artış görülmektedir.

İhtisas komisyonlarının yapısı ve işleyişi hakkındaki veriler incelendiğinde komisyon üyelerine göre alınan kararlar etkindir. Komisyon üyeleri dışındaki bireylerin katılımı yeterli değildir. Bu sonuç alınan kararların etkinliği ve toplumsal sermaye açısından olumsuz etkiye sahiptir. Çünkü komisyon üyeleri dışındaki bireylerin katılımı ne kadar yoğun olursa, o kadar farklı beşeri sermaye etkili olacak demektir. Ayrıca katılım ne kadar fazla olursa, üyelerin sosyalleşmesi ve yeni sosyal ağlar içine girmesi de o derece mümkün olacaktır. Bu nedenle ihtisas komisyonlarının işleyişindeki bu sorunun giderilmesi gerekir. Üye olmayan insanların katılımını arttırmak için komisyon üyeleri o kişilerle iletişime girerek, teşvik edebilir. Böyle bir uygulama yapıldığında davet edilen kişide etkinlik duygusu oluşacak ve katılım isteği artacaktır. Aynı şekilde var olan toplumsal sermayeye katkıda bulunularak devamlılığı sağlanacaktır.

İhtisas komisyonlarında alanında uzman kişilerin komisyon toplantılarına katılım oranı yüksektir. Bu sonuç toplumsal sermayenin devamlılığını sağlayıcı niteliktedir. Uzmanlar beşeri sermayeleri ile daha doğru ve etkin kararların alınmasına olumlu katkı sağlayacaktır.

İhtisas komisyonu üyelerinin çoğunluğu komisyon toplantıları dışında arkadaşlarıyla görüşmektedir. Toplumsal sermayeye yeni sosyal ağların kurulması ve daha fazla sosyalleşme açısından olumlu katkı sağlayabilir. İhtisas komisyonunda alınan kararların hemen hemen hepsi il genel meclisi veya belediye meclisinde kabul edilmektedir. Meclisler ve komisyonlar arasında koordinasyonun olduğunu göstermektedir. İhtisas komisyonlarında görev almak bireylerin yeni tecrübeler ve bilgiler edinmesini sağlayarak beşeri sermayesine katkı sağlamaktadır. Beşeri sermayeye yapılan katkı toplumsal sermayede olumlu yansımaktadır.

Kent konseyinin yapısı ve işleyişi ilgili veriler toplumsal sermaye açısından değerlendirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Kent konseyi üyelerinin büyük çoğunluğu politika ve ulusal konulara ilgilidir. İlgili olmaları daha fazla katılımın gerçekleşmesi açısından olumlu katkı sağlayacaktır. Üyelerin kent konseylerine katılımlarındaki en önemli neden yerel çevrenin sorunlarına duyulan ilgidir. Bu sonuç toplumsal sermaye ile “işbirliği yapma” ve “toplumda etkili olma” faktörleri açısından önem arz etmektedir. Kent konseyinin işleyişini demokratik bulmayan ve uygulanan karar alma yönteminden memnun olmayan üyeler bulunmaktadır. Bu kent konseyinin işleyişinde çok aktörlü katılımı sağlama açısından sorun olduğunu göstermektedir. Bu sorun toplumsal sermayeyi olumsuz etkileyecektir. Çünkü memnuniyetsizlik bireyin güveninin ve toplumda etkili olma hissinin azalmasına neden olur. Bu nedenlerle karar alma sürecindeki sorun çözülmelidir. Sorunun çözümü için üyeler arasında karar almanın işlevselliğini arttırmaya yönelik müzakereyi esas alan toplantılar yapılabilir. Ayrıca alınan kararların eleştirilmesine açık bir yapı oluşturulması gerekir. Böyle bir yapıyı oluşturacak ve kolaylaştırıcılığı üstlenecek olan kişi konsey başkanı olmalıdır. Konsey başkanının objektif ve müzakereyi destekleyen biri olması bu açıdan önem taşımaktadır.

Kent konseyinin toplumsal sermayenin devamlılığını sağlama açısından önemli fonksiyonlarından biri de; bireylerin sosyalleşmesini ve yeni sosyal ağlar oluşturmasını sağlamaktır. Kent konseyi toplantılarında bireylerin çoğu en az 5 kişi ile tanışmaktadır. Konsey toplantıları dışında birbirleri ile görüştüğünü söyleyenlerin oranı fazladır. Kent konseyleri toplantılarını toplanma amacıyla biraraya gelmek

açısından yararlı görmektedirler. Bu sonuçlar kapsamında kent konseyleri sosyal ağlar oluşturarak ve bireylerin sosyalleşmesini sağlayarak, toplumsal sermayeye katkıda bulunmaktadır.

Kent konseyinde çalışmak üyelerin yeni tecrübeler ile bilgiler edinmesi ve beceriler kazanmasını sağlamaktadır. Böylece bireyin beşeri ve kültürel sermayesinde artış olmaktadır. Kent konseyine üye olanların çoğunluğunun başka herhangi bir yerel grup ya da kuruluştaki üyeliği bulunmaktadır. Bu Kent Konseyi Yönetmeliği'nde konseyin oluşumu için öngörülen yapıyla doğru orantılıdır. Bu veriyi değerlendirerek kent konseyinde halk katılımının az olduğunu sonuca ulaşabiliriz. Kent konseyi üyeleri de konseye katılım oranını orta düzeyde olduğunu belirtmektedir. Konseye halk katılımının az olması toplumsal sermayeyi olumsuz etkilemektedir.

Kent konseyindeki halk katılımının artırılması için öncelikle yönetmelikle belirlenen genel kurulun oluşumunda değişiklik yapılması gerekir. Belediye başkanı, belediye meclis üyesi veya siyasi parti temsilcileri gibi aktif olarak yönetimde yer alan kişiler genel kurul üyesi olmamalıdır. Belirtilen bu kişilerin beşeri sermayesinden yararlanmak ve kent konseyi ile belediye arasında koordinasyonu sağlayabilmeleri için çalışma grupları gibi yapılanmalarda yer alması gerekir. Genel kurul üyeliğinde yerel halka ve gönüllü olarak katılmak isteyen sivil toplum kuruluşlarına öncelik tanıyacak bir yapının oluşturulması gerekir. Genel Kurula zorunluluk nedeniyle değil, birlikte çalışma isteğinde olan sivil toplum kuruluşlarının katılımı sağlanmalıdır.

Kent konseyleri ile ilgili katılım açısından sorun oluşturan konu da kent konseylerine yönelik İçişleri Bakanlığı'nda veriler bulunmamaktadır. Hukuki düzenlemelerin öngörmesine rağmen çoğu il ve belediyede kent konseyi kurulmamıştır. Kurulardan bazıları ise sadece kanuni gerekliliği yerine getirmek için oluşturulmuştur. Kent konseylerinin işlevlerine yönelik verilerin toplanmasını sağlayacak ve işleyişindeki sorunların çözümünde kolaylaştırıcılık görevi yapacak

İçişleri Bakanlığı'nda bir birim oluşturulabilir. Ancak bu birimin kent konseyi üzerinde denetim yetkisinin olmaması gerekir.

Yerel halka yönelik sorular sonucu elde edilen veriler değerlendirildiğinde yerel halkın politika veya ulusal konulara ilgisinin fazla olduğu sonucuna ulaşmaktayız. Bu sonuç katılım için kolaylaştırıcı bir etken olarak değerlendirilebilir. Yerel halkın büyük çoğunluğu kent konseyi yapılanması hakkında bilgi sahibi değildir. Ancak yaşadığı yerleşimle ilgili sorunlarını yerel yöneticilere iletmek ve tartışabilmek için kent konseylerine katılma konusunda oldukça isteklidirler. Vatandaşların bu isteğinin uygulamaya dönüştürülmesi gerekir. Bunun için öncelikle kent konseylerinin işleyişi ve yapısı hakkında gerekli tanıtım ve bilgilendirme yapılmalıdır. Basın-yayın organlarından yararlanılarak ya da okullarda, üniversitelerde tanıtım toplantıları yapılarak bilgilendirme gerçekleştirilebilir. Böyle yapıldığında katılım isteği harekete geçirilerek, toplumsal sermayenin devamlılığı için olumlu bir adım atılmış olur.

Güven, katılım, gönüllülük, toplumda etkili olma ve işbirliği yapma konusundaki oranlar kapsamında genel olarak değerlendirdiğimizde üç grubun toplumsal sermaye düzeyi düşüktür. İhtisas komisyonu ve kent konseyi üyelerinin toplumsal sermaye düzeyi vatandaşlara göre fazladır. Bu yerel yönetimler düzeyinde toplumsal sermayenin oluşumunda ve devamlılığında ihtisas komisyonlarının ve kent konseylerinin etkisini ortaya koymaktadır. Ama bu etkinin daha fazla olması için katılımın arttırılması gerekir. Bunun için yerel yöneticiler kent konseyi ve ihtisas komisyonları yapılanmalarını desteklemeli ve kolaylaştırıcı olmalıdır. Ancak yerel yöneticilerin bu desteği göstermesi katılımcı mekanizmaları demokratik kurumlar olarak benimseyip, içselleştirmesine bağlıdır. Demokrasi tam olarak işletilmediğinde bir ülkede toplumsal sermaye bir anlam ifade etmeyecektir.

Yerel yönetimlerde toplumsal sermayenin teorik ve katılımcı pratikler açısından ölçülmesine yönelik olarak yapılan bu çalışma Türkiye'de alanında ilk olması açısından önemlidir. Fakat çalışmada özelleştirilmiş güvenle ilgili sorulara yer verilmemiştir. Bu alanda daha sonra yapılacak çalışmalarda yerel yöneticilere

duyulan güven ve katılımcı mekanizmalardaki üyeler arasındaki güven de sorgulanabilir.

Ülkemizde toplumsal sermaye alanında yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Toplumsal sermaye konusunu ulusal ölçekte inceleyen araştırmaların yapılmaması önemli bir eksikliktir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından toplumsal sermaye konusunda ülke genelinde araştırmalar yapılarak, toplumsal sermaye düzeyine yönelik veriler elde edilmelidir. Elde edilen veriler ülkenin yönetim ve ekonomi yapısındaki sorunlarının nelerden kaynaklandığı ve çözüm önerileri hakkında yol gösterici olabilir. Ayrıca çeşitli araştırma kurumları tarafından da toplumsal sermayenin araştırılması ve ölçülmesine yönelik projeler geliştirilebilir ve desteklenebilir.

KAYNAKLAR

ADIGÜZEL, Şenol. “Yerel Düzeyde Yönetime Katılım ve Yerel Yönetim Süreçlerindeki İşlevleri Açısından “Yerel Gündem 21”: Malatya Belediyesi Yerel Gündem 21 Örneği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:12 Sayı:1, 2003, ss. 45-63.

ADLER, Paul S. ve Seok-Woo Kwon, “Social Capital: Prospects for a New Concept”, **Academy of Management Review**, Vol.27, No.1, 2002, ss. 17-40.

ADLER, Paul ve Seok-Woo Kwon. “Social Capital, the Good, the Bad, and the Ugly”, içinde **Knowledge and Social Capital: Foundations and Applications**, ed. Eric L.Lesser, Butterworth Heinemann, Boston, Oxford, Auckland, Johannesburg, Melbourne, New Delhi, 2000, ss. 89-118.

AKÇOMAK, İ. Semih. “Bridges in Social Capital: A Review of The Definitions and The Social Capital of Social Capital Researchers”, **United Nations University UNI_MERIT Working Paper Series**, Maastricht, 2009, ss. 1-32.

ALTAY, Asuman. **Türkiye’de Beşeri Sermayenin Karşılaştırmalı Analizi**, TÜGİAD Türkiye Genç İşadamları Derneği Yayını, İstanbul, 2005.

ANAYURT, Ömer. “Referandum Demokrasisi” Sürecinde Türkiye’de Referandumsuz Yerel Demokrasi”, **Kamu Yönetimi Yazıları Teoride Değişim Yeniden Yapılanma Sorunlar ve Tartışmalar**, ed, Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve Mustafa Lütfi Şen, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, ss. 24-41.

ANHEIER, Helmut K. ve Lester M. Salamon. “Volunteering in Cross-National Perspective: Initial Comparisons”, **Law and Contemporary Problems**, Vol.62, No.4, 1999, ss. 43-65.

BABB, Penny. “Measurement of Social Capital in the UK”, Office for National Statistics, London, 2005, ss.1-7.

BARBER, Benjamin. **Güçlü Demokrasi**, çev. Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995.

BAUM, Fran. “Social Capital, Economic Capital and Power: Further Issues for a Public Health Agenda”, **Journal of Epidemiol and Community Health**, Vol.54, 2000, ss.409-410.

BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI. **Kentleşme Şurası 2009, Yerel Yönetimler, Katılımcılık, Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu**, Ankara, 2009.

BECKER, Gary S. **Human Capital A Theoretical and Empricial Analysis with Special Reference to Education**, 3.b., The University of Chicago Press, Chicago, 1993.

Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği, 09.10.2005 Tarihli 25961 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 23.07.2004 Tarihli 25531 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 04.03.2005 Tarihli 25745 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

5393 Sayılı Belediye Kanunu, 13.07.2005 Tarihli 25874 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

BOJE, Thomas H. “Organized Civil Society, Volunteering and Citizenship”, **Civil Society in Comparative Perspective Comparative Social Research**, Vol.26, 2009, ss.243-262.

BOURDIEU, Pierre. The Forms of Capital, **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education**, ed. John G. Richardson, New York, Greenwood Press, 1986, ss. 241-258.

BOURDIEU, Pierre ve Loic Wacquant. **An Invitation to Reflexive Sociology**, University of Chicago Press, Chicago, 1992.

BOURDIEU; Pierre. **Sociology in Questions**, Sage, London, 1993.

BRUDNEY, Jeffrey L. ve William D. Duncombe. “An Economic Evaluation of Paid, Volunteer, and Mixed Staffing Options for Public Services”, **Public Administration Review**, Vol.52, No.5, 1992, ss. 474-481.

Buca Kent Konseyi Çalışma Yönergesi, İzmir, 2010.

BULLEN, Paul ve Jenny Onyx, “Measuring Social Capital in Five Communities in NSW”, Neighbourhood and Community Centres, March 1998.

BULTE, Erwin ve Richard D. Horan. “Idenditities in the Commons: the Dynamics of Norms and Social Capital”, **The Berkeley Electronic Journal of Economics Analysis & Policy**, Vol. 10, No.1, 2010, Article 13, ss. 1-13.

BURT, Ronald S. “Network Duality of Social Capital”, **Social Capital: Reaching Out Reaching In**, ed. Viva Ona Barktus ve James H.Davis Edward Elgar Publishing Limited, United Kingdom, Massachusetts, 2009, ss. 39-66.

BURT, Ronald S. “Structural Holes versus Network Closure as a Social Capital” **Social Capital, Theory and Research**, ed. Nan Lin, Karen Cook ve Ronald Burt, Aldine de Greyter, New York, 2001, ss. 31-56.

BURT, Ronald S. **Structural Holes: The Social Structure of Competition**, Harvard University Press, 1992.

CHIN, Lee Poh. "Explorations of Social Capital and Physical Activity among Adults on Christmas Island", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The University of Western Australia, School of Human Movement and Exercise Science & School of Social and Cultural Science, 2006.

CHOUDHURY, Enamul. "Attracting and Managing Volunteers in Local Government", **Journal of Management Development**, Vol.29, No.6, 2010, ss. 592-603.

CNAAN, Ram A., Kathleen H. Jones, Alison Dickin ve Michelle Salomon. "Estimating Giving and Volunteering: New Ways to Measure the Phenomena", **Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly**, Vol.40, No.3, 2011, ss. 497-523.

COHEN, Don ve Laurence Prusak. **Kavrayamadığımız Zenginlik Kuruluşların Sosyal Sermayesi**, çev. Ahmet Kardam, Mess Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayın No:353, 2001.

COLEMAN, James. **Foundations of Social Structure**, Belknap Press, United States of America, 1994.

COLEMAN, James. "Social Capital in the Creation of Human Capital", **American Journal of Sociology**, Vol. 94, 1988, ss. 95-120.

Conseil de l'Europe, Les Referendum en Europe, Analyse des Regles Juridiques des Etats Europeens, Rapport adopte par le Conseil des elections democratiques (Venise 20 Octobre 2005), Strasbourg.

CUTHILL, Michael ve Jeni Warburton. "A Conceptual Framework for Volunteer Management in Local Government", **Urban Policy and Research**, Vol.23, No.1, 2005, ss. 109-122.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif. “Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim ve Yerel Alanda Yararlanılabilecek Diğer Yöntemler”, **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I Reform**, 1.b., ed. Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, ss. 213-234.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif. “Yeni Yönetim Modeli Arayışları Çerçevesinde Halkın Yönetim Süreçlerine Katılım Olanakları”, **Yerel Yönetim Sempozyumu Bildirileri**, TODAİE Yayını No:304, Ankara, 2002, ss. 211-224.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif. **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2000.

DAHL, Robert. “The City in the Future of Democracy”, **The Political Science Review**, Vol.61, No.4, December, 1967, ss. 250-265.

DANIEL, Ben Kei. **Social Capital Modeling in Virtual Communities: Bayesian Belief Network Approaches**, Information Science Reference, Hershey, New York, 2009.

DAS, Raju J. “Putting Social Capital in its Place”, **Capital & Class**, Vol.30, No.65, 2006, ss. 65–92.

DEKKER, Paul ve Eric M. Uslaner, **Social Capital and Participation in Everyday Life**, Routledge, London, United States of America ve Canada, 2001.

DEMİR, Recep. “Yerel Yönetimlerde Halkın Yönetime Katılımı”, <http://www.kontder.org.tr/TR/Icerik.ASP?ID=427> (05.15.2011).

DIAMOND, Larry. “Rethinking Civil Society Toward Democratic Consolidation”, **Journal of Democracy**, Vol.5, No.3, ss. 4-17.

DIKA, Sandra L. ve Kusum Singh. “Applications of Social Capital in Educational Literature: a Critical Analysis”, **Review of Educational Research**, Vol.72, No.1, 2002, ss. 31-60.

DORUK, Ece Karadoğan. **Sosyal Sermaye İletişimde Strateji ve Kalite Yönetimi/İnsanın Toplumsal Kuruluşu ve Güven**, Derin Yayınları, İstanbul, 2009, s. 107.

DURKHEIM, Emile **Suicide**, çev. J. A Spalding, Free Press/Collier-Macmillan, Toronto, 1951.

DURLAUF, Steven N. ve Marcel Fafchmas. “Social Capital”, July 2004, <http://www.economics.ox.ac.uk/members/marcel.fafchamps/homepage/soccaphandbook.pdf> (10.06.2010).

EDWARDS, Rosalind, Jane Franklin ve Janet Holland. “Families and Social Capital: Exploring the Issues”, **Families & Social Capital ESRC Research Group Working Paper No:1**, South Bank University Publishing, London, 2003, ss.1-34.

EDWARDS, Rosalind. “Present and Absent in Troubling Ways, Families and Social Capital Debates”, **The Sociological Review**, Vol.32, No.1, 2004, ss.1-21.

EKİNCİ, Abdurrahman. **Okullarda Sosyal Sermaye**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.

EMREALP, Sadun **Yerel Yöneticinin 1 Nisan Rehberi**, 3.b., UCLG-MEWA Yayınları, 2010.

EMREALP, Sadun ve Selahattin Yıldırım. **Yerel Yönetimde Başarının Yolları**, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve IULA EMME Yayını, İstanbul, 1993.

EMREALP, Sadun. **Türkiye'nin Katılımcı -Demokratik Yerel Yönetişim Modeli Olarak Dünya'ya Armağanı: Kent Konseyleri**, UCGL- MEWA Yayını, İstanbul, 2010.

ERDOĞAN, Emre. “Sosyal Sermaye Güven ve Türk Gençliği”
http://www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf
(10.04.2008).

ESMER, Yılmaz “ 2011 Türkiye Değerler Araştırması Sonuçları”,
<http://www.bahcesehir.edu.tr/habergoster/index/hid/658> (21.07.2011).

FARR, James. “Social Capital A Conseptual History”, **Political Theory**, Vol. 32, No. 1, 2004, ss. 6-33.

FARREL, Hennry ve Jack Knight. “Trust, Institutions, and Institutional Change: Industrial Districts and The Social Capital Hypothesis”, **Politics & Society**, Vol.31, No.4, 2003, ss. 537-566.

FIELD, John. **Sosyal Sermaye**, çev. Bahar Bilgen ve Bayram Şen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

FLAP, Henk.“Social Capital in the Reproduction of Inequality”, **Comperative Sociology of Family, Health, Education**, Vol. 20, No.6, ss. 6179-6202.

FUKUYAMA, Francis. “Social Capital, Civil Society and Development”, **Third World Quartely**, Vol.22, No.1, 2001 s. 7-20.

FUKUYAMA, Francis. **Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması**, 3.b., çev. Ahmet Buğdaycı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

GEERTZ, Clifford. “The Rotating Credit Association: A ‘Middle Rung’ in Development”, **Economic Development Cultural Change**, Vol.10, ss. 240-263.

GERAY, Cevat. “Yerel Demokrasi, Özerklik ve Halk Katılımı”
<http://www.ekodialog.com/Makaleler/yerel-demokrasi-ozerklik-halk-katilimi.html>
(16.05.2011).

GIDDENS, Anthony. **Sosyoloji**, yay. haz. Hüseyin Özel ve Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000.

GLEESON, Deborah. “The Conceptual and Empirical Utility of Social Capital and Public Health”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) **La Trobe University**, Faculty of Health Sciences.

GÖRÜN, Mustafa “ Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı”, **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, ed. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün, Birleşik Yayınları, İzmir, 2004, ss.14-31.

GÖZLER, Kemal. “Halk Oylamasının Değeri”,
<http://www.anayasa.gen.tr/halkoylamasi.pdf> (31.05.2011), ss. 97-118.

GRAEF, Peter. “Social Capital: The Dark Side”, **Handbook of Social Capital the Torika of Sociology, Political Science and Economics**, ed. Gert Tinggaard Svendsen ve Gunnar Lind Haase Svendsen Edward Elgar Publishing Limited, United Kingdom, 2009, ss. 143-161.

GROOTAERT, Christiaan. “Social Capital: the Missing Link”, The World Bank, Washington, The Social Capital Initiative Paper No.3, 1998, ss. 1-24.

GROSSMAN, Jean Baldwin ve Kathryn Furano, “Making the Most of Volunteers”, **Law and Contemporary Problems**, Vol.62, No.4, 1999, ss.199-218.

GÜDER, Nafiz ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği. **STK’lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi**, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Yayını, Ankara.

GÜLMEZ, Osman, “Siyasal Toplumsallaşma ve Eğitim”,
<http://www.80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/reform/.../gulmezo.doc>
(29.04.2011).

GÜMÜŞ, Sevdâ. **Beşeri Sermaye ve Ekonomik Kalkınma: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz (1960-2002)**, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul, 2005.

HALPERN, David. **Social Capital**, Polity Press, United Kingdom, 2005.

HANIFAN, Lady Judson. **The Community Center**, Silver Burdett & Company, Boston, New York, Chicago, San Francisco, 1920.

HARPER, Rosalyn ve Maryanne Kelly. “Measuring Social Capital in the United Kingdom”, Office for National Statistics, London, 2003, ss. 1-23.

İl Genel Meclisi Çalışma Yönetmeliği, 09.10.2005 Tarihli 25961 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 8.10.1983 Tarihli 18185 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

İzmir Kent Konseyi Çalışma Yönergesi.

İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği, 09.10.2005 Tarihli 25961 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

JACOBS, Jane. **The Death and Life of Great American Cities**, Vintage Books Edition, New York, 1992.

KALABALIK, Halil. **Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku Teori- Uygulama**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

KALAYCIOĞLU, Ersin. **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No:10, İstanbul, 1983.

KAPANİ, Munci. **Politika Bilimine Giriş**, 25.b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2010.

KARAGÜL, Mehmet ve Mahmut Masca. “Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Vol.1, 2005, ss. 37-52.

KARAHANOGULLARI, Onur. “Fransa’da 2003 Anayasa Değişikliği: Özeksizleştirilmiş Cumhuriyet”
<http://kamyon.politics.ankara.edu.tr/bulten/belgeler/02.pdf> (10.08.2011), ss.1-9.

KARAMAN, Zerrin Toprak. “Democratic Gains in Public Administration at Local Level in Terms of CSR: Theory and Practice- Based Approaches at Izmir Metropolitan City, Turkey”, **Professionals’ Perspectives of Corporate Social Responsibility**, ed. Samuel O. Idowu ve Water Leal Filho, Springer, London, 2009, ss. 319-344.

KAYACAN, Murad ve Nuran Alkan. **Türkiye’de Beşeri Sermayenin Ekonomik Değeri ve Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırılması**, Temmuz, 2005.

KEEFER, Philip ve Stephen Knack. “Social Capital, Social Norms and New Institutional Economics”
<http://siteresources.worldbank.org/INTINVTCLI/Resources/socialcapitalsocialnorms.pdf> (03.03.2011).

Kent Konseyi Yönetmeliği, 08.10.2006 Tarihli 26313 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

Kent Konseyi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 6.6.2009 Tarihli 27250 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

KELEŞ, Ruşen **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, IULA-EMME, İstanbul, 1993.

KELEŞ, Ruşen. **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, Genişletilmiş 5. Baskı, İstanbul, 2006.

KING, Nancy K. “ Social Capital and Nonprofit Leaders”, **Nonprofit Management& Leadership**, Vol.14, No.4, 2004, ss. 471-486.

Konak Kent Konseyi 2010 Çalışma Raporu.

Konak Kent Konseyi Tüzüğü.

KRISHNA, Anirudh ve Elizabeth Shrader. “Social Capital Assessment Tool”, The World Bank Yayını, Washington, D.C., 1999.

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ GELİŞTİRME VE DESTEKLEME İDARESİ BAŞKANLIĞI. **Ekonomik Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü**, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, 2005, Ankara.

LOURY, Glenn. “A Dynamic Theory of Racial Income Difference”, **Women, Miniroties and Employment Discrimination**, ed. P.A. Wallace ve A.M. Lamond, Lexington Books, Lexington, 1977, ss.153-186.

MERRILL, Mary V. “ Global Trends and the Challenges for Volunteering”, **The International Journal of Volunteer Administration**, Vol. XXIV, No.1, 2006, ss. 9-14.

MONCONDUIT, Charlotte A.“Idendifiable Factors Which Measure Impact of Social Capital within Schoollss”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The School of Graduate Studies, Department of Educational Leadership, Administration and Foundations, Indiana State University, Indiana, 2007.

NATIONAL STATISTICS, **Social Capital Review of the Literature**, 2001.

OECD (ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT). **The Well Being of Nations the Role of Human and Social Capital**, Paris, 2001.

OORSCHOT, Wim Van, Wil Arts ve John Gelissen. “Social Capital in Europe Measurement and Social and Regional Distribution of a Multifaceted Phenomenon”, **Acta Sociologica**, Vol.49, No.2, 2009, ss. 149-167.

ÖĞÜT, Adem ve Cihat Erbil. **Sosyal Sermaye Yönetimi: Strateji, Enformasyon, Güven**, 2.b., Çizgi Kitabevi, Konya, 2009.

ÖKMEN, Mustafa. “Liberal Düşüncenin Yerel Yönetim- Kent Pratiği Üzerine Notlar, **Teoriden Pratiğe Kamu Yönetimi Yaklaşımlar, Sorunlar ve Metodlar**, ed.,N.Talat Arslan, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005, ss. 19-63.

ÖKMEN, Mustafa. “Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar ve Avrupa Kentsel Şartı”, **Yerel Siyaset**, Sayı:29, 2008, ss.13-18

ÖNER, Şerif. **Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

ÖZTAŞ, Nail. “ Sosyal Sermayenin Ağbağ Kuram(lar)ı: Dayanışmacı ve Aracı Sosyal Sermaye”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:40, Sayı: 5, 2007, ss. 79-98.

ÖZTÜRK, Burcu Kalkan. **Güven Sorumluluğu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.

PALABIYIK, Hamit. “Gönüllülük ve Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım Üzerine Açıklamalar”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2011, s. 87-114.

PALABIYIK, Hamit “ Avrupa Kentsel Şartı”, **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, ed. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün, Birleşik Yayınları, İzmir, 2004, ss. 197-254

PALDAM, Martin. “Social Capital One or Many? Definition and Measurement”, **Journal of Economic Surveys**, Vol. 14, No.5, 2000, ss. 629-653.

PAXTON, Pamela. “ Is Social Capital Declining in the United States? A Multiple Indicator Assesment”, **American Journal of Sociology**, Vol.105, No.1, 1999, ss. 88-127.

PAXTON, Pamela. “Association Membership and Generalized Trust: a Multilevel Model Across 31 Countries”, **Social Forces**, Vol.86, No.1, 2007, ss. 47-76.

PERFORMANCE and INNOVATION UNIT, **Social Capital a Discussion Paper**, Performance and Innovation Unit, London, 2002.

PORTES, Alejandro. “Social Capital: Its Origins and Applicaitons in Modern Sociology, **Annual Review of Sociology**, Vol.24, 1998, ss. 1-24.

PUTNAM, Robert D. “Education, Diversity, Social Cohesion, “Social Capital”, **Meeting of OECD Education Ministers**, 18- 19 March 2004, Dublin.

PUTNAM, Robert D. ve Kristin A.Gross, Introduction, **Democracies in Flux The Evolution of Social Capital in Contemporary Society**, ed. Robert D. Putnam, Oxford University Press, Oxford, New York, 2002.

PUTNAM, Robert. **Bowling Alone The Collapse and Revival of American Community**, Simon & Schuster, New York, 2000.

PUTNAM, Robert. “ Bowling Alone: America’s Declining Social Capital”, **Journal of Democracy**, Vol. 6, No.1, 1995, ss. 65-78.

PUTNAM, Robert. “ Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America”, **Political Science & Politics**, Vol.28, No.4, 1995, ss. 664-683.

PUTNAM, Robert. “ The Prosperous Community, Social Capital and Public Life”, **The American Prospect**, Vol. 4, No. 3, 21 March 1993, ss.1-11.

PUTNAM, Robert, Robert Leonardi ve Raffaella Nanetti. **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**, Princeton: Princeton University Press, 1993.

PUTNAM, Robert. “ Bowling Together”, American Prospect, 11.02. 2002,
http://www.prospect.org/cs/articles?article=bowling_together (10.05.2009).

REA- HOLLOWAY, Melinda. “What’s the Matter with Social Capital an Inductive Examination”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), University of Missouri Kansas- City, Kansas City, 2008.

REYHANOĞLU, Metin. “Ar-Ge İşbirliklerinde Güven: Ankara’da Teknoparklarda Faaliyet Gösteren İşletmelerde Bir Araştırma”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

ROHSTEIN, Bo ve Dietlind Stolle. “How Political Institutions Create and Destroy Social Capital: an Institutional Theory of Generalized Trust”,
<http://www.apsanet.org/~ep/papers/2003winner.pdf> (30.04.2011).

ROHTSTEIN, Bo ve Dietlind Stolle. “Social Capital, State and Diversity”, **Workshop for ECPR Joint Session**, Helsinki, Finland, 2007.

SANDEFUR, Rebecca L. ve Edward O. Luhman. “A Paradigm for Social Capital” , **Rationality and Society**, Vol.10, No.4, 1998, ss. 481-501.

SARIBAY, Ali Yaşar. “Yurttaşlık ve Katılımcı Demokrasi”, <http://www.siyasaliletisim.org/ariv/analiz/388-yurttalk-ve-katlmc-demokrasi.html> (15.05.2011).

SCHULTZ, Theodore W. “Investment in Human Capital”, **The American Review**, Vol. L1, No.1, 1961, ss.1-17.

SCHULTZ, Theodore W. **Education and Economic Growth: Return to Education, Readings in The Economics of Education**, UNESCO, France, 1968.

SHIN, Sunney ve Brian H. Kleiner. “ How to Manage Unpaid Volunteers in Organization”, **Management Research News**, Vol.26, No.2/3/4, 2003, ss. 63-71.

SIISAINEN, Martti. “Two Concepts of Social Capital: Bourdieu vs. Putnam”, ISTR International Conference, “The Third Sector for What and for Whom”, 5-8 July 2000, <http://www.istr.org/conferences/dublin/workingpapers/siisiainen.pdf> (10.12.2010).

Social Capital Community Survey 2006, Saguaro Seminar at John. F. Kennedy School of Government, Harvard University, United States, http://www.ropercenter.uconn.edu/data_access/data/datasets/social_capital_community_survey_2006.html#.ThAVNoIchR8 (05.10.2010).

SPELLERBERG, Anne. “Framework for the Measurement of Social Capital in New Zealand”, Statistics New Zealand Te Tari Tatu, Wellington, 2001.

STOLLE, Dietlind ve March Hooghe, “The Roots of Social Capital: Attitudinal and Network Mechanisms in the Relation between Youth and Adult Indicator of Social Capital”, **Acta Politica**, Vol.39, 2004, ss. 422-441.

STOLLE, Dietlind. “Bowling Together, Bowling Alone: The Development of Generalized Trust in Voluntary Associations”, **Political Psychology**, Vol.19, No.3, 1998, ss. 497-525.

STOLLE, Dietlind. “The Sources of Social Capital”, **Generating Social Capital Civil Society and Institutions in Comparative Perspective**, 1.b., ed. Marc Hooghe ve Dietlind Stolle, Palgrave Macmillan, New York, 2003, ss. 19-42.

STONE, Wendy. “Measuring Social Capital towards a Theoretically Informed Measurement Framework for Researching Social Capital in Family and Community Life”, **Australian Institute of Family Studies**, Research Paper No:24, February 2001, ss. 1-38.

ŞAN, Mustafa Kemal. “Bilgi Toplumuna Geçişte Sosyal Sermayenin Taşıdığı Önem ve Türkiye Gerçeği”, **Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management**, Vol.2, 2007, ss. 70-95.

ŞENGÜL, Ramazan. “Yerel Demokrasiyi Güçlendirme Yolunda Bir Katılım Yöntemi Olarak Kamu Anketi Uygulaması”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:16, Sayı:2, ss. 7-20.

ŞENKAL, Abdülkadir. “Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye:Sosyal Politikaya Dayalı Alternatif Kalkınma Modeli Arayışları”
<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/armaganlar/tokerdereli/37.pdf> (10.03.2008).

ŞİNİK, Bilal. “Türkiye’de Yerel Katılım: Fransa ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:18, Sayı:3, 2009, ss. 1-22.

T.C. Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, “ Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması” Konulu Genelge, 24 Ocak 2004 Tarihli 24356 Sayılı T.C. Resmi Gazete.

TOCQUEVILLE, Alexis De. **Amerika’da Demokrasi**, çev. İhsan Sezal ve Fatoş Dilber, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994.

TOPRAK, Zerrin. “Yerelde Yönetişim Olgusunda Demokratik Kazanımları Teorik ve Pratik Temelli Yaklaşımlar”, **2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu**, 25-26 Ekim 2007, İzmir,
http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2007/bildiriler/4_3_Toprak.pdf (10.05. 2011), ss.1-19.

TOPRAK, Zerrin ve Özlem Çakır. “Kamu Yönetimi Yapılanmasında Müzakereci Ortamlarda Yönetişim Etiği: Türkiye’de Kent Konseyleri ve Kalkınma Ajansları Örneği”, **Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 23-25 Haziran 2011 Saraybosna, Bosna Hersek.

TOPRAK, Zerrin. “Toplumsal Siyasallaşmada Etkili Demokratik- İzlenebilir Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Katma Protokolü”, 24.05.2010,
http://www.balkangunlugu.com/v3/index.php?option=com_content&view=article&id=3504:toplumsal-siyasallamada-etkili-demokratik-izlenebilir-yerel-yoenetimler&catid=154:zerrin-toprak&Itemid=150 (21.07.2011).

TOPRAK, Zerrin. **Çevre Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2003.

TOPRAK, Zerrin. **Yerel Yönetimler**, 8.b., Birleşik Matbaacılık, İzmir, 2010.

TUNÇ, Mehtap. “Kalkınmada İnsan Sermayesi Yaklaşımları, Türkiye İnsan Sermayesi Yaklaşımları ve Türkiye’de İnsan Sermayesi Boyutunun Analizi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1997.

Türk Dil Kurumu, “Beşeri Sermaye”, Büyük Türkçe Sözlük,
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=41914> (03.11.2008).

Türk Dil Kurumu, “Katılım”, Yöntembilim Terimleri Sözlüğü,

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=277398> (05.15.2011).

Türk Dil Kurumu, “Protesto”, Büyük Türkçe Sözlük,
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=277398> (21.05.2011).

Türk Dil Kurumu, “Sermaye”, Büyük Türkçe Sözlük,
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=277398> (12.11.2008).

Türk Dil Kurumu, “Toplumsal”, Büyük Türkçe Sözlük,
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=313760> (04.11.2008).

TÜRKİYE YEREL GÜNDEM 21 PROGRAMI. **Yerel Gündem 21 Uygulamaların Yönelik Kolaylaştırıcı Elkitabı**, yay. haz. Sadun Emrealp, UCGL-MEWA Yayını, İstanbul, 2005.

UĞUZ, Hülya Eşki. **Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım Sosyal Sermaye**, Orion Kitabevi, Ankara, 2010.

USLANER, Eric. “The Foundations of Trust: Macro and Micro”, **Cambridge Journal of Economics**, Vol.32, 2008, ss. 289-294.

USLANER, Eric. “Voluntary Organization and Membership in Canada and the United States”, Biennial Meetings of the Association for Canadian Studies in the United States, Mineapolis, Novermber, 1997, ss.1-37.

WILSON, John ve Mark Musick. “The Effects of Volunteering on the Volunteer”, **Law and Contemporary Problems**, Vol.62, No.4, 1999, ss. 141-168.

WINTER, Ian.“ Towards a Theorised Understanding of Family Life and Social Capital, Australian Institute Working Paper No.21, April 2000, ss. 1-18.

WILSON, John. “ Volunteering”, **Annual Review of Sociology**, Vol.26, 2000, ss. 215-240.

WOOLCOCK, Michael “The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes”, <http://www.oecd.org/dataoecd/5/13/1824913.pdf> (24.04. 2011).

WOOLCOCK, Michael. “Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework”, **Theory and Society**, Vol.27, 1998, ss.151-208.

YALÇINDAĞ, Selçuk **Belediyelerimiz ve Halkla İlişkileri**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1996.

YIDIRIM, İbrahim. **Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, 1.b., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

YILDIRIM, Selahattin. **Yerel Yönetim ve Demokrasi, Kavramlar ve Yaklaşımlar**, 2.b., IULA-EMME Yayını, İstanbul, 1993.

ZEREN, Halim Emre. “Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı: Tokat İl Merkezinde Uygulamalı Bir Çalışma”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, Tokat.

http://www.ankara.bel.tr/AbbSayfalari/Haberler/Ankara_bulteni.aspx (17.05.2011).

http://www.ari.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=166&Itemid=83 (05.05.2011).

<http://www.buca.bel.tr/00300-088-071005.php> (05.04.2011).

<http://www.buca.bel.tr/00300-292-071128.php> (04.04.2011).

<http://www.buca.bel.tr/00300-293-071128.php> (04.04.2011).

<http://www.cfsv.org/communitysurvey> (11.04.2010).

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=207&CM=10&DF=24/07/2011&CL=ENG> (21.07.2011).

<http://www.izmir.bel.tr/Commission.asp?menuID=30&MenuName> (05.04.2011).

<http://www.izmirkentkonseyi.org.tr/1/39/32/kent-konseyi-baskani> (04.04.2011).

<http://www.izmirkentkonseyi.org.tr/calisma-gruplari/1/38> (04.04.2011).

http://www.izmirozelidare.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=756&Itemid=220 (05.04.2011).

<http://www.karsmanset.com/haber/igdirin-tuzluca-ilcesinde-her-3-ayda-bir-duzenlenen-halk-danisma-meclisinin-2.-3144.htm> (27.05.2011).

<http://www.konak.bel.tr/meclis-alt.aspx?id=9> . (05.04.2011).

http://www.prospect.org/cs/articles?article=bowling_together (10.05.2009).

<http://www.socialcapitalresearch.com/contemporary-authors.html> (10.12.2010).

<http://www.socialcapitalresearch.com/downsides.html> (20.12.2010).

<http://www.uclg-mewa.org/tr/yonetisim-yapisi-organlar/97-turkiye-yg-21-programi.html> (05.04.2011).

<http://www.web.worldbank.org> (16.10.2008).

<http://ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/BelediyeMeclisKazananAdaylarYasAraligi.pdf> (20.07.2011).

<http://ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/IlGenelKazananAdaylarYasAraligi.pdf> (20.07.2011).

Lale Güler, Buca Belediyesi Yazı İşleri Müdürü, 17 Mayıs 2011 tarihinde yapılan görüşme, İzmir.

Sadun Emrealp, Türkiye Yerel Gündem 21 Programı Ulusal Koordinatörü ile 20 Mayıs 2011 tarihinde yapılan görüşme, Ankara.

EKLER

EK 1 İhtisas Komisyonu Üyeleri Anket Soruları

Sayın ilgili,

Bu anket formu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında yürütülen “ Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler” başlıklı doktora tez çalışmasında kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. İhtisas komisyonu yapılanmasında toplumsal sermayenin katılım, gönüllülük, güven faktörleri ile ilişkisini analiz etmek amaçlanmaktadır. Anket kapsamında elde edilen bilgiler tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmaya sağladığınız katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Saygılarımızla

Prof. Dr. Zerrin Toprak Karaman (Tez Danışmanı)

Araş. Gör. Melike Erdoğan (Hazırlayan)

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı

Dokuz Çeşmeler Buca/ İzmir

Tel: 0 507 397 71 85

İş: 0 232 420 41 80/20389

Fax: 0 232 420 17 89

Email:melike.erdogan@deu.edu.tr

1) Yaşadığınız bu yerleşimde yaşam kalitesini daha iyi hale getirebilmek için sizin ve diğer bireylerin etkisini lütfen işaretleyiniz.

Etki	1(Çok fazla)	2(Biraz)	3(Kararsızım)	4 (Çok az)	5(Çok fazla değil)
Siz					
Diğer bireyler					

2) Aşağıdaki ifadelerle ilişkin görüşünüzü lütfen işaretleyiniz.

	1(Tamamen Katılıyorum)	2(Katılıyorum)	3(Kararsızım)	4(Katılmıyorum)	5(Tamamen Katılmıyorum)
Çoğu insan güvenilirirdir.					
İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur.					
Çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır.					
Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.					
Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirirdir.					
Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum					

3) Son bir yıl içinde kaç kez gönüllü faaliyette bulundunuz?

0) Hiç 1) Bir kere 2) Birkaç kere 3) Ortalama olarak ayda bir kere 4) Haftada bir defadan fazla

4) Aileniz dışında kalan işyerinizdeki ya da gönüllü organizasyonlardaki bireylere aktif olarak ne kadar sıklıkta yardım edersiniz?

0) Hiç 1) Haftada bir 2) Haftada birkaç kere 3) Ayda birkaç kere
4) Ayda bir 5) Ayda birden az

5) İhtisas komisyonunda alınan kararların etkin olduğunu düşünüyor musunuz?

1) Evet 2) Hayır

6) İhtisas komisyonu toplantılarına meclis komisyon üyeleri dışındaki bireylerin katılım oranını nasıl değerlendiriyorsunuz?

1) Çok düşük 2) Düşük 3) Orta 4) Yüksek 5) Çok yüksek 6) Hiç

7) İhtisas komisyonu toplantılarına katılan meclis komisyon üyeleri dışındaki bireylerin sizce oy hakkı olmalı mı?

1) Evet 2) Hayır 3) Kararsızım

8) İhtisas komisyonunun çalışması için kanunda öngörülen süreleri yeterli buluyor musunuz?

1) Evet 2) Hayır

9) Üyesi olduğunuz ihtisas komisyonu çalışmalarında konusunda uzman olan kişilerden yararlandınız mı?

1) Evet 2) Hayır

10) İhtisas komisyonundaki arkadaşlarınızla toplantılar dışında görüşüyor musunuz?

1) Evet 2) Hayır

11) İhtisas Komisyonu toplantılarını içinde bulunduğunuz yöre halkı için alınan kararların etkinliği ve uygulamaya dönüşmesi bakımından yararlı buluyor musunuz?

1) Çok yararlı 2) Biraz yararlı 3) Hiç yararlı değil 4) Yararlı değil

12) İhtisas komisyonu olarak aldığınız kararlardan belediye meclisinde kabul edilen var mı?

1) Evet 2) Hayır

13) İhtisas Komisyonu’nda çalışmak yeni beceriler veya yararlı olabilecek bilgiler öğrenmenizi sağladı mı?

1) Evet 2) Hayır 3) Kararsızım

14) Cinsiyetiniz

1) Kadın 2) Erkek

15) Yaşınız

1) 20-30 2) 31-40 3) 41-50 4) 51- 60 5) 61 yaş üstü

16) Eğitiminiz

1) İlköğretim 2) Lise 3) Önlisans/Lisans 4) Lisansüstü

17) Geliriniz

0) Geliri yok 1) 500 TL-1000TL 2) 1001TL-1500TL 3) 1501TL- 2000TL
4) 2001TL- 2500TL 5) 2501TL ve üstü

Ankete katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

EK 2 Kent Konseyi Üyeleri Anket Soruları

Sayın ilgili,

Bu anket formu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında yürütülen “ Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler” başlıklı doktora tez çalışmasında kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Kent Konseyi yapılanmasında toplumsal sermayenin katılım, gönüllülük, güven faktörleri ile ilişkisini analiz etmek amaçlanmaktadır. Anket kapsamında elde edilen bilgiler tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmaya sağladığınız katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Saygılarımızla

Prof. Dr. Zerrin Toprak Karaman (Tez Danışmanı)

Araş. Gör. Melike Erdoğan (Hazırlayan)

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı

Dokuz Çeşmeler Buca/ İzmir

Tel: 0 507 397 71 85

İş: 0 232 420 41 80/20389

Fax: 0 232 420 17 89

Email:melike.erdogan@deu.edu.tr

- 1) Yaşadığınız bu yerleşimde yaşam kalitesini daha iyi hale getirebilmek için sizin ve diğer bireylerin etkisini lütfen işaretleyiniz.

Etki	1(Çok fazla)	2(Biraz)	3(Kararsızım)	4(Çok az)	5(Çok fazla değil)
Siz					
Diğer bireyler					

- 2) Son bir yıl içinde aşağıdaki faaliyetlerden hangisini gerçekleştirdiniz?

Faaliyetler	1 (Evet)	2 (Hayır)
Herhangi bir konuda bir kuruma dilekçe verdiniz mi?		
Politikayla ilgili herhangi bir toplantıya katıldınız mı?		
Sosyal sorumluluk projesinde çalıştınız mı?		
Herhangi bir protesto, gösteri, boykot veya yürüyüşe katıldınız mı?		

- 3) Bulunduğunuz topluluğun faaliyetlerine gönlünüzce katılımınızı zorlaştıran engeller var mı? (Hayatınızı düşünerek değerlendiriniz. Cevabınız hayırsa lütfen 5. soruya geçiniz)

1) Evet 2)Hayır

- 4) Aşağıdaki katılımı engelleyen ifadelerin sizin için önemini belirtiniz.

Etkileyen Değişkenler	1(Çok önemli)	2(Önemli)	3(Kararsızım)	4(Önemli Değil)	5 (Çok Önemli Değil)
Esnek olmayan iş saatleri					
Yetersiz ulaşım					
Dışlanma korkusu					
Nasıl katılacağını bilmeme					
Kararlarda etkili olamama korkusu					
Toplumda nasıl etkin olacağına dair yeterli bilgiye sahip olmama					
Toplumun katılıma ilgisizliği					

5) Politika ve ulusal konulara ne kadar ilgisiniz?

1) Çok fazla 2) Biraz 3)Çok az 4) Hiç

6) Aşağıdaki ifadelerle ilişkin görüşünüzü lütfen işaretleyiniz.

	1(Tamamen Katılıyorum)	2(Katılıyorum)	3(Kararsızım)	4(Tamamen Katılmıyorum)	5(Katılmıyorum)
Çoğu insan güvenilirirdir.					
İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur.					
Çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır.					
Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.					
Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirirdir.					
Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum.					

7) Hangi sıklıkta oy kullanırsınız?

	Her Seçimde	Seçimlerin Çoğunda	Seçimlerin Bazılarında	Birkaç Seçimde	Hiç
Genel Seçim					
Yerel Seçim					

8) Son bir yıl içinde kaç kez gönüllü faaliyette bulundunuz?

0) Hiç 1) Bir kere 2) Birkaç kere 3) Ortalama olarak ayda bir kere

4) Haftada bir defadan fazla

9) Aileniz dışında kalan işyerinizdeki ya da gönüllü organizasyonlardaki bireylere aktif olarak ne kadar sıklıkta yardım edersiniz?

0) Hiç 1) Haftada bir 2) Haftada birkaç kere 3) Ayda birkaç kere

4) Ayda bir 5) Ayda birden az

10) Kent konseyi toplantılarına düzenli olarak katılıyor musunuz?

1) Evet 2) Hayır

11) Kent Konseyi toplantılarına katılım nedeniniz nedir?

1) Yerel siyasete duyulan ilgi 2) Yaşadığı çevrenin sorunlarına ilgi 3) Etkin olma düşüncesi

12) Kent konseyinin işleyişini demokratik buluyor musunuz?

1) Evet 2) Hayır 3) Kararsızım

13) Kent konseyinde karar alma sürecine ilişkin uygulanan yöntemden memnun musunuz?

1) Çok memnunum 2) Biraz memnunum 3) Memnunum
4) Hiç memnun değilim 5) Memnun değilim

14) Kent konseyi toplantılarında yeni tanıştığınız kaç kişi var?

1) 1-5 2) 5-10 3) 10-15 4) 15-20 5) 20'den fazla

15) Kent konseyindeki arkadaşlarınızla toplantılar dışında görüşüyor musunuz?

1) Evet 2) Hayır

16) Kent konseyi toplantılarını içinde bulunduğunuz yöre halkı için yararlı buluyor musunuz?

	1) Çok yararlı buluyorum	2) Biraz yararlı buluyorum	3) Yararlı bulmuyorum	4)Hiç yararlı bulmuyorum
Toplanma amacıyla birlikte olabilme, görüşebilme				
Alınan kararların etkinliği ve uygulamaya dönüşmesi				

17) Kent Konseyi'nde çalışmak yeni beceriler veya yararlı olabilecek bilgiler öğrenmenizi sağladı mı?

1) Evet 2) Hayır 3) Kararsızım

18) Kent konseyine katılım oranının nasıl değerlendiriyorsunuz?

1)Çok düşük 2) Düşük 3) Orta 4) Yüksek 5) Çok yüksek

19) Kent Konseyi dışında yönetim kurulu veya aktif üyesi olduğunuz herhangi bir yerel grup veya organizasyon var mı?

1) Evet 2) Hayır

20) Cinsiyetiniz

1) Kadın 2) Erkek

21) Yaşınız

1) 20-30 2) 31-40 3) 41-50 4) 51- 60 5) 61 yaş üstü

22) Eğitiminiz

1) İlköğretim 2) Lise 3) Önlisans/Lisans 4) Lisansüstü

23) Geliriniz

0) Geliri yok 1) 500 TL-1000TL 2) 1001TL-1500TL 3) 1501TL- 2000TL 4) 2001TL- 2500TL 5) 2501TL ve üstü

Ankete katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

EK 3 Yerel Halk Anket Formu

Sayın ilgili,

Bu anket formu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında yürütülen “ Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler” başlıklı doktora tez çalışmasında kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Yerel halkın toplumsal sermaye düzeyinin katılım, gönüllülük, güven faktörleri ile analiz etmek amaçlanmaktadır. Anket kapsamında elde edilen bilgiler tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmaya sağladığınız katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Saygılarımızla

Prof. Dr. Zerrin Toprak Karaman (Tez Danışmanı)

Araş. Gör. Melike Erdoğan (Hazırlayan)

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı

Dokuz Çeşmeler Buca/ İzmir

Tel: 0 507 397 71 85

İş: 0 232 420 41 80/20389

Fax: 0 232 420 17 89

Email:melike.erdogan@deu.edu.tr

1) Yaşadığınız bu yerleşimde yaşam kalitesini daha iyi hale getirebilmek için sizin ve diğer bireylerin etkisini lütfen işaretleyiniz.

Etki	1(Çok fazla)	2(Biraz)	3(Kararsızım)	4(Çok az)	5(Çok fazla değil)
Siz					
Diğer bireyler					

2) Son bir yıl içinde aşağıdaki faaliyetlerden hangisini gerçekleştirdiniz?

Faaliyetler	1 (Evet)	2 (Hayır)
Herhangi bir konuda bir kuruma dilekçe verdiniz mi?		
Politikayla ilgili herhangi bir toplantıya katıldınız mı?		
Sosyal sorumluluk projesinde çalıştınız mı?		
Herhangi bir protesto, gösteri, boykot veya yürüyüşe katıldınız mı?		

3) Bulunduğunuz topluluğun faaliyetlerine gönlünüzce katılımınızı zorlaştıran engeller var mı? (Hayatınızı düşünerek değerlendiriniz. Cevabınız hayırsa lütfen 5. soruya geçiniz)

1) Evet 2)Hayır

4) Aşağıdaki katılımı engelleyen ifadelerin sizin için önemini belirtiniz.

Etkileyen Değişkenler	1(Çok önemli)	2(Önemli)	3(Kararsızım)	4(Önemli değil)	5 (Çok önemli değil)
Esnek olmayan iş saatleri					
Yetersiz ulaşım					
Dışlanma korkusu					
Nasıl katılacağını bilmeme					
Kararlarda etkili olamama korkusu					
Toplumda etkin olma konusunda yeterli bilgiye sahip olamama					
Toplunun katılımı ilgisizliği					

5) Politika ve ulusal konuları hangi sıklıkta tartışırsınız?

- 1) Hiç 2) Ayda bir kereden az 3) Ayda bir 4) Ayda birkaç kez 5) Haftada bir 6) Haftada birkaç kez 7) Her gün

6) Aşağıdaki ifadelerle ilişkin görüşünüzü lütfen işaretleyiniz.

	1(Tamamen Katılıyorum)	2(Katılıyorum)	3(Kararsızım)	4(Katılmıyorum)	5(Tamamen Katılmıyorum)
Çoğu insan güvenilirlerdir.					
İnsanlarla ilişkilerde aşırı dikkatli olmaya gerek yoktur.					
Çoğu zaman insanlar sadece kendilerine yarar sağlamak için uğraşır.					
Çoğu zaman insanlar başkalarına yardımcı olmak için uğraşır.					
Yaşadığım ilçedeki herkes dürüst ve güvenilirlerdir.					
Yaşadığım semti sanki evimmiş gibi değerlendiriyorum.					

7) Hangi sıklıkta oy kullanırsınız?

	Her Seçimde	Seçimlerin Çoğunda	Seçimlerin Bazılarında	Birkaç Seçimde	Hiç
Genel Seçim					
Yerel Seçim					

8) Son bir yıl içinde kaç kez gönüllü faaliyette bulundunuz?

- 0) Hiç 1) Bir kere 2) Birkaç kere 3) Ortalama olarak ayda bir kere 4) Haftada bir defadan fazla

9) Aileniz dışında kalan işyerinizdeki ya da gönüllü organizasyonlardaki bireylere aktif olarak ne kadar sıklıkta yardım edersiniz?

- 0) Hiç 1) Haftada bir 2) Haftada birkaç kere 3) Ayda birkaç kere
4) Ayda bir 5) Ayda birden az

10) Bulunduğunuz il ve ilçede oluşturulan “Kent Konseyi” yapılanmasının amacı ve işlevi hakkında bilginiz var mı?

- 1) Evet 2) Hayır

11) Yaşadığınız semtle ilgili sorunları yerel yöneticilere iletebileceğiniz ve tartışabileceğiniz katılımcı bir mekanizma olan Kent Konseyi’nin toplantılarına katılmak ister misiniz?

- 1) Evet 2) Hayır

12) Cinsiyetiniz

- 1) Kadın 2) Erkek

13) Yaşınız

- 1) 20-30 2) 31-40 3) 41-50 4) 51- 60 5) 61 yaş üstü

14) Eğitiminiz

- 1) İlköğretim 2) Lise 3) Önlisans/Lisans 4) Lisansüstü

15) Geliriniz

- 0) Geliri yok 1) 500 TL-1000TL 2) 1001TL-1500TL
3) 1501TL- 2000TL 4) 2001TL- 2500TL 5) 2501TL ve üstü

Ankete katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.